

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ
NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b)
İNCELEME - METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nurefşan GÜNDÜZ

BURSA - 2019

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ
NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b)
İNCELEME - METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

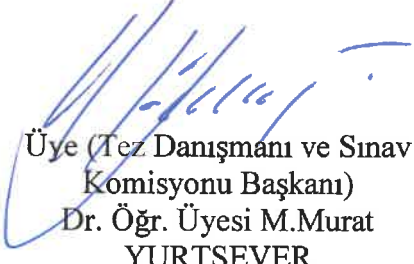
Nurefşan GÜNDÜZ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER

BURSA - 2019

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701422013 numaralı Nurefşan GÜNDÜZ'ün hazırladığı "İsmail Hakkî Bursevî Nakdü'l-Hâl (1a-75b) İnceleme - Metin" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 19/06/ 2019 günü **14. - 15.** saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **başarılı...** (başarılı / başarısız) olduğuna **oy birliği.....** (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi M. Murat
YURTSEVER
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Erdem TAŞ
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

19/06/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM
RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 31/05/2019

Tez Başlığı / Konusu: İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b)
İNCELEME-METİN

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 311 sayfalık kısmına ilişkin, 31/05/ 2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %6'dır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

31/05/ 2019

Adı Soyadı: NUREFŞAN GÜNDÜZ

Öğrenci No: 701422013

Anabilim Dalı: İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
ANABİLİM DALI

Programı: YÜKSEK LİSANS

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi
M. Murat YÜRTSEVER

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İsmail Hakkî Bursevî - Nakdü’l-Hâl (1a-75b) İnceleme - Metin” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

21 Haziran 2019

Adı Soyadı:	Nurefşan GÜNDÜZ
Öğrenci No:	701422013
Anabilim Dalı:	İslam Tarihi ve Sanatları
Programı:	Yüksek Lisans
Statüsü:	Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Nurefşan GÜNDÜZ
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : İslam Tarihi ve Sanatları
Bilim Dalı : Türk İslam Edebiyatı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : X + 311
Mezuniyet Tarihi : / / 2019
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER

İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b) İNCELEME - METİN

Osmanlı telif tarihinin en çok eser veren şairlerinden biri olan İsmail Hakkî Bursevî aynı zamanda Celvetiyye tarikatının otuz ikinci ve son şeyhidir. Mutasavvıf bir şair olarak geniş tuttuğu konu yelpazesinde vâridât türüne de yer vermiştir. Vâridât “kişinin ihtiyârı olmaksızın kalbe akıp gelen mânâlar” anlamına gelmektedir.

Hazırladığımız bu çalışma, İsmail Hakkî Bursevî'nin vâridât türünde yazdığı Nakdü'l-Hâl adlı eserinin 1a-75b varaklarının transkripsiyonlu metin çevirisidir. Esas aldığımız nüsha İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2153 numarada kayıtlı müstensih nüshasıdır. Eserin müellif nüshası yoktur. Bununla beraber en doğru metne ulaşmak amacıyla İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2161 numarada ve Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Atıf Efendi Böl. 1515 numarada kayıtlı nüshalar ile mukabele yapılmıştır.

Nakdü'l-Hâl'i edebiyat dünyasına kazandırmak ve vâridât türünü tanımak amacıyla hazırlanan bu çalışmada Vâridât türü ile ilgili gerekli bilgiler verildikten sonra İsmail Hakkî Bursevî'nin hayatı ele alınarak eserleri konu sınıflandırması ile listelenmiş ve yaşadığı dönem hakkında bilgi verilmiştir. Bursevî'nin vâridât geleneği ve eserdeki tasavvufî ıstılahlar hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra transkripsiyonlu metin çevirisine yer verilmiş ve sonunda orijinal metnin tamamı eklenerek çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar sözcükler: İsmail Hakkî Bursevî, Mutasavvıf, Şair, Vâridât, Transkripsiyon, Nakdü'l-Hâl.

ABSTRACT

Name and Surname : Nurefşan GÜNDÜZ
University : Bursa Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Islamic History and Arts
Branch : Turkish Islamic Literature
Degree Awarded : Master
Page Number : X + 311
Degree Date : / / 2019
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER

ISMAIL HAKKÎ BURSEVÎ NAKDÜ'L-HÂL (1a-75b) ANALYSIS - TEXT

Ismail Hakkî Bursevi is one of the most prominent poets in the history of Ottoman Copyright that has lots of works. He is also 32nd and last sheikh of Celvetiyye sect. As a mystic poet, he has also included “vâridât” to his subject diversity. The meaning of “varidat” is that flowing into the heart without a person’s will.

This study that we have prepared, is the text translation with in the type of “vâridât” by Ismail Hakkî Bursevi. The copy that we have worked is the copyist copy registered on T.Y. 2153 number in the Library of Nadir Eserler at Istanbul University. The writer’s copy of the work is absent. In addition, to get the best text, comparative text critique was made with the copies registered on T.Y. 2161 number in the Library of Nadir Eserler at Istanbul University and on 1515 number in the Library of Süleymaniye Yazma Eserler at the department of Atıf Efendi.

In this study, which was prepared to bring “Nakdü’l-Hâl” into the world of literature, after the essential knowledge about was given İsmail Hakkî Bursevi was handled, his works were listed according to subject classification knowledge about the period of time when he lived was given. After the essential knowledge about Bursevi’s tradition of “varidat” and sufistic terms were given, the text translation with transcription was included and the study was completed to be added the whole original text.

Keywords: İsmail Hakkî Bursevî, Sufis, Poet, İncomes, Transcription, Nakdü’l-Hâl

ÖNSÖZ

Tasavvuf edebiyatında sıkça rastladığımız vâridât, “gelenler, varanlar, inenler” mânâsına gelir ve tasavvufta “ihtiyarsız olarak kalbe gelen mânâlar” anlamında kullanılır. Bazı mutasavvıflar kalplerine gelen bu mânâları şifâhi olarak anlatmışlar veya yazıya dökmüşlerdir. Bu şekilde tasavvufî bir tür olan “vâridât” ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızda İsmâil Hakkî Bursevî'nin H. 1133-1134 (M. 1721-1722) yıllarında kaleme aldığı Nakdü'l-Hâl adlı eseri okuyucunun istifâdesine sunduk. Nakdü'l-Hâl, vâridât türünde yazılan, tasavvufî konuları içeren hacimli bir eserdir. Arapça-Türkçe karışık yazılan bu eserde Hakkî'nin vâridâtlarıyla beraber bazı ayetlerin tefsiri ve bazı hadislerin şerhleri vardır. Nesir şeklinde yazılan konular manzumelerle birbirinden ayrılır. Nakdü'l-Hâl, vâridâtların en güzel örneklerinden biridir.

Bu çalışma, vâridâtın sözcük anlamından başlayarak tasavvuftaki kullanım şekillerinden bahseden ve vâridât hakkında genel bir bilgilendirme yapılan bir “Giriş” kısmı ve üç diğer bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, İsmail Hakkî Bursevî ve dönemi ele alınmıştır. XVII. ve XVIII. yüzyılın siyasî, içtimaî ve iktisadî durumundan ve ilim hayatından bahsettikten sonra Bursevî'nin hayatı geniş çerçevede aktarılmıştır. İlmî, edebî ve tasavvufî kişiliği de anlatıldıktan sonra eserleri sınıflandırılarak kısa bilgilerle listelenmiştir.

İkinci bölümde, Nakdü'l-Hâl ele alınarak, Bursevî'nin varidatları listelenmiş ve Nakdü'l-Hâl'in iç ve dış yapısından, dil ve üslubundan ve içinde yer alan konulardan bahsedilmiş ve nüshalar ile ilgili gerekli bilgiler verilmiştir. Devamında eserde yer alan bazı tasavvufî mefhumlar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde yer alan eser, transkripsiyon alfabesi ile çevrilerek ve başka iki nüsha ile mukabele edilerek okuyucunun istifâdesine sunulmuştur. Eserde yer alan Arapça metinler Arap harfleri ile aktarılırken akabinde tercümelerine yer verilmiştir. Son olarak da metnin orijinal sayfalarının tümü eklenerek çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmamızda, Nakdü'l-Hâl'in transkribe edilerek istifadeye hazır hâle getirilmesi, Bursevî'nin fikrî cephesini görmek adına içeriğinde yer alan bazı tasavvufî ıstılahların incelenmesi ve vâridât geleneğinin anlaşılması için gerekli bilgileri vermeyi amaçladık.

Araştırmalarımız esnasında en doğru bilgiye ulaşmak ve aktarmak gayesiyle yol aldıkça da şüphesiz ortaya koyduğumuz bu çalışma kusurdan hâlî değildir. Hazırladığımız bu eserin bundan sonra yapılacak çalışmalara yol göstermesi ümidiyle; başta benden hiçbir zaman maddî-manevî desteklerini esirgemeyen aileme, Arapça metinlerin tercümesi hususunda yardımlarından ötürü arkadaşım Sena FİLİZKAYA'ya, her zaman desteklerini üzerimde hissettiğim kıymetli hocalarım Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ, Ali İhsan AKÇAY ve Ali İhsan KARATAŞ'a ve bilhassa, tez konusu seçme aşamasından bitirme aşamasına kadar her konuda yardımlarını benden esirgemeyen, çalışma süresince engin bilgisinden istifade ettiğim kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER'e şükranlarımı iletmekten mutluluk duyar, saygılarımı sunarım.

Nurefşan GÜNDÜZ

Bursa 2019

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ VE DÖNEMİ

1. 17. VE 18. YÜZYILDA OSMANLI SİYASÎ, KÜLTÜREL VE İLMÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ.....	9
1.1.17. YÜZYIL	9
1.2.18. YÜZYIL	12
2. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ.....	14
2.1 HAYATI	14
2.2. İLMÎ, EDEBÎ VE TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ	19
2.3. ESERLERİ	24

İKİNCİ BÖLÜM NAKDÜ'L-HÂL MÂNÂ VE MEFHUM47

1. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ'NİN VÂRİDÂTLARI VE NAKDÜ'L-HÂL	47
2. NAKDÜ'L-HÂLİN NÜSHALARI	56
3. MÂNÂ VE MEFHUM.....	60
3.1. GURBET	60
3.2. TECELLÎ	62
3.3. KENZ-İ MAHFÎ	64
3.4. NEFES-İ RAHMÂNÎ, NEFES, NEFH	66
3.5. CEHR VE İHFÂ	68
3.6. KERÛBİYYÛN	69
3.7. DÜNYA VE ÂHİRET	70
3.8. KÂB-I KAVSEYN	72
3.9. KERÂMET	73
3.10. İBÂDET, UBÛDİYET, UBÛDET	74
4. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
METİN

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	77
METİN.....	78
SONUÇ.....	228
KAYNAKÇA.....	230
ORJİNAL METİN SAYFALARI.....	233

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
BEYBEK	: Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi
Bkz.	: Bakınız
Böl.	: Bölümü
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren / Çevirenler
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan / Hazırlayanlar
Ktp.	: Kütüphanesi
No.	: Numara
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa aralığı
Vd.	: Ve devamı
Vr.	: Varak
Yay.	: Yayınları
Yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Tasavvuf, kalp temizliği ve ahlak güzelliğini esas alır. İnsanın kötü huylarından arınıp terbiye olması ve uhrevî amellerle meşgul olmasını önceler. Tasavvuf bir hâl ilmidir; anlaşılması için yaşanması lazımdır.

Bu terbiye yolunda seyr eden sâliklerin kat etmeleri gereken tasavvufî mertebeler vardır. Bu mertebelere *makamât* denir ve bu menziller için üçlü, dörtlü, yedili, onlu, kırklı ve yüzlü tasnifler yapılmıştır. Yüz basamağı esas alan *Menâzilü's-Sâirîn*'de bu menziller sırasıyla *bidâyet*, *ebvâb*, *muamelât*, *ahlâk*, *usûl*, *edviye*, *ahvâl*, *velâyet*, *hakîkât*, *nihâyet* mertebelerine ayrılır. Bütün mertebeler on altı mertebeye ayrılır. “*Yakaza*” ile başlayıp “*tevhîd*” ile son bulan mertebelerin arasında “*ilham*”, edviye, yani aşılması gereken vâdiler mertebesinin yedinci basamağıdır.¹ İlham; vâridât, tecelli, firâset gibi terimlerle bazen yakın anlamda bazen de aynı anlamda kullanılmıştır. Üzerinde çalıştığımız Nakdü'l-Hâl adlı eser, vâridât türünde yazılmıştır.

Arapça “*vrd*” harflerinden türeyen, *virid* ve *mevrid* kelimeleriyle aynı kökten gelen *vârid*, gelen, varan, inen anlamına gelir. Bunun çoğulu olan *vâridât* ise gelenler, varanlar, inenler anlamındadır. Çoğunlukla *vâridât* şekliyle kullanılan *vârid*, doğrudan Allah'tan alınan bilgi çeşitleri olan *tecelliyât*, *ilhâmât*, *ledün ilmi*, *hadsî bilgi*, *vahiy*, *keşf*, *firâset*, *havâtır*, *fütûhat*, *tavârik*, *şevâhid*, *levâih*, *bedâvî*, *levâmî*, *hücûm*, *işâret* gibi terimlerin bazılarıyla çok yakın anlam taşımakla beraber bazılarının farklılıkları vardır.² Vâridâtın tasavvuftaki kullanımını, *kulun kastı olmaksızın gaybdan (Hak'tan) kalbe gelen mânâlar* şeklindedir.³ *Vârid*, kalbe gelen her şey için kullanılır; kalbe gelen şey, feyiz veya ferah veya hüznün veya bast vâridi gibi mânâlar olabilir.⁴ Seccâdî bu terimi *kulun isteği olmadan kalbe gelen övülmüş düşüncelerdir*⁵ şeklinde açıklarken, Hucvirî ise *mânâların kalbe hulûl etmesi ve girmesi*⁶ olarak ifade eder.

¹ Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Tasavvufta Yüz Basamak Menâzilü's-Sâirîn*, (çev. Abdürrezzak Tek), Bursa: Emin Yayınları, 2008, s. 116

² Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1999, s. 131

³ Süleyman Uludağ, “Vârid-Vâridât”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s.510,

⁴ Abdürrezzak Kâşânî, “el-Vârid”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.576

⁵ Seyyid Cafer Seccâdî, “Vârid”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, (Çev. Hakkı Uygur), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007, s.505

⁶ Ali b. Osman Cüllâbî Hucvirî, *Keşfu'l-Mahcûb Hakikat Bilgisi*, (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996, s.536

Sûfilere göre vârid, uzaktaki haberi bildirmek için Allah'ın yardımıyla ilâhî mertebelerden gelen bir elçidir. Bu elçi ya melekî veya şeytânî olur. Kişinin kendi rûhî istidadına göre, melekî vârid geldikten sonra bir ferahlık hissedilir. Elem vermez ve geride ilim bırakır. Peygamber Efendimiz (S.A.V) 'in ilk vahiyden sonraki üşüme hâli buna en güzel misaldir. Şeytânî vârid ise arkasında elem, darlık, sıkıntı bırakır. Tasavvuf ehli olan kişi gelen vâridin melekî mi yoksa şeytânî mi olduğunu anlamak için kendisinde bıraktığı izlere bakar.

Bunlarla beraber, tasavvuf kaynaklarında sıklıkla kullanılan tabirlerden biri *viridi olmayanın vâridi yoktur.*⁷ sözü iken, İbn Atâullah İskenderî *zahirî ameller daima kalbin değişik bâtinî hâllerine tâbîdir* cümlesiyle, vârid olmasaydı vird olmazdı fikrini benimsemiştir.⁸ Ebu Hasan Seyrevânî'ye göre ise sûfi, evradla değil vâridâtla beraber olandır.⁹

Vâridât bazen aniden gelir bazen de farklı bazı işaretlerle akla gelir ve kalpteki vâride işaret eder. Vârid, girdiği kalpten çıkarken oraya ilim bırakır ki zaten ilim bırakmayan vârid olmaz. Bursevî'de *Nakdû'l-Hâl* adlı eserinde “*her his bir türlü ilme vesiledir.*” demiştir.¹⁰

Vâridin ne derecede kuvvetli geldiğine dair şu üç durumdan bahsedilir:

1. Bazı kimselere vârid, kişinin istidadından daha büyük bir kuvvetle gelir ve üstünlük sağlar. Kişi mağlup olur ve vâridin etkisi altına girer.
2. Bazı kimselerin istidadı ile eşit kuvvetle gelir. Kişi yine vâridin etkisi altına girer lakin bunu kimse fark etmez. Dalgınlık hâli gibidir.
3. Bazı kimselerin istidadı, gelen vâridin kuvvetinden daha üstündür. Bu kişi vârid alırken kimse fark etmez ve kişi dalgınlığa uğramaz.¹¹

Vâridin tamamen istila edemediği kişilerde sahv ve sekr¹² hâli olur.¹³ Tasavvufta art arda gelen sahv ve sekr, yani sarhoşluk ve ayıklık hâli, vârid ile irtibatlıdır.¹⁴

⁷ Semih Ceyhan, “Vârid”, DİA, C. XLII, s.520

⁸ İbn Atâullah İskenderî, *Tasavvufî Hikmetler*, (Haz. Selahattin Hacıoğlu), İstanbul: Kurtuba Kitap, 2009, s.26

⁹ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, s.30

¹⁰ İsmail Hakkî Bursevî, *Nakdû'l-Hâl*, İstanbul Üni. Nadir Eserler Kütüphanesi, no. TY 2153, v. 37-b

¹¹ Mezkûr üç durum için bkz. İsmail Hakkî BURSEVÎ, *Kitâb-ı Kebir* (Haz. Nuran Döner), Bursa: Sır Yayıncılık, 2016, s.11

¹² Sekr ve sahv için bkz. Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Tasavvufta Yüz Basamak Menâzilü's-Sâirîn*, (Çev. Abdürrezzak Tek), Bursa: Emin Yayınları, 2008, s.137-138

Vârid bazen kabz hâlini gerektirir. Tutukluk ve kapalılık hâli olan kabz, tam kemalde değilse kişi kabzın dışındaki şeylerle de iştigal edebilir. Bazı sâlikler ise bu kabza sebep olan vâridin dışındaki hiçbir işle ilgilenemezler; ilgilenmeleri caiz olmaz. Kabz hâline sebep olan bu vârid kişinin kalbine geldiğinde, onun azar işitmeyi veya edeplendirmeyi hak ettiğine dair bir mânâ ile gelir. Bu hâlde bir sâlik gelen vârid ile tamamen kendinden geçmiştir. Bunun aksi olarak bazı vâridler ise kişinin Allah'ın lütfuna mazhar olacağına dair mânâlar ile gelir ve kalpte bast hâlini netice verir. Ferahlık ve açılmak olan bast hâlinde de sâlik bazen diğer şeylerle meşgul olabilirken bazen de hiçbir hâl kendisine etki etmeyecek kadar bast hâlidir.¹⁵

Vârid ile yakın anlamlar taşıyan bazı terimler de vardır. Vârid ile neredeyse aynı anlamlarda olan *tecellî*, seyr-i sülûk eden kişinin kalbine doğan ledünnî bilgiler ve nurlar demektir.

Sehl et-Tüsterî'ye göre tecellî, zât, sıfât ve durum tecellîsi şeklinde üç hâldedir. Hakk'ın zâtının tecellîsi *mükâşefe* olur. Mükâşefe, dünyada iken kalbin keşf makamına ulaşması ve böylece kalp gözünün açılması anlamına gelir. Hakk'ın zâtî sıfatlarının tecellîsi ise nur mahallidir. İnsana yönelik tecellî ise ilâhî hitâb gibi âlemin suretlerinde gerçekleşir. Bununla birlikte Allah'ın varlıktaki en büyük tecellîsi insandır.¹⁶

İbn Arabî'ye göre tecellî, kendisine tecellî gelen kimseye Allah'ın Zâhir ismi ile zâhir olmasından ibârettir ve bu ilim kazanmak için en şerefli yoldur. Tecellî, mânevî bir idrâk olan mükâşefeden ve meşhudun bilinmesine ulaştıran müşâhededen farklıdır. Bunlara kişi kendi iradesi ile ulaşabilirken, tecellî; ilâhî menşelidir. Akıl, tecelliyi anlayamaz ancak keşf, müşâhede ve temâşâ eder.¹⁷

İbn Arabî, *tecellî kalplerin perdesini açan gayb nurlarıdır* tanımını benimsemiştir. *Kitâbü't-Tecelliyât*'ta insanın idrâk ettiği 109 tecellî çeşidinden bahseder.¹⁸

¹³ Abdulkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risalesi* (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergah Yayınları, 1978, s.162

¹⁴ Suad el-Hakîm, "Vârid", *İbnü'l-Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabcacı Yayınevi, s.668

¹⁵ Abdulkerim Kuşeyrî, *a.g.e.*, s. 185

¹⁶ Semih Ceyhan, "Tecellî", *DİA*, C. XL, s. 241

¹⁷ Nihat Keklik, *İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1974, C. II, s. 44-45

¹⁸ Semih Ceyhan, "Tecellî", *DİA*, C. XL, s. 242

Muhakkik sūfilere göre tecellî Allah'ın yaratma eylemidir. Allah'ın bütün isim ve sıfatları âlemde tecelli etmiş; âlem ise insanda tecemmu etmiştir. İnsan, bütün tecellî mertebelerini kendisinde toplayan en son ve en mükemmel tecellîgâhtır.

“Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim ve mahlûkâtı yarattım.”¹⁹ Hadisine göre tecellinin temel sebebi Cenâb-ı Hakk'ın zatının bilinmesi yani mârifetullahıdır.²⁰

Vârid ile çok yakın anlamlarda olan *ilham* ise, Allah'ın insanın kalbine ilkâ ettiği bilgilerdir.²¹ “Bu ilim kalbe gelirken o esnâda kalbe hâkim ve baskın olan hâlin hükümüyle boyanır.”²² Tecellîyi *ilhâmat-ı rabbaniye* olarak açıklayan Cerrâhî'ye göre ilham; *vahiy, rüyâ-yı sâdika, Allah tarafından gönle doğan şey* anlamındadır.²³ İlham, düşünmekle kazanılmayıp feyz yoluyla kalbe gelir. İlhamın kaynağı ya Allah veya melektir.²⁴

Seccâdî'ye göre ilham, *kalbe gelen gizli vâriddir*. Bâtına hayrın veya şerrin ilkâ edilmesidir. İnsanın kalbindeki en gizli işlerden birisidir. Kalbinde ilham nuru parlayan kişi ferâsetiyle gaybî işleri anlayabilir.²⁵

İbn Arabî, “*Fütuhât-ı Mekkiyye*” adlı eserinin Mekke'de iken ilham yoluyla kendisine yazdırıldığını kaydetmiştir:

“Biz bütün söylediklerimizde ancak Allah'ın bize ilkâ ettiği şeye dayanırız.”²⁶

“Eserlerimi yazmak hususunda bana gerçekten izin verilmiştir.”

“Allah'a yemin ederim ki, buradaki her harfî bile ilâhî bir imlâ ve Rabbânî bir ilkâ ile yazdım.”

“Kendisiyle ahdim olan Allah'ın emri ile bu kitabı yazdım. Zîrâ ben ancak ilâhî izin yoluyla konuşurum; hududlandırıldığım yerde dururum. Zîrâ bu eserler ilâhî mertebelerdeki tertemiz ilhamlardır.”²⁷

¹⁹ Bu hadîs-i kudsî, naklen sabit kabul edilmemekle beraber keşfen sabittir. Bkz., Bursevî'den naklen, Mahir İz, *Tasavvuf*, 5. b., İstanbul: Kitabevi Yay., 1990, s. 53; İsmail Hakkî Bursevî, *Kenz-i Mahfî*, İstanbul: (Yayınevi yok), 1290, s. 2-3; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II, s. 132

²⁰ Semih Ceyhan, “Tecellî”, DİA, C. XL, s. 242

²¹ Nihat Keklik, *İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, s.19

²² Abdürrezzak Kâşânî, “el-ilhâm”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.79

²³ Safer el-Muhibbi el-Cerrâhî, “İlhâm”, *Istılahat-ı Sofîyye fî Vatan-ı Aslıyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Ketten Yayınları, 1998, s. 178; “Tecellî”, s.388

²⁴ Süleyman Uludağ, “İlham”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.244

²⁵ Seyyid Cafer Seccâdî, “İlham”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, s.222

²⁶ Nihat Keklik, *a.g.e.*, s.19

²⁷ Nihat Keklik, *a.g.e.*, s.93-94

İbn Arabi Allah ve Peygamber ile rüyâ âleminde görüştüğünden, meşhur sûfilerden, kendi mi'râcından, Hz. Hızır ile görüşmesinden ve gâibden “emin bilgiler” aldığını söylemektedir. “*Bana şöyle seslendiler.*”, “*Allah bana rüyâmda dedi ki.*”, “*Bana denildi ki.*”, “*Ben rüyâda Hakk'ı gördüm.*”, “*Rabbimi, Rabbimin gözüyle gördüm.*” gibi cümleleri bu hâle birer örnektir.²⁸

İbn Arabî nadiren kendisine “*âyet*” geldiğini söylemiştir. Bir keresinde kendisine ayet geldikten sonra üç yıl etkisinden çıkamadığını, uykuda veya uyanıkken yâhut ibadet halindeyken sadece o cümleleri söylediğini yazmıştır.²⁹ İbn Arabî'nin bu hâlinin, aşağıda bahsettiğimiz vâridâtın geliş kuvvetlerinden en kuvvetlisi olması muhtemeldir.

Vârid ile yakın anlam taşıyan diğer bazı terimlerin arasında *ledünnî ilim* vardır ki *Allah'tan vasıtasız gelen bilgi* anlamındadır.³⁰

Firâset ise *Allah'ın kalplere verdiği ilhamla bir şeyi bilme, hads mânâsındadır.*³¹ Firâset, bilinmeyen şeyi akıl yolu ile değil kalp yolu ile idrâk etmek demektir.³²

Hads aklî sezginin çabukluğu anlamındadır. *Bir konunun ihtiyârî olmaksızın birden bire anlaşılması, çabucak kavramak* demektir. Birçok düşünür keşf, ilham, rüyâ, vahiy gibi sırlı bilgi türlerini hadsin çeşitleri olarak görmüşlerdir.

İnsan nefsi, hakikati yansıtan bir ayna haline gelince, ilâhî bir nurla dolar ve bu sırada hads gerçekleşir. Bu duruma rûhî keşf veya ilhâm denir. Yani hads; irâdesiz, vasıtasız, ani olan içe doğma suretinde gerçekleşen tüm bilgi çeşitlerini ifade eden bir terimdir.

İbn Sînâ'ya göre hads, insanda kuvve hâlinde bulunan bir öğrenme gücüdür. Gazzâlî'nin eserlerinin çoğunda ilham ve hads, aynı mânâda beraber kullanılmıştır.³³ Hads yoluyla gelen bilginin doğruluğu tartışılmaz.

Bedüzzaman Said Nursî'ye göre hads, dâima insanı Allah'a müteveccih etmektedir ve ilham hadsten iki kat daha hızlıdır: “*Akil tatil-i eşgâl etse de, nazarını*

²⁸ Nihat Keklik, *İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, ss. 94-97

²⁹ Nihat Keklik, a.g.e., s. 99

³⁰ Süleyman Uludağ, “Ledün İlmi”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.306

³¹ Süleyman Uludağ, “Firâset”, a.g.e., s.181

³² Abdürrezzak Kâşânî, “el-Firâse”, *Tasavvuf Sözlüğü*, s.433

³³ Hayati Hökelekli, “Hads”, DİA, C. XV, s.68-69

*ihmâl etse, vicdan Sâni’i unutmaz. Kendi nefsinin inkâr etse de; onu görür, onu düşünür, ona müteveccihdir. Hads ki, şimşek gibi sürat-i intikâldir, dâima onu tahrik eder. Hadsin muzaafı olan ilham, dâima onu tenvir eder.”*³⁴

Bu bilgilerden anlaşılıyor ki vârid, ilham, tecelli, hads, firâset, ledün ilmi vs. birbirleriyle anlam olarak iç içe girmiş haldedir. Hepsini hem vârid, hem ilham, hem hads olarak açıklanabilmektedir. Bununla beraber gâibden gelen tüm şeylere mutlak olarak vârid denilmiştir.³⁵ Gelişimin farklılığına göre farklı isimler alır. *Vârid tektir, mahallere göre isimleri çoğalır.*³⁶

Tasavvuf ehli olanlardan bazıları kendilerine gelen vâridleri hem şifahi olarak anlatmışlar hem de yazıya dökmüşlerdir. Bu şekilde tasavvufî eserlerde bir tür olan “Vâridât” ortaya çıkmıştır. Vâridât türünün bilinen örneklerinden biri de Şeyh Bedreddin Simâvî’nin *Vâridât*’ıdır. Şeyh Bedreddin’in dışında İsmail Hakkî Bursevî, Sofyalı Bâlî Efendi, Mehmed Nasûhî, Erzurumlu İbrahim Hakkî, Emîr-i Kebîr Hemedânî, Hâce Mîr Derd, Ali Behçet Efendi, Aziz Ali Efendi, Üsküdarlı Hâşim Baba, Kâimî ve Tâceddin b. Zekeriyâ’nın da vâridât türünde eserleri vardır.

Vâridât türünde yazılan bazı eserler şunlardır:

Şeyh Bedreddin: “Vâridât”: Şeyh Bedreddin’in en çok zikredilen ve en çok üzerinde çalışılan eseri *Vâridât*’dır. Tamamı Arapçadır. Dili oldukça ağırdır. Yaşadığı dönemin ve toplumun düşüncelerini de içine aldığı için bazı kavramlar yalnızca o dönemde kalmakta, günümüzde anlam karşılığını bulamamaktadır. Bu sebeple *Vâridât*’ı yorumlayanların eserleri arasında gözle görülür farklılıklar vardır. Hatta bazı araştırmacılar *Vâridât* gibi muazzam bir eserin, Şeyh Bedreddin gibi isyankâr bir eylem adamının eseri olamayacağını iddia etmişlerdir. Eldeki verilere göre işin bu kısmı zaten tartışmalıdır.³⁷ 16. Yüzyılın sonlarında yazılan Vâridât’ın mevcut yazma nüshaları düzenli ve tertipli değildir. Daha çok ders notları ve şifahi olarak söylenmiş sözlerin

³⁴ Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nûriye (Türkçe tercümesi)*, (çev. Abdülmecid Nursî), İstanbul: Envâr Neşriyat, 1993, s. 255

³⁵ Seyyid Cafer Seccâdî, “Vârid”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, s.505

³⁶ Suad el-Hakîm, “Vârid”, *İbnü’l-Arabî Sözlüğü*, s.667

³⁷ İsmet Zeki Eyuboğlu, *Şeyh Bedreddin ve Vâridât*, İstanbul: Der Yayınları, 1980, s. 339

rastgele ve düzensizce yazıya geçirilmesi gibidir. Konu bütünlüğü yoktur. Vecize tarzındadır. Mukaddimesi ve hâtimesi yoktur. Muhâvereyi andırır.³⁸

Giritli Aziz Efendi: “Vâridât - Kalbin Sohbetleri”: “*Muhayyelât*” eseri ile tanınan Aziz Efendi edebiyatçı ve devlet adamı olmasıyla birlikte aynı zamanda Halvetî ve Nakşî çizgide ilerleyen bir sûfidir. İçindeki, hakikatı bulma arzusuyla dönemin tasavvuf kültürünü yakından tanımış ve sonra kalbine istemsiz gelen mânâları yazıya dökmüştür. Bu eserine de “*Vâridât*” adını vermiştir. Eserin tamamı Türkçedir ve nesirdir. Bir mukaddime ve otuz dört vârideden oluşur.

Giritli Aziz Efendi, gördüğünü söylemek gerektiğini savunur ve bununla vâridelerini neden yazdığını açıklamış olur. Bununla beraber, gelen mânâlar kişinin kelimeleriyle söze dönüşürken çok dikkatli olmak gerektir. Muhatabın anlayacağı surette söylemek elzendir lâkin sözden çıkan mânânın dinleyene göre değişkenlik göstermesi ihtimaline karşı da daima tedbirli olunmalıdır. Bunun için Aziz Efendi, eserin başında söze başlarken, sözlerinden istemediği mânâlar çıkarılması ihtimaline karşı okuyucuyu uyarır.³⁹ Dikkati çeken özellikleri arasında, Âşık Paşa’dan, İbn Arabî’den, Mevlânâ’dan, Yazıcızâde Mehmed Efendi’den İbrâhim Desûkî’den, Abdülkadir Geylânî’den bahsetmesi; Niyâzi-i Mısri’den ve Hâfiz Şirâzî’den beyitler iktibas etmesi; Hurufî’liğin yanlışlığından, reenkarnasyonun bâtıllığından, terkin mahiyetinden, mücâhededen, âlemin mertebelerinden bahsetmesi gibi meseleler vardır.⁴⁰

Üsküdarlı Haşim Baba: “Vâridât”: Haşim Baba’nın *Vâridât*’ının tamamı mensurdur. İçinde melâmet meselesiyle alakalı bazı risalelerle beraber cifir ilmiyle ve ebced hesabıyla verdiği gaybî haberler ve kalbine vaki olan vârideler vardır. Tarikat silsilesi ve tasavvuf hakkında geniş bilgiler vermiştir. Bir dibâce ve on yedi vârideden oluşur. Bazı varidelerin başında başlık niteliğinde cümleler vardır. Anlatıcılığı ön planda değildir. Bu yüzden Arapça ve Farsça kelimelerle dolu ağır bir dil kullanmıştır. Bu da sık sık anlamın arka planda kalmasına sebep olmuştur.

Vâridelerde geçen konular şunlardır: Bazı ayetlerin ledünni tefsiri; tarikatla terbiye edilenlerin gördükleri rüyaların çeşitleri, derece ve hakikatleri; şeriflerin başı

³⁸ Simavna Kadısıoğlu Şeyh Mahmud Bedreddin, *Vâridât-ı Bedreddin* (çev. Mûsâ Kâzım Efendi, haz. Mehmed Serhan Tayşi), İstanbul: MVT Yayıncılık, 2010, s. 11-12

³⁹ Giritli Aziz Efendi, *Vâridât Kalbin Sohbetleri* (haz. M. Nedim Tan), İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011, s. 43

⁴⁰ Giritli Aziz Efendi, *a.g.e.*, s.28

Hız. Hasan ve seyyidlerin başı Hz. Hüseyin'in cennet gençlerinin efendileri oldukları; şeriat; madenlerden bitkilere, bitkilerden hayvanlara, hayvanlardan insana ve insan-ı kâmile; on iki imam; ilâhi sırlar, Melâmîlerin tavırları; insanın yaratılışı, Kadir gecesinin mahiyeti; kıyamet-i suğra, kıyamet, haşır, hamd sancağı; ,lâhi aşk, her şey aşk ile ve aşk için yaratılmıştır, aşk birdir, makamlarda ismi değişir; Besmele'nin bazı sırlarının yorumu; her an halk içinde Hak'la beraber olmak gerektiği.⁴¹

Erzurumlu İbrahim Hakkı “Sefinetü'n-Nûh min vâridâti'l-fütûh”:

Sefinetü'n-Nûh, 1773'te yazılmıştır. Farklı kaynaklarda (muhtemelen yanlışlıkla) “Sefinetü'r-Rûh” olarak da geçen bu eser, İbrahim Hakkı'nın “on evlat eser” olarak isimlendirdiği eserlerinden biridir. Diğer eserlerinden seçtiği Türkçe, Arapça, Farsça şiirleri, kırk varidat, kırk bölüm şeklinde yazmıştır.⁴²

İsmail Hakkî Bursevî'nin vâridât türünde yazdığı yirmi üç tane eseri vardır. Bu eserlerinde genellikle vâridât ve şerhleri ile beraber ayet tefsirleri ve hadis şerhleri de yer alır. Bazı eserlerinde manzum-mensur karışık haldedir. Zaman zaman eserlerini Arapça-Türkçe karışık yazmakla beraber bir kısmı sadece Arapça veya sadece Türkçedir.

Bursevî'nin vâridatları ve vâridât geleneği ile ilgili, çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı bilgi verilecektir.

Üzerinde çalıştığımız, *Nakdü'l-Hâl* adlı eserin müellifi olan İsmail Hakkî Bursevî, bu eseri 1133-1134 (1721-1722) tarihlerinde telif etmiştir.

⁴¹ Geniş bilgi için bkz; Mehmet Ünal, Mehmet Pektaş, “Üsküdarlı Haşim Baba'nın Vâridât'ı”, Erzurum: *EKEV Akademi Dergisi* (Kış 2014), Yıl: 18, sayı: 58, s. 715-721

⁴² Esin Kahya, “Erzurumlu İbrahim Hakkı”, Ankara: *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1999), sayı: 40, s. 377

BİRİNCİ BÖLÜM İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ VE DÖNEMİ

1. 17. VE 18. YÜZYILDA OSMANLI SİYASÎ, KÜLTÜREL VE İLMÎ HAYATINA GENEL BAKIŞ

1.1. 17. YÜZYIL

17. Yüzyıl, Osmanlı Tarihi'nin "Duraklama Devri"dir. Bu asırda ilerleme kaydetmek yerine mevcut toprakları muhafaza etmek önemli sayılmıştır. Bu dönem, iç isyanların, çocuk veya ehliyetsiz padişahların, yönetime galebe çalmaya çalışan saray kadınlarının, uzun süren savaşların etkili olduğu, yorucu ve karışık bir dönemdir. Bütün bu hususlar dönemin ilim, sanat ve siyaset hayatında olumsuz izler bırakmıştır.

17. Yüzyıla kadar saygınlığını ve nüfûzunu muhafaza eden medrese teşkilâtı bu dönemde bozulmaya başlamış, haksızlık, rüşvet ve iltimasın çoğalmasıyla, hak etmediği halde müderris olanlar, işini layıkıyla yapan müderrislerden daha yüksek mevkilere getirilmiştir. Bunun sonucu olarak ilim merkezi medreseler etkisini yitirmiş, ilmî faaliyetler sayıca artsa da kıymet itibarıyla gerilemiştir.⁴³ Bu sırada Avrupa'da matbaanın icadıyla yoğun bir ilmî hareketlenme başlamıştır.⁴⁴

Medreselerden başka ders verilen diğer bir yer de camilerdir. Buralarda ders verenler, vaizler, tarikat şeyhleri veya müderrislerden seçilirdi. Bu asırda bazı vaizler konuları fazlasıyla dağıtmışlar, münakaşalara ve münazaralara sebep olmuşlardır.⁴⁵

Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus var ki dönemin en çok tartışılan meselesidir. Kadızade Mehmed Efendi ve Sivâsî Abdülmecid Efendi arasındaki görüş ayrılığı ve Kadızade'nin ifrat derecedeki taassubu sebebiyle iki grup arasında ciddi dalgalanmalar olmuş ve bazı hususlar münakaşa sebebi sayılmıştır. Müspet ilimlerin ve bilhassa matematik ilminin kerâheti, Hızır'ın hayatta olup olmadığı, ezan ve mevlidin makamlı ve güzel sesle okunmasının hükmü, kahve ve tütünün haramlığı, Hazret-i

⁴³ Ali Namı, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, İstanbul: İnsan Yay., 2001, s.24

⁴⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, C.II, s.490

⁴⁵ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, İstanbul: Baha Matbaası, 1960, C.IV, s. 2308 vd.

Muhammed (S.A.V.)'in anne babasının Müslüman olup olmadığı ve bunlar gibi birçok konu lüzumsuzca tartışılmış, hatta asayişî ihlal eden boyutlara ulaşmıştır.⁴⁶ O dönemde Kadızade'nin derslerine devam eden ve kendisini bu meselenin tam da ortasında bulan Kâtip Çelebi, bu tartışmaları bitirmek ve orta yolu bulmak maksadıyla Mizanü'l-Hak adlı eserini yazmış, tartışma konusu olan şeyleri eserinde tarafsızca değerlendirmiştir.

1.1.1. İlim Hayatı

Diğer dönemlerde olduğu gibi bu dönemin ilim adamları da bir tek ilim alanında değil, birkaç ilim alanında eser vermişlerdir. Bunun yanı sıra hem ilim adamı hem de edebi şahsiyet sayılan isimler de olmuştur.

Dinî eser veren başlıca isimleri şöyle sıralayabiliriz: Nev'izade Atâî, Kâtip Çelebi, Üsküdârî Aziz Mahmud Hüdayî, Sivâsî Abdülmecid Şeyhî, Abdülahad Nurî, Cerrahî Şeyhi İbrahim.⁴⁷

Bu asırda tarih ile ilgili eserlerin diğerlerine nispetle daha çok yazıldığı görülür. Devrin taassubu yüzünden müspet ilimlere rağbet azalmıştır. Bazı yazarlar da tarih ve biyografi yazmaya merak duymuşlardır. Kimileri yaşadığı devrin olaylarını, kimileri de eski devirlerin tarihlerini yazmıştır.⁴⁸ Şehnâmecilik bu asırda da varlığını sürdürmekle beraber, "Vak'anüvîslik" denilen resmî tarih yazıcılığı bu asırda ortaya çıkmıştır.⁴⁹

Bu asırda coğrafya alanında en önemli aşama Kâtip Çelebi sayesinde kaydedilmiştir. Bu dönemde kayda geçen mühim coğrafya eserleri varsa da en ehemmiyetlileri Kâtip Çelebi'nin "Cihannüma" ve "Atlas Minör" adlı eserleridir. Kâtip Çelebi'nin yanı sıra Ebu Bekir Dımaşkî de batıdan yaptığı tercümelemlerle bir atlas kaleme almıştır. Bu asırda yazılan coğrafi eserler arasında Evliyâ Çelebi'nin "Seyahatname" si çok önemli bir yer tutar.

Matematik ve astronomi alanında bu dönemde pek eser verilmemiştir. Müspet ilimlerin rağbet görmemesi ve taassup, bunun başlıca sebebidir. Yalnızca Diyarbakırlı Molla Mehmed Çelebi, Tekirdağlı Kâtipzade Mustafa bin Mehmed ve Mustafa bin

⁴⁶ Kâtip Çelebi, *Mizanü'l-Hak fî ihtiyâr'l-ehakk İslamda Tenkit ve Tartışma Usulü* (haz. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara), İstanbul: Marifet Yayınları, 2001, s.33-156

⁴⁷ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2310

⁴⁸ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.496

⁴⁹ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2311

Yusuf bu alanda eser vermişlerse de aynı dönemin Avrupa matematikçilerinden fazlasıyla geride kalmışlardır.⁵⁰

Bu dönemde, tıbbi alanda yapılan çalışmalar matematik ile kıyaslanmayacak kadar artmıştır. Evliya Çelebi, Seyahatname'sinde, 17. yüzyılda İstanbul'da yedi yüz tabib dükkânı ve bin tabib bulunduğunu yazar.⁵¹ Bu, abartılı bir ifade olsa da, dönemin tıbbi açıdan ne derece faal olduğunu gösteren kesretten kinayedir. Bu dönemin tıbbi açıdan en önemli başarılarından biri de 1679 yılında ilk kez çiçek aşısının çocuklara uygulanmasıdır.⁵²

17. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin Duraklama Devri olmasına, siyasi ve içtimai açıdan karışıklıkların artmasına rağmen, edebi faaliyetler hızla ilerlemiştir.

Bu asırda Türkçe'nin yayıldığı coğrafya bir hayli genişlemiştir. Türk olmayanların da Türkçe öğrenerek Türk Edebiyatı ile ilgilenmesi dil ve edebiyat açısından önemli sayılmıştır. Bununla beraber artık şâirlerimiz İran etkisinden sıyrılmış ve kendi edebi kimliklerini kazanmışlardır. Nef'i, Nâbî ve Şeyhülislam Yahya Efendi sayesinde klasik Türk nazmı teknik olarak daha da güzelleşmiş, bu sayede artık İran şâirlerine verilen değer azalmış, hatta üstünlük hissedilmeye başlanmıştır. Artık mahallîleşme hızla artmıştır.⁵³

Bu dönem Halk Edebiyatı açısından da önem arz eder, öyle ki bu döneme Halk Edebiyatı'nın Altın Devri demek mümkündür. Gevherî, Âşık Ömer, Karacaoğlan gibi meşhur isimler bu asırda yetişmiştir.

Nesir alanında da belirgin bir ilerleme vardır. Zikre değer mühim bir husus da, Artistik Nesir diye adlandırılan bir türün ortaya çıkışıdır. Dili ağır olan bu nesir türünde Arapça ve Farsça kelimeler bolca kullanılmış, yazıyı süslemek için sanat kaygısıyla cümleler uzatılmış ve çoğu zaman anlam lafza feda edilmiştir.⁵⁴

1.1.2. İktisadî Durum

17. asrın ortalarında başlayarak yıllarca süren Girit Seferleri ve sonrasında ortaya çıkan ayaklanmalar neticesinde, savaş gereksinimleri hazırlamak için kurulan

⁵⁰ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.2314-2316

⁵¹ Evliya Çelebi Seyahatnamesi, İstanbul: Kardeş Matbaası, 1969, C.II, s.227

⁵² *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2318

⁵³ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.522

⁵⁴ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2319

merkezler kapatılmış, imparatorluk bazı ihtiyaçlarını hariçten gidermeye mecbur kalmıştır. Bu da fazlaca paranın dışarıya gitmesine sebep olmuştur.⁵⁵

Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, imparatorluk toprakları 16. Yüzyılın sonlarına kadar genişlemesini sürdürmüş, 17. Yüzyılın sonlarında birkaç yer daha topraklarımıza katılmıştı. Bu genişlik içinde ziraat sahaları, ticaret limanları, demir, bakır madenleri de vardı. Yani imparatorluk kendine yetecek ve yardıma muhtaç olmayacak kadar toprak alanına sahipti.⁵⁶

1.2. 18. YÜZYIL

Osmanlı Tarihi'nde ilk defa Türkçe eser basan bir matbaa III. Ahmed döneminde kuruldu. Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin Paris'e vazife için gittiğinde yanında oğlu Said Efendi'de vardı. Said Efendi Fransa'daki matbaa faaliyetlerinin ne derece ilerlediğini gördükten sonra Viyana'dan matbaa levâzımâtı olarak memleketine döndü.⁵⁷ İbrahim Müteferrika'nın da destekleriyle matbaa kurulduğunda Şeyhülislam Abdullah Efendi, dini kitaplar dışındaki eserlerin yayınına izin verdiğini açıklayan bir kıt'a fetva vermişti.⁵⁸ Bu şüphesiz, matbaanın kurulmasıyla işsiz kalacak olan hattatların mesleklerini icra etmeleri için bir yol açmaktı.

Batılı düşünce tarzı ülkeye yavaş yavaş yerleşirken, bunu kabullenmeyen muhafazakârların tutumu da devam ediyordu. Neticede, tüm gecikmelere rağmen, 18. yüzyıl yeniliğe doğru her alanda müspet adımlar atmış, yerleşen batılı yenilik fikri ile yerini 19. yüzyıla devretmişti.⁵⁹

1.2.1. İlim Hayatı

Osmanlı Devleti'nde ilk matbaanın bu asırda kurulmasıyla birlikte, ilmî eserlerin yayılması hız kazanmıştır. Bu sayede kitap fiyatlarının da azalması, kitabı artık her kitle tarafından ulaşılır bir meta hâline getirmiştir. Bununla beraber matbaanın kâğıt ihtiyacını dâhilden karşılamak için bir de kâğıt fabrikası kurulmuştur.⁶⁰

⁵⁵ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.IV, s.575

⁵⁶ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2337

⁵⁷ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.VI, s.513

⁵⁸ Cevdet Paşa Tarihi, İstanbul: Matbaa-i Osmaniyye, H. 1312, C.I, s.60

⁵⁹ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2660

⁶⁰ Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.VI, s.518

Dinî, hukukî ve felsefî alanda bir önceki yüzyıla göre belirgin bir gelişme görünmez. Aksine, bu asırda ortaya konan çalışmalar hep tercüme eserlerdir. Bu durgunluğun başlıca sebebi Avrupa ile temasların artırılması ve başka türden eserlerin halk arasında yayılmaya başlamasıdır.⁶¹

Bu dönemde, geçen dönemlerde olduğu tarihî eser yazmaya yoğun ilgi vardır. Bir önceki asırda ortaya çıkan “Vak’anüvislik” 18. Yüzyılda da rağbet görmüş bu konuda fazlaca eser yazılmıştır.

Bu dönemde coğrafya biliminin önemi daha çok anlaşılmışsa da eskiye nazaran kayda değer yeni bir eser verilmemiştir. “Cihannümâ” ve “Tarih-i Hind-i Garbî” gibi eserler İbrahim Müteferrika Matbaası’nda basılmıştır. Bunlarla beraber bu asırda coğrafi eser yazan önemli isimler şunlardır: Resmî Ahmed Efendi, Yanyalı Mehmed Esad Efendi.⁶²

Bu asırda bir önceki asra nispetle matematikle ilgili daha fazla çalışma yapılmış olsa da, gözle görünür bir yol alınamamıştır. Avrupa’da matematik, astronomi, geometri alanlarında çalışmalar bir hayli ilerlemişken, Osmanlı’da Ortaçağ rüzgârı esmektedir.

Bu asırda “tıbb-ı kadîm” diye bilinen eski tıp, büsbütün bırakılmamakla beraber, “tıbb-ı cedid” denilen yeni usul tıp hızla yayılmaya başlamıştı. Gelenekselci tabipler bu duruma mani olmaya çalıştılsa da yeni usul tıbbın kolayca kabul görmesini engelleyemediler. Yeni usulde bitkisel ilâçlar yerine kimyevî ilâçlar kullanılıyor, gelenekselci tabipler de bunların insan için zararlı olduğunu söylüyor ve yasaklanmasını istiyorlardı. Neticede gerek eski ve gerek yeni usul bütün tabiplerin sınavdan geçirildikten sonra tabiplik yapmalarına karar verildi.⁶³

18. yüzyılda edebi hareketlilik 17. yüzyıldaki gibi ilerlemeye devam etmiştir. Dil ve üslup üzerinde İran etkisi gitgide azalmakla beraber hâlâ devam etmektedir. Bu asırda yetişen şâirler nazım ve nesirde mahallîleşmeyi iyice benimsemiş ve böylece dilde sadeleşme artmıştır. Bu sayede artık klâsik Türk şiiri dış etkilerden bağımsız, milli bir tekâmül göstermiştir.

⁶¹ Uzunçarşılı, a.g.e., C.VI, s.522

⁶² Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.VI, s.538

⁶³ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2667

Dönemin saz şâirlerini de söyle sıralayabiliriz: Pir Sultan Abdal, Öksüz Dede, Kul Mehmed, Hayâlî, Geda Muslu, Emrah, Kıymetî, Nûrî, Levni, Kabasakal Mehmed, Fasîhî.⁶⁴

1.2.2. İktisadî Durum

Bu dönemde Avrupa'dan ithal, süs ve ihtişam eşyasının rağbet görmesi, paranın sürekli dışarıya akmasına neden olmuştur. Ordu ve donanmaya ait gereksinimler önceleri içerde imal ediliyorsa da zamanla bu imalathaneler kuvvetten düşmüş ve bu ihtiyaçlar da dışardan temin edilir olmuştur. Sadrazam Râmî Mehmed Paşa bu gidişin önünü almak için dışardan çiçekli kumaş ve çuha gibi ürünlerin ithalatını yasaklamış, hiç değilse dâhile yetecek kadar imalat yapılması için girişimlerde bulunmuştur. Ama saltanat değişikliği sebebiyle bu güzel icraat yarıda kalmıştır. Damat İbrahim Paşa da benzeri girişimlerde bulunmuş da o da neticeye vurduramamıştı. İlk bakışta güzel görünen ama esasen kalitesiz olan ithal ürünlerle III. Mustafa da mücadele etmiş, ithalatı durdurmuştur. Ülkede imalatın başlamasıyla olumlu sonuçlar alınmıştır. Koca Râgıp Paşa ve Halil Hâmid Paşa'nın da ithalatın durup imalatın artması ve dışarıya para akmaması için kayda değer girişimleri olmuştur.⁶⁵

2. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ

2.1 HAYATI

17. yüzyılın son yarısında ve 18. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış olan İsmail Hakkî Bursevî'nin hayatı hakkında bugün elimizde olan bilgilerin en önemli ve tafsilatlı kaynağı, yine kendi eserleridir. Silsilenâme-i Celvetiyye, Tamâmü'l-Feyz ve Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl gibi eserlerinde hayatı ile ilgili bilgilere genişçe yer vermiştir. Bunların yanı sıra bazı eserlerinde yer alan sebab-i telif bölümlerinde de yine kendisiyle ilgili bilgiler vermiştir.

İsmail Hakkî, 1063 Zülka'de ayı başlarında (1653 Eylül sonu), bugün Doğu Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Aydos Kasabası'nda doğmuştur.⁶⁶ Ailesi tarafından

⁶⁴ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2668

⁶⁵ *Mufassal Osmanlı Tarihi*, C.IV, s. 2674

⁶⁶ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, s.34

kendisine İsmail adı verilmiştir. Aydos'ta doğduğu için kaynaklarda adı Aydosî veya Bursa'da medfun olduğu için Bursevî ya da tarikatına nispetle Celvetî ve Şeyh olarak geçse de, kendisi tasavvufî ve edebî eserlerinde ve şiirlerinde Hakkî mahlasını kullanmıştır⁶⁷:

Çün itdün mahlâsım yâ Rab Hakkî
Beni abdü'l-Hak eyle vir terakkî⁶⁸

Babası Mustafa Efendi aslen İstanbulludur. 1652'de çıkan büyük Aksaray yangınında mal varlığını kaybedince bazı akrabalarının da bulunduğu Aydos'a göç etmiştir.⁶⁹

İsmail Hakkî henüz üç yaşındayken babası onu Celvetiyye Tarikatı Şeyhi Osman Fazlî Efendi'ye götürüp el öptürmüştür. Osman Fazlî'nin, İsmail Hakkî'ya: “ *Sen bizim üç yaşından beri mürîd-i hâlisimizsin.*” dediğine, Hakkî'nin kendi eserlerinde rastlanmaktadır.⁷⁰

İsmail Hakkî'nin tahsil hayatı, annesinin vefat ettiği 1659 yılında, Aydos'ta başlamıştır. O sıralarda yedi yaşında olan İsmail Hakkî, on bir yaşına kadar Aydos'ta kalmış, Osman Fazlî'nin halifesi olarak vazife gören Şeyh Ahmed Efendi'nin talebesi olmuştur.⁷¹

Hakkî on bir yaşında iken, Osman Fazlî'nin ilk halifesi olan ve İsmail Hakkî'yi ve ailesini yakından tanıyan Şeyh Seyyid Abdülbâkî, bir Üsküp ziyaretinden dönerken Aydos'a uğramış ve görev yeri olan Edirne'ye giderken İsmail Hakkî'yı da yanında götürüp orada tahsile devam etmesini teklif etmiştir. Böylece İsmail Hakkî'nin yedi sene süren Edirne tahsili başlamıştır. Burada Şeyh Abdülbaki'den sarf, nahiv ilmini okumuş, İbnü'l-Hâcib'in sarf ilmine dair “eş-Şâfiye” ve nahiv ilmine dair “el-Kafiye” isimli eserlerini ve mantıktan da risaleler okumuştur. Okuduğu eserlerin çoğunu istinsah etmiştir. Edirne'deki tahsili, İsmail Hakkî'nin ilim hayatında bu sebeple çok önemli bir temel teşkil etmiştir.⁷²

⁶⁷ Mustafa Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, İstanbul: Sır Yayıncılık, 2001, s. 330

⁶⁸ İsmail Hakkî Bursevî, *Divân* (haz. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s. 3

⁶⁹ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, s.35

⁷⁰ Hüseyin Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi* (haz. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s.8

⁷¹ İsmail Hakkî Bursevî, *Divân* (haz. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000, s. 4

⁷² Mehmet Ali Aynî, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*, İstanbul: Marifet Basımevi, 1944, s.14

Edirne’de kendisini yeterince geliştiren İsmail Hakkî, Şeyh Ahmed’in başarı vesikası olarak verdiği mektubu da yanına alarak, 1672’de İstanbul’da Osman Fazlî’nin Fatih Atpazarı’ndaki Zaviyesine yerleşti. Burada Osman Fazlî’nin idaresindeki Celvetî dergâhları aynı zamanda bir medrese gibi faaliyet gösteriyordu. Manevî ilimlerin yanı sıra zahirî ilimler de okutuluyordu. İsmail Hakkî bu sayede hem manevî terbiyesini aldı, hem zahirî ilimlere ait derslere devam etti, hem de İstanbul’un çeşitli muhitlerindeki hocalardan da istifade etti. Muhammed el-Kurra Efendi’den tecvid okudu, meşhur Osmanlı hattatı olan Hâfız Osman’dan meşk dersleri aldı.⁷³ Zahiri ve manevi ilim tahsiliyle geçen üç yılın sonunda Osman Fazlî artık İsmail Hakkî’yi hilâfetle taltif etmiş ve ilk görev yeri olan Üsküp’e göndermiştir. Böylelikle tamamı Celvetiyye tekkelerinin tedris halkalarında geçen on altı yıllık tahsil hayatı, 1675’te yirmi üç yaşından itibaren hilâfet ve irşad faaliyetleri ile devam etmiştir.⁷⁴

Vazife emrini alınca İsmail Hakkî, İstanbul’dan yola çıkarak, Karadeniz üzerinden memleketi olan Aydos’a uğrayıp babasını ziyaret ettikten sonra Üsküp’e geçmiştir.

İsmail Hakkî tayin edildiği Üsküp’ün Rumeli’nin en büyük ve zengin tabî güzelliklere sahip yerlerinden biri olduğunu ama Üsküp’ün halkının gaflet içinde olduğunu belirtir. Yaptığı nasihatler ve verdiği vaazlar ilk günden itibaren güzel karşılanır ve halk üzerinde iyi bir intiba bırakır. Dinleyip ders almaya gelenlerin sayısı gün geçtikçe artar. Gerek ilmi ile ve üslubundaki belagati ile ve gerek şahsî kemâlâtı ile kolayca kendini sevdirebilir.

1681 yılında Üsküp’ten ayrılıp Köprülü’ye giden İsmail Hakkî, daha önce kendisi için yaptırılan bir zaviyeye yerleşir. Buradaki irşad vazifesi on dört ay kadar sürer. İsmail Hakkî için, Üsküp’te geçen zor yıllardan sonra, Köprülü oldukça sakin ve huzurlu bir yer olmasına rağmen zaman zaman Üsküp’te geçirdikleri yılları özledikleri olmuştur. Bu sırada İsmail Hakkî’nin namını duyan ve kendisinin ilminden nasiplenmek isteyen Usturumca halkı, onu Usturumca’ya aldırarak için bir araya gelerek Osman Fazlî’ye bir mektup yazmışlardır. Osman Fazlî de bu isteklerini kabul edip İsmail Hakkî’yi Usturumca’ya tayin etmiştir. Bunun üzerine Usturumca’dan birçok kişi

⁷³ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, ss.37-39

⁷⁴ Kara, *Bursa’da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.330

hayvanlarıyla Üsküp'e gelmiş ve İsmail Hakkî'yı mallarıyla beraber alarak Usturumca'ya taşımışlardır.⁷⁵

İsmail Hakkî Usturumca'da oldukça sakin bir hayat sürmüştür. Halka kendini sevdirmiş, rahat ve bolluk içinde yaşamıştır. Usturumca'da otuz ay kalan İsmail Hakkî, buradayken eşinin Üsküp hasreti sebebiyle serzenişlerinden başka hiçbir sıkıntı çekmemiştir. Bu sırada Köprülü, Usturumca, Karatova, İştîp ve diğer kasabaların halkları bir araya gelerek İsmail Hakkî'nin müftü olması için Osman Fazlî'ye Mektup gönderdiler. Osman Fazlî ise: “*Müftî, ehl-i takvâ olabilir. Fakat gerçek ehl-i takvâ müftî olamaz. Bir zaruret olmadıkça şeyh müftî olmamalıdır. Zamanımızda buna ihtiyaç yoktur. Şeyhlikle müftülük arasında bir münasebet olamaz.*” diyerek bu isteklerini geri çevirir.⁷⁶

Usturumca'da otuz ay görev yaptıktan sonra, şeyhi ile arasında hoca-talebe münasebeti yeniden başlar ve Osman Fazlî tarafından Edirne'ye saraya çağrılır. Davete hemen icabet eden İsmail Hakkî burada üç ay kaldıktan sonra, Osman Fazlî'nin Bursa halifesi Sunullah Efendi'nin vefat etmesi üzerine İsmail Hakkî'ya yine irşad vazifesi görünmüş ve 1685 yılında Bursa'ya halife olarak tayin edilmiştir.⁷⁷

Hakkî'nin Bursa'daki ilk günleri zorluklar içinde geçer. Rumeli'de bolluk içinde yaşarken eline geçeni biriktirmedikinden dolayı, Bursa'ya gelince geçim sıkıntısı çekmeye başlar. Bakmakla yükümlü olduğu dokuz kişinin rızkı için bazı eşyalarını, kitaplarını, hatta tesbihini satmak zorunda kalır. Kırk gün kadar şiddetli göz rahatsızlığı çeker. Bu esnada dokuz yaşındaki kızı Hatice tâundan vefat eder. Böyle zorluklarla geçen ilk iki yıldan sonra hayatları normale döner.⁷⁸

İsmail Hakkî, yirmi üç yaşında başlayan irşad hayatının aynı sıkıntılarla devam ettiğini, her yedi senede bir büyük bir sıkıntıyla başlayan yeni bir döneme girdiğini ifade eder.⁷⁹

Bursa'da geçirdiği yıllar, Hakkî'nin en verimli yılları olmuştur. Meşhur Ruhü'l-Beyan adlı tefsirini Bursa'da tamamlamış, Divân'ını da burada kaleme almıştır.

⁷⁵ Mehmet Ali Aynî, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*, İstanbul: Marifet Basımevi, 1944, s.20

⁷⁶ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay.,2001, s. 47

⁷⁷ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.332

⁷⁸ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 53

⁷⁹ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.331; Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi*, s.10

İsmail Hakkî Bursa'ya halife olduktan sonra Şeyhi Osman Fazlî'yi İstanbul'daki âsitânesinde beş yılda beş kez ziyaret etmiştir.⁸⁰ İsmail Hakkî'nin Osman Fazlî'yi son ziyareti 1690 yılında Kıbrıs'ta sürgünde olduğu yıllara rastlar. Şeyhinden Magosa'ya gelmesi için bir mektup alan İsmail Hakkî, birkaç gün içinde hazırlıklarını tamamlar ve karayolu üzerinden harekete geçer. Zorluklarla başlayan bu yolculuk üç ay sürer ve Hakkî sonunda Magosa'ya ulaşır.⁸¹ Burada on yedi gün kaldıktan sonra tekrar Bursa'ya döner.

İsmail Hakkî'nin şeyhi tarafından Magosa'ya çağrılmasının esas maksadı, tarikat silsilesindeki manevi emanetin ona bırakılmak istenmesi ve onun Osman Fazlî'den sonra şeyh olarak düşünülmüş olmasıydı. Osman Fazlî, gönlünden geçenleri İsmail Hakkî'ya zaman zaman şu cümlelerle ifade etmiştir: *“Pek çok halifem var. Bazısı hayatta, bazısı ise öldü. Bu nefes ve te'sir benden sonra sana ulaşacak, başkasına değil. Senin bu ilimde geniş bir vukufiyetin var. Yazın hoş. Ben ne bulduysam şeyhimin nefes ve duasıyla buldum. Bu nefes ve duayı Allah Teâla'nın izni ile ben de sana verdim.”*⁸²

İsmail Hakkî Bursa'ya döndükten kısa bir süre sonra 1691 yılında Osman Fazlî vefat etmiştir. Osman Fazlî'nin vefatı üzerine, onun yerine ve onun ettiği işaretlerle İsmail Hakkî, Celvetiyye Tarikatının otuz ikinci şeyhi olarak görevi devralmıştır.⁸³

İsmail Hakkî, şeyh olduktan sonra 1695-1696 yıllarında Osmanlı ordularının manevi kuvvetini takviye etmek üzere Sultan II. Mustafa'nın I. ve II. Avusturya seferlerine katılmıştır.⁸⁴

Ömründe iki kez hac nasip olan İsmail Hakkî, ilkinde 1700 yılında karayolu ile Şam üzerinden gidip iki ay kalmış,⁸⁵ ikincisine 1710 yılında denizyolu ile Mısır üzerinden gitmiştir.⁸⁶ İkinci haccında ne kadar zaman kaldığı kaynaklarda belirtilmemiştir. İki haccın arasındaki on yılını Bursa'da geçirmiş, zamanının çoğunu Ruhü'l-Beyan tefsirini tamamlamaya ayırmıştır. 1714 yılında Tekirdağ'a gönderilmiş ve burada üç yıl kalmıştır.⁸⁷

⁸⁰ Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, ss.54-63

⁸¹ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 65

⁸² Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 67

⁸³ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.333

⁸⁴ Kara, a.g.e., s.333

⁸⁵ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 73

⁸⁶ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 87

⁸⁷ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.333

İsmail Hakkî, Muhyiddin ibn Arabî'ye karşı derin bir bağlılık hissi duyuyordu. 1717 senesinde 67 yaşında iken İbn Arabî'nin kabrini ziyaret için ailesiyle birlikte yola çıkan İsmail Hakkî, 50 günlük bir yolculuktan sonra Şam'a ulaşır.⁸⁸ Buradaki üç yıllık ikâmeti esnasında Şam uleması ile çeşitli münazaralarda bulunmuş, özellikle tütünün haram olduğuna dair olan mesele giderek büyümüş, hatta Şam ulemasını ikiye ayıracak kadar şiddetlenmiştir.⁸⁹

1720 yılında Şam'dan ayrılan İsmail Hakkî ve ailesi, İstanbul'a; Aziz Mahmud Hüdâyî'nin muhiti olan Üsküdar'a gelirler. Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın Üsküdar'da bir ev tahsis etmesiyle oraya taşınır ve irşad vazifesine başlar.⁹⁰

1723 yılında 73 yaşında Bursa'ya dönen Hakkî, artık ömrünün sonuna yaklaştığını hisseder ve dünya ile alakasını tamamen keser. Bundan sonra mal ve emlâkini satarak, Tuzpazarı'ndaki zaviyesini genişletmek ve bir de cami eklemek üzere elinde kalan parayı bu işe harcar. Son on iki yılını Bursa'da geçiren ve yetmiş beş yaşında iken 20 Temmuz 1725 Perşembe günü akşama doğru vefat eden İsmail Hakkî Bursevî'nin kabri Tuzpazarı'nda yaptırdığı Cami-i Muhammedî'nin kible tarafındadır.⁹¹

İsmail Hakkî en az beş evlilik yapmıştır. İsimlerini bildiklerimiz Afife Hanım, Hanîfe Hanım ve Âişe Hanım'dır. 1720 tarihinde yazdığına göre on yedi evladı vardır ve Bahâeddin Muhammed hariç hepsi vefat etmiştir. Bu tarihten sonra doğan Şâh Muhammed on sekizinci ve hayatta kalan ikinci evladıdır. İsmi tespit edilen evlatları Hatîce, İshâk, Ubeydullah, Bahâeddin Muhammed, Emetullah, Âsiye, Fâtıma, Abdülahad, Emrullah Muhammed, Habîbe, Hanîfe, Tâhir Muhammed, Enîse, Mesîh İsâ, Şâh Muhammed'dir.⁹² İki oğlu ve eşi Âişe Hanım'ın kabirleri İsmail Hakkî'nin kabri ile yan yanadır.⁹³

2.2. İLMÎ, EDEBÎ VE TASAVVUFÎ KİŞİLİĞİ

İsmail Hakkî Bursevî, hayatı boyunca doğru bildiği çizgiden çıkmayarak, istikametli ve kararlı bir yol takip etmiştir. Resmî göreve hiç yanaşmamış hatta genç

⁸⁸ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî.*, s. 92

⁸⁹ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.334

⁹⁰ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî.*, s. 104

⁹¹ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî.*, s. 112

⁹² Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s.115

⁹³ Kara, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, s.335

yaşlarında kendisine teklif edilen müftülük vazifesini kabul etmemiştir. Kendisinin de ifade ettiği gibi irşad faaliyetlerine başladığı ilk yıllardan itibaren zorluklar peşini bırakmasa da o bütün gayretini ilim ve irfan aşkıyla halkın istifadesine sarf etmiştir. Vaaz ve tedris yoluyla vazifesini ifa etmeye çalışan İsmail Hakkî, bu şekilde etkinin az olduğunu düşünerek zaman zaman kendi sahasındaki eserlere şerh yazmış veya kitap te'lif etmiştir. Bu sayede devrinin vâiz ve hatiplerinden daha ayrı bir yol tutmuş ve hitabetteki kabiliyetini kitabete taşımıştır. Neticede yüzden fazla eser te'lif etmiş ve XVIII. Yüzyılın en çok eser veren mutasavvıflarından olmuştur. Âlet ilimlerinden sayılan dil ve edebiyat ile hadis, tefsir, kelim, fıkıh gibi yüksek İslamî ilimlerle ilgili eserler vermiştir. Mehmed Şemseddin Efendi, Hakkî'nin eserlerinin sayısına bakarak onun büyük bir müellif olduğundan ve ilmî kerametler gösterdiğinden şüphe olmadığına kanaat getirmiştir.⁹⁴

İbn Arabî'nin kabrini ziyaret için Şam'a gittiğinde oradaki âlimler ile sık sık görüşmüş, istişareler ve münazaralarda bulunmuştur. Diğer vakitlerinde ise Kitabü'l-Hitab, Kitabü'n-Necat, Tuhfe-i Recebiyye gibi eserleri telif etmiştir.⁹⁵

Vefatından sonra Osman Fazlî'nin yerine geçmiş ve Celvetiyye tarikatının otuz ikinci şeyhi olmuştur. Tasavvufi bir şahsiyet olması itibariyle, eserlerinin özünde tasavvuf vardır. Manzum, mensur bütün eserlerinde ağırlıklı olarak tasavvufî konulara yer vermiştir. Özellikle vâridâta dair eserinde, konuyla alakalı olarak, nesirden hemen önce veya sonra aruz vezni ile yazılmış manzumelere yer vermiştir. Bu yönüyle devrin önde gelen mutasavvıf şairlerinden olduğu bilinir.

İsmail Hakkî'nin yaşadığı dönemde İstanbul'da iki farklı görüş vardı. İslam'ın sadece zahir hükümlerine uyup tasavvufa karşı olan Kadızadeliler ve "Sûfiyye" adıyla bilinen tasavvuf ehli Sivâsîler arasındaki görüş ayrılıkları ve Kadızâdelilerin ifrat derecedeki taassubu sebebiyle iki grup arasında sürekli çekişmeler yaşanmıştır.⁹⁶ İsmail Hakkî, tarikata bağlı olanları ve tasavvuf zevki yaşayanları eleştiren ve yeren Kadızadelilerin yanlış yolda olduklarını hatta ehl-i sünnet olmadıklarını söylemiştir.

⁹⁴ Mehmed Şemseddin, *Yâdigâr-ı Şemsî - Bursa Dergahları I-II* (haz. Mustafa Kara - Kadir Atlansoy), Bursa: Uludağ Yayınları, 1997, s.177

⁹⁵ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 95

⁹⁶ Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergah Yay., 1999, s.22

Ehl-i sünnetin ehl-i tarikatı tenkit etmemeleri gerektiği savunmuş ve sık sık bu grubu doğru yola davet eden vaazlar vermiştir.⁹⁷

Burada İsmail Hakkî, gaflette olanları açıkça doğru yola davet etmektedir. Hitap ettiği kitlenin avâm tabakası olması hasebiyle kullandığı dilin sadeliği göze çarpar. Hece vezni kullanması ve dörtlükler hâlinde yazması, muhatap aldığı kitleye hitap ederken onların anlayabileceği tarzda yazdığını ve şiirdeki ustalığını gözler önüne serer. Bunun yanı sıra bu mısralar, XVII. yüzyılda başlayıp XVIII. yüzyılda artarak devam eden dilde sadeleşme ve mahallileşme akımına da ayak uydurduğunun bir delilidir. Bununla beraber havâs tabakasını muhatap alırken kullandığı dilin ağır olması, çoğunlukla Arapça ve Farsça yazması ve aruz veznini tercih etmesi de dili kullanımındaki ustalığını gösterir.

Tasavvufi konulu eserlerini zaman zaman Arapça ve Farsa kaleme alırken, halka hitap ettiği irşad amaçlı eserlerini Türkçe yazmış ve sade bir dil kullanmıştır. Gözden kaçmayan bir husus da şudur ki, avâm tabakasına yazdığı bazı şiirlerinde aruz vezni kullanan Hakkî, bu vezin içinde bile sade bir dil kullanarak aruz konusundaki hâkimiyetini sergilemiştir.

Hakkî, *Kitâbü's-Silsile* adlı eserinde, manzumelerinin on binden ziyâde olduğunu söylemiştir. Bu yönü ile şair tezkirelerinde kendine yer verilmiştir. Nazımda kullandığı dil, nesirdeki dilinden daha sadedir.⁹⁸

Asrın büyük mutasavvıf şâiri İsmail Hakkî, döneminin yaşayış ve fikirlerine karşı kendi doğrularından vazgeçmemiştir. Şiirlerinde aruz veznini kusursuzca kullanırken, asrın diğer şairlerinin aksine o, beşerî aşklardan ve hislerden hiç bahsetmez. Eserlerinin neredeyse tamamında ilahi aşktan ve imânî meselelerden bahseder.

İsmail Hakkî, Türk müellifleri arasında eşine az rastlanır bir şahsiyettir. Zahiri ve batınî ilimlerle uğraşan âlimlerin arasındaki tartışmalı meseleleri yüksek irfanı ile halletmiştir.⁹⁹ Ta'lik, sülüs, nesih, rik'a ve sülüs kırmayı hatlarını çok iyi öğrenmiştir. Ama yazılarını yazarken ilham o kadar geniş bir surette gelmiş ki kâğıda itina ile geçirmeye imkân bulamamıştır.¹⁰⁰

⁹⁷ Bkz. İrfan Poyraz, *İsmail Hakkî Bursevî - Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001, s.13

⁹⁸ M. Murat Yurtsever, "İsmâil Hakkî Bursevî: Edebî Yönü", *DİA*, C. XXIII, s. 107

⁹⁹ Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi*, s.30

¹⁰⁰ Vassaf, a.g.e., s.35

Eserlerinin en önemlisi Ruhu'l-Beyan adlı tefsiridir. Bunun yazısında pek itinalı davranmış ve hangi hat ile başladıysa o hat ile bitirmiştir. Varidat-ı Kübra adlı eserini yazarken de bazen celal, bazen cemal tesiri altında yazmış olduğu hattın mahiyetinden anlaşılır.

Musiki ilmine de aşına olan İsmail Hakkî, Aziz Mahmut Hüdâyî'nin birçok ilahisini bestelemiştir. ¹⁰¹ Bu aşinalığı sebebiyle fikirlerini mısralara aktarırken belirgin bir akıcılık yakalamıştır.

Yüzden fazla eser yazan İsmail Hakkî, niçin çok kitap yazdığını Tuhfe-i Ataiyye adlı eserinde açıklamıştır. İnsanların talihleri ve işlerinde, yıldızların etkisi olduğuna inanmıştır. Eski Yunan mitolojisinde Utarid yıldızı diğer ilah yıldızlara haber götüren bir yazıcı ilahdır. Eski müneccimlerimiz Utarid'in ilahlığını -tabii- reddetmekle beraber, yazıcılığını kabul etmişlerdir. İsmail Hakkî Bursevî, bazı hesaplamalar yaparak kendi yıldızının Utarid olduğuna inanmıştır. Bunun için Tuhfe-i Ataiyye'sinde şöyle demiştir: “*Bu fakirin yıldızı mezkûr Utarid'dir. Onun için Hak Ta'âlâ beni kitabetle müptelâ etmiştir ki bu âna değin yazdığım eserler kaleme gelmez...*” ¹⁰²

İsmail Hakkî, Celvetiyye tarikatının otuz ikinci şeyhidir. Celvetiyye, Üftade Hazretleri'nin kurduğu bir tarikattır. *Celvet, ilâhi nitelikler kazanan sâlikin halvetten çıkması* demektir. ¹⁰³

İsmail Hakkî tahsil hayatına başladığı Rumeli'de iken kendisini Arapça ve Farsçada epey geliştirmişti. Gerek Rumeli'de ve gerek sonrasında güçlü bir eğitim almış ve dönemin revaçta olan sanatı hattı öğrenmiş, dînî musikide de yeterli düzeye erişmişti. Bazı ilahi ve güfteleri sonradan bestelenmiş ve günümüze kadar ulaşmıştır. ¹⁰⁴

İsmail Hakkî'nin babasının tarikat ehli olması dolayısıyla çocuk yaşta tekke muhiti ile tanıştığı kaynaklarda belirtilir. Onun tarikat ehli yanında büyüüp yetiştiğini ve onların her hallerine aşına olduğunu ve bu sayede temel tasavvuf eğitimi aldığını söylemek yerinde olur.

Küçük yaşlarda başlayan bu ilahi aşk, Osman Fazlî'nin yanında geçirdiği yıllar esnasında daha da artmıştır. Bir gün şeyhi Hakkî'yı kendi odasına çağırdı ve şöyle dedi: “*Sen diğer sûfîler gibi hâlvet ve riyâzâta muhtaç değilsin. Senden başkasında halvet ve*

¹⁰¹ Vassaf, a.g.e., s.36

¹⁰² Aynî, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhu'l-Beyan Müellifi*, s.79

¹⁰³ Süleyman Uludağ, “Celvet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.112

¹⁰⁴ S. Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul: Vadi Yayınları, 2017, s. 379-386

riyâzet olmadan bir şey hâsıl olmaz. Fakat Allah'a şükür sana bunlarsız da hâsıl olabilir. Sana gene de sûrî ve manevî faydalarını mülâhaza ederek doksan günlük riyâzet tavsiye edeceğim.” Bunun üzerine Hakkî, Zeyrek Camii'nde halvete girdi.¹⁰⁵

İsmail Hakkî, sülûku ve tasavvufi eğitiminde her zaman Osman Fazlî'den destek görmüş ve feyz almıştır. Temelden aldığı tasavvuf terbiyesi ile kemale doğru ilerlerken karşılaştığı zorlukları şeyhinin manevî himmetiyle aşmıştır. Osman Fazlî, İsmail Hakkî'daki kabiliyeti gördükçe, Cenab-ı Hakk'ın, kendisine ihsan ettiğini bu halife gibi bir halifeyi Aziz Mahmud Hüdâyî'ye bile ihsân etmediğini söylemiştir.¹⁰⁶

Erken yaşta irşadla görevlendirilen İsmail Hakkî, şeyhinin vefatına kadar onunla daima irtibatta kalmıştır. İstanbul'da geçirdiği tahsil hayatı, tasavvufi hayatında ona yol göstermede önemli rol oynamıştır. İstanbul'da başlayan tasavvufi kültürünü, yaşadığı manevi haller ile geliştirmiş, bu sayede muhtelif manevi mertebelere erişmek nimetine nail olmuştur.

İsmail Hakkî'nin tasavvufi hayatında, İstanbul'da başlayıp Osman Fazlî'nin vefatıyla biten bu süreç, çok ehemmiyetli bir yer teşkil eder. Her bakımdan kemalatına bu dönemde şeyhinden aldığı terbiye ile erişmiştir. İrşad hayatı boyunca, icraatlarında ve eserlerinde Osman Fazlî'nin izlerini açıkça görmek mümkündür.

Yirmi dört yaşında vaaz ve irşad görevine başlayan İsmail Hakkî, yarım asırlık faaliyeti boyunca yüzlerce talebe ve kendisinden sonra yerine geçecek halifeler yetiştirmiş olması muhtemel gözükmesine rağmen, kendisinden sonra hilafet görevini alabilecek bir kişi bile maalesef çıkmamıştır.

İsmail Hakkî, Kur'an ve sünnete son derece bağlı bir mutasavvıftır ve bunu eserlerinde müşahede etmemek mümkün değildir.

Çok geniş bir manevi âlemde yaşayan, sadece görünen dünyayı değil seyr-i süluk ettiği manevi âlemleri de müşahede ederek insan-ı kâmil olma yolunda başarılı olan İsmail Hakkî'nin, Vahdetü'l-Vücut hakkındaki görüşleri kendi ifadeleriyle şöyledir:

“ İmdi yüri sen seni fehm eyle ve gören ve görinen kimdür idrak it. Ve kesrette vahdet bul. Ta ki meratib-i esmâ ve sıfât ve zatı müraatle ekamil-i nâsdan olasın. Ve ma'lumun ola ki Hak senün hasebinle görünür. Yoksa kendi hasebiyle degül. Ve

¹⁰⁵ Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s. 40

¹⁰⁶ Vassaf, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi*, s.14

Rasulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- mazhar-ı tâm dedikleri kendi hasebiyledir. Te'emmül eyle ki nûr-ı kamer nûr-ı şemsden müstefâd iken yine nur-ı şemsün anda zuhurı kamerün kabiliyeti kadardur. Zira kurs-ı kamer kurs-ı şemse göre sülüs mertebesidir. Kebir ise sağire sığmaz. Ve bundan insan mazhar-ı Hakk ve mazhar-ı Uluhiyyet olmak zâhir oldu. Velâkin Ene'l-Hakk demek kendi hasebine göredür. Ve illa sahih degüldür. Anunçün muhakkikler terk-i dava itdiler. Ve kemal-i Hakk'a izafet kılup, Ene'l-Hak demekden Hüve'l-Hak dimeğe 'udul itdiler. Zira Hüve'l-Hak demek eslemdür. Egerçi 'inde'l-'arif ene ve hüve ve ente birdür. Ve bu makamda bu icmali fehm itdünse her vecihle ilhaddan halas olup nice tafsile dahi kadir oldun."¹⁰⁷

Bunlarla beraber kaynaklarda İsmail Hakkî'nın Üsküdar'da Ahmediye Camii'nde vaizlik görevi yaparken sıklıkla vahdetü'l-vücut meselesinden bahis açması sebebiyle Tekirdağ'a sürülmüş olma ihtimalinden söz edilir.

Dünya sevgisinden ve mecâzi aşklardan çok uzak yaşayan İsmail Hakkî, şiirlerinde dünyanın fani olduğunu, tevekkül ehli olanın dünyaya tamah etmemesi gerektiğini, bütün varlığımızla dünya sevgisinden geçip ahiret için çalışmamız gerektiğini sık sık vurgular.

2.3. ESERLERİ

XVIII. yüzyılın en çok eser veren şairlerinden olan İsmail Hakkî'nın eserlerinde konu yelpazesi oldukça geniştir. Aldığı eğitimin de neticesiyle fıkıh, kelam, hadis, edebiyat, tasavvuf, tefsir ve akaid alanlarında yüz yirmi civarında eseri vardır. Farklı kaynaklarda bu sayı değişkenlik göstermektedir. Bunun nedeni eser tespitinde esas alınan kıstaslar, müellifin bazı eserlerde birden fazla isim kullanması, kütüphane kayıtlarında eserlerin yanlış kişilere isnat edilmesi, Bursevî'ye ait olmayan eserlerin benzerlik sebebiyle ona isnat edilmesi veya kayıp eserler gibi hususlar olabilir.¹⁰⁸

Eserlerini genellikle Türkçe ve Arapça yazmıştır. Türkçe olanları daha fazladır. Bazen -çalışmamızda göreceğimiz üzere- Arapça-Türkçe karışık yazdığı da olmuştur. Çok sık olmamakla beraber Farsçaya da yer veren İsmail Hakkî, dönemin diline göre

¹⁰⁷ İsmail Hakkî Bursevî, *Hayatü'l-Bal*, BEYBEK, Genel Böl., no.84, vr.103-a

¹⁰⁸ Namı, *İsmail Hakkî Bursevî*, s.162

eserlerinde sade bir dil kullanmıştır. Muallim Naci, Hakkî için “*Türkçe tarz-ı ifadesi, o zamana göre fevkalâde addolunsa lâyıktır.*” demiştir.¹⁰⁹

Eserleri aşağıda konularına göre tasnif edilmiştir.

A. TEFSİR

1. *Rûhu'l-Beyan fi Tefsîri'l-Kur'an*

Dili Arapçadır. Üç cilt olarak yazılmıştır. Her ciltte on cüz tefsiri bulunmaktadır. Tamamlanışı takriben yirmi sene on ay sürmüştür.

2. *Ta'lîka alâ evâili Tefsîri'l-Beydavî (Şerh-i Tefsîr-i Fâtihâ)*

Dili Arapçadır. Beydavî'nin “*Envâru't-Tenzîl*” adlı eserinin Fâtihâ sûresi ve Bakara sûresinin son âyetleri üzerine yazılmış ta'lîka türü bir eserdir. Âyetlerin zâhiri îzahlarının yanında tasavvufî yorumlara da yer vermiştir.

3. *Şerh alâ tefsîri'l-cüz'i'l-âhîr li'l-Kâdi'l-Beydâvî*

Dili Arapçadır. Beyzâvî Tefsîri'nden amme cüzünün tefsîridir.

4. *Kitâbü'l-Mir'ât li hakaiki ba'di'l-ehâdis ve'l-âyât*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî tarafından seçilen âyet ve hadislerin tasavvufî ve işârî yorumları yapılmıştır. Âyetler hadislere nispetle daha çoktur.

5. *Tefsîr-i Sûreti'l-Fâtihâ*

Dili Türkçedir. Fâtihâ Sûresi'nin tasavvufî tefsîridir. Her ayetin tefsirinden sonra manzumelere yer verilmiştir.

6. *Tefsîru Âmene'r-Rasûlü*

Dili Arapçadır. Bakara sûresinin son iki ayetinin kısa tefsiridir.

7. *Tefsîru Âmene'r-Rasûlü*

¹⁰⁹ Naci, *Esamî*, s.59

Dili Türkçedir. Bakara sûresinin son iki ayetinin kısa tefsiridir.

8. *Kelimetün zâbbe ammâ yeridü metni dâbbe veyâ Şerhu “Vemâ besse fihimâ min dâbbe.”*

Dili Arapçadır. Şûrâ sûresinin 28. Ayetinin kısa bir tefsiridir.

9. *Tefsîru Sûreti 'z-Zelzele*

Dili Arapçadır. Kâhiredede ikamet ettiği sırada 1122 (1710) senesinde meydana gelen depremden sonra Şeyh Yunus el-Arabî'nin talebiyle, Zilzâl sûresi ile ilgili kalbine doğan maârifi yazmıştır.

10. *Mecmûatü âyâti 'l-müntehabe (a)*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın vaazlarında nakletmek için 1097-1098 (1686-1687) tarihlerinde oluşturduğu tefsir mecmuasıdır.

11. *Mecmûatü âyâti 'l-müntehabe (b)*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın vaazlarında nakletmek için 1100-1102 (1689-1690) tarihlerinde oluşturduğu tefsir mecmuasıdır.

12. *Mecmûatü 't-Tefâsîr*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın vaazlarında nakletmek için 1098-1123 (1687-1712) tarihlerinde oluşturduğu tefsir mecmuasında seçtiği bazı ayetlerin kısa tefsîrini ve yer yer bâzı hadîslerin şerhlerini yapmıştır.

13. *Levâih teteallaku bi-ba'di 'l-âyâti ve 'l-ehâdis*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî, bazı âyet ve hadîslerle ilgili kalbine doğan yorumları yazmıştır. Âyet yorumları çoğunluktadır.

14. *Şerhu “Yâ eyyühe 'n-nâsü 'budû Rabbeküm”*

Dili Arapçadır. Bakara Sûresi'nin 21 ve 22. âyetlerinin tefsiridir.

B. HADİS

15. *Şerh-i Nuhbeti'l-fiker*

Dili Arapçadır. İbn Hacer'in hadis usûlüne dair "*Nuhbetü'l-fiker*" adlı eserinin şerhidir.

16. *Şerhu'l-Hadîsi'l-erbâin*

Dili Arapçadır. Riyâzü's-Sâlihîn'den seçilen ve yer yer kısa şerhleri yapılan bir kırk hadis şerhidir.

17. *Şerhu'l-Erbâine hadîsen*

Dili Türkçedir. İmam Nevevî'nin meşhur kırk hadisinin tercüme ve şerhidir.

18. *Kenz-i Mahfî*

Dili Türkçedir. Eserde "*Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en u'rafe fe-halaktü'l-halka li-u'rafe*" kudsî hadîsi on bölümde şerhedilmiştir. Geri kalan kısmında ise Hakkî'nin vâridât ve şerhleri vardır. Yer yer manzumelere rastlanır.

19. *Şerhu'l-Hadîs "el-Mü'minü mir'âtü'l-mü'min"*

Dili Arapçadır. "Mü'min mü'minin aynasıdır." anlamındaki hadîsin tasavvufî şerhidir.

20. *Şerhu'l-hadîs "İzâ tehayyartüm fi'l-umûr fe'ste'înû min ehli'l-kubûr"*

Dili Türkçedir. "*İşlerinizde şaşırıp kaldığınızda kabir ehlinden yardım isteyiniz.*" Anlamındaki rivâyetin şerhidir.

21. *Şerhu'l-hadîs "le-ene ekramü alellâhi min en yedeanî fi'l-ardı ekser min selâs"*

Dili Türkçedir. Benzer rivâyetlere Ali el-Medîni'nin "lâ asle leh", Sağânî'nin "mevzu" dediği, Peygamberimizin kabirde kalacağı zamana dair olan rivâyetin şerhidir.

22. *Mecmûatü'l-müteferrika*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Seçme bazı hadîslerin tasavvufî şerhlerine dair bir eserdir.

C. FIKIH

23. *Şerhu'l-Fıkhî'l-Keydânî*

Dili Arapçadır. Fâzıl Keydânî diye meşhur Lütfullah en-Neseffî'nin namazla ilgili risâlesinin şerhidir.

24. *Risâle-i Mesâil-i Fıkhiyye*

Dili Türkçedir. Çeşitli fikhî konularla ilgili altmış küsur meseleyi ihtivâ eden bir eserdir. Az da olsa tasavvuf ve kelâmıla ilgili meselelerde ele alınmıştır.

25. *Ecvibetü'l-Hakkıyye an es'ileti's-Şeyh Abdurrahman veyâ Ecvibetü'n-Hakkıyyetün şehdiyye an esviletin hakkıyyetin Abdiyye*

Dili Türkçedir. İbadetlerle ilgili bazı hususların hikmetlerine dair yedi soruyu içine alan bir manzumenin şerhidir.

D. AKAİD VE KELAM

26. *Şerhu Şuabi'l-îmân*

Dili Türkçedir. İmânın şu'beleri hakkındadır. Yetmiş yedi olarak belirlenen imânın şu'beleri dokuz ana bölümde incelenir.

27. *Şerhü'l-kebâir (Rumûzü'l-künûz)*

Dili Türkçedir. İsmail Hakkî tarafından tespit edilen yetmiş büyük günahın şerhidir.

28. *İhtiyârât*

Dili Türkçedir. Cenâb-ı Hakk'ın seçip üstün kıldığı varlıklara dair yazılmıştır.

29. *er-Risaletü'l-camia li-mesâili'n-nâfia*

Dili Türkçedir. Akaid, kelim ve fıkıhla ilgili bilgilerin yer aldığı eser kısa bir mukaddime ile başlar, konu başlıkları ile devam eder.

30. *Tuhfe-i Halîliyye*

Dili Türkçedir. İmân ve şu'beleri hakkındadır. Hakkî, büyük kardeşi Halil Çelebi'nin ilmihâle dair bir risale talebini dikkate alarak bu eseri yazmıştır.

E. TASAVVUF

31. *Kitâbü Tamâmi'l-Feyz fî bâbi'r-ricâl*

Dili Arapçadır. Osman Fazlî'nin vefatından sonra onu tanıtmak için kaleme aldığı bu eser bir giriş ve on yedi bölümden oluşur.

32. *Kitâbü's-Silsileti'l-Celvetiyye (Silsilenâme-i Celvetî)*

Dili Türkçedir. Celvetiyye tarîkati silsilesinde bulunan meşâyihin biyografilerine dair yazılmıştır. Varlık arayışına münasip olarak silsileyi Allah Ta'âlâ'dan başlatarak sırasıyla İsrâfil, Mikâil ve Cebrâil (a.s.) ile devam ettirir. Sonrasında Peygamberimiz (s.a.v.) ve Hz. Ali ile başlayan silsilede otuz üçüncü sırada kendisini zikreder, hayatıyla ilgili bilgiler verir. Son kısımda da Celvetiyye Tarîkati'nin usûl, adâb ve erkânıyla ilgili bilgiler verir.

33. *Kitâbü'l-Hitâb*

Dili Türkçedir. Eserde i'tikâd, ibâdet, tasavvuf ve tarîkatlarla ilgili bilgiler ele alınmıştır. Yirmi bölüm şeklinde yazılmıştır.

34. *Kitâbü'n-Necât*

Dili Türkçedir. Konu, üslûb ve muhteva bakımından *Kitâbü'l-Hitâb*'a benzemektedir.

35. *Kitabü'l-Fadlî ve'n-nevâl*

Dili Türkçedir. Fıkıh, akaid ve tasavvufla ilgili karışık konuların ele alındığı ve yer yer manzumelerin de bulunduğu bir eserdir. Muhtemelen Ömer en-Nevâlî için yazılmıştır.

36. *Şerhu'l-Usûli'l-aşere*

Dili Türkçedir. Necmüddîn Kübrâ'nın "*el-Usûlü'l-aşere*" isimli eserinin tercüme ve şerhidir.

37. *Şerh-i Esmâ-i Seb'a*

Dili Türkçedir. "*Şerh-i Kelime-i Tevhîd*", "*Kitâbü Şecereti't-tevhîd*", "*Kitâbü't-Tevhîd*" isimleriyle de bilinen eserde Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, Hakk, Hayy, Kayyûm ve Kahrî isimlerinin şerhi vardır

38. *Risâle*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî tarafından isimlendirilmemiştir. Mekke'de bazı ulemânın kendisinden Kâdî Beydâvî tefsiri ve İsmüddîn haşiyesindeki müşkil bazı yerleri açıklamasını istemeleri üzerine yazılmış küçük bir risâledir.

39. *Kitâbü Zübdeti'l-makûl*

Dili Türkçedir. "*Nûn. Kaleme ve (kalemle) yazdıklarına andolsun.*" Âyetinin işârî tefsîri ile başlayan eserde ilk olarak "kûl ve hâl", daha sonra "makûl, kıyl, kûl ve kavî", son olarak da "zübde-i kelâm"ın açıklaması yapılmıştır. Devamında hüsn-i hattın aslı, gelişimi ve kitâbet âdâbı ele alınmıştır.

40. *Kitâbü'l-Envâr*

Dili Türkçedir. İsmâîl Hakkî'nin tasavvufî olarak yazdığı doksan sekiz beyitlik kasidenin yine kendisi tarafından yapılmış şerhidir.

41. *Risâletü'l-Hazarât*

Dili Türkçedir. Seyyid Şerif Cürcânî'nin “*et-Ta'rifât*” isimli eserinden “*el-hazarâtü'l-hamsü'l-ilâhiyye*” ve “*el-insânü'l-kâmil*” maddelerinin şerhidir. Hakkî şerh sırasında birkaç yerde Cürcânî'yi tenkit etmekten çekinmemiştir.

42. *Kitâbü Hucceti'l-bâliğa*

Dili Türkçedir. Eserde konu başlıkları ve düzenli bir tasnif yoktur. Tasavvufi konuları ihtivâ eder.

43. *Mecû'l-Beşir li-ecli't-tebşîr*

Dili Arapçadır. “(Meryem oğlu Îsâ:) ... Benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim.” Âyetinin tasavvufî tefsirine ve Hz. Muhammed'in müjdelenmesine dâir yazılan bir risâledir. Hâmişlerde elliden fazla manzume vardır.

44. *Vesîletü'l-merâm*

Dili Türkçedir. Çeşitli tasavvufî konuları ihtivâ eder.

45. *Kitâbü'ş-Şecv*

Dili Arapçadır. Musîbet, felâket, âfeti hüzn ve bunların sebepleri hakkındadır.

46. *Risâle-i Nefesi'r-Rahmân*

Dili Türkçedir. Seyyid Abdurrahmân b. Abdullah Efendi isimli bir zâta ithaf edilmiş bir eserdir. Hakkî'nin en son eseri bu risâlesidir.

47. *Şerhu Salevâti İbn Meşîş*

Dili Türkçedir. Abdüsselam b. Meşîş el-Hasenî'nin sûfiler arasında meşhur olan ve defalarca şerhedilen kısa salavâtının tercüme ve şerhidir

48. *Kitâbü'l-Fasl fi'l-esrâr*

Dili Türkçedir. Bazı tasavvufî terimlerin izahına dair yazılmış küçük bir risâledir.

49. *er-Risâletü'ş-Şem'iyye* veya *Şem'-i pür-nûr-i ilâhî berây-i tenvîr-i cân-ı Sipâhî*

Dili Türkçedir. “*Âdem Bir Demdir...*” sözünün şerhidir. Şem'î Mehmed Bey Sipâhî için yazılmıştır.

50. *Risâle-i Hakâik-ı Hurûf-i Teheccî (Hakâiku'l-hurûf)*

Dili Arapçadır. Arap alfabesindeki harflerin sırlarına ve işârî anlamlarına dâir yazılmıştır.

51. *Esrâru'l-hurûf*

Dili Türkçedir. Harflerin sırlarından bahseder.

52. *Mecmûa-i Hakkî*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Eserin ilk kısmında Osman Fazlî'nin isim koymadığı bir risâlesinin istinsâhı, yine Osman Fazlî'nin “*er-Risâletü'l-berkıyye*” isimli risâlesinin istinsâhı ve Abdurrahman el-Câmî'nin “*ed-Dürretü'l-fâhira*” adlı risâlesinin istinsâhı yer almaktadır. İkinci kısımda ise Hakkî'nin 1101 tarihindeki bazı vâridât ve şerhleri ve Şam'dan Üsküdar'a gelişiyle Üsküdar'daki ilk zamanlarına dair bilgiler yer almaktadır. “*el- Mü'minü mir'âtü'l-Mü'min*” hadisinin şerhine dair yazılan risâle de bu mecmuada yer almaktadır.

53. *Bey'atname ve icâzetnâmeler*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. İsmâil Hakkî tarafından eş-Şeyh Ahmed b. eş-Şeyh Muhammed el-Mısırî el-Birmavî, Mukâbeleci Mehmed Efendi, Muhammed eş-Şâmî, Bahrî Hüseyin Efendi, Tûbâzâde Mehmed Ağa gibi çeşitli zatlara verilen bey'atnâme ve icâzetnâmeler müstakil birer eser olarak kabul edilebilir.

54. *Ferâhu'r-Rûh (Şerhu'l-Muhammediye)*

Dili Türkçedir. Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin Muhammediyye adlı eserinin şerhidir.

55. *Rûhu'l-Mesnevî (Şerhu'l-Mesnevî)*

Dili Türkçedir. Mevlânâ'nın Mesnevî'sinin ilk 738 beytinin şerhidir.

56. *Şerh-i Pend-i Attâr*

Dili Türkçedir. Ferîdüddîn Attâr'a isnâd edilen "*Pendnâme*" adlı eserin tercüme ve şerhidir. İsmail Hakkî'ya ait beyit ve manzumelere pek rastlanmaz.

57. *Şerhu Nazmi 's-sülûk li 'ş-Şeyh Ömer ibni 'l-Fârız*

Dili Türkçedir. Mısırlı mutasavvıf Ömer ibnü'l-Fârız'ın *Nazmü's-Sülûk (et-Tâiyyetü 'l-Kübrâ)* adlı kasidesinin ilk dört beytinin şerhidir.

58. *Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayrâm-ı Velî*

Dili Türkçedir. Hacı Bayram Velî'nin "Çalabım bir şâr yaratmış / İki cihân âresinde" mısraları ile başlayan altı beyitlik ilâhisinin şerhidir.

59. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (a)*

Dili Türkçedir. Yunus Emre'nin "Çıkdım erik dalına anda yedim üzümü" mısraı ile başlayan on üç beyitlik şiirinin şerhidir.

60. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (b)*

Dili Türkçedir. Yunus Emre'nin "Çıkdım erik dalına anda yedim üzümü" mısraı ile başlayan şathiyesine Âşıkpaşazâde'nin "Çıkdım bâdem dalına anda yedim üzümü" mısraı ile başlayan on beş beyitlik naziresini Yunus Emre'ye nisbet etmiş ve şerhini yapmıştır.

61. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (c)*

Dili Türkçedir. Yunus Emre'nin "*Sırâttan gel sıfâta anda safâ bulasın*" mısraı ile başlayan şiirinin şerhidir.

62. *Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (d)*

Dili Türkçedir. İsmail Hakkî'nin Yunus Emre'ye atfettiği "*Adım adım ileru beş âlemden içeru*" mısraı ile başlayan ilâhîsinin şerhidir.

63. *Şerh-i Nazm-ı Hayretî*

Dili Türkçedir. Hayretî'nin "*Sînemin bağında bitmiş bir ağaçta dört dal*" mısraı ile başlayan altı beyitlik şiirinin şerhidir.

64. *Şerh-i Ebyât-ı Hasan el-Kadîrî*

Dili Türkçedir. “*Bu gönül hem Hak’dadır hem anda Hak*” mısraı ile başlayan lügaz tarzında yazılmış bir şiirin şerhidir. Hakkî, şiirinin sahibi hakkında bilgi vermez.

65. *Şerh-i Nazm-ı Ahmedî*

Dili Türkçedir. Dukakinzâde Ahmed Bey’e âit hece vezni ile yazılmış şathiye türü yedi beyitlik bir şiirin şerhidir.

66. *Es’ile-i Şeyh Mısrî’ye Ecvibe-i İsmâil Hakkî*

Dili Türkçedir. Niyâzi-i Mısrî’nin “*Müşkilim var size ey Hak dostları eylen küşâd*” mısraı ile başlayan ve pek çok soru içeren şiirinin şerhidir.

67. *Es’iletü’s-Sahafıyye ve Ecvibetü’l-Hakkıyye veyâ Şerhu’l-atâ li-ehli’l-ğütâ*

Dili Türkçedir. Şeyh Mehmed Sahafî’nin “*Ey kelâm-ı Hakk’ı dâna, safha-i esyâ nedir? / Kesret içre sırr-ı vahdet görüben ihfâ nedir?*” beytiyle başlayan ve kırk-elli kadar soruyu içine alan manzumesinin şerhidir.

68. *Risâletü’t-Tehaccî fi hurûfi’t-teheccî*

Dili Arapçadır. Harflerin esrârı ve tasavvufî yorumuna dair yazılmıştır. Dört bölümden oluşur, bölümlerin isimleri sırasıyla şöyledir: “Feth”, “Fetk”, “Ratk” ve “Hatm”.

69. *Mecmûatü’l-esrâr*

Dili Arapçadır. Eser iki bölümde incelenebilir. İlk bölümde İbn Arabî’nin “*el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye*”, “*Fusûsu’l-hikem*”, Sadreddîn Konevî’nin “*el-Fükûk*”, Dâvûd-i Kayserî’nin “*Füsûs*” şerhi, Akşemseddîn’in “*Risâletü’n-nûriyye*”, Azîz Mahmud Hüdâyî’nin “*Vâkıât*”, Abdullah Bosnevî’nin “*Füsûs*” şerhi ve Osman Fazlî’nin çeşitli eserlerinden seçmelerden oluşur. İkinci bölüm ise Hakkî’nin halife olarak tâyin edildikten sonra şeyhini altı defa ziyâreti sırasında sohbetlerinden tuttuğu notlardan oluşur. Bu notlar “*Tamâmü’l-Feyz*” adlı eserinde de yer almaktadır.

F. TUHFELER

70. *Sülûkü'l-Mülûk (Tuhfe-i Aliyye)*

Dili Türkçedir. Eserde sırât-ı müstakîm, vezirlik mertebesi, mehdiyy-i muntazar, sefer duası, Hz. Ali'nin zorluklarla karşılaştığında okuduğu dua, salavât ve vefk gibi konular ele alınmaktadır.

71. *Tuhfe-i Recebiyye*

Dili Türkçedir. Hakkî'nin kendisine ve eserlerine rağbet gösteren Şam vâlisi Receb Paşa'ya hediye etmek üzere esmâ-i hüsnâdan on iki ismi şerhettiği eserdir.

72. *Tuhfe-i Bahriyye*

Dili Türkçedir. “Hû” ismi, tevhîd, cem', fark, kara ve deniz, n bazı esrârı gibi çeşitli konuların yer aldığı eser, Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf edilmiştir.

73. *Tuhfe-i Hüseyniyye*

Dili Türkçedir. Bahrî Hüseyin Efendi'ye ithaf edilen bu ikinci eser, “Hüseyin” isminin ve harflerinin tasavvufî yorumu üzerine yazılmıştır.

74. *Tuhfe-i Hasakiyye*

Dili Türkçedir. Tûbâzâde Mehmed Ağa adına yazılmış bir eserdir. Konular arasında geçiş yapılırken pek çok manzumeye rastlanır.

75. *Kitâbü's-Sülûk (Tuhfe-i Vesîmiyye)*

Dili Türkçedir. Eserde bey'at ve intisab, mürşid ve vasıfları, seyr ü sülûk, sohber, zikir ve zikir telkîni, tarikat âdâb ve erkânı gibi tasavvufî konular ele alınmaktadır. Enderun ağalarından Seyyid Ahmed Vesim Ağa'nın talebi üzerine yazılmıştır.

76. *Tuhfe-i Ömeriyye*

Dili Türkçedir. Eserde Ömer isminin işâri yorumuyla beraber çeşitli tasavvufî konular vardır. Derviş Ömer Nevâlî adına yazılmıştır.

77. *Tuhfe-i İsmâiliyye*

Dili Türkçedir. İmân ve şu'beleriyle beraber bazı tasavvufî tavsiyelere de yer vermiştir. Lefkevizâde İsmâil Piyâde'nin kendisine ilmihâl ile ilgili bazı meseleler sorması üzerine yazılmıştır.

78. *Tuhfe-i Atâiyye*

Dili Türkçedir. Eserde konu başlıkları ve düzgün bir tasnif yoktur. Bazı tasavvufî ve fikhî konular yer almakla birlikte yer yer manzumelere de rastlanır.

79. *Risâle-i Bahâiyye*

Dili Türkçedir. Hakkî bu küçük risâleyi oğlu Bahâeddin Muhammed adına yazmıştır.

80. *Şerh-i Ebyât-ı Füsûs*

Dili Türkçedir. Fusûsu'l-Hikem'in Kelime-i İshâkiyye Fassı'nın sonunda yer alan beyitlerin şerhidir.

81. *Risâletü'l-Umâriyye*

Dili Arapçadır. İmâm Şâfiî'nin "Küllemâ zekerake'z-zâkirûn" sözünün şerhidir. Risâlenin son tarafında Hakkî'nin Mısır ulemâsına yönelttiği on soru bulunmaktadır.

G. VÂRİDÂT VE ŞERHLERİ

82. *Vâridât-ı Hakkıyye (Vâridât-ı Kübrâ)*

Dili Arapçadır. İsmail Hakkî'nin 1114 (1703) yılı Zülka'de ayı başlarından 1115 (1704) yılı Safer ayı sonlarına kadar olan vâridâtı ve şerhlerinin yer aldığı bir eserdir.

83. *Vâridât*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Hakkî'nin 1131 (1719) yılı Zülka'de ayına ait vâridâtı ve şerhlerine dair yazılmış bir risâledir. "Kitâbü'n-Necât" isimli eserin baş tarafında yer alır.

84. *el-Vâridât*

Dili Arapçadır. Az da olsa yer yer Türkçe metinlere rastlanır. Müellif nüshasında “*Kitâbü’l Hitâb*”ın peşinde yer aldığı için birçok araştırmacının gözünden kaçmış bir eserdir.

85. *Risâletü’l-Eyyühe’l-bülbül*

Dili Arapçadır. Hakkî’nin vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder.

86. *Mecmûatü’l-Hutab ve’l-vâridât*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. Müellif tarafından isimlendirilmemiştir. Kaynaklarda “*Mecmûatü’l-hutab ve’l-vâridât*”, “*Mecmûa-i Hakkî*”, “*Makâlât-ı Şeyh İsmâil Hakkî*” gibi isimlerle geçmektedir. Mecmua türü diğer eserlerle zaman zaman karıştırılmıştır. Eserin başındaki “*Kitâbü’l-Hutabâ*” ayrı bir eser olarak ele alındığında geri kalan kısmında Hakkî’nin 1118-1125 (1707-1714) tarihleri arasındaki şiirleri, vâridâtı ve Arapça şerhleri bulunmaktadır.

87. *Kitâbü’d-Düreri’l-İrfâniyye*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Hakkî’nin 1130 (1718) yılı sonu ve 1131 (1719) yılı başındaki bazı vâridât ve şerhlerine dair yazılmış bir risâledir. Eserde Türkçe manzumelere rastlanır.

88. *Mecmûatü’l-Fevâid ve’l-vâridât*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser iki kısımda incelenebilir. Birinci kısımda Hakkî’nin 1130 - 1131 (1718-1719) yılları arasındaki bazı vâridât ve şerhleri, ikinci kısımda ise bazı şiirleri yer alır. Eserde kırk adet mûsikî makâmı ile ilgili bölüm bulunmaktadır.

89. *Kitâb-ı Kebîr*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser üç bölümde tasnif edilebilir. Birinci bölümde Hakkî’nin 1132 (1720) Zilhicce ayından 1133 (1721) Rebûlâhir ayna kadar olan vâridât ve şerhleri, ikinci bölümde çeşitli tasavvufî konularla ilgili kısa

değerlendirmeler, üçüncü bölümde ise İbn Arabî'nin *Dîvân*'ından seçilen beyitler ve kısa şerhleri yer alır. Eserde pek çok manzume de bulunmaktadır.

90. *Kitâb-ı Zikr ve 'ş-şeref*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Muhteva bakımından “*Kitâb-ı Kebîr*”e benzer, onun devamı gibidir.

91. *Kitâbü 'l-Hakkı 's-sarîh ve 'l-keşfi 's-sahîh*

Dili Arapçadır. 8 Cemâziyelevvel - 28 Şevvâl 1133 (1721) târihleri arasındaki vâridât ve şerhlerine dair hacimli bir eserdir. Bu eserde manzumelere rastlanmaz.

92. *Kitâbü Nakdi 'l-hâl (Şeceretü 'l-yakîn ve 't-Tevhîd)*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Hakkî'nin Zülka'de 1133 (1721) - Rebûlâhir 1134 (1722) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhleriyle beraber bazı âyet ve hadislerin tasavvufî yorumları vardır. Eserde pek çok manzumeye rastlanır.

93. *Müteferrikat-ı Şeyh Hakkî*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser, Hakkî'nin Cemâziyelûlâ 1134 - Receb 1134 (1722) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhleriyle beraber bazı âyet ve hadislerin işâri tefsiri ve çeşitli tasavvufî konuları ihtivâ eder.

94. *Kitâbü Müzili 'l-ahzân*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eser, Hakkî'nin Receb ayından itibaren 1134 (1722) yılındaki vâridât ve şerhleriyle beraber bazı tasavvufî konuları ihtivâ eder.

95. *Kitâbü Hayâti 'l-bâl*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Eserin çoğunu Hakkî'nin 1135 (1723) yılında yazdığı manzumeler teşkil eder. Aynı yıla ait bazı vâridât ve şerhleriyle beraber âyet ve hadis yorumları ve çeşitli tasavvufî konular da eserin geri kalan kısmını oluşturur. Manzumeler dışında yer yer Arapça kullanılmıştır.

96. *Kitâbü 'l-Izzi 'l-âdemî*

Dili Arapça - Türkçe karışıktır. Zülka'de 1135 (1723) - Safer 1136 (1724) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder. Yer yer manzumelere rastlanır.

97. *Kitâbü'n-Netîce*

Dili Türkçedir. Hakkî'nın Safer - Şevvâl 1136 (1724) tarihleri arasındaki vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder. Vefâtından yaklaşık bir yıl önce yazdığı için olgunluk dönemi eseri olarak önem arz eder. Eserde yer yer manzumelere rastlanır.

98. *Min vâridâti'l-fakîr eş-Şeyh İsmâîl Hakkî min evâhiri Zilhicce min seneti 1116*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın 1116-1117 (1705-1706) yıllarındaki vâridât ve şerhlerine dair yazılmıştır. Hâmişlerde pek çok Türkçe manzumeye rastlanır.

99. *Mecmûa*

Dili Arapçadır. İlk varağında “*Mecmûatü'l-Fevâid li-Hakkî el-Burûsevî (k.s.)*” ifadesi bulunmaktadır. Vâridât ve şerhlerini ihtivâ eder. Eserin başında ve sonunda pek çok Türkçe manzume ve etrafa gönderdiği mektupların müsveddeleri yer alır. (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 645, 106 vr.)

100. *Mecmûa*

Dili Arapçadır. 1122 (1711) yılındaki hac yolculuğu ile Mısır ve Hicaz'da bulunduğu sıradaki vâridâtı ve şerhleri ile beraber Fîl, Fâtihâ ve Asr sûrelerinin ve Âyete'l-Kürsî'nin kısa tasavvufî tefsirleri ve Tahiyat duâsının şerhi bulunmaktadır. (Beyazıt Devlet Ktp., Genel, nr. 3507, 284 vr.)

101. *Mecmûa*

Dili Türkçedir. Hakkî'nin Şam'da Şevval 1130 - Zilhicce 1130 (1718) târihleri arasındaki bazı vâridât ve şerhlerine dair yazılmış bir risâledir. (İstanbul Üni., Ktp., TY., nr.9793, 42 vr.)

102. *Mecmûa*

Dili Türkçedir. Belli bir yazılış sistemi yoktur. Konular dağınıktır. “*Hani Rabbin meleklere, 'Ben yeryüzünde bir halîfe' yaratacağım demişti.*” âyetinin tefsîri, kurbiyet, Na'tî Mustafa Efendi hakkında, mehdî, Osmanlı İmparatorluğu, Hz. Îsâ, “şâmâh”, “hünkâr”, “pâdişâh”, “aşk”, “iskender”, “gamkâr”, “lutf”, “civanmerd” gibi kelimelerin

anlamı, îmân ve kısımları, salavât, bazı duâlar, Hakkî'nın muhtemelen ikinci haccı sırasındaki bazı vâridât ve şerhleri, Na'tî Mustafa Efendi'ye gönderdiği mektubun bir sureti eserde yer alan başlıca konulardır. (İstanbul Üni. Ktp. TY, nr. 482, 97 vr.)

H. ŞİİR

103. *Dîvân-ı İsmâil Hakkî veya Fütûhât-ı Burûseviyye*

Dili Türkçe olmakla beraber içinde az sayıda Arapça ve Farsça manzume vardır. Eserde gazeller çoğunlukta olup kafiye sırasına göre tertip edilmiştir. Hece vezni ile yazılan ilahiler de aynı tertibe dâhildir. Dîvân'da rubâiler, müfredler ve müteferrik manzumeler de vardır.

104. *Risâletü'l-Mi'râciyye*

Dili Türkçedir. Mesnevî tarzında yazılmıştır. Bu türün bütün özelliklerini taşır. Tamamı 477 beyittir.

105. *Min ba'dı mâ nazamehü'l-fakîr eş-Şeyh İsmâil Hakkî bi'l-lisâni't-türkî min evveli seneti 1117*

Dili Türkçedir. Hakkî'nın 1117 (1706) yılı içinde yazdığı manzumelerden oluşur. Eserde yüz elliden fazla manzume vardır.

106. *Mecmûa*

Dili Arapça-Türkçe karışıltır. Eserde Arapça, Farsça ve Türkçe bazı kelimelerin etimolojik anlamlarıyla beraber manzume ve makâleler de bulunmaktadır. (Topkapı Sarayı Ktp., EH, nr. 1790, 132 vr.)

107. *Makâlât-ı İsmail Hakkî*

Dili Türkçedir. Hakkî'nın Divân'ını, 1098-1100 (1687-1689) tarihleri arasındaki bazı manzumelerini, çeşitli makale ve risâlelerini ihtivâ eden bir mecmûadır. Mecmûa'nın Divân ve manzumeler dışında kalan kısımları Makâlât-ı İsmail Hakkî adıyla iki defa basılmıştır.

İ. VAAZ - HUTBE

108. *Mecâlisü'l-va'z ve't-Tezkîr*

Dili Arapçadır. On dört bölümden oluşan eserde, Hakkî'nın 1086 (1676) yılı başlarında yazmaya başladığı vaaz ve nasihatleri ile özetleri bulunmaktadır.

109. *Mecâlisü'l-Müntehabe*

Dili Arapçadır. Hüdâyî'nin “*el-Mecâlisü'l-müntehabe*” isimli vaaz ve nasihat ihtivâlı Arapça eserinden yapılmış seçmelerden meydana getirilmiştir.

110. *Kitâbü'l-Hutabâ*

Dili Arapçadır. Hakkî'nın çeşitli konulardaki hutbelerini ihtivâ eder.

J. DİĞER ESERLERİ

111. *Şerhu Mukaddimeti'l-Cezerî*

Dili Türkçedir. İbnü'l Cezerî'nin Mukaddime adlı eserine yazılmış bir ta'lîkadır. Müsvedde halindedir.

112. *Kitâbü'l-Furûk (Furûk-ı Hakkî)*

Dili Arapçadır. Arap dili ve gramerine dair yazılmıştır. Birkaç defa basılmıştır. Ali Enver Efendi tarafından “*el-Vüsûk fî tercemeti'l-Furûk*” adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

113. *Şerhu Risâle fi Âdâbi'l-münâzara li-Taşköprîzâde*

Dili Arapçadır. Taşköprîzâde Ebü'l-Hayr İsâmüddîn Ahmed Efendi'nin mübâhese ve münâzara âdâbı konusundaki “*Risâle fi ilmi âdâbi'l-bahs*” adlı eserinin şerhidir.

114. *Nuhbetü'l-Letâif*

Dili Arapçadır. Eserde Zemahşerî'nin “*Nevâbiğu'l-kelim*” adlı eserinden seçmeler, Harîrî'nin “*Mir'âtü's-Şeyyib*” adlı eserinin şerhi ve Hakkî'nin bazı vâridatları yer alır. Dimetokalı Kadı Mehmed Efendi'ye hediye edilmiştir.

115. *Mecmûatü'l-Müntehabe*

Dili Arapça-Türkçe karışıktır. İlk yirmi sekiz varakta “*Şerhu Risâleti İbn Zeydûn*” isimli eserden seçilen bir yer ve şahıs isimleri ile ilgili bilgiler vardır. Geri kalan kısmında ise farklı eserlerden derlenen dağınık konular, yer yer âyet tefsîrleri ve hadis şerhleri bulunmaktadır.

K. KAYIP ESERLERİ

116. *Esrâru'l-hacc*

Büyük bir mecmûa olan bu eser Hakkî 1111 (1700)’de hacdan dönerken hacılara eşkiyâların saldırması sırasında kaybolmuştur. Nazım, nesir, metin ve şerhlerin yer aldığı eserde vâridât dışında hac, Ka’be, Haremeyn ve Hicâz’ın esrârı ile bu konulardaki tasavvufî yorumları yer almaktaydı.

117. *Tuhfe-i Şeybiyye*

İsmâil Hakkî, “*Tuhfe-i Atâiyye*”de eserlerinden bir kısmını sayarken bu ismi de zikretmiştir.

118. *Risâle-i Hayriyye*

İsmâil Hakkî, “*Tuhfe-i Atâiyye*”de eserlerinden bir kısmını sayarken bu ismi de zikretmiştir.

119. *Kitâbü'l-Cehr ve'l-ihfâ*

İsmail Hakkî, “*Nakdi'l-Hâl*” adlı eserinde böyle bir eserinin olduğundan söz etmiştir.¹¹⁰

¹¹⁰ İsmâil Hakkî’nin eserleri hakkında, Mehmet Ali Aynî, Hüseyin Vassaf ve Sâkıp Yıldız’ın verdiği listelerdeki tereddütleri gidermek adına, birbiriyle karşılaştırarak ve kütüphanelerden araştırarak en doğru sonuca ulaşan Ali Namlı’nın eserine itibar edilmiştir. (Bkz. Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay., 2001)

İKİNCİ BÖLÜM NAKDÜ'L-HÂL MÂNÂ VE MEFHUM

1. İSMAİL HAKKÎ BURSEVÎ'NİN VÂRIDÂTLARI VE NAKDÜ'L-HÂL

1.1. Vâridât-ı Hakkıyye

Hakkî'nin 1114 (1703) senesi Zülka'de ayından 1115 (1704) senesi Safer ayına kadar olan vâridâtı ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.86, vr.111b-264a)

1.2. Risâletü Eyyühe'l-Bülbül

1115 (1704) senesi Rebiü'l-evvel ayında tamamlanmıştır. Hakkî'nin vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.86, vr.84b-110a)

1.3. Mecmûa

Hakkî'nin 1115 - 1116 (1704-1705) senelerine ait olan vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. Eserin ismi müellif tarafından belirlenmemiştir ancak ilk varağında “*Mecmûatü'l-fevâid li-Hakkî el-Burusevî (k.s.)*” ibaresi vardır. (Müellif nüshası, Süleymâniye Ktp., Hâlet Efendi, no.789 vr.27b-53b)

1.4. Min Vâridâtî'l-Fakîr İsmâil Hakkî min Evâhiri Zilhicce min seneti 1116

Adından da anlaşılacağı üzere, Hakkî'nin 1116-1117 (1705-1706) senelerindeki vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. Hâşiyelerde sık sık Türkçe manzumeler yer almaktadır. (Müellif nüshası, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, no. 789, vr.56b-222a)

1.5. Mecmûa

Hakkî'nin 1122 (1711) senesinde çıktığı hac yolculuğu esnasında, Mısır ve Hicaz'da kaleme aldığı vâridât ve şerhlerine dair Arapça bir eserdir. Eserde bazı kısa

surelerin tasavvufi tefsiri ve Mısır ulemasına yazılan bazı mektuplar vardır. (Müellif nüshası, Beyazıt Devlet Ktp., Genel, no.3507, 284 vr.)

1.6. Mecmûa

Eser içerisindeki konular oldukça dağınıktır. Belli bir sistemle yazılmamıştır. kimi ayetlerin mealleri, dua şerhleri, bazı kelimelerin anlamları, devletle ilgili konular, imâni meselelerle beraber, Bursevî'nin muhtemelen ikinci haccı sırasında yazdığı vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Türkçe bir eserdir. (Müstensih nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY, no.482, 97 vr.)

1.7. Mecmûatü'l-Hutab ve'l-Vâridât

Kayıtlarda "*Mecmûa-i Hakkî*", "*Makâlât-ı Şeyh İsmâil Hakkî*" gibi çeşitli isimlerle yer almaktadır. Mecmûanın başındaki "*Kitâbü'l-Hutâbâ*" aslında ayrı bir eserdir. Eserin geri kalanında ise Hakkî'nin 1118-1125 (1707-1714) seneleri arasındaki şiirleri, vâridâtı ve Arapça şerhleri vardır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.85, vr.39b-276b)

1.8. el-Vâridât

İsmi müellif tarafından belirlenmemiş olan bu eser, Hakkî'nin 1130 (1718) senesindeki vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça bir eserdir. İçinde az sayıda Türkçe bölümlere de rastlanmaktadır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.66, vr.70b-138b; no.67, 150 vr.)

1.9. Mecmûa

Hakkî'nin 1130 (1718) senesinde Şam'da iken kaleme aldığı bazı vâridâtları ve kısa şerhlerinin yer aldığı Türkçe bir eserdir. (Müellif nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY., no.9793, 42 vr.)

1.10. Kitâbü'd-Düreri'l-İrfâniyye

Hakkî'nin 1130 (1718) senesi sonları ve 1131 (1719) senesi başlarında kaleme aldığı vâridât ve şerhlerine dair Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. (Müstensih nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY., no.4019, 63 vr.)

1.11. Mecmûatü'l-Fevâid ve'l-Vâridât

İsmi müellif tarafından belirlenmemiş olan bu eserde Hakkî'nin 1130-1131 (1718-1719) senelerinde kaleme aldığı bazı Arapça vâridât ve Türkçe şerhleri ve manzumeleri yer almaktadır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.87, 184 vr.)

1.12. Vâridât

Hakkî'nin 1131 (1719) senesi Zülka'de ayında kaleme aldığı vâridât ve şerhleri yer almaktadır. (Müellif nüshası, Süleymaniye Ktp., Âşir Efendi, no.165, vr.1-79a)

1.13. Mecmûa-i Hakkî

Eserin ilk bölümünde Osman Fazlî'nin bazı risaleleri ve Abdurrahman el-Câmî'nin bir risalesi ile “*el-Mü'minü mir'âtü'l-mü'min*” hadisinin şerhi yer alır. İkinci kısımda ise Hakkî'nin 1132 (1720) senesindeki bazı vâridât ve şerhleri ve Üsküdar'daki ilk yıllarıyla ilgili mühim bilgiler yer almaktadır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.41, 73 vr.)

1.14. Kitâb-ı Kebîr

Eseri konuları açısından üç bölüme ayırmak mümkündür. İlk bölümde Hakkî'nin 1132 senesi Zilhicce ayı ve 1133 (1721) senesi Rebûlâhir ayı arasında kaleme aldığı vâridât ve şerhleri vardır. İkinci bölümde çeşitli tasavvufî konular ele alınırken üçüncü bölümde İbn Arabî'nin Dîvân'ındaki bazı beyitler ve şerhleri yer alır. Eser Arapça-Türkçe karışık yazılmıştır ve içinde pek çok şiir yer almaktadır. (Müstensih nüshası, BEYBEK, Genel, no.71, 135 vr.)

1.15. Kitâbü'z-Zikr ve'ş-Şeref

Bu eser ihtiva ettiği konular bakımından Kitâb-ı Kebîr'in devamı niteliğindedir. Eseri yine üç bölümde değerlendirmek mümkündür. İlk bölümde Hakkî'nin 1133 (1721) senesi Rebûlâhir ve Cemâziyelevvel ayları arasında kaleme aldığı vâridâtlarını içerirken diğer kısımlardaki konular Kitâb-ı Kebîr'deki gibidir. Arapça-Türkçe karışık yazılmıştır. (Müstensih nüshası, Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud, no.2752, 63 vr.)

1.16. Kitâbü'l-hakkî's-sarîh ve'l-keşfi's-sahîh

Hakkî'nin 1133 (1721) senesi Cemâziyelevvel ve Şevval ayları arasında kaleme aldığı vâridât ve şerhlerinin yer aldığı Arapça ve hacimli bir eserdir. (Müellif nüshası, Hacı Selim Ağa Ktp., Hüdayi, no.468, 507 vr.)

1.17. Kenz-i Mahfi

Mutasavvıflar nezdinde kudsî hadis olarak meşhur olan “*Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en u'rafe fe-halaktü'l-halka li-u'rafe*” (urife mi?) hadîsi, bu eserde on bölüm hâlinde ele alınmıştır. Geri kalanı ise Hakkî'nin 1134 (1722) senesinde tamamladığı vâridât ve şerhlerine dair Türkçe bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.75, 88 vr.)

1.18. Müteferrikât-ı Şeyh Hakkî

Hakkî'nin 1134 (1722) senesi Cemâziyelevvel ve Receb ayları arasında kaleme aldığı vâridâtlarıyla beraber bazı ayetlerin tasavvufî tefsirleri ve hadis şerhleri yer almaktadır. Arapça-Türkçe karışık yazılmış bir eserdir. (Müellif nüshası, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, no.1667, 289 vr.)

1.19. Kitâb-ı Müzîlü'l-ahzân

Hakkî'nin 1134 (1722) senesi Receb ayından itibaren kaleme aldığı vâridât ve şerhlerinin yanı sıra çok sayıda tasavvufî konunun yer aldığı Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no. 79, 263 vr.)

1.20. Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl

Eserin büyük kısmını Hakkî'nin 1135 (1723) senesinde kaleme aldığı manzumeler teşkil eder. Aynı döneme ait vâridâtlarını, bazı ayetlerin tefsirini, hadis şerhlerini ve çeşitli tasavvufî konuları ele aldığı eser Arapça-Türkçe karışık yazılmıştır. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.84, 177 vr.)

1.21. Kitâb-ı İzzi'l-âdemî

Hakkî'nin 1135 (1723) senesi Zülka'de ayından, 1136 (1724) senesi Safer ayına kadar olan vâridât ve şerhlerinin ve pek çok manzumesinin yer aldığı Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. (Müstensih nüshası, Âtîf Efendi Ktp., no.1420, vr. 120-316)

1.22. Kitâbü'n-Neîce

Hakkî'nin 1136 (1724) senesi Safer-Şevval ayları arasında kaleme aldığı vâridât ve şerhlerinin ve pek çok manzumenin yer aldığı Türkçe bir eserdir. Vefatından kısa süre önce yazılmış bir eser olduğu için olgunluk dönemini yansıtmaması bakımından önemlidir. (Müellif nüshası, BEYBEK, Genel, no.64, 506 vr.)¹¹¹

1.23. Nakdü'l-Hâl

Hakkî'nin 1133 (1721) senesi Zülka'de ayından, 1134 (1722) senesi Rebûlâhir ayına kadar olan vâridât ve şerhleri ile beraber bâzı âyet ve hadislerin tasavvufî tefsirlerinin de yer aldığı Arapça-Türkçe karışık bir eserdir. Eserde sık sık manzumelere yer verilmiştir. (Müstensih nüshası, İstanbul Ü. Ktp., TY, no.2153, 296 vr.)

Nakdü'l-Hâl

Hakkî, mahlâsının verdiği hakşinaslık ile doğru bildiğini açıkça ifade etmekten çekinmemiştir. Bu hâlî eserlerinde kullandığı üslûba da sirâyet etmiştir. Çocuk yaşta başlayan tahsil hayatı ve tasavvuf yolunda geçen yılları, onun ilmî yönünü emsalsiz bir tarzda geliştirmiş ve bu hâlî dildeki ustalığıyla eserlerinde birleşmiştir. Muallim Naci, Hakkî için “*Türkçe tarz-ı ifadesi, o zamana göre fevkalâde addolunsa lâyıktır.*” demiştir.¹¹²

Hakkî, eserinde Türkçeyi ustaca kullanmıştır. Arz-ı merâm ederken seçtiği kelimeler birbirine münâsiptir; kulağı tırmalamaz. Okunuşunda bir selâset vardır; dili yormaz. Eserin dili zamanın diline göre sadedir. Fikrini tereddüt etmeden, açıkça söylemiştir. Konuları anlatırken ayrıntılarıyla beraber vererek isbat etmiş, ortada itiraz

¹¹¹ İsmail Hakkî Bursevî'nin vâridât türündeki eserleriyle ilgili mezkûr bilgiler için bkz. Ali Namlı, *İsmail Hakkî Bursevî*, İstanbul: İnsan Yay., 2001, s. 174-204; s.217-218

¹¹² Muallim Naci, *Esamî*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1308 (1891), s.59

edilecek bir boşluk bırakmamıştır. Neticeye bağladığında bazen “*Fe’fhem!*” (Anla!) nidâsıyla bitirerek dikkatleri toplamıştır.

Konuları özelden genele doğru açıklamıştır. Açıklamasını bitirdiği meseleden sonra “*Pes*” demiş ve onun üzerine diğer meseleyi binâ ederek devam etmiştir.

Özellikle vâridâta dair eserinde, konuyla alakalı olarak, nesirden hemen önce veya sonra aruz vezni ile yazılmış manzumelere yer vermiştir. Bu yönüyle devrin önde gelen mutasavvıf şairlerinden olduğu bilinir.

Manzumelerde kullandığı dil ve üslûbla, aruzdaki ustalığını açıkça gözler önüne sermiştir. Eserin nesir kısımlarına nisbetle anlaşılması daha da zor olan manzum kısımlarda tasavvufî anlayışları ifade etmek gayesini gözetmiştir.

Arapçayı on bir yaşında iken tahsil için gittiği Edirne’de öğrenen ve bu dile en az Türkçe kadar hâkim olan Hakkî, eserin yaklaşık üçte birini Arapça yazmıştır. Bu kısımlar da Türkçe kısımlar kadar ustaca yazılmıştır. Arapça kısımların tamamı nesirdir ve dili o zamanın Arap diline nisbetle sadedir. Eserde sık sık ayet ve hadislerle rastlanır.¹¹³

Nakdû’l-Hâl’in mukaddimesi olmamakla beraber sonunda başlıksız bir hatime vardır. Bu hâtimede geçen “*Şeceretü’l-yakîn ve’t-tevhîd*” [198a] ifâdesinden ötürü bazı nüshalar bazı kaynaklara bu isimle geçmiştir.

Eserin te’lif tarihi 1133 (1721) - 1134 (1722)’tür. Arapça-Türkçe karışık yazılmakla beraber takriben üçte ikisi Türkçedir. Hakkî eserin çoğunda vâridât şerhlerini yazmıştır. Vâridâtları yazarken genellikle başlık kullanmayarak, gelen vâridi söyleyip sonra açıklamasına gitmiştir. Bazen *bu hitab-ı gaybî vârid oldu ki, kîle lî, âlem-i gaybdan varid olmağla, vüride fi’s-seheri’l-a’la, ibaret-i Türkiyye ile vârid oldu, bâdezá, beyt-i Türkî vârid oldu ki* diyerek vâridi eklemiştir.

Eserin tamamında konu bütünlüğü yoktur. Konular birbirinden manzumelerle ayrılır. Eserin incelediğimiz ilk yetmiş beş varağında kırk üç adet manzume vardır. Tamamı Türkçe olan Mazumelerin hepsinin başında *Nazm* başlığı kırmızı renkte yazılıdır ve genellikle 5-6 beyitten oluşurlar. Bazı manzumelerin başında *velehû, kıt’a, beyt* ifâdeleri de vardır.

¹¹³ Metinde geçen ayetlerin mealleri dipnotlarda verilmiştir, istifâde edilen kaynak: *Kur’an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, (Haz. Ali Özek, Hayrettin Karaman vd.) Ankara: TDV Yayınları, 1993

Hakkî'nın manzumelerde kullandığı aruz vezinleri çoğunluk sırasına göre şunlardır: “Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün”, “Mefâ'ilün / Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün”, “Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fâ'ilün”, “Mef'ülü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün”, “Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fe'ülün”, “Müstef'ilün / Müstef'ilün”, “Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün”, “Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün”, “Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün”, “Fe'ilâtün / Mefailün / Fe'ilün”, “Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün”. Nâdiren kullandığı hece vezinleri ise 6+5, 5+3 ve 7'li kalıplardır.

Hakkî, Vâridâtlar ve manzumeler dışında bazı ayet tefsirleri ve hadîs şerhlerine de yer vermiştir. Âyetler, hadîsler ve bazı Arapça ibareler bazen kırmızı mürekkeple yazılmış, bazen de sadece üzerlerine kırmızı çizgi çekilmiştir. Âyetler bazen harekelenmiştir. Konu başlarındaki *vaktü'l-mağrib, ba'de'l-intibâh, kîle lî, kâlallâhü ta'âlâ, vüride fi's-seheri'l-a'la* gibi ibâreler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Hakkî açıklama yaparken zaman zaman muhtemel soruları “*sü'âl olunursa ki...*” diyerek yazar ve cevaplar.

Eserde geçen konuları aşağıdaki şekilde ele alabiliriz:

a. “*Sana ilm virdüm kerâmet virdüm*” [4a] sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. İlim, ilm-i ilâhîdir. Kerâmet de bu ilim ile olur. Tecelliler kişinin kabiliyetine göre gelir. Kabiliyet ise sonradan yapılan bir şey değildir. Ayette “*O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi.*” [İbrâhîm 34] diye ifade edilmektedir. Yani, istidat lisanıyla istenen işlerin tamamı verildi, ihsan edildi. İstidat dilinde mevcut olmayan şeyler kuvvette kaldı; mü'minin küfrü, kâfirin îmânı gibi.

b. Cenab-ı Hakk'ın sevdiği kulları mütedâriklerdir (yetişmişlerdir), günah üzerine ısrarcı olmazlar. Bazı günahlar vardır ki havas ehlinde günah değildir. Avam bunu bilmeyip günahkâr addederler. [5a]

c. “*İslam garip halde başladı, tekrar garip hale gelecektir. Müjdeler olsun Guraba'ya!*” Hadis-i Şerîf'inin şerhi yapılmıştır. Bu hadisten beş fâide çıkarılmıştır. Birinci fâide: [8a] İman ve İslâmiyet. İkinci fâide: [10a] Gurbet ki vatandan bu'ddur. Üçüncü fâide: [10b] Gurbet yeri zahirde vatanın gayrıdır, batında ise rûhun makâmıdır, insanın gıdası dahi rûhdur, Kayyûm ismi ile kâimdir. Dördüncü fâide: [12b] Arz ve semânın ağlaması hakîkattir. Beşinci fâide: [15a] İslam dîninin evveli ve âhiri garip olması, ehlinin kılletinden kinayedir.

d. Vefat eden kişiye defnedilmesinin ardından telkin verilmesi hakkında olan hadîse göre, kişinin neden babasına değil de annesine nisbet edildiğini açıklamıştır [16b].

Mezkûr Hadîs-i Şerîf şöyledir: Rasûlallah (s.a.v.) buyurdular ki: Kardeşlerinizden birisi ölüp de toprakla örtülmesi tamamlanınca, biriniz kalkıp kabrin başında “*Ey filân kadının oğlu filân!*” desin. Çünkü o vefat eden kimse: “*Bizi irşad et de Allah’da sana rahmet etsin!*” der, fakat siz bunu duymazsınız. Telkin veren kimse: “*Dünyadan çıkarken Allah’ın birliğini, Hz. Muhammed’in O’nun kulu ve resulü olduğunu, Allah’ı rab, İslâmiyet’i din, Kur’ân’ı imam kabul ettiğini hatırla!*” desin. Çünkü Münker ve Nekir meleklerinden biri diğerine: “*Gel bunun yanından çıkalım. Çünkü hücceti kendisine telkin edilen kimsenin yanında durmamıza lüzum yoktur.*” der. Oradaki bir zat: “*Yâ Rasûlallah, annesinin adını bilmezsek ne yapalım?*” dedi. Efendimiz: “*‘Ey Havva’nın oğlu filân’ dersiniz*” buyurdu.

e. Zeynep binti Cahş: “*Ey Allah’ın Rasulü, aramızda salih kimseler bulunurken biz de mi helâk olacağız?*” diye sorduğunda Rasûlullah dedi ki: “*Eğer hubs (kötülükler) çoğaldıysa evet.*” Buhârî’de geçen bu hadîs’in “*Hubs, zînâ ma’nâsınadır.*” diye başlayarak şerhi yapılmıştır. [21a]

f. Kazâ ve kader meselesini “*Cemi’-i eşya kazâ ve kaderledür, gerek zîruh ve gerek gayrı.*” [27a] dedikten sonra açıklamıştır. Çok yönlü bir meseledir ve bu meselede farklı görüşlerde olan âlimler vardır. Burada daha çok kazâyâ îmân konusu üzerinde durulmuştur.

g. Bazı kâmil insanlar şu küllî mukadderâtların sadece insana has olduğunu söylemişlerdir: Ömür, rızık, ecel ve şekâ veya saadet. Bu dört nesne kaderin netîcesidir. Diğer küçük ve ayrıntılı işler amel ve kesbin netîcesidir. [28a]

h. “*Ebî beşîr ve nezîr bundadır.*” sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. Beşîr, müjdeleyen; nezîr gözdağı verip korkutan anlamındadır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) beşîr ve nezîrdir. Cemâlî ve celâlî feyzi bundandır. Vaaz ve tebliğde gâh tebşîr, gâh inzâr eyler. Muhâtab tarafında kabul bulursa cemâl bi’l-fi’l, celâl bi’l-kuvve olur. Kabul bulmazsa tam tersi olur. Cemâlin eseri nûr, celâlin eseri zulmettir. İki bir yerde beraber bulunamaz. [33b]

i. “*...Ve bilin ki Allah kişi ile kalbi arasına girer...*” mealindeki “*Ve i’lemû ennallâhe yehûlû beyne’l- mer’i ve kalbih.*” [Enfal 24] âyetinin tasavvufî tefsîri

yapılmıştır. Allah'a nisbetle hicâb yoktur. Hicâb üçtür: 1. Âdet; 2. Tabîat; 3. Nefs. Âdet, gelenek-görenek suretine girmekle, halk ona farz ve sünnetten daha çok tehâlük ederler (istekle atılır, birbirini çiğneyecek gibi koşuşurlar). Nefsî, keyfi ekl ü şürb edenlerden ebediyyen sülûk gelmez. Esrar, afyon ve hamr alanlardan da bir müddet sülûk gelmez. [36a]

i. “*Kerûbiyyûn sendendür.*” sûretinde gelen, kerûbiyyûn melekleri ile ilgili vâridin şerhi yapılmıştır. [41b]

“*Sen kerûbiyyûndansın*” denilmemiştir. Zira beşerin melâikeye dâhil olması ancak nûraniyyet ile olabilir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.v.) “*Nûr olmakta beni melâikeye ilhâk eyle.*” buyurmuştur. [42b]

j. “*Kulûbü'l-ebrâr hâmiletü'l-esrâri'n-neş'eteyn.*” sûretinde gelen ve “*Ebrar tâifesi kalpleri, zâhir ve bâtının sırlarını hâvî, dünya ve âhiretin hakikatlerini muhtevîdir.*” anlamındaki vâridin şerhi yapılmıştır. [45b]

k. “*Rabbim, eşyâyı aslı ile göster.*” anlamındaki “*Rabbî erini'l-eşyâ'e kemâ hiye.*” hadîsinin şerhi yapılmıştır. Eşyânın bâtını Allah'ın kudret elindedir. Halk, Hak'da esma ve sıfat ile mevcuttur. Halkı seyreden Hakk'ı müşâhede eder. [50b]

l. “*Mevti ihyâ eyledi endîşe-i irfânımız.*” Sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. Mevte ihyâ demesi mübalağadır. İhyâ olunan mevt değil meyyittir. [54a]

m. “*Enne'l-âleme innemâ yekûmü bi enfâsi'l-insâni'l-kâmil.*” sûretinde gelen “*Bütün âlimler hususan eflâk ve idrâk medârı olanlar insan-ı kâmilin nefsi-i nefsidir.*” Anlamındaki vâridin şerhi yapılmıştır. [55b]

n. “*İmâmet ve cehr ü ihfâ*” sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. İmâmetten murâd, bilinen namaz imamlığıdır. Cehr ve ihfâ buna karînedir. Zira imam tebliğ ile vazifelidir ve bunu açıktan konuşarak (cehr ile) yapar. Cehr, gayra işittirmek, ihfâ ise kendi nefesine işittirmek demektir. İkisi de zâhir hâldir. [59a]

o. “*Korkuların ardından kendilerini mutlaka emniyete kavuşturacağına dair vaadde bulunmuştur.*” mealindeki “*Ve le yübeddilennehüm min ba'di hayfihim emnen.*” [Nur 55] âyetinin tasavvufi tefsîri yapılmıştır. Hakkî, Şam'da geçirdiği zaman içinde çektiği türlü sıkıntılardan sonra Üsküdar'a geçince bu hâllerin zıddına dönmesini anlatmış ve bu âyetin bu hâle işaret ettiğinden bahsetmiştir. [79b]

Güneş hep battığı yerde kalmaz, aynanın tozu silince gider ve bülbül sürekli hüznle ötmez. Zira “Külle yevmin hüve fî şe’n.” [Rahman 29] Yani “O her gün (her an) yeni bir oluş, ayrı bir tecellî üzerinedir.” [80a]

ö. “Her sahib-i nefis, kendi kendine nefes ider.” sûretinde gelen vâridin şerhi yapılmıştır. [72a]

p. “Herkes kendi yapısına uygun işler görür.” mealindeki “Kul küllün ya’meliü ‘alâ şâkiletihi.” [İsrâ 84] âyetinin tasavvufî tefsîri yapılmıştır. Bu âyetten hareketle, nefes-i Rahmânî başlangıçtan akl-ı evvelin vücuduna dayanmıştır. Akl-ı evvel de o nefes ile teneffüs edip oradan Hz. Âdem’e müntehâ olmuştur. Hz. Cebrâil’in Hz. Meryem’in karnına üflemesi ile Hz. İsâ’dan nice nefesler çıkmıştır. Hasta üzerine nefes etmek buradan kalmıştır. [72a]

r. “Emr ile kâ’im olmadadır hayr-ı ‘âkıbet
Seyyid Şerîf ile eyle yûri münâsebet ”

Beyit sûretinde gelen bu vâridin şerhi yapılmıştır. Beyitten hareketle birçok işaret yazılmıştır. Evvelkisi budur ki: “Emrden murâd emr-i ilâhîdür.” [74b]

Eserin 72a varlığında yer alan manzumede geçen “Kanda baksam yüzime suret-i Rahmân görünür” cümlesi, Azîz Mahmud Hüdâyî’ye aittir. Bu manzume, Hakkî’nın en güzel manzumelerindendir.

Üzerinde çalıştığımız nüsha 1219 (1802) yılında, Hâfız İbrâhim el-Fehmî tarafından istinsah edilmiştir. Nüshanın 1b-2a sayfelerinde, fihriste benzer notlar vardır. Bu notlarda geçen konular bu esere ait olmakla beraber, yazılan sayfa numaraları gerek bu nüsha ile ve gerek diğer nüshalar ile örtüşmemektedir.

2. NAKDÜ’L-HÂLİN NÜSHALARI

Müellif nüshası yoktur. Müstensih nüshaları şunlardır:

1. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 2153. (İ1)

Ebat: 237 x 157, 166 x 85 mm.

Varak: 295.

Sütun: Tek sütun.

Satır: Her sayfada 19 satır.

Cilt: Sırtı kırmızı bez, kapakları siyah kâğıt kaplı bir cilt. Eser cildinden ayrılmıştır.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli, filigranlı.

Yazı: Nesih. İlk on varak kırmızı cetvelli. Serlevha için üç satırlık boşluk bırakılmış ama serlevha yok. 2a varağında temellük kaydı ve şahıs mührü var. 1b-2a varaklarında bir fihrist kaydı vardır.

Müstensih: Hâfız İbrâhim el-Fehmî

İstinsah Tarihi: 1219 (1802)

2. Ankara D.T.C.F. Kütüphanesi, Râif Yelkenci Bölümü, No. 202 (R)

Yazı: Nesta'lik

Varak: 224.

Müstensih: Seyyid Mehmed Râsîm

İstinsah Tarihi: H. 1181 (1767)

Önemli: Prof. Dr. Sakıp Yıldız'ın vermiş olduğu yukarıdaki bilgilere dayanarak yapmış olduğumuz araştırmalarda, söz konusu nüshanın Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Kütüphanesinde bulunmadığı görülmüştür.¹¹⁴ D.T.C.F. Kütüphanesinde Nakdü'l-Hâl ismiyle İsmail Saib Sencer Bölümü 2395 numarada kayıtlı 49 varaklık Farsça bir eser daha vardır. Muhtemelen bu ikinci eserin başına yanlışlıkla yazılıp üstü çizilen "Kitâb-ı Nakdü'l-Hâl" yazısı, eserin böyle bir isimle kaydedilmesine sebep olmuştur.¹¹⁵

3. Âtîf Efendi Kütüphanesi No. 1515 (A)

Cilt: Kahverengi meşin sırtlı, ebrû kaplı, şîrâzesi sağlam, miklepsiz, mukavvalı bir cilt. Eserin tepesinde varakların üzerinde Arap harfleri ile "Kitâb-ı Nakdü'l-Hâl Hakkî Efendi" yazısı var.

Kâğıt: Aharlı ve sarı

Yazı: Nesih. Altın renkli tezhibli ve basit bir serlevha. 1b ve 2a varakları altın renkli ve kalın cetvelli, diğer varaklar kırmızı renk tek çizgi cetvelli. Harfler orta boyludur.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 268.

Satır: Her sayfada 21 satır.

¹¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sakıp Yıldız, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî, Hayatı, Eserleri ve Tefsir İlmindeki Metodu* (Orijinali Fransızca olan basılmamış doktora tezi), Erzurum, 1976

¹¹⁵ Mezkûr hata tarafımızca ilgili kütüphaneye bildirilmiştir.

Ebat: 217 x 134, 156 x 73 mm.

Müstensih: Mehmed Nûrânî

İstinsah tarihi: H. 1187 (1773)

4. Topkapı Sarayı Kütüphanesi No. E.H. 1277 (T)

Cilt: Kahverengi meşin kaplı, altın renkli cetvel süslemeli, şirazesı sağlam, miklepli, mukavvalı, çok yıpranmamış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı ve sarı.

Yazı: Ta'lik. Serlevha için boşluk bırakılmış, serlevha yok. Sayfalar cetvelsiz, harfler orta boylu ve özenli.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 196.

Satır: Her sayfada 25 satır.

Ebat: 270 x 154, 210 x 85 mm.

Müstensih: Mehmed Râşid bin Mehmed el-Burusevî

İstinsah Tarihi: H. 1202 (1787)

5. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi No. TY 2161 (İ2)

Cilt: Kahverengi meşinden, şemseli, salbekli, köşebendli, zencerekli, miklepli, şirazesı sağlam, çok yıpranmamış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli, su yolu filigranlıdır.

Yazı: Ta'lik. Yazı özenle yazılmıştır. Sayfa kenarlarında müstensihin notları vardır. Sayfalar yıldızlı cetvellidir. Başta mihrâbiyeli ve tezhipli bir serlevha vardır. Sonunda bu eserin müellif nüshasıyla mukabele edildiği kaydı vardır.¹¹⁶

Sütun: Tek sütun.

Varak: 222.

Satır: Her sayfada 23 satır.

Ebat: 231 x 156, 161 x 81 mm.

Müstensih: Seyyid Ahmed Vâsim

İstinsah Tarihi: 1221 (1807)

¹¹⁶ Mezkûr Arapça kısmın tercümesi "Müellifin hattı ile yazılmış olan nüshada ona işaret edilmiştir. Sonra bunu yazan kişi bölümlere ayırdığı bu nüsha ile onu karşılaştırdı." [İ2 222a]

6. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü No. 1787 (E)

Cilt: Zeytûnî renk meşin kaplı, etrafı yıldız çizgili, salbekli, şemseli, miklepli, sırtı ve şirazesini biraz yıpranmış bir cilt.

Kâğıt: Aharlı, krem renkli.

Yazı: Nesih. Başta yıldız renkli tezhipli bir serlevha vardır. Sayfalar kırmızı cetvellidir.

Sütun: Tek sütun.

Varak: 244.

Satır: Her sayfada 25 satır.

Ebat: 242 x 165, 183 x 91 mm.

Müstensih: el-Hâc Mehmed Emin

İstinsah Tarihi: 1239 (1824)

3. MÂNÂ VE MEFHUM

3.1. GURBET

Gurbet, vatandan başka olan yerdir. Bu manada vatan neresidir gurbet neresidir bilmek lazımdır. Mutasavvıflar dünyaya gurbet ve ruhtar âlemine aslî vatan demişlerdir.¹¹⁷ Gurbet bir velilik derecesidir. Garip olan kimse zâhirde mahlûkatla beraberdir lâkin bâtında onlardan uzaktır.¹¹⁸

Bursevî'ye göre gurbet iki çeşittir. Biri kevnî gurbet, diğeri ilâhî gurbet. Kevnî gurbet, kâinattaki gurbettir. Kâlem-i a'lâ âleminde yirmi sekiz menzil geçtikten sonra esfel-i sâfilinde kalan başıboşların hâlidir. Bu hâldeki garipler ayıplanmışlardır zira aslî vatana dönmeleri için vesile olarak Kur'an indirilmiş, Peygamber ve evliyâlar gönderilmiştir. Onlar bu âlemin seyrine dalmış ve asıl vatanlarını unutmuşlardır. İlâhî gurbet ise asıl vatana dönmek ve ulvî makamlara yükselmektir. Bu hâlde olanlar, insanların arasından sıyrılmış, tanıdıklardan uzaklaşmış ve Allah'a yakınlaşarak yalnız onunla ünsiyet peyda etmişlerdir:

“Gurbet ki vaţandan bu‘ddur; iki vecihledür. Biri ğurbet-i kevnıyyedür ki ‘âlem-i kalem-i a‘lâdan yigirmi sekiz menzil mürûrundan sonra esfel-i sâfilde kalan âvârelerüñ hâlidür ki ney gibi neyistân-ı ezelden kesilüb feryâd u figânda kalmışlardır. Ve bu maķûle ğarîbler mezmûmlardur. Zîrâ kütüb-i ilâhiyyenüñ nüzûli ve enbiyâ ve evliyânüñ bi‘şet ve zuhûrları vaţan-ı aşliye ircâ‘ için vesâ‘if ve delâ‘ildir. Çünkü bu ‘âlem-i kevn ü fesâduñ temâşâ ve ta‘allûķâtında kaldılar. Vaţan-ı aşlisin nisyân iden ğarîbe döndiler.”[10a]

“İkinci ğurbete ğurbet-i ilâhiyye dirler. ‘Âlem-i aşla rücû‘ ve baţn-ı evvele ‘avdet ve maķâm-ı ‘ulvîye su‘ûd idenlerüñ hâlidür ki bunlar ebnâ-i cins arasından ħurûc ve ħâne-i ķurba duĥûl ile âşinâlardan dūr ve cümleye bi-ġâne olub yalîñuz Haķ‘la müste‘nis olmuşlardır.”[10b]

¹¹⁷ Bilal Kemikli, *Dost İlinden Gelen Ses*, İstanbul: Kitabevi, 2004, s.91-92

¹¹⁸ Abdürrezzak Kaşânî, “el-Gurbe”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.417

Hakkî, gurbette iken vefat edenlere -eğer ki salih kimselerden ise- ilâhî müjdeler olduğunu söylemektedir. Allah, kalbi kırık olanların yanında olduğunu söylemektedir ve gurbette iken vefat edenlerin kalbi kırıktır. Eğer bu garip kimse gurbet-i ilâhiye ile garip olmuş ise iki saadet kazanmıştır; biri görünürdeki saadet, diğeri hakiki saadet zirâ o gariplik içinde Allah ile ünsiyeti vardır:

“Ya‘nî şol kimse ki ğurbetde iken vefât itse şalâh-ı hâl ile mevşûf oldığı şüretde aña daħi bişâret-i ilâhiyye ve kerâmet-i Raħmâniyye vardur. Zirâ inkisâr-ı kalble intiķâl eylemişdür. Bu sebebden “ene ‘inde’l-münkesireti ğulûbihim”¹¹⁹ mazmûnundan ħişşe-menddür. Ve bu ğarîb-i şûri eger ğurbet-i ilâhiyye ehlinden daħi olursa iki sa‘âdetle müsta‘id olur ki; biri sa‘âdet-i şûriyye biri sa‘âdet-i ħaķîķiyyedür.”[10b]

Melekût ve gayb âlemi olan âlem-i emr; mülk ve şehâdet âlemi olan âlem-i halka göre gariptir, zîrâ âşinâsı azdır:

“Arz-ı ğarîbe zâhirde vaţanuñ ğayrı olan mevzi‘dür. Ve bâtında maķâm-ı rûhdur ki mertebe-i emrdür. Ve ‘âlem-i emr ‘âlem-i ħalka göre ğarîbdür. Zirâ âşinâsı eķall-i ħalîldür. Ve cesed-i insân-ı kâmil daħi rûħa tebe‘iyyetle ğarîbdür. Zirâ ğarîbüñ maķâmı daħi ğarîbdür.”[10b]

Vatan insanın asıl âlemidir; ruhlar âlemidir. İnsan burada misafirdir ve daima vatanını özlemektedir.¹²⁰ Bursevî’nin şu sözleri buna örnektir:

*“Sünbüle devrinde oldı çarħumuñ seyri tamâm
Bu ħarâb-âbâd olan dünyâda miħmânem yeter”
“Penc hicretdür ki düşdüm şeş cihâtumdan cüdâ
Nüh felekde çâr u tab‘ u heft erkânem yeter”*[5b]

¹¹⁹ “Ben kalbi kırık olanların yanındayım.” Hadîs-i Kudsi

¹²⁰ Süleyman Uludağ, “Gurbet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 194

3.2. TECELLÎ

Tecellî, gaybdan gelen bilgidir; kalpte zâhir olur.¹²¹ Tecellî birdir, mahallin istidadına göre değişir; herkes zevkî kabiliyetine göre idrak edebilir.¹²² Bursevî’de bunu desteklemiştir:

“Bir ma‘nâda tecellî-i ilâhî tekerrür itse daği elbette sâni evvele bi-vech-i mâ muğâyirdür. Ve her mazhara tecellî ta‘ayyününüñ kâbiliyyetine râci‘dür. Kâbiliyyet ise ğayr-ı mec‘ûledür.”[4a]

Her şey Allah’ın tecellîsi ile kıvam bulmuştur. Hak eşyaya tecelli etmiş ve artık eşyaya varlık denmiştir.¹²³ Mülkün sahibi Allah, her en yeni bir tecellî halindedir. Eşya, O’nun tecellîsi ile o ân mevcut olup hemen sonra yine fâni olmaktadır.¹²⁴

“Cemi‘-i eşyâda tecellî birdür ki aña rûh-ı zâtî dirler. Eger bu rûh-ı zâtî olmasa eşyâ vücûd ve kıvâm bulmazdı.”[11a]

Her şeyde Allah’ın nuru, tecellîsi aşikâr gözükmektedir. Aşağıda bir kısmını verdiğimiz manzumenin tamamı bu hakikati anlatmaktadır:

*“Nûrîdur görinen cümle eşyâda
Hak’dan ğayrı ne var elhamdülillâh
Sırrıdur bilinen cümle esmâda
Hak’dan ğayrı ne var elhamdülillâh
Zâtına zâtıyla tecellî kıldı
Esmâ vü sıfâtı zuhûra geldi
On sekiz biñ ‘âlem nûr ile tıldı
Hak’dan ğayrı ne var elhamdülillâh”* [35a]

Halk yani mahlûkat, Allah’ın isim ve sıfatlarına mazhardır. Öyle ki halkı seyreden Hakk’ı seyretmiş olur. İsim ve sıfatlar doğrudan Allah’ın zâtı ile bağlı olduğu

¹²¹ Süleyman Uludağ, “Tecellî”, *a.g.e.*, s. 472

¹²² Suad el-Hakîm, “Tecellî”, *İbn Arabî Sözlüğü*, (çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kbalcı Yayınevi,2005, s.607

¹²³ Suad el-Hakîm, a.yer

¹²⁴ Bilal Kemikli, *Sûfi Aşk ve Ölüm*, İstanbul: Sütun Yayınları, 2008, s.56

için onları temaşa etmek Allah'ın zâtını temaşa etmektir. İsim ve sıfatlar perdedir, böylece Allah'ın zâtı perde arkasından temaşa edilir:

“Halk Hakk'da mevcüddür; esmâ ve şifât ile. Ya'ni halk mazhar-ı esmâ ve şifât-ı ilâhiyyedür. Pes, halkı seyr iden Hakk'ı esmâ ve şifâtın seyr itmiş olur. Ve esmâ ve şifât zâta murtabî olıcağ seyr-i zâtdan daği hâlî olmaz. Velâkin seyri verâ-i perdeden olur. Şol vecihden ki esmâ ve şifât vech-i zâta perde gibidür.”

[51a]

Tecellî; zâta, sıfâta ve ef'alde olmak üzere üç şekildedir. Fiillerdeki perdeler kalkmadıkça, sıfatlardaki perdeler bitmez. Ve zâtî tecelliye müşahede etmek ancak bu perdelerin yırtılmasına bağlıdır:

“Nitekim ef'âl daği şifât ve esmâya göre böyledür. Anuñcün tertîb eyleyüb tecellî-i ef'âl ve tecellî-i şifât ve tecellî-i zât dirler. Zîrâ ibtidâ hicâb-ı ef'âl münkeşif olmadıkça hicâb-ı şifât zâ'il olmaz. Ve tecellî-i zâtuñ müşâhedesi bu perdelerüñ inhirâkına mevķüfdür. Zîrâ hiss ve hayâl ve vehm mağlûb olmadıkça kalb ve rûh ve sır mertebelerinde tecellî vâķi' olmaz.” [51a]

*“Çün tecellî merkezîdür 'âlem-i icâd heb
Biz daği bu devrde izhâr-ı tevķîd idelüm”* [64a]

*“Aç dîdeñi eşyâya bak eşyâdaki esmâya bak
Nice tecellî kıldı Hakk zâhir olub âsâr-ı hû”* [69b]

*“İnâyet-i ehadî irdi feyz-i aķdesden
Tecellî itdi vücûhı ile baña rahmânım”* [71b]

*“Hakkî kula mevlâ bes
Eylemez ğayra heves
Tecellî kıl her nefes
Nûr it sağ u şolımız”* [48a]

3.3. KENZ-İ MAHFİ

Gizli hazine anlamına gelen kenz-i mahfiden kasıt: “Ben gizli bir hazine idim, bilinmek istedim ve âlemi yarattım.”¹²⁵ kudsî hadîsidir ki tasavvufta çokça kullanılan terimlerdenendir.

Mutasavvıflar, âlemin yaratılış sebebinin bu bilinmek arzusu olduğunu, bunun için Allah’ın kendini her an tecellî ile tanıtmakta olduğunu söylerler.¹²⁶ Burada geçen istemek, “ahbebtü” ve bilinmek “u’refu” kökünden geldiği için, kâinatın yaratılış sırrını muhabbet ve marifet ile açıklarlar.¹²⁷

Bursevî *Kenz-i Mahfî* isimli eserinde bu konuyu ele almıştır. Bu hadîs hafızlarca sahih değildir ama keşf ehli için sahihtir. Çünkü hafızlar senet ile naklederler ama keşf ehli Hz. Peygamber’in nuru ile ahzedip nakleder. Bununla beraber bir konunun senedinin olmaması onun reddine sebep olamaz. Keşf ile gelen bilgi sahihtir çünkü keşifte vehim ve hayal yoktur. İlham ve vâridât yeterli bir hüccettir:

“hadîs-i mezkûr gerçi ‘inde’l-ḥuffâz şâbit degüldür. Nitekim imâm-ı Süyûtî “Dürer-i Münteşire” nâm kitâbında “lâ aşle lehû” demişdür. Fe-ammâ ‘inde’l-mükâşifün hadîs şaḥîḥdür. Zîrâ ḥuffâz sened ile naḥl iderler, mükâşifün ise fem-i Nebvî’den -şallâhü ‘aleyhi ve sellem- bi’z-zât aḥz idüb söylerler. Ve bir nesnenüñ sened-i ma‘lûmı olmamaḥdan fî-nefsü’l-emr ‘adem-i sübûtî lâzım gelmez. Belki keşf-i şaḥîḥ ile olucaḥ esaḥ olur zîrâ keşfde vehm ü ḥayâl olmaz. Belki ‘iyân-ı tām ve ḥaḫḫa’l-yakîn olur ve ilhâmât ve vâridât mu‘teḫidlere göre hüccet olmaḥ kâfidür.”¹²⁸

Bursevî’ye göre eğer Allah’ın tecellisi ruhlar mertebesinde kalıp, cisim ve insan mertebesine inmese idi, kenz-i mahfî sırrı tam lâyıkiyla suret bulamayacaktı:

“Eger tecellî-i ilâhî mertebe-i ervâḫda ḫalub mertebe-i ecsâma ve andan mertebe-i insâna tenezzül itmeyeydi kenz-i mahfî kemâ yenbaḡî şüret bulmazdı.”[63b]

¹²⁵ İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II, s. 132

¹²⁶ Semih Ceyhan, “Tecellî”, DİA, C. XL, s.242

¹²⁷ İbrahim Hakkı Aydın, “Kenz-i Mahfî”, DİA, C. XXV, s.258

¹²⁸ Bursevî’den naklen, Bkz., Mahir İz, *Tasavvuf*, 5. b., İstanbul: Kitabevi Yay., 1990, s. 53; İsmail Hakkî Bursevî, *Kenz-i Mahfî*, İstanbul, (Yayınevi yok) 1290, s. 2-3; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II, s. 132

Kâmil insanların, evliyaların kendilerini setredip arz gibi sâkin ve sükût hâlinde olmaları hep kenz-i mahfî sırrından ileri gelmektedir ki zamanın ve cehrin hakikatını kalplerinde bulmuşlar, ses ve sedâyı kesmişlerdir:

“Bu ‘âlem kenz-i mahfî olan buñundan zuhûra gelmekle aşl-ı ‘âlem buñun olmuş oldu. Bu sebebden kümmel-i evliyâ zâhirden bâtına ‘udûl idüb kendilerin setr itmişler ve şît ü şadâyı kesmişlerdür. Bu ma‘nâdan arz gibi sâkin ve sâkit olmuşlar ve devr ü cehrûñ haķā ’iķını kalblerinde bulmuşlardur.”[44a]

Mekânlara göre Allah’ın isimlerinin tecellîsi değişkenlik gösterir ama Allah’ın zâtı ezelden ebede kadar sabittir. Kenz-i mahfî sırrı zuhur edene dek isimlerin zuhuru olmamıştı:

“Bi-ħasebi’l-mevâñın esmâ-i ilâhiyye mütebeddel olur; egerçi zât-ı ilâhiyye ezelen ve ebeden bir ħâl üzerine şâbit ü ķā ’imdür. Nazar eyle ki kenz-i mahfî mertebesinde aşlâ bir ismüñ zuhûrı yoğ idi.”[46b]

Şu ibâreler Türkçe olarak Bursevî’ye vârid oldu ki: *“Her şâhib-i nefis kendi kendine nefes ider.”*

Allah nefes-i Rahmani ile nefes verdi tâ ki kendi isim ve sıfatları tezahür etsin. Zira isim ve sıfatlar mevsuf olmadan ortaya çıkmazlar. Böylece isim ve sıfat elbisesi altında tezahür eden yine kendisidir ve kendi nefesi yine kendisine dönecektir. Kenz-i mahfî buna işaret eder, *“yaratılanlar gizli bir hazine idi”* değil, *“ben gizli bir hazine idim”* demiştir. Yani zuhur eden hep kendisi olmuştur:

“Ya‘nî Allâh Ta‘âla ki ğaybü’l-ğuyûb mertebesinden teneffüs-i rahmânî ile teneffüs itmişdür; kendi esmâ ve şifâtını izhâr içündür. Çünkü esmâ ve şifât bî-müsemmâ ve bî-mevşûf kıyâm bulmaz. Lâ-cerem fi’l-ħaķîķa zuhûr iden zâtıdur ki esmâ ve şifât libâsıyla telebbüs eylemişdür. Binâen ‘alâ hâzâ kendi nefesi kendine râci‘dür.

Nitekim: “Küntü kenzen mahfîyyen.” aña dâldür. Ya‘nî *“kâne’l-ħalku kenzen mahfîyyen”* dimedi. Belki kenz-i mahfî olmağı kendine nisbet itdi. Bu sebebden zuhûr iden ħalk şüretinde Ħaķķ oldu. Ya‘nî Ħaķķ zuhûra geldi ve ħalk buñunda ķaldı. Anuñcün dirler ki: *“Ħudâ zâhir durur maħlûķ mestür.”*[72a]

3.4. NEFES-İ RAHMÂNÎ, NEFES, NEFH

Nefes, kalpteki ateşi söndürmek için Allah'ın kalbe verdiği ferahlıktır. Nefes-i Rahmânî ise Allah'ın Hz. Âdem'e kendi ruhundan üflemesi, ilk taayyün, mânâlar mertebesidir.¹²⁹

Mutasavvıflar: *“İbâdetlerin en faziletlisi Hakk subhanehu ve Teâlâ ile geçen nefesleri saymaktır.”* demişlerdir. Onlara göre marifet ve tevhid ile geçirilmeyen nefesler ölü gibidir.¹³⁰

Allah ilk yaratılışı kendi sureti üzerine halk etmiş ve isim ve sıfatlarını ona giydirmiştir. Ona Hakk'ın halifesi denir. Allah'ın veziri olmadığı için ona ancak mutlak bir vekil denilebilir:

“Ta‘ayyün-i evveli kendi şûreti üzerine halk idüb libâs-ı esmâ ve şifâtını aña ilbâs itmişdür. Ve aña halîfe-i Hağ dirler ki nefes-i rahmânî anda zâhir olmuşdur. Yoğsa vezîr dimezler. Egerçi vizîr şûretinde vekil-i muğlağdur. Zîrâ Hağğ’uñ nazîr ü vezîri olmaz.”[55b]

Kâmil insanlardan nefes alırlar ki rûhî eserler o nefesle vücuda gelsin. Hastalara nefes etmek de buradan ileri gelir ki ruha şifa olduğu gibi bedene de şifadır. Bahara bak ki semanın feyzi olmadıkça ve rüzgâr üflemedikçe ölü ağaçlar ve arz, taze hayat bulmazlar:

“Ve bu mağâmdandır ki ekâmil-i nâsdan nefes ü izn ahz iderler. Tâ ki ol nefes yüzinden rûh-ı zâtiyyenüñ âsârı zühûra gele. Zîrâ gavâşî-i kevnîyye ile muğteffî olmuşdur. Ve hastalara daği nefhâ-i nefes bu ma‘nâya dâ‘irdür. Zîrâ nefes-i zât nefes-i rahmânî ile zinde oldığı gibi beden daği anuñla şığhat bulur. Te‘emmül eyle hâli bahârî ki feyz-i semâ ve nefes-i şabâ olmadıkça arz u eşcâr-ı meyyite hayât-ı tâze bulmaz.”[56a]

Enbiyalar ve evliyalar yahut nefes erbabı olanlar hep akl-ı evvelin, rûh-ı Muhammed'in sûretidir. Nefes-i Rahmani her an tecelli etmededir ve âlemin vakti dolup tecelli edilecek suretler bitince ancak duracaktır:

¹²⁹ Süleyman Uludağ, “Nefes”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.366

¹³⁰ Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, (haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergah Yayınları, 3.b., 1991, s.217

“Ne kadar enbiyā vü evliyā ve erbāb-ı enfās geldi ise ve gelürse mine’l-evvel ile’l-āhîr ‘aql-ı evvelüñ mazharı ve rûh-ı Muhammedî’nüñ şüretidür ki nefes-i rahmānî bu mezāhir ve şuverüñ yüzinden müddet-i ‘ālem tamām olunca dūr ider.”[57a]

Allah’ın kelimelerinin ortaya çıktığı madde, Nefes-i Rahmānî diye adlandırılır. Nefes demek kelimeler demektir ve Hz. İsa için Allah’ın kelimesi denmiştir.¹³¹

Nefes-i Rahmānî, önce akl-ı evvele taalluk etmiştir. Akl-ı evvelin nefesi ise neye dokundu ise hayat bulmuştur. Allah’a göre nefes demek manevi muhabbet ile teveccüh etmesinden ibarettir. Mahlûkata göre ise bu nefese suret olmak yasak değildir. Nitekim Cebrail -aleyhisselâm- Hz. Meryem’in karnına üflemiş ve Hz. İsa’dan nice nefesler ortada çıkmıştır. Hasta üzerine nefh etmek buradan kalmıştır. Hz. Âdem’e üflenen ruh ise akl-ı evvele üflenen nefes gibidir:

“Nefes-i rahmānî ibtidā ‘aql-ı evvelüñ vücūdına ta‘allük idüb: “Kul küllün ya‘melü ‘alā şākiletihî.”³² mûcibince ‘aql-ı evvel daħi ol nefes ile müteneffis olub anuñ daħi nefes-i nefisi ne maħalle tokındı ise bād-i şabā ile ezhār açıldığı gibi ol daħi hayāt bulmuş ve zinde olmuştur. Velākin Haḫḫ’a göre nefes demek teveccüh-i ḫubbi-i ma‘nevîden ‘ibāretdür. Ve ḫalka göre şüret-i nefes olmak daħi memnū‘ degüldür. Nitekim Cibrîl -‘aleyhisselâm- dir‘-i Meryem’e nefḫ itdi. Ve ‘İsā’dan daħi nice nefesler şadır oldı. Ve ḫasta üzerine veya emşāline nefḫ itmek daħi buradan ḫaldı. Zîrā ekāmîlüñ nefesi teveccüh-i rûḫānî ile tekeyyüf idicek sebeb-i te’sîr olur. Ve Âdem’e -‘aleyhisselâm- vāḫî‘ olan nefḫ-i rûḫ ‘aql-ı evvele olan nefḫ gibidür; nefḫ ile ta‘bîr olındığı nefḫuñ menfûḫda eşerinüñ ziyāde zuhûrına göredür.”[72a]

*“Ey nesim rahmetüñ dil-mürdeler iḫyā ider
Bir nefes senden ḫas u ḫârı gül-i ra‘nā ider”*[10a]

*“Ey mürşid-i kâmil bize bir dem nefes eyle
Ey dil o demi bulmağa sen de heves eyle”*[74b]

¹³¹ Suad el-Hakîm, “Rahman’ın Nefesi”, *İbn Arabî Sözlüğü*, s.526

¹³² “De ki: Herkes kendi mizaç ve meşrebine göre iş yapar.” İsrâ 84

3.5. CEHR VE İHFÂ

Cehr; açıktan, sesli zikir anlamındadır; başkasına dinlettirmektir. İhfâ ise gizli ve sessiz zikirdir; kendi kendini dinlemektir:

“Ve cehr didüğimiz ğayra ismâ‘ ve ihfâ didüğimiz kendi nefsine ismâ‘dur ki ikisi daħi fi’l-ħaķıķa zâhir-i ħâldür.”[61b]

Cehr ve ihfa beraber kullanılsa da, cehr âleminde iken cehr maslahat içindir; ama asıl olan ihfâdır. Bursevî’ye vârid oldu ki: *“Ĥayru’z-zıkr el-ħafiy.”* Yani, seyr-i süluk eden kişi için en hayırlı olan, hafî zikir mertebesine çıkmak ve böylece Hakk’ı Hakk ile zikir ederek cehrini de ihfâsını da Allah’a bağlamaktır.

“Ve cehr ü ihfâ beraber ‘add olunur. Egerçi ‘âlem-i cehrde olduķça iktizâ-i mavtın üzre fi’l-cümle cehr u ihfâ daħi elinde ve dilindedür. Ve cehri li-ecli’l-maşlahadur. Zîrâ ihfâ aşldur. Anuñçün vârid oldı ki: “Ĥayru’z-zıkr el-ħafiy.” Ya‘nî sâlike ħayr olan budur ki zıkr-i ħafiy mertebesine dek sülûk eyleye. Ve Ĥaķķ’ı Ĥaķķ ile zıkr ide. Tâ ki cehr ü ihfâ Ĥaķķ’a muzâf ola.”[61b]

Bu görünen âlem, baştan sona cehr ve zuhûr âlemdir. Hâliyle bu âlemi oluşturan mahlûkat da cehr ve ihfadan nasipsiz değildir. Böylece Allah’ın kelâmının sureti ve mânâsı insanda tamam olmuştur. Bundan daha üstün bir tekvin (yaratmak) ve bundan daha açık bir cehr yoktur:

“Pes, bundan fehm olındı ki bu ‘âlem ya‘nî felek-i atlasdan ğâyete dek ‘âlem-i cehr ve zuhûrdur. Ve bu ‘âlem-i cehrüñ müştemil oldığı ħalâ’iķuñ ħâlî bi-ħasebi’l-maķâm cehr ü ihfâdan ħâlî olmadı. Nitekim kelâm-ı İlähî’nüñ şüret ve ma‘nâsı insânuñ rütbesi ile tamâm oldı. Zîrâ anuñ fevķinde tekvîn ve anuñ cehrinde ekme-i cehr yoķdur.”[44a]

Kuvvet ve mertebe olarak yakın olmak, zikirde ihfâya sebeptir. Örneğin Kâbe’de ses yükseltmek olmaz zira Kâbe Allah’ın zatının ehadiyet makamıdır. Rasulallah aralarında iken Ashâb-ı Kirâm’ın seslerini yükseltmedikleri gibi kâmil insanların dahi yanında ses yükseltmek Allah’ın huzurunda yüksek sesle konuşmak gibidir:

“Aşl-ı ħurb-ı mekânet ve mertebe sebeb-i ihfâ-i zıkrdür. Nitekim ħuzûr-ı Ka‘be’de ref‘-i şavt olunmaz; zîrâ maķam-ı Eħadiyyet-i Zâtiyye’ye nâzırdur. Ve aşĥâbuñ -radıyallâhü ‘anhüm- ħariķ-i Ĥayber’de zıkr-i cehrîden men‘ olındıkları

ma‘nā-yı mezkūra dā’irdür ki aşhâb-ı meşâhireye münāsib olan zıkr-i hafîdür. Huşûşan ki aralarında Rasûlallâh -sallallâhu ‘aleyhi ve sellem- veya ekâmil-i ümmetden bir kimse ola ki bunlar mazhar-ı tâmm-ı Hudâ olmağla huzûrlarında cehr itmek huzûr-ı Haqq’da cehr gibidür.”[43a]

Bursevî’ye şöyle vârid oldu ki “*İmâmet ü cehr ü ihfâ.*” [59a] İmâmet, bildiğimiz namaz imamlığıdır. Burada cehr takdim olundu tâ ki imam olan kimse Allah’ın kelâmını halka sesli bir şekilde anlatıp namaz ile manevi mîraca yükselsinler:

“Burada imâmetden murâd bi-hasebi’z-zâhir imâmet-i namâz u mihrâbdur. Nitekim cehr u ihfâ aña qarînedür. Ve cehr taqdim olındı. Zîrâ imâm olan kimse mütercim-i Haq’dur ki Haqq’uñ kelâmını halka işâl ve gûşlarına idhâl ider. Tâ ki kelâmdan mütekellime intikâl ve vâsıtadan mevsûf-ı ilâhî’ye irtihâl idüb mi‘râc-ı ma‘nevî kılalalar.”[59b]

3.6. KERÛBİYYÛN

Kerûbiyyûn Allah’a en yakın meleklerdir;¹³³ “*muheymûn*” da denilir. Dâimâ Allah’ın güzelliğini temaşa eden bu melekler kendilerinden geçmiş hâldelerdir. Öyle ki Allah’ın Hz. Âdem’i yarattığından bile haberleri yoktur. Secde ile memur değillerdir, onlarda Allah’tan başkasına yer yoktur¹³⁴. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Ey İblîs! Buyurdu: O benim iki elimle yarattığıma secde etmene ne mâni oldu sana? Kibirleşmek mi istedin? Yoksa âlilerden mi bulunuyorsun?*”¹³⁵ Burada Allah, secde etmekle memur olmamakla beraber ulvî olmaları hasebiyle kerûbiyyûna işaret etmiştir. Kendisinde Hakk’dan başka bir şeyi yerleştiremeyen bu meleklerle benzeyen velî zâtlara da muheyyemûn denilir.¹³⁶

Bursevî’ye göre kerûbiyyûn, meleklerin ileri gelenleridir; muheymûn melekleri ile aynı değildir. Muheymûn’a âlî ruhlar ve mücerred akıllar da denilir ve yakınlık uzaklık gibi sıfatları yoktur:

“Bu hitâb-ı gaybî vârid oldı ki “kerûbiyyûn sendendür.” Kerûbiyyûn tahfîf-i râ ve teşdîd-i yâ-i müşennâtle sâdât-ı melâ’ikedür. Melâ’ike-i müheyyimeden

¹³³ Süleyman Uludağ, “Kerûbiyyûn”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 284

¹³⁴ Süleyman Uludağ, “Muheymûn”, *a.g.e.*, s. 341

¹³⁵ Sad Suresi 75

¹³⁶ Abdürrezzak Kaşânî, “el-Müheyyemûn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, s. 544

ğayırdur. Zîrâ melâ'ike-i müheyyime ki ervâh-ı 'âliye ve 'ûkûl-i mücerrede daği dirler; ğurb u bu'd ile muttaşif degüllerdür.”[41b]

Gelen vâridde “Sen kerûbiyyûndansın” denilmedi, çünkü insanın melâikeden sayılması nûrâniyet itibariyledir. Nitekim Peygamber’imiz de “nûr olmakda beni melâikeye ilhâk eyle.” buyurmuştur. Yani beşerî tabiatı melekî tabiata değışsin. Kerûbiyyûnun beşerden olması ise kalbî zikir itibariyledir. Ruhlar âlemi cehrî, hafî, lisânî ya da kalbî zikirden müstağnîdir çünkü ruhlar lâtif olduğundan müşâhedede istiğrak hâлиндelerdir:

“Ya'nî “kerûbiyyûn sendendür” dinildi. 'Aks olunub “sen kerûbiyyûndansın” dinilmedi. Zîrâ beşerüñ 'idâd-ı melâ'ikeden oldığı nûrâniyyet iledür. Nitekim ğadîşde gelür: “Ve'c'alnî nûran.” Ya'nî nûr olmakda beni melâ'ikeye ilĝâĝ eyle. Tâ ki tab'-ı beşeri tab'-ı melekîye mübeddel ola. Ve melâ'ike-i kerûbiyyûnuñ beşerden oldığı zıkr-i ĝalbî iledür. Bunuñ tafşîli budur ki 'âlem-i tehyîm ki 'âlem-i ervâhdur; zıkr-i cehrî ve hafî ve lisânî ve ĝalbîden müstağnîdür. Zîrâ kemâl-i leĝâfetinden müşâhedede istiğrak üzerinedür.”[42b]

3.7. DÜNYA VE ÂHİRET

Dünya, insanı Allah'a ibadetten alıkoyan her şeydir. Bazı mutasavvıflar dünyaya *hayâlî âlem*¹³⁷ demiş bazıları ise dünyayı yılan, cadiya hatta zehire benzetmişlerdir.¹³⁸ Örneğın Yunus Emre dünya kavramını hem geçici hayat anlamında hem de *denâet* kökünden geldiğı rivâyetine dayanarak alçaklık anlamında kullanmıştır.¹³⁹

Bursevî bu eserinde dünya ve ahiret hayatından değıl de dünya ve ahiretle ilgili bazı hakikatlerden bahsetmiştir.

Dünyada, Allah'ın Zâhir ismi, ahirette ise Bâtın ismi hükmeder. Dünya üzerinde hâkim isimler vardır lâkin kıyametin kopmasıyla hükümleri kesilir. Örneğın Mümît ismi ahirette, Bekâ ismi dünyada hükmetmez:

“Ba'dehü dünyâ gerçi ism-i zâhirüñ ĝavâlesinde ve âĝiret ism-i bâtınuñ hükümetindedür. Fe-ammâ dünyâ üzerine daği esmâ-i ĝâkime vardur ki kıyâm-ı

¹³⁷ Safer el-Muhibbî el-Cerrâhî, “Dünya”, *Istılâhât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Aslıyye Tasavvuf Terimleri*, s.78

¹³⁸ Süleyman Uludağ, “Dünya”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 146

¹³⁹ Bilal Kemikli, *Sûfi Aşk ve Ölüm*, s. 38

kıyāmet ile aḥkāmı münḩaṩı‘a olur. Meşelā mümīt ismi āḩirete ḩūkm itmez. Şol cihetden ki āḩiretde mevt yoḩdur. Ve bākī ismi daḩi dūnyāya ḩūkm itmez. Zirā dūnyāda beḩā yoḩdur. Belki ḩayy-ı Bākī tecellisinūñ külliyeti me‘ādda zuḩūr ider”[46b]

Bursevî bir vâridi açıklarken dūnyanın önce ve ahiretin sonra yaratılmış olması mümkündür demiştir. Ahiret dūnyanın kalbidir ve dūnya yaratıldıktan sonra ahiret kalp olarak dâhil olsa gerektir:

“Ve cā ‘izdür ki neş‘e-i ūlā neş‘e-i dūnyā ve neş‘e-i şāniye neş‘e-i uḩrā ola. Ya‘nī ṩāife-i ebrārūñ ḩalpleri ḩāhir u bātınūñ esrārını ḩāvī ve dūnyā ve āḩiretūñ ḩaḩā‘iḩini muḩtevidür. Zirā āḩiret ḩalb-i dūnyādur ki neş‘e-i uḩrāda ḩalb şūretine dūḩūl itse gerekdür.”[46a]

Dūnya bir imtizaḩ yeridir. Yani cennet ve cehennem ve ruh ve nefsin mezcolduḒu yerdir. EḒer dūnyada küfür ve günah olmasaydı cehennem yaratılmazdı. ḩünkü bu imtizācın tasfiyesi ahirette olur. Bunun için ateş ve kıyamet yeri yaratıldı. EḒer kişi dūnyada nefsini mezcedip eşini tasfiye etse, ahirette tasfiyeye muhtaḩ olmaz:

“Ve bundan feh̄m olındı ki ‘ālem-i dūnyā dārül imtizācdur. Ya‘nī cennet ve cehennem ve rūḩ ve nefsūñ imtizācı mavṩnīdür.”

“Pes, eger bu dūnyāda ol daḩi kāmil gibi nef̄s ü ṩabi‘atı mezc ve şüyını taşfiye edeydi āḩiretde taşfiyeye muḩtāc olmazdı.”

“El-ḩāşıl imtizāc-ı mezkūruñ ekşer-i nāsa göre taşfiyesi āḩiretde olur. Anuñçün nār ḩalk̄ olındı ve mevāḩıf-ı kıyāmet daḩi ḩonıldı. Pes, eger dūnyāda küfür ve ma‘şiyet ve ḩicāb olmayaydı cehennem maḩlūḩ olmazdı.” [14a]

*“Sāye-i insān-ı kāmil tā ebed memdūd iken
Devr-i dūnyāda ‘aceb fī-zevāl itmek nedür”[50b]*

3.8. KÂBE KAVSEYN

Mi'rac hâdisesinden bahseden “Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ”¹⁴⁰ ayetinde geçen *kâbe kavseyn*, “iki kaş (yay) arası kadar” demektir. Devamında gelen *ev-ednâ* ise “yahut daha da yakın” demektir.¹⁴¹ Öyle bir yakınlıktır ki aradaki uzaklığı kaldırarak iki şeyi bir eder. Kâbe kavseyn makamı iki şeyi birleştirmekle beraber aralarında yine bir ayırım vardır. Lâkin ondan daha yakın olan *ev-edna* makamında hiç bir ayırım olmaksızın mutlak birlik vardır.¹⁴² Yani *kâbe kavseyn* Allah ile ittihad ve ittisal, *ev ednâ* ise aynu'l-cem makamıdır.¹⁴³

Mahlûkâtın suretleri, Allah'ın isim ve sıfatlarının güzelliklerine aynadır. Buna güzelliğin şahitliği denir. İşte kâbe kavseyn bu hakikate bakar. Ama *ev-ednâ* makamında artık müşahede yoktur zira ayırım olmaksızın mutlak birlik vardır:

“şuver-ı eşyâ cemâl-i esmâ ve şifâta âyînedür. Ve aña meşhed-i hüsn dirler ki “kâbe kavseyn”e nâzırdur. Zîrâ maķâm-ı “ev-ednâ”da müşâhede olmaz.” [51b]

Bursevî'ye vârid oldu ki: “*Emr ile ķā`im olmadadır ħayr-ı ‘âķıbet.*” [74b]

Teheccüd vaktinde bedenın ayaĝa kalkması gerekir. Hakikat makamında zaten ruh rüyaya dalmadan her zaman ayaktadır ve melekûtun makamına yönelmektedir. Lâkin şeriat, bedenın de yataĝından kalkıp mücadele etmesini gerektirir. Ta ki ruhunu müşahede etsin ve böylece iki deniz bir araya gelsin; vücub ve imkânın bütün hükümlerini toplasın ve *kâbe kavseyni ev-ednâ* derecesine ulaşsın:

“Kā`im lafzı vaķt-i teheccüdde bedenüñ kıyāmına remzdür. Zîrâ egerçi rûĥ-ı müdebbir ħ`âbdan müberrâ ve dā`im kıyâmda ve müteveccih-i miĥrâb-ı melekût-i a`lâdur; fe`ammâ bu ma`nâ maķâm-ı ĥaķıķate göredür. Binâ`en ‘alâ ĥâzâ muķtezâ-yı mertebe-i şerî`at budur ki beden daĥi firâşından ĥareket eyleye ve vesîle-i müşâhede-i rûĥ olan mücâhedeyi elden kıomaya; tâ ki mecma`u`l-baĥreyn ola. Ya`nî vücüb ve imkanuñ aĥķâmını cem` idüb “kâbe kavseyni ev-ednâ” derecesin bula.” [75a]

¹⁴⁰ “İki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu.” Necm 9

¹⁴¹ Safer el-Muhıbbî el-Cerrâhî, “Kâbe Kavseyn”, *Tasavvuf Terimleri*, s.205

¹⁴² Abdürrezzak Kaşânî, “Kâb-ı Kavseyn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, s.449

¹⁴³ Süleyman Uludaĝ, “Kabe kavseyn ev Ednâ”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.268

Bursevî'ye vârid oldu ki: “*Ḳulûbü'l-ibrâr ḥamiletü'l-esrâri'n-neş'eteyn.*”

Ebrarın yani iyi, sadık kimselerin kalpleri, iki yaradılışın sırlarını taşırlar. Ebrar bütün iyilik çeşitlerini manen ve maddeten kendisinde toplayan kişilerdir ama mukarrebın taifesinin altındalardır. Çünkü mukarrebın neş'e-i ûlâ ve neş'e-i uhrânın yani ilk ve son yaradılışın sırlarına erişmişlerdir. Ebrar, *kâbe kavseyn* makamındandır, mukarrebın ise *kâbe kavseyni ev-ednâ* makamındandır:

“Burada ebrârdan murâd cemî'î envâ'î berri şüreten ve ma'nen cem'idenlerdür. Zîrâ a'rafda ebrâr ḫâ'ife-i muḳarrebînüñ taḫtındadır. Ya'nî muḳarrebîn iki neş'eyi bile iḫrâz itmişlerdür ki “ḳâbe ḳavseyni ev-ednâ”dur. Ebrâr ise yalîñuz “ḳâbe ḳavseyn” ehlidür.”[45b]

Sıfattaki kâbe kavseyni geçmeden zâttaki ev-edna makamına çıkılmaz. Ev-edna makamına çıkan kişi bâki hayata cismen ulaşır ve ona iki cihanda da kavuşmak vardır:

*“Geçüb bu “ḳâbe ḳavseyn”-i şifâti
Bulagör şoñra “ev ednâ”-yı zâti
Bu cân ü cisme vir bâkî ḫayâti
Dü 'âlemde liḳâ bulmaḳ dilerseñ”* [36a]

3.9. KERÂMET

Kerâmet, bir kimsede olağanüstü bir hâlin ortaya çıkmasıdır. Peygamberlerde olağanüstü hâl mucizedir, velilerde kerâmettir. Kerâmet Allah'ın veli kuluna ikrâmıdır. Bununla berâber veli zât kemâl buldukça kerâmet azalır. Zaten kerâmeti izhar etmek veli olmadığına işârettir, kerâmet kendisi zuhur etmelidir. Veli olmak için kerâmet şart olmadığı gibi kerâmeti çok olanın ulu evlialardan olmaması da muhaldir.¹⁴⁴

Bursevî'ye şu kelam vârid oldu ki: “*Saña 'ilm virdüm kerâmet virdüm.*”[4a]

Kerâmet iki kısımdır. Biri ilmî kerâmet, biri kevnî kerâmet.¹⁴⁵ Burada bahsedilen ilim, ilm-i ilâhi ve kerâmet de ilmî kerâmettir. Allah'ın zât, sıfât ve fiilleri ile alakalıdır. Kevnî kerâmet dedikleri olağanüstü hâllerdir ki kusurlu olanlardan da bu kerâmet zâhir olabilir hatta muhaliflerden de böyle istidraclar çıkabilir. Zira ruhların üflenmesinde

¹⁴⁴ Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 283

¹⁴⁵ Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *a.g.e.*, s. 284

herkes aynı makamdaydı. Bu sebeple az yemek, et ve yağı bırakmak, susmak ve yalnız kalmak gibi halleri alışkanlık hâline getirenlerden de olağanüstü hâller zuhûr edebilir. Yani kevnî kerâmetin ilmî kerâmet yanında bir itibârı yoktur:

“Burada ‘ilmden murâd ‘ilm-i ilâhîdür ve kerâmetle maqşûd ‘ilm-i mezkûrla kerâmetdür. Ve illâ kerâmet ‘inde’l-ı kavm kerâmet-i ‘ilmiyyedür ki zât u şifât u ef’âl-i Hakk’a müte‘allıkdur. Yoğsa kerâmet-i kevnîyye degüldür ki havârık-ı ‘âdâtdur. Zîrâ bu kerâmetüñ kerâmet-i ülâ yanında hayyiz ü i‘tibârı yokdur. Şol cihetden ki ehl-i kuşur u noğşândan daği şâdır olur ve belki hilâf-ı milletden daği ba‘zı istidrâcât zuhûra gelür. Nitekim “ve nefahtü fihi min rûhî”¹⁴⁶ anı mübeyyendür. Ya‘nî nefh-i rûhda mü‘min ü kâfir ü mu‘tî‘ u ‘âşî berâberdür. Bu cihetden ba‘zı ef’âle temerrün ile ba‘zı netâ’ic zuhûr itmek ba‘îd degüldür. Killet-i ekl ü terk-i lühûm u düsûm u seher ü şamt u halvet-i dâ’ime ve emşâli gibi.”[4a]

“Ehl-i fenâya keşf ü kerâmet neylesün

Bir zât-ı pāk-i hazret-i ‘irfâna gelmişüz”[21a]

3.10. İBÂDET, UBÛDİYET, UBÛDET

Ubûdiyet kulluk demektir. Ahde vefâ, mevcuda rızadır. Her işinde Allah’ın rızasını aramaktır.¹⁴⁷ Üç çeşittir: İbâdet, ubûdiyet, ubûdet. İbâdet tapmaktır, halk için kullanılır; ubûdiyet kulluktur, aydınlar için kullanılır; ubûdet ise halis kulluktur, seçkinler için kullanılır. İbâdet ilme’l-yakîn, ubûdiyet ayne’l-yakîn, ubûdet ise hakka’l-yakîndir.¹⁴⁸

İbâdet Allah’ın fiillerine, ubûdiyet sıfatlarına, ubûdet ise zatına bakar. Kutup olan kimse ise ubudiyetin bu üç veçhi ile kulluğunda kemâle ermiştir ve Allah’ın zât, sıfât ve esmasındaki tevhidin tamamına vâsıl olmuştur. Bu hâldeki ubudiyete hakîkî ve şer’î ubudiyet denir ki, Allah’ın varlık ve ilahlık sırrı ile hakiki abd olmuşlardır. Bir

¹⁴⁶ “Ona ruhumdan üflediğim zaman.” Hicr 29

¹⁴⁷ Safer el-Muhibbî el-Cerrâhî, “Ubûdiyet”, *Tasavvuf Terimleri*, s.405

¹⁴⁸ Süleyman Uludağ, “Ubûdiyet-ubûdet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.495

kimsede bu ubudiyet gözüke ama kendisi Allah'a karşı mahcup (a'ma) olsa o kimse hakiki yoksulluk nedir bilmez. Bu sebepten çoğunlukla zengin olanlar Allah'ın dergâhında ibadet ederken de mağrur olurlar. Burada insanlık ve şeytanlık iç içe girmiş haldedir. İnsanlık secde etmeyi, şeytanlık ise kibirlenmeyi gerektirir. O hâlde zıt olanları birbirinden ayırmak gerektir ki hakiki bir kul ve mütevazı bir insan olabilsin:

“Ubūdiyyet üç vecihledür ki biri ‘ibādet ve biri ‘ubūdiyyet ve biri ‘ubūdetdür. Ve ‘ibādet ef’āle ve ‘ubūdiyyet şifāta ve ‘ubūdet zāta nāzırdur. Kuṭb-i vücūd ise üç vecihle ‘ubūdiyyetde kāmīl ve tevḥīd-i ef’āl ve şifāt ve zātuñ mecmū‘una vāşıldur. Ve bu mertebede olan ‘ubūdiyyete ‘ubūdiyyet-i şer‘iyye-i ḥaḳīḳiyye dirler ki sırr-ı hüviyyet ve sırr-ı ulūhiyyet ile müteḥaḳḳīḳ olanların şānlarıdır. Ve bir kimsede ki bu ‘ubūdiyyetün zāhiri olsa, fakat ol kimse ma‘būddan maḥcūbdur. Ve iftikār-ı ḥaḳīḳī nedür bilmez. Anuñcün ekser aḡniyā dergāh-ı Ḥaḳḳ’a cebhe-i ‘ubūdiyyet vaz’ iderlerken ‘ulüvv ü istikbārdan ḥālī degüllerdür. İşte burada insāniyyet ve şeytanet müctemi‘ olurlar ki; insāniyyet secde ve şeytanet ‘ulüvv ü istikbārdur. Pes, zıddı izāle itmek lāzımdur ki ‘abd ḥaḳīḳī ve ādem mütevāzī‘ ola.”[16b]

4. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

1. Eserin mevcut tüm nüshaları kütüphanelerden temin edilmiştir.
2. Metnin hazırlanmasında, İ1 nüshası esas alınmış ayrıca A, T, İ2 ve E nüshaları da temin edilmiştir. R nüshasına ulaşılamamıştır.
3. İ1 nüshası esas alınarak A ve İ2 nüshalarıyla metin mukabele edilmiştir.
4. Eserde yer alan Türkçe metinler Transkripsiyon alfabesi ile latinize edilmiştir.
5. Eserde yer alan Arapça metinler Arap Alfabesi ile birebir aktarılmış, arkasından Türkçe özetleri, italik olarak ve köşeli parantez içinde verilmiştir.
6. Metinde geçen âyetlerin mealleri dipnotlarda verilmiştir.
7. Eserin varak numaraları köşeli parantez içinde verilmiştir.
8. Metinde konunun gidişatına göre gerek duyulan yerlerde paragraf başı yapılmıştır.
9. Manzumelerin aruz vezinleri tespit edilmiş ve “Nazm” başlığının yanına köşeli parantez içinde yazılmıştır.
10. Manzumelerin beyitleri numaralandırılmıştır.
11. Başlık niteliğindeki cümleler metnin içinden seçilmiş, konuların başlarına köşeli parantez içinde ve büyük harfle eklenmiştir.
12. Türkçe metinde geçen Arapça ibâreler, âyetler ve hadîslerin transkripsiyonlu yazılışı tırnak içinde verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
ځ	ḫ	ځ	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

METİN

[1a] BOŞ SAYFA

[1b] FİHRİST

[2a] FİHRİST

[2b] KİTÂBÜ NAQDÜ'L-ḤĀL

EŞ-ŞEYḤ ḤAḤKĪ¹⁴⁹

Bismillāhirraḥmānirraḥīm

Nazm¹⁵⁰ [Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

1. Eyledi ḥaḥ' aḡl-ı evvelden cihāna ibtidā
Ḥad tecellā nūruhū fi vechi küllī mā bedā
2. Nokḡa-i zātı imām-ı cümle-i esmā olub
Ol imāma itdiler ervāḡ u ecsām iḡtidā
3. Āşikār oldı ne var ise ḡamu sırr-ı nihān
Özge şūret virdi ma' nīye tecelli-i Ḥudā
4. Her giyāhı ber-zebān itdi beyān-ı vaḡdete
Bāḡ-ı tevḡid iḡre virdi bülbüle ḡusn-i edā
5. Her dehenden ' aks ider bu lācüverdī ḡubbeye
Her nefesde nice hāy u hūy u şad şīt u şadā

¹⁴⁹ kitābü naḡdū'l-ḡāl eş-şeyḡ ḡaḡkī: İ2'de yok.

¹⁵⁰ nazm: İ2'de yok.

6. Şāhlar ārāyiş-i zāhir bulub dīhīmden
Hırkaya çekdi serin bātında dervīş ü gedā
7. Hāḫḫıyā āyīne-i Hāḫ olmasāñ ‘ālemde ger
Qılmaz idi kibriyā-i zātına zātuñ ridā

Velehū

1. Vech-i muṭlaḫdan teveccūh ḫıl Cenāb-ı Hāzret’e
Gūş-ı cānı şeş cihetden tūt ḫitāb-ı Hāzret’e
2. Cār rükn ile vücūduñ ‘ayn-ı Beytullāhdur
Cān u dīl dendān-ı miftāḫ oldı bāb-ı Hāzret’e
3. Çün¹⁵¹ kitābullāh-ı nāṭıḫdur vücūduñ mushāfı
Her ne ma‘nī ister iseñ baḫ kitāb-ı Hāzret’e
4. Āsmān-ı ḫudret oldı cān u cismūñ çün zemīn
Her tecellī ḡamz ider bir āftāb-ı [3a] Hāzret’e
5. ‘İlm-i resmūñ ḫaṭresin deryā-yı feyze şal yūri
Cām-ı vaḫdet al ele ḫanub şarāb-ı Hāzret’e
6. Leyle-i Mi‘rāc idüb her bir demi Hāḫḫī gibi
Şāḫra-i tenden ‘urūc eyle ḫıbāb-ı Hāzret’e

¹⁵¹ çün: A cün

كأنه شيخي سيد الأقطاب السيد عثمان الفضلى الاهلي قدس سره استخلفني مرة ثانية وكتب لي كتابا ليصدقني اهالي البلدة التي استخلفت فيها وفي ظهر ذلك الكتاب هذه العبارة وكرم في الرسالة الاولى ومؤيد في الرسالة الثانية كأنه يشير الى الخلافة الاولى والثانية واما انا فقد الهمت اذ ذاك انه المعنى وكرم في النبوة الاولى ومؤيد في النبوية الثانية فقد جعلت النبوة نبوتين نبوة اولى وهي نبوة ادم ومن بعده في مدة ستة آلاف سنة ونبوة ثانية هي نبوة محمد صلى الله عليه وعليهم اجمعين ووجه التكريم في النبوة الاولى بالتوحيد والاسرار الاحدية ووجه التأييد في النبوة الثانية بالتصديق والانوار المحمدية فان الله تعالى اعطاني السير من اول دور السنبله الى آخره وهي المدة الانسانية ثم ينتقل الظهور الى البطون ارجاعا للتفصيل الى الاجمال وهي اجمال الاحدية الروحانية ثم ينعكس الامر فيرجع البطون الى الظهور ثانيا اظهارا للتفصيل بعد الاجمال وهو تفصيل الواحدية الجسمانية [b3] لانه الروح وافاضة النفس الرحماني احدى رفعى كما قال وما امنها الا واحدة كلمح البصر بخلاف الجسم فإنه وحدى تدريجي وسر اليسر المذكور قد ذكرناه في الواردات الكبرى فعليك بحسن الظن فإن الإنسان ما زال دائرا في الادوار سواء كان في فلك الوجود او في فلك الشهود وهو غير متناه لان بقاء الموجودات الغير متناهية منوط بانفاسه القدسية ولولا نفسه لضاق على العالم ساحة الوجود مع رحبها لان مرتبة الاستجلاء تقتضي الخلاقية والظهور ابدا لان الله واسع وقد جاد بما جاد وسيجود بما يجود والكل عين واحدة في صور مختلفة ولولا الاختلاف في الصورة لم يظهر سر قوله تعالى كل يوم هو في شأن ولبطلت احكام الاسماء الالهية المتقابلة ومن ثم جعل الرحمة مائة عدد الاسماء لشمول الوجود كل شيء وهي رحمة الله الواسعة ومن شمول الوجود لا يلزم ان يكون عين هذا الوجود لانه فرق بين الوجود المطلق وبين هذا الموجود المقيد فان الموجود المتقيد قائم بذلك الوجود من غير اتحاد وحلول ونحوها ومن ثم جعل الرزق مطلقا من سدنه الاسم القيوم وقولنا مطلقا انما يعرفه المحققون لا المحجوبون ولا اهل البداية وقد قيل في هذا السر لا تنكر الباطل في طوره فانه بعض ظهوراته فكل شيء في الوجود فهو داخل تحت الاسم الظاهر مع اسماء اخر على ما يعرفه الالباء فقد قال قولا حقا من قال سبحان من اظهر الاشياء وهو عينها .

[1133 senesinin Kasım ayının ikinci salı günü, Şeyhim Seyyid Osman el-Fazli el-ehli -kuddise sirruhu- beni ikinci kez halife ilan etti ve halifesi olduğum beldemdeki ahalinin beni tasdik etmeleri için bana bir kitap yazdı. Ve bu ibâre kitabın arkasında bulunur. Birinci risâlede tekrim, ikincisinde teyit vardır. O birinci ve ikinci hilâfete işaret ediyor gibiydi. Ve bana ilhâm oldu ki onun anlamı birinci nübüvvetin tekrimi ve ikinci nübüvvetin teyididir. Böylece nübüvveti iki kısma ayırdı. Birinci nübüvvet Hz. Âdem'in ve ikinci nübüvvet ondan altı bin sene sonra gelen Hz. Muhammed (s.a.v.) in

nübüvvetidir. Birinci nübüvvetin tekrim yönü tevhîd ve ehadiyyet sırlarına bakar. İkinci nübüvvetin teyit yönü ise tasdik ve Muhammed -aleyhisselatü vesselam-ın nurlarına bakar. Allah Teâlâ bana, insanlığın ömrü olan sümbül evrelerinin başından sonuna kadar bu yolda ilerlemeyi nasip etti. Sonra icmâlî olan ruhânî ehadiyyeti şerh etmek için zâhirdekiler bâtına döndü. Ve o icmalden kasıt, ruhun ehadiyyetidir. Ve sonra tam aksine olarak icmâlden sonra ayrıntılı şerh etmek için içtekiler dışa döndü. Ve o ayrıntıdan kasıt, cismânî vâhidiyettir. [3b] Çünkü o rûh ve rahmânî nefsin genişliği bir ve yüksektir. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi; وما امرنا الا واحدة كلمح البصر “Ve Bizim emrimiz, tek bir emirden başka bir şey değildir, gözün bir anlık bakışı gibidir.” Cismin aksine rûh, kademe kademedir. Varidâtü'l-Kübrâ'da zikrettiğimiz seyrin sırları gibi hüsn-ü zan ile mükellefsin. Ve insan vücut veyahut şehadet yörüngesinde dönmeye devam eder. Ve o sonsuzdur. Sınırsız mevcudatın bekâsı ise onun kudsî nefeslerine bağlıdır. Eğer onun nefesi olmasa idi vücut sahası bütün genişliğine rağmen âleme dar gelirdi. Çünkü beyan mertebesi yaratılış ve hakkın açığa çıkmasını gerektirir. Çünkü Allah Teâlâ herşeyi ihâtâ eden sonsuz kudret sahibidir. O kullarına karşı çok ihsanda bulunmuş ve bulunacak olan sonsuz cömert sahibidir. Ve her biri farklı sûretlerde birin aynısıdır. Eğer sûrette farklılık olmasa idi Allah Teâlâ'nın şu sözündeki sır ortaya çıkmaz idi: يوم هو في شأن O her an yeni bir oluş, ayrı bir tecellî üzerinedir (her an yaratma halindedir) ve onun esma-i ilâhiyenin karşısında hükmü kalmaz. Ve Allah'ın yüzer isminden rahmet ismi herşeyde vücudu kapsar. Ve vücûdun şümûlü vücûdun aynısı olmasını gerektirmez. Çünkü mutlak vücut ile mukayyed, sınırlı olan vücut arasında fark vardır. Sınırlı vücut hulûl ve birleşme olmadan ancak onunla kâimdir. Sonra Kayyûm isminin hizmetine rızkı mutlak yaptı. Mutlak sözünden kastımızı sadece ilim ve marifet sahibi muhakkikler bilirler.]

[4a] [‘İLMDEN MURÂD ‘İLM-İ İLÂHİDÜR]

Vaqtü'l mağribi, bihâzihi'l-‘ibârati't-Türkiyye: “Saña ‘ilm virdüm kerâmet virdüm.” Şümme bihâzihi'l-‘ibârah: “Saña virdigüm ni‘meti kimseye virmedüm.”

Burada ‘ilmden murād ‘ilm-i ilāhīdür ve kerāmetle maqşūd ‘ilm-i mezkūrle kerāmetdür. Ve illā kerāmet ‘inde’l-ķavm kerāmet-i ‘ilmiyyedür ki zāt u şifāt u ef’āl-i Ḥaķķ’a müte‘allıķdur.¹⁵² Yoķsa kerāmet-i kevnıyye degüldür ki ħavārıķ-ı ‘ādātudur. Zırā bu kerāmetün kerāmet-i ūlā yanında ħayyiz ü i‘tibārı yokdur. Şol cihetden ki ehl-i ķuşūr u noķşāndan daķi şadır olur ve belki ħilāf-ı milletden daķi ba‘zı istidrācāt zuhūra gelür. Nitekim “ve nefaĥtü ffihi min rūĥı”¹⁵³ anı mübeyyindür. Ya‘nī nefĥ-i rūĥda mü’min ü kāfir ü muĥı‘ u ‘aşı berāberdür. Bu cihetden ba‘zı ef’āle temerrün ile ba‘zı netā’ic zuhūr itmek ba‘id degüldür. Kılllet-i ekl ü terk-i lühüm u dūsüm u seher ü şamt u ħalvet-i dā’ime ve emşāli gibi.

Ba‘dezá, ‘ibādet-i şāniye ba‘zı ħaşāişa dā’irdür ki ‘ulüm u aĥvālün cüz’iyyātına nihāyet yokdur. Bu cihetdendir ki dirler “kem terake’l-evvelü li’l-āĥiri.” Şol kimse ki Vāsi‘ ismine nazār eyleye; isti‘bād itmez. Bu ma‘nādandır ki bir ma‘nāda tecellī-i ilāhī tekerrür itse daķi elbette şānī evvele bi-vech-i mā muġāyirdür. Ve her mazhara tecellī ta‘ayyününün ķābiliyyetine rāci‘dür. Kābiliyyet ise ġayr-ı mec’üledür.

Pes, herkesde zuhūr iden muķtezā-yı ħāl u maķāmıdır ki ziyāde ve noķşān ķabül itmez. [4b] Sü’āl olunursa ki ya ziyādelik ķabul itmese du‘ā ve ħaleb-i dā’im ne ma‘nādandır? Cevāb budur ki ķābiliyyetde olan ma‘āniyi istiĥrāc içündür ki ‘ilm-i ezelde aña ta’līķ olınmışdır. Pes, bu maķüleler fi‘le gelmesi muķadder olan umürdür. Nitekim Ķur’ān’da gelür: “Ve ātāküm min külli mā se’eltümüh.”¹⁵⁴ Ya‘nī lisān-ı isti‘dādla mes’ül ve maĥlūb olan umürün cümlesi i‘tā olındı, bāķisi kuvvetde ķaldı; mü’minünün küfri ve kāfirünün imānı gibi.

Ve ‘alā hazā ve bundan fehmi olındı ki lisān-ı ķālünün mes’üli lisān-ı isti‘dādunün maĥlūbuna muĥālif olıcak vücūd bulmaķ mümteni‘dür. Zırā ‘ālem-i ‘ilmde şābit

¹⁵² müte‘allıķdur: A ve İ2’de müte‘allıķadur

¹⁵³ “Ona ruhumdan üflediğim zaman.” Hicr 29

¹⁵⁴ “O size istediğiniz her şeyden verdi.” İbrāhim 34

olmıyan nesne ‘âlem-i ‘ayn-ı hâricide vâkı’ olmaz. Egerçi vâkı’ olmıyacak nesneyi taleb itmek daği ‘ayn-ı şâbitenüñ aḥvâlındendür; küfr üzerine maḥtüm olanları imâna da’ vet ve anlarla muḳâtele itmek ve emşâli gibi.

Fe’fhem. Fe’inneḥū min ba’ḍi esrâril-ḳader.

Ve şol nesnenüñ ki ḥuṣūli maḳtū’ degüldür, esbâbı yüzünden taleb olunur; muḳadder ise vücūd bulur. Ve bu maḳâmıda olan cehl, ta’ ayyünât-ı keşife ve ğavâşi-i¹⁵⁵ beşeriyyeden gelür. Ve illâ ba’zı ekâmil-i nâsa ‘ayn-ı şâbiteleri münkeşife olub mümkinü’l-ḥuṣūl ve mümteni’ul-vücūd olanları teşḥīs ü temyîz iderler. Ve bu maḳûlelerüñ seyyi’e şüretinde işledikleri ef’âl daği kendilerine münkeşif olub vaḳt-i merhûnuna muntazır olurlar. Ve ba’del-fi’l Ḥaḳḳ’a rücū’ iderler. Nitekim ḥadîşde gelür: “İzâ eḥabba allâhu [5a] ‘abden lem yezurruḥū zenb” ya’ nî maḥbûb-ı ilâhî olanlar mütedâriklerdür ki zenb üzerine muşırr olmazlar. Ve ba’zı zenb şüretinde nesnelere vardur ki ‘indel-ḥavâş zenb degüldür. Egerçi cehele-i nâs bilmeyub zenb ‘add iderler ve tarîḳ-i taḳbîḥ ve teşnî’ a giderler. Fe-emmâ ba’zı umûr vardur ki aña şer’-i bâḥın dirler ve bu şer’le ‘âmil olan müznib olmaz.

Maḥkîdür ki şâḥibü’t-Te’vîlât Rûzbihân el-Baḳlî ṭavâf-ı Ka’be iderken bir maḥbûb oğlan görüb ‘âşık oldı; Züleyḥâ Yûsuf’ı görüb bî-iḥtiyâr ‘âşık oldığı gibi. Ve şeyḫ-i mezkûr fi’l-ḥâl varub üzerinden dervişler ḥırḳasını çıkarub bir yere emânet vaz’ itdi. Ve bir müddet bu hevâ-yı bâḥın üzerine müstemirr oldı. Egerçi anuñ hevâsı hevâ-yı ḥaḳîḳî idi; mecâzî degül. Bilâḥare şaḥve ve ifâḳate gelüb ve varıb ḥırḳasın maḥallinden aḥz idüb tekrâr telebbüs idüb kendi ḥâline meşğûl oldı. İşte zâhir-i ḥâle nazar iden bu maḳûle maḳâmıda lisân-i zem icrâ ider; fe-emmâ fi’l-ḥaḳîḳa memdûḥadur. Zirâ meşhed ḥüsni müṭâla’adan gelür. Egerçi böyle aḥvâl-i mütelevvineden kümmel-i evliyâ maḥfûzdur. Ve Ḥazret-i Ḥızır’uñ Ḥazret-i Mûsâ ile -‘aleyhimâ’s-selâm- vâkı’ olan

¹⁵⁵ ğavâşi-i: A ‘avâşi-i

aḥvālî daḥî şer‘-i bâḥn yüzündendür ki emr-i ilâhîye menûḥdur. Ve bu ümmetde daḥî ba‘zî ekâmil vardır ki ḥilâfet-i ḥaḳḳîyyesi [5b] cihetinden vech-i ḥâşdan aḥz ider ve ‘uḳûl-i ‘avâmdan ḥâric kendinden aḳvâl ü ef‘âl şâdır olur. Ve böyle maḳâmda ḥavâşşuñ ḥâlî sükût ve belki istiḥsândur. Zîrâ ne vecihle şâdır ve ne maḳûle maḥla‘dan zâhir olduḡın bilür. Vallâhü yef‘alü mâ yeşâ’.

Naẓm [Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Meşhed-i ḥüsnüñ tecellîsinde ḥayrânem yeter
Gül cemâlüñ ‘ışḳına pür âh u efġânem yeter
2. Câm-ı feyzüñ şun baña tâ ḳana ḳana nüş idem
Bezm-i ġamda böyle dil-teşne ciger ḳanem yeter
3. Sünbüle devrinde oldı çarḥumuñ seyri tamâm
Bu ḥarâb-âbâd olan dünyâda miḥmânem yeter
4. Bî-vücûd olmuş iken ‘âşḳ yine yanmaḳ nedür
Cennet-i Firdevs’de sūzân-ı nîrânem yeter
5. Penc hicretdür ki düşdüm şeş cihâtumdan cüdâ
Nüh felekde çâr u tab‘ u heft erkânem yeter
6. Ben ki İsmâ‘îl Ḥaḳḳîyam bu miḥnet-ḥânedede
Ḳa‘be ḥaḳḳı her nefes biñ kerre ḳurbânem yeter

جددت الوضوء ليلة الخميس مرات فقبل من جانب الحق بهذه العبارة العربية جدد الله اوصافك
الخلقية اوصافا حقيقية لفظ التجديد واقع بطريق المشاكلة والمراد التبديل بازالة الخلقية واثبات الحقيقية كتبديل

السيئات حسنات كما قال تعالى فاولئك يبذل الله سيئاتهم حسنات ومنه يعرف وجه [a6] تعدية التجديد في الاوصاف بدون الحرف وفهم هذا المقام غامض لان الخلق لا يكون حقا ابدا لكن الحق تعالى يقول كنت سمعه وبصره مع ان سمع العبد سمع مخلوق وكذا بصره بصر مخلوق ووجهه ان الاوصاف متبدلة وان امتنعت استحالة الحقائق كالاكسير الخالص اذا سرى في النحاس هو به خرج عن كونه نحاسا وسمي باسم الفضة او الذهب فانه اختلاف الاوصاف والخواص هو الذي يعطي اختلاف الاسماء ثم ثمرة الحقية عند التبديل ان يكون قول العبد وفعله حقا وشرعا وان خفى على المحجوبين الاترى الى قوله تعالى وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى حيث جعل الرمي النبوي منزلة رمى نفسه فان الله تعالى لا يظهر في ذاته من حيث هو وانما يظهر في المظهر ويرى ويفعل من وراء حجابيه ولذا من راه فقد راه لكن في مرآة ريوبيته كما يشهد به قوله الى ربها ناظرة وقوله افم سترون ربكم وغير ذلك فان قلت اي من التمحيض والتشكيك خير قلت لا شك ان الثاني من صفات الاكامل كما دل عليه قوله عليه الصلاة والسلام حين على الله ليلة المعراج انا العبد لا اله الا الله فاثبت في مقام المشاهدة عبودية لان المشاهدة لا تحصل الا في مقام قاب قوسين وهو لا يرفع لاملاحظة العبودية والربوبية معا [b6] فاعرف هذا تفز بلباب المعرفة وقوله في الاحياء القرب من الله في العبد من صفات البهائم والسباع انتهى معناه ان البهائم والسباع في حال الركوع وهو مقام القرب كما ان النبات في حال السجدة وهو مقام الوصول الى العين وهذا الوصول انما هو بالترقي في العلم والعمل وهو حال الانسان فانه مامور ومنهي فله قدما في السير الى الله بخلاف الملك فانه مامور فقط ان كان علويا ومنهي ايضا ان كان سلفيا لكنه بمتابعة اهل التكليف لكونه في موطنهم والا فالملك لا يعصي الله قطعا كما اخبر عنه القرآن وكذا لا يترقى بالعمل بل بالعلم فقط كما يشهد عليه تعليم آدم الاسماء واما الحيوان فعبادته ذاتية وليس بمامور ولا منهي اصلا فقوله وان من شيء الا يسبح بحمده محمول على ما بالذات في اكثر ذي الروح بل الكل خلا ان لان التكليف عبادة تكليفية ايضا بالنسبة الى اهل الطاعة منهم فان الكافر لا يعمل بالتكليف والا كان مؤمنا وان كان نوحيد المرتبة موجودا في كل موجود تعين بتعين خاص روحا او جسما وجه التكليف في الثقلين عدم طهارة نفوسهم ووجه الامر في الملك انقياده للحق من حيث نورانيته واقتضاء مقامه وهو الملكية الاستخدام في الامور ثم انه خص البهائم والسباع بالذكر لاختلافهما نفعا وضرا ولطفا وقهرا فاعرف رايت رؤيا فيها ان بعض اهل المكر [a7] يمكرون بي ثم بعد التهجد غفوت غفوة فرايت اني اكتب انهم كبكبوا من الكبكبة كما في قوله تعالى فككبوا فيها هم والغاون ثم حككت بعض حروفه وجعلته كبتوا من الكبت كما في قوله تعالى كبتوا كما كبت اللذين من قبلهم وكل منها بمعنى القلب والصرع والاختزاء وكان الكبت اقوى وابلع من الكبكبة في هذا المعنى وان زادت حروف الكبكبة كما دل عليه الحك وفيه اشارة الى انه لا يحيق المكر السوء الا باهله وان من حفر حفرة لآخيه وقع فيه ربنا عليك توكلنا واليك انبنا واليك المصير انت الحفيظ الرقيب الحسيب فقد دعوناك وانت السميع القريب المجيب قال الله سبحانه ان اللذين يلحدون في آياتنا اي بالطعن فيها بانها كذب او سحر او شعر وبتحريفها بحملها على المحامل الباطلة ونحو ذلك لا يخفون علينا فنجازيهم بالحادهم وعدولهم عن الحق ودخل في الايات كلمات اكبر اهل الله فانها صور المعاني الحقيقية وقوالها كنظم القران القران آيات عرفية وتلك الكلمات آيات لغوية والمال واحد فان الله تعالى هو

المنزل على قلب كل من النبي والولي اما بواسطة الملك او بدونها والله المتكلم ابدا فلا يزال العبد الحقيقي يقول اخبرني ربي وهو علم يؤخذ عن حي قيوم مورث للاخذ حياة ابدية ولذا قال تعالى يلقي الروح على امره وعلى من يشاء من عباده فعبر عن القاء العلم والفيض بالقاء الروح لما فيه من احياء المحل كاحياء الروح البدن ودل صيغة المضارع [b7] على الالتقاء في الحال والاستقبال وعدم انقطاع المدد في الحاضر والمال لكل من يستعيد الكمال فلاحظ منه لغير المستعد وكل من ياخذ العلم عن ميت وهو الذي مات قلبه بالانهماك في الشهوات والانغماس في بحر التعلقات فظهر من هذا التقدير انه منكر بواطن القران ملحد بل كافر لانه تعالى انزله بنظمه ومعناه المشتمل على الاحكام والحقائق وقد ورد ان لكل اية ظهر او بطن او سبعة ابطن وفي رواية الى سبعين بطنا , فالانكار قول بالعجز في حق الله تعالى وهو كافر والاثبات موجب لمحل تقوم تلك الحقائق به وهو الانسان الكامل والخليفة الاخذ عن الله تعالى فثبت المطلوب وليت شعري من الملحد امن انكر الحقائق كاكتر علماء الرسوم في كل زمان ام الصوفي المحقق المخبر عن الله عن الوجه الخاص ومن قال ان الابدال ونحوهم كانوا في الاوائل فانقرضوا فقد انكر النصوص الواردة في هذا الشأن العلي وجهل بمقام الحقيقة جهلا عظيما وانسلخ من العلم انسلاخا تاما فابكوا على غربة الدين في ظاهره وباطنه فانه ما بقي من معارفه الا القليل قال جبريل عليه السلام في حق ام المؤمنين خديجة رضي الله عنها خطابا لرسول الله صلى الله عليه وسلم اقرا عليها السلام من ربها ومني اي بلغه اليها فشرفها بسلامين الهي وملكي ولم يقل في حق عائشة رض الا قوله اقرا عليها السلام مني ولذا قال عليه الصلاة والسلام [a8] يا عايش هذا جبريل يقرئك السلام فاكتفي فيها بسلام واحد ملكي فدل على كمال خديجة وفضليتها من عائشة كما ورد نص الكمال في حق الاولى دون الثانية وكذا في حق فاطمة الزهراء ومريم وآسية رضي الله عنهن ورجحانه عائشة على فاطمة في بعض الخصال لا يدل على كمالها مطلقا كما ورد خذو ثلثي دينكم من عائشة فانه منصوب بالثلثين دون الكل على ان الخطاب العام يدل على ان الماخوذ منها هو علم الاحكام لا الحقائق وفاطمة سيدة نساء اهل الجنة كما ورد في الحديث فظهر ان الرجال والنساء طبقات مختلفة والله خير بالاختلافات وما به الاختلافات وهو عليم بذات الصدور ثم ان مريم افضل من عائشة للتنصيب ايضا ايض في حقها بالكمال ولان جبريل قد تمثل لها بشرا سويا فرأته مع علمها بانه رسول ربها كما بينت قصتها في سورة مريم فاعرف .

[Perşembe gecesi abdestini defalarca yeniledi. Ve Cenâb-ı Hak tarafından şu Arabî ibare denilmiştir: “Allahu Teâlâ yaratılış vasıflarını yeniledi.” Tecdid lâfzı müşâkele yoluyla gelmiştir. Tebdilden murad ise seyyiâtın hasenâta değışmesi gibi yaratılışı izale ve hakkı isbattır. Allahu teala şöyle buyurur: فاولئك يبدل الله سيئاتهم حسنات [6a] Ondan anlaşılır ki, tecdidin edatsız vasıflarda geçişli olması meselesi muğlaktır. Çünkü yaratma her zaman hak olmayabilir. Lakin Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: “Kulun işitmesi, bir mahlûkun işitmesi; görmesi, bir mahlûkun görmesi iken, ben onun işitmesi ve görmesiyimdir.” O vasıf ve özelliklerdeki ihtilâf ile isimlerdeki ihtilâfı elde ederiz. Ve

tebdilde hakkın semeresi kulun kavlinin ve filinin hak ve şer'î olmasıdır. Allah Teâlâ'nın *وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى* kavlini ilim ehli olmayan idrak edemez ve mânâsı ona gizli kalır. Zira nebinin atması, atma fiilinin onda gerçekleşmesidir. Muhakkak ki Allah zatında tezâhür etmeksizin sûretlerde tezâhür eder. Ve perde arkasından görür ve filillerini gerçekleştirir. Bunun içindir ki [6b] anla ki bu marife babındandır. Hayat sahiplerinden kulun Allah'a yakınlığı hayvanların hallerine benzer. Mânâsı şudur ki hayvanların veya yırtıcı hayvanların rükû hâli kurbiyet makâmı gibidir. Aynı şekilde bitkilerin secde hâli vusûl makamı gibidir. Ve bu vusûl ilim ve amelde terakkî ile olur ki bu da insanın hâlidir. Ve insan iyilikle emrolunmuş ve kötülükten nehyedilmiştir. Hükümdarla hilâf durumunda Allah'a giden yolda iki adım vardır: eğer o ulvî yüce biri ise emirlere uymakla mükelleftir, eğer süflî biri ise Kur'an'ın haber verdiği gibi hükümdar Allah'a kesin olarak isyan etmiyor ise teklif ehline tâbî olur. Ve kezâ amel ile değil aksine ilim ile terakkî edilir; Âdem -aleyhisselam-a isimlerin öğretilmesi gibi. Bununla beraber hayvanın ibadeti zatındadır. Şeriatın emrettiği veya yasakladığı ile mükellef değildir. Allah'ın *وان من شيء الا يسبح بحمده* kavlinden murâd, rûh sahiplerinin çoğunluğu değil bilakis bütün varlıklardır. Çünkü teklif ta'at ehline göre teklif-i ibadettir. Kâfir ise teklif ile amel etmez. Eğer öyle olsaydı herkes mü'min olur ve tevhid mertebeleri her varlık için özel tayin edilmezdi.

Teklif yönü nefislerin temizlenmemesi ve emir yönü hak için onun nûraniyeti ile makâmın gerektirdiği şekilde ona boyun eğmektir. Ve o makâmın gereği emirlere hizmet etmektir. Ve özellikle hayvanlar ve yırtıcı hayvanların zikredilmesinin sebebi fayda ve zararda lütuf ve kahrda birbirlerinden çok farklı olmasından dolayıdır. [7a] Bil ki bir rüyada bazı hilekârların bana tuzak kurduğunu gördüm. Teheccüdden sonra tekrar uyuyakaldığımda onların yüzüstü atıldıklarını *(ككبوا)* yazdığımı Allah Teâlâ'nın âyette buyurduğu gibi gördüm *فككبوا فيها هم والغاون* (Onlar (putperestler) ve azgınlar cehenneme yüzüstü burunları yere sürtünerek atılırlar.) Sonra o harflerin bazısı değiştiğini ve onların alçaltıldığını *(كبتوا)* Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi gördüm *كبتوا* (Allah ve Rasûlüne karşı gelenler onlardan öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltıldılar.) Ve her iki mânâda da baş aşağı çevirme, yere fırlatma ve utanç mânâsı vardır. Ve sanki bu mânâda alçaltma yüzüstü atmaktan daha kuvvetli ve derindir. *ككب* kelimesinin harfleri sürçme sebebiyle artmış ise onda kötü bir hileyi

hak etmediğine dair işaret vardır. Kim kardeşinin kuyusunu kazarsa o kuyuya kendisi düşer.

Ey Rabbimiz sana tevekkül ettik ve dönüşümüz ancak sanadır. Sen Hafız'sin herşeyi muhafaza edersin, sen Ragîb'sin herşeyi görüp gözetirsin ve sen Hasîb'sin hesabı en iyi şekilde görensın. Ey herşeyi işiten, bize herşeyden yakın olan ve dualarımıza cevap veren. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: ان الذين يلحدون في اياتنا (Âyetlerimiz hakkında doğruluktan sapanlar bize gizli kalmaz.) Yani iftira ile Kur'ân için yalan sihir veya şiir diyerek tahrif etmeye çalışıp batılı savunular bize gizli kalmaz. Onların haktan sapmasını ve ilhâdını mümkün kıldık. Ve âyette Allah'ın veli kullarından ileri gelenleri kelimesi geçer. Ve o hakiki mânâların görülmesidir. Ve onun kalıbı örfî âyetlerdeki Kur'ân'ın nazmı gibidir. Ve o kelimeler lügâvî âyetlerdir ki netice birdir. Allah Teâlâ'nın menzili bütüin nebilerin ve velilerin kalbidir. Melek vasıtası olsun ya da olmasın Allah Teâlâ mütekellim-i ebedidir. Hakiki kul yok olmaz. Der ki: "Hayy ve Kayyûm olan Rabbim, vadettiği gibi bana ebedî bir hayatı verecektir." Allah Teâlâ'nın ayette buyurduğu gibi يلقي الروح على امره وعلى من يشاء من عباده (Varlıkların en yücesi olan Allah, kavuşma gününü ihtar etmek için kullarından dilediğine emriyle vahyi indirir.) ve o vahyin inmesi ilim ve feyzin elde edilmesi olarak tâbir edilir. Ve o ihyânın konumu bedendeki rûhun ihyâsı gibidir. [7b] Ve muzârî sîgası şimdiki zaman ve gelecek zamana yani sürecin devamına işaret eder. Kim tamamen hazır olursa hazır olmayı farkına varır. Ve kim ölüden ilim alırsa onu kalbi arzularına dalmış ve taallûkât denizinde boğulmuştur. Bu takrirden anlaşılır ki Kur'ân'ın bätını (tevile muhtaç olan) inkâr eden mülhîd kâfirdir. Çünkü Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'i bütüin hakikatleri ve hükümleri kapsayan mânâsı ve nazmıyla indirmiştir. Zâhir ve bätın olan her âyetin yedi gizli mânâsı olduğu rivâyet edilir. Başka bir rivâyette ise yetmiştir. Ve bu kavli inkâr etmek Allah Teâlâ'yı âcizlikle ithamdır ki bu da küfürdür. Ve bu hakikatlerin gerektirdiği isbat ise Allah Teâlâ'nın yeryüzüne halife kıldığı kâmil insandır. [8a] "Ey Âişe Cebrâîl sana selam getiriyor. Ve ona karşılık bir selamla iktifâ et." Ve o Hz. Hatice'nin Hz. Âişe'den daha faziletli ve kemal sahibi olduğuna nâsta geldiği gibi işaret eder. Nâslarla geldiği gibi Fatimatü'z-Zehra, Meryem ve Sümeyye - radiyallahu anhüm- gibi zatlarda kemal sahibi ikinci değil birincidir. Bazı özelliklerde Âişe, Fatıma'ya karşı üstündür. Fakat bu onun tam bir kemal sahibi olduğuna delalet etmez. "Dininizin üçte birini Âişe'den alın." kavlinde geçtiği gibi. Tamamının değil de

üçte birinin belirtilmesi genel bir hitâp olduğu içindir. Ve o hakâik değil ahkâm ilminden alınmıştır. Ve hadisi şerifte geldiği gibi cennet kadınlarının efendisi Fatımâ'dır. Kadınlar ve erkekler için ise farklı tabakalar ortaya çıkar. Allah farklılıklardan haberdardır. Ve O farklılıkların iç yüzünü ve gönüllerdekini bilir. Sonra Hz. Meryem, zikrettiğimiz kemal noktasında Hz. Âişe'den daha faziletlidir. Çünkü Cebrâîl -aleyhisselam- ona tam bir insan sûretinde temessül etti. Meryem sûresinde açıklandığı gibi Cebrâîl Rabbinden bir elçi olarak ilmiyle ona göründü.]

[AHKÂM-I ZÂHİRENÜŦ MUKTEZÂSİ İMÂN-I BÂTINDUR]

Fi'l-ħadîs: “İnnel İslâme bed'e ğarîben ve seye'üdü ğarîben feṭübâ lil ğurabâ'î illâ innehu lâ ğurbete 'alâ mü'minin mâte fî arzi ğarîben ğâbet 'anhü bevâkiye illâ bekete 'aleyhi essemâ'ü vel 'arzu kemâ¹⁵⁶ fi'l-maḳâşî'l-ħasaneh li's-sünnevî.¹⁵⁷”

Ma'lûm ola ki bu ħadîs-i şerîfde fevâ'id-i keşîre vardur. Evvelkisi budur ki “bede'e” mehmûzdur. Yoħsa “bedâ – yebdü”dan nâkıs degüldür. Zîrâ ““avd” “bed” ile muḳâbele olunur “bedv”le degül. Nitekim Qur'an'da gelür: “Kemâ bede'eküm te'üdün.”¹⁵⁸ Ve kelâm-ı meşhurda gelür: [8b] “Rece'a 'avdehü ilâ bede'eh.” Pes, “bede'e” ibtidâ ma'nâsınadur ki muḳâbili “intihâ”dur. Ve nihâyetüñ ibtidâyâ rücu'ı “avd”dur. “Bedv” ise zuhûr ma'nâsınadur ki muḳâbili “ħafâ”dur. Kemâ fî ḳavlihim: “bede'el hilâl ey zâhara minel ufuk.” Egerçi ħadîs-i mezkûrda ma'nâ-yı zuhûr daħi vechdür ki lafz-ı İslâm'a muvâfiḳdur zîrâ İslâm fi'l-ħaḳîḳa zâhire müte'alliḳ olan ahkâm ve ef'âldür. Egerçi 'örf imânla islâmı farḳ itmez. Belki ikisini emr-i vâhid 'add ider. Şol ma'nâdan ki ahkâm-ı zâhirenüñ muḳtezâsı imân-ı bâtındur. Ve bil'aks ya'nî ħükm-i imân iḳrâr bi'l-lisân ve 'amel bi'l-cevâriħ. Anuñçün ba'zılar iḳrârı ve ba'zılar 'ameli daħi imândan rükündür didiler. Ve ba'zılar iḳrâr şart olmağa zâhib oldılar ki ebû Mansûr el-Maturîdî mezhebidür ki mezheb-i ehl-i ħaḳâyîḳa muvâfiḳdur. Ya'nî iḳrâr

¹⁵⁶ kemâ: A'da yok

¹⁵⁷ fi'l-maḳâşî'l-ħasaneh li's-sünnevî: A fi'l-maḳâşîdî'l-ħasaneh li's-seħâvî

¹⁵⁸ “İlkin sizi yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz.” A'raf 29

bi'l-lisān ḥaḳīkat-ı imandan ḥāric ve aḥkām-ı zāhireyi icrāya şartdur. Techīz ve tekfin ve şalāt-ı cenāze ve defn fi ḳubūri'l-müslimīn ve tevārūş ve du'a ve emşāli gibi. Vech-i muvāfaḳat budur ki imān-ı ḳalbī degül belki tevḥīd-i 'ilmīye bile i' tibār vardır.

Nitekim evvelkiye göre ḥadīşde gelür: “Yaḥrucü minannāri men kāna fi ḳalbihi mişḳālū zerratin mine'l-imān.” Ya' nī bu ḥadīşde imān taşriḥ olındı ki taşdik-i ḳalbdür, faḳat.¹⁵⁹ Ve zerre olmak ḳillet-i şu' abī i' tibāriyledür ki [9a] aña imān-ı mişḳālī dirler. Nitekim keşret-i şu' abī olan imāna imān-ı dinārī dirler.

Pes, imān-ı mişḳālī ehl-i nārda muḥalled olmaz. Nitekim imān-ı dinārī ehli nāra düḥül itmez; zīrā şu' ab-ı imānı istikmāl eylemişdür.

Ve ikinci ya' nī tevḥid-i 'ilmīye göre; ḥadīşde gelür “men māte ve hüve ya' lemü enne lā ilāha illa allāh daḥāle'l-cenne.” Ya' nī burada “ve hüve yü'min” dinilmeyüb 'ilm taşşış bi'z-zıkr olunmaḳ delālet ider ki edille-i 'aḳliyye yüzünden muvaḥḥid olanlar daḥi ehl-i cennetdür. Egerçi bu maḳüle ehl-i tevḥidüñ şeffi' i ism-i Raḥmāndur, faḳat. Sā'ir mü'minlerden ehl-i kebā'ir olanların şeffi' i ise enbiyā ve ehl-i imāndur.

Pes, mü'min odur ki Nebiyy-i Mürsel'ün şer'ine tābi' ola. Ve muvaḥḥit odur ki da' vet-i şer' aña bāliḡ olmaya. Belki zamān-ı fetretde gelmekle veya şevāhiḳ-i cibāl ve aḳtār-ı arzda bulunmaḡla “ḳul ünzurū māzā fis-semāvāt.” mücibince edille-i 'aḳliyye yüzünden vaḥdāniyyet-i Ḥaḳḳ'a 'ālim ola ve uşul-i şerā'i' a muḥālif iş tutmayub anuñ üzerine intikāl ide. Ve bundan zāhir oldı ki imān tevḥidden eḡaşdur. Zīrā muvaḥḥid Varaḳa bin Nevfel ve emşāli gibilere daḥi itlāḳ olunur Varaḳa Ḥazret-i Ḥadīce'nüñ aḳrabāsındandır ki ḳable'r-risāle ve kable'l-bülūḡi'd-da' vet vefāt itmişdür. Bu cihetden anuñ zamānı daḥi fi'l-cümle zamān-ı fetretten 'add olunur.

¹⁵⁹ faḳat: A nokta

El-hāşıl herkes gerçi müceb-i idrāk ve muḳtezā-yı ‘aḳlı [9b] üzre bir söz söylemişdür. Fe-emmā Allāh Ta‘ālā ile ‘ibādı arasına kimse tavassuṭ itmez. Şu kadar vardur ki kāfir muṭlaḳā maḡfūr degüldür. Nitekim Ḳur‘ān‘da gelür: “innallāhe lā yaḡfiru en yüşrake bihi.”¹⁶⁰ Ya‘ nī ḥükm-i şer‘ māni‘-i maḡfiretdür; egerçi ‘indel-‘aḳlı tecvīz olunur; imān-ı Ebī Cehl gibi. Ya‘ nī Ebū Cehl‘ün imānı muḡāl olmaḳ iḡbār-ı ilāhī ḡasebiyledür. Ve illā fiṭrat-ı asliyye her kemāli ḳābildür. Fe-emmā ba‘de‘l-mevt iḡyā olunmaḳ naşla şābitdür. Nitekim Benī İsrā‘il‘den ba‘zılarına vāḳi‘ olmuşdur. Ḳālallāhü Ta‘ālā: “Fe ḳāla lehümullāhü mütü şümme aḡyā-hüm.”¹⁶¹ Ve Ḥazret-i ‘İsā‘nuñ - ‘aleyhisselām- iḡyā-i mevtā itdüḡi naşla şābitdür.

Pes, bir nesne ‘ādeten muḡāl olsa, a‘mānuñ Muşaf‘a nazarı ve muḳ‘iduñ aḳsā-yı bilāda meşyi ve semāda ṭayerān ve cebeli arḳasına almaḳ ve emşāli gibi. Velākin mu‘cize ve kerāmet ḡarḳ-i ‘ādātla olur. Bu cihetden bir kimse Ebū Ṭālib ḡaḳḳında imānla gitdi dise gerçi ḡarḳ-i icma‘ itmiş olur. Fe-emmā ba‘del-intiḳāl iḡyā olındı dise imān-ı kāmilden ‘add olunur. Ve Cenāb-ı Nebevī‘nün ebeveyni ḡaḳḳında daḡi kelām böyledür. Ve bunlaruñ cāhiliyyet üzre intiḳāl ve ba‘dehü iḡyā ve imānları nuşuş-ı ḳat‘iyyeden müsteşnā olur; sā‘ir müsteşnā ve maḡşuşlar gibi. Nitekim ḡadīş-i iḡyādan muḳaddem ḡāl-i Ebī Ṭālibden sü‘āl olınduḡda şefa‘at-i Nebeviyye ile taḡfif-i ‘azābı müş‘ir kelām irād olındı. Ma‘ahazā küffāra ḡöre ‘adem-i taḡfif-i ‘azāb menşuşun ‘aleyhdür. Ve şefa‘at daḡi böyledür. Fa‘rif cidden.

Nazm [Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün]

1. Ey nesim raḡmetüñ [10a] dil-mürdeler iḡyā ider

Bir nefes senden ḡas u ḡārı gül-i ra‘nā ider

¹⁶⁰ “Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz..” Nisâ 116

¹⁶¹ “Allah onlara ‘ölün!’ dedi (öldüler). Sonra onları diriltti.” Bakara 243

2. Nice yıllar nār-ı ahrunda yanan mcrimlerin
Feyz-i lufu yerlerini cennet-i Me'vā ider
3. tusa ger mirāt-ı dil jeng-i anāırdan keder
Bir nazar senden yzini cām-ı Cem-āsā ider
4. are-i fazlu ricāsiyla gler erbāb-ı crm
Bīm-i 'adlu gzlerini geri kim deryā ider
5. udret yanında olmaz hi nesne muāl
İltifātu zerreyi mihr-i ciān-ārā ider
6. Neve-i feyznle tamr eyle Hā ne'esin
Nice demlerdr yazub evāfını inā ider

Nesr

[URBET Kİ VAANDAN BU' DDUR]

İkinci fā'ide budur ki urbet ki vaandan bu' ddur; iki vecihledr. Biri urbet-i kevniiyedr ki 'ālem-i alem-i a'ādan yigirmi sekiz menzil mrurundan Őnra esfel-i sāfilde alan āvārelerin hālidr ki ney gibi neyistān-ı ezelden kesilb feryād u fiānda almılardur. Ve bu male arībler mezmmlardur. Zrā ktb-i ilāhiyyenn nzli ve enbiyā ve evliyānn bi'set ve zhrları vaan-ı aliye ircā' in vesā'it ve delā'ildir. nki bu 'ālem-i kevn  fesādu temāā ve ta'allkātında aldılar. Vaan-ı alisin nisyān iden arībe dndiler.

Ve ikinci ğurbete ğurbet-i ilāhiyye dirler. ‘Ālem-i aşla rüçü’ ve baṭn-ı evvele ‘avdet ve maḳām-ı ‘ulvīye su‘ūd idenlerüñ ḥālidür ki bunlar ebnā-i cins arasından ḥurūc ve ḥāne-i ḳurba duḥūl ile āşinālardan dūr ve cümleye bī-gāne olub yalnız Haḳ’la müste’nis [10b] olmışlardır. “Feṭbā lil ğurabā’i” maḳālesi fi’l-ḥaḳīḳa bunlaruñ şānındadır; egerçi ğarīb-i şūrīye daḫi işāret vardır. Nitekim māba‘ dında olan beyān anı mübeyyendür. Ya’ nī şol kimse ki ğurbetde iken vefāt itse şalāḥ-ı ḥāl ile mevşūf olduğı şüretde aña daḫi bişāret-i ilāhiyye ve kerāmet-i Raḥmāniyye vardır. Zīrā inkisār-ı ḳalble intikāl eylemişdür. Bu sebebden “ene ‘inde’l-münkesireti ḳulūbihim” mazmūnundan ḫişşe-menddür. Ve bu ğarīb-i şūrī eger ğurbet-i ilāhiyye ehlerinden daḫi olursa iki sa‘ ādetle müsta‘id olur ki; biri sa‘ ādet-i şūrīyye biri sa‘ ādet-i ḥaḳīḳiyyedür.

Ve bundan fehmi olunur ki ğarīb-i şūrī ne vecihle vaṭana ‘avdete ‘āzim ve āşinālar yüzün görmege müştāḳ ise ğarīb-i kevnīye daḫi lāzımdur ki ‘ālem-i vücūba muḳbil ve esbābına müteşebbiş ola. Ve bi’l-farz ḳable’l-vuşūl ešnā-i ṭarīḳda ḳalursa daḫi maṭlūb anuñ ayağındadır. Nitekim Ḳur’ān’da gelür: “Ve men yaḥruc min beytiḥi müḥāciran ilallāhi ve rasūlihī şümme yüdrikhü’l-mevtü faḳad vaḳa‘a ecrühü ‘alallāh.”¹⁶² Fa‘rif. Hāza’l-maḳām ve sārī‘ fi’l-vuşūli ile’l-Mülki’l-‘Allām.

Üçüncü fā’ide budur ki arz-ı ğarībe zāhirde vaṭanuñ ğayrı olan mevzi‘dür. Ve bāṭında maḳām-ı rūḥdur ki mertebe-i emrdür. Ve ‘ālem-i emr ‘ālem-i ḫalḳa göre ğarībdür. Zīrā āşināsı eḳall-i ḳalīldür. Ve cesed-i insān-ı kāmīl daḫi rūḫa tebe‘iyyetle ğarībdür. Zīrā ğarībüñ maḳāmı daḫi ğarībdür. Bu cihetden insān-ı kāmīlüñ rūḫaniyyetiyle mu‘ārefe nādir olduğı gibi [11a] cismāniyyetiyle daḫi şoḫbet azdur. Zīrā āḫūda şüret-i dem şüret-i miske müteḥavvil olduğı gibi; insān-ı kāmilde daḫi şüret-i beden şüret-i rūḫa münḳalib olmuşdur. Bu sebebden ba‘de’l-intikāl inḫilāl bulmaz. Nice muḫill olur ki kendi müzekkā ve muşaffā ve rūḫ-ı ‘ulvīnüñ daḫi aña şiddet-i ‘alāḳası

¹⁶² “Kim Allah ve Resülü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükāfātı Allah’a düşer.” Nisā 100

vardur. Bir vecihle ki “hüve hüve” olmuşlardur. Egerçi cism-i fūrū‘dan ve rūḥ-ı uşūldendür; velâkin gâh olur ki asıl ve fer‘ şüret-i vâhıdeye girerler. Nazar eyle nevâta ya‘nî¹⁶³ çekirdege ki bitdikde şecere şüretinde görünür. Ya‘nî ağac çekirdekdür ki ağac şüretinde zühür itmişdür. Ve çekirdek daḥi ağacdur ki çekirdek şüretinde temeşşül itmişdür. Pes, bi‘l-fi‘l çekirdek iken ismi nevâtdur. Nitekim bi‘l-fi‘l ağac oldukda nâmı şeceredür. Ve isimde ihtilâf ta‘ayyünde olan ihtilâfdan gelmişdür. Ve illâ hemân yine çekirdekdür ki cevher-i vâhid üzerine devr ider. Fehmi şu‘ûbetlü nesnedür ki ḥalkı ḥayrete düşüren ihtilâf-ı şuver ve ta‘ayyünâtdur. Ve illâ cemi‘-i eşyâda tecellî birdür ki aña rūḥ-ı zâtî dirler. Eger bu rūḥ-ı zâtî olmasa eşyâ vücūd ve kıvâm bulmazdı.

Bu yüzdendür ki insānuñ ğıdāsı daḥi rūḥdur; zırâ Kayyūm ismi tahtında dāḥıldür. Ve rūḥ-ı müdebbir müfāraḳatından şoñra meyyitde rūḥ-ı zâtî bāḳıdır ki ‘anāşırda olan ḥayâta dā’irdür. [11b] Uşūl-i ‘anāşır ise bāḳıyedir; egerçi fūrū‘ı fāniyedir. Ve ‘avāriзуñ fenāsından uşūlüñ fenāsı lâzım gelmez. Böyle iken ḥālâ rūḥ ıtlāk olınan sırr-ı ilāhî rūḥ-ı ḥaḳıḳıñ zāhirî ve eşeridir. Ve a‘yān-ı şābite şuver-i ‘ilmiyyedir ve ol eşerle şüret bulmuşlardur ki ḥaḳıḳati yine ‘ilm-i İlāhî’dedür. Nitekim taşavvur-ı zihniden şoñra lisāna veyaḥud ḳaleme gelen anuñ eşeridir; yoḥsa ḥaḳıḳî degüldür. Belki ḥaḳıḳati zihinde olan şüretdür. Ol şürete ise intiḳāl ve zevāl yokdur. Ve illâ mu‘allimüñ ‘ilmi daḥi müte‘allime intiḳāl etmek lâzım gelür; bu ise muḥâldür. Bu eşnâda taḥavvül şüretinde görinen aşluñ bir şüret ile zühürıdır ki aña eşer dirler. Anuñçün bu ‘ālem āşār-ı Ḥaḳ ve şevāhid-i Ḳādir-i Muḫlak’dur. Eger bu āşār ve şevāhid olmasa aşla intiḳāl itmek müyesser olmazdı. Nitekim bir ḥarāb dārdan eşer ve baḳıyye ḳalmasa muḳaddemen orada var oldığı ma‘lūm olmaz.

Ve bu āşār u eşyâda ḥākim ve mü’eşşir olan esmā-i ilāhiyye-i cemāliyye ve celāliyyedir. Ve esmā-i ilāhiyye daḥi ḥükümde ism-i a‘zāma merbūtdur. İsm-i a‘zām

¹⁶³ ya‘nî: A’da yok

ise müsemma-yı haqıki ile devr ider. Bu cihetden eger Zāt-ı Haqq u tecelli-i esma ve şifāt olmayadı on sekiz biñ ‘alemden eşer belürmezdi.

İşte bundan zāhir oldı ki her nesne ki bu ‘alemden bi’l-fi’l mevcūddur ve daħi şimden şoñra vücūd-ı kevnī balsa gerekdür, ‘alem-i imkānda bi’l-ķuvve [12a] şābit idi; şecere-i nūvātda şābit ve andan nābit oldığı gibi. Bu cihetden vücūd-ı hārici ile mevcūd olana mümkün ve rūh u sırrına vācib didiler. Pes, sır vācib hāli üzre bāķidür; egerçi mümkün şūreti eķvār-ı muhtelifede tağayyür ķabūl itmekdedür. Anıñcün mümkünē ķābil daħi didiler; zīrā her şūreti hāmildür. Nitekim talīf-i vücūd idenlere müteravħin didiler. Zīrā rūhāniyyetleri ġālib olmağla her şūretle temessül iderler; Hızır - ‘aleyhisselām- daħi anlardandır.

Fe-emma melā’ike ve cinnūñ eşķāl-i muhtelifede zāhir oldukları beşer gibi tezkiye hasebiyle degūldür; belki aşılarda Laţif ismi tahtında dāħil olduklarıdır. Anıñcün derūna ve ‘urūķa girerler ve melā’ike ilhām ve cinn vesvese ķılurlar. Nitekim müteravħin daħi semāvāta ‘urūc ider. Ve melā’ike içinde tesettür ider ve belki añların bāţınlarına dāħil olur. Zīrā insān-ı kāmil her şūreti ķābildür ve her haqıķate dāħildür ki her mevcūduñ keyfiyyet mezāhibini ve muķtezā-yı māhiyyetini ve aħķām-ı zātını fehm ider. Meşelen, ünūşet sırrı ne idügin bilmek murād itse ‘avret şūretine girer. Ma‘a hāzā haqıķat-i zūķureti ve şūret-i aşliyyesi bāķiyedür. Fe’fhem cidden.

Ve ba‘zı erbāb-ı haķāyık vardır ki cemī‘-i ‘avālimde anuñ şūret-i maħşūşası vardır. Ve ol şūret ilā yevmi’l-ķiyām fenā bulmaz. Ya‘nī vücūd-ı Hızır gibi teceddüd itmekdedür. Zīrā şūreti [12b] şūret-i ‘ālemūñ beķāsına medār ve bāţını bāţın-ı ‘ālemūñ ķarārına sebep olub memsūķü’ d-dārdur ki aña ‘inde’l-ķavm yez-i diyār daħi dirler.

Ve bu faķir Dımışķu’ş-Şām’da muķim iken aña muţtali‘ ve aħvāline vāķıf oldum ve ‘amūdū’s-semāvāt olduğun bildim. Ve aña imān getürüb mübāya‘asında dāħil olub

nefh-i rūhla ihtisāş buldum. Ve anuñ bir şūreti hāla Üskūdār'dadur. Ve'l-ḥamdülillāhi 'alā ni'amih ve'ş-şükrü lehü 'alā eşnāfi keramih.

Dördüncü fā'ide budur ki arz ve semānuñ bükā ile vaşf olındığı 'inde'l-ḳavm ḥaḳīḳatdür. Zīrā rūḥ-ı zātī ehli olduklarından aḫyā'dur. Egerçi ḥayātleri maḥcūblara mestürdur. Zīrā başarı-ı hiss ile nazār iderler. Ḥaḳāyık ise hisse idrāk olunmaz. Ve kezālik muḫāla'a-i aḫvāl başiret-i tāmmeve mevḳūfdur. Şu ḳadar vardur ki her nesnenüñ bükāsı ḥāline göredür. Meşelā ervāḥ daḫi ağlarlar velākin anlaruñ ağlamaḳları ecsām-ı beşeriyyenüñ ağlaması gibi dem'le ya'ni gözyaşıyla degüldür; belki maḳāmınuñ iḳtizāsı ḥasebiyledür. Nitekim ḥ'ābda görür işidirsın. Fe-emmā bu görmek ve işitmek berzahīdür ki yaḳazada olan gibi degüldür. Ve ervāḥ-ı müdebbire ecsāmıdan müfāraḳat itdikden soñra daḫi her yüzden idrāk vardur. Velākin berzahā münāsib olan vecihledür.

Binā'en 'alā hazā arz u semā ve bunlaruñ müştemil oldığı [13a] cemī'-i eşyānuñ ağlamaḳ şānındandır. Anuñçün melā'ike Rasūlullāhuñ -şallallahü 'aleyhi ve sellem- intikallerinde ağladılar. Ve hālā daḫi nice umūr için ağlarlar ve maḫzūn olurlar. Ḥattā ba'zı mükāşifler vech-i arzda cereyān iden şuları yerüñ gözi yaşı olmaḳa ḥaml itdiler. İşte anlaruñ gözleri yaşı bize sebep-i ḥayāt oldu. Eger biz daḫi ḥavf-ı Ḥaḳ'dan ve Celāl-i Ḥazret'den ağlayub feryād itsek bizim daḫi gözlerimiz yaşı yüzlerimize nūr olduğundan mā'adā sebep-i beḳā-i 'ālem olurdu. Zīrā Ḥaḳ Ta'ālā ḫalkuñ şālihlerine nazār idüb anlaruñ sebebiyle fāsıḳlardan 'afv ider ve nicelerine mühlet virir; tā ki anlar daḫi mütenebbih olub ağlayalar. Ḳāle Ta'ālā: “Elem ye'ni li'l-lezīne āmenū en teḫş'e ḳulübühüm li-zikrillāh.”¹⁶⁴

Ve her nesne ḥāline göre olduğına delil budur ki meşelā Cibril -'aleyhi's-selām- vahy için ḫücre-i 'Āyişe'ye dāḫil olurdu. Ma'a hāzā anuñ altı yüz ḳanadından bir

¹⁶⁴ “İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi?..” Hadid 16

kanadı maşrık ve mağrib arasını sedd ider.¹⁶⁵ İşte bu kadar ‘azīm cirm ile yine bir hücre-i şağīreye şıgıdı. Ve melekü’l-mevt daħi herkesüñ hānesine dāħil olub rūhını kabz itmekdedür; gerekse hānesi bir zira‘ olsun. Ve Cebrâ’ıl ve Mīkā’ıl ħarb için silāħ ħaml itdiler.

Pes, bu maķūle nesnelere bi-ħasebi’l-mavtın ve bi-muķteziyi’n-neş’edür. Ve evşāf-ı ilāhiyye daħi böyledür. Ya‘nī [13b] evşāf-ı Ĥaķķ’uñ vücūd-ı insānda zūhūr insānuñ isti‘dādı ķadrinedür. Yoħsa bi-ħasebi’l-Ĥaķķ degüldür. Zīrā Ĥaķķ Ta‘ālā ve esmā-i ħüsñā ve şıfāt-ı ‘ulyāsı yere ve göge şıgımaz ve ħiçbir maħlūk anuñ künhiyle müteħaķķiķ olmaz. Ve ‘ārif olan buradan “ene’l-Ĥaķķ” ķavlinüñ sırrını ve şecereden “innī¹⁶⁶ enallāh” remzini fehm u idrāk eyler. Zīrā cüz’iden küllī ile ta‘bīr olunur. Meşelā “ene Zeydün” demek şaħīħ oldıđı gibi “ene insānün” demek daħi şaħīħdür. Ma‘a hāzā Zeyd insānuñ bir cüz’isidür ki cemī‘-i efrād-ı insān Zeyd’den ‘ibāret degüldür. Belki ta‘ayyünleri birbirlerinden temyīz ve teşĥiş itmişdür. Ve penceresi olan hāneye güneş tođsa güneş iķeru girdi dirler. Ma‘a hāzā dāħil-i hāne olan anuñ uzvāsından bir dū-i cüz’isidür. Zīrā güneş bir kaç bu dūnyā ķadar vāsī‘dür.

Pes, bir küçük hāneye duħūli hānenüñ taħammülüne göredür; yoħsa kendi vūs‘atine göre degül. Ve insān-ı kāmilüñ cennete duħūli daħi böyledür ki bi-ħasebi’l-cennedür; bi-ħasebi’l-insān degüldür. Şol ma‘nādan ki insān-ı kāmil ħaķķıķatı yüzünden mazħar-ı Ĥaķķ’dur. Ĥaķķ-ı vāsī‘ ise bir nesneye şıgımaz. Ve fi’l-ħaķķıķa cennet ü nārı pür iden insān-ı kāmildür ki rūħāniyyeti ħasebiyle cenneti ve nefsāniyyeti tarafiyle nārı toldurur. Ve nefsāniyyetden murād bu ‘ālemde tezkiye ħasebiyle terk itdikleri ħālet-ı ta‘bī‘iyyedür ki andan ķadem-i Cebbār’la ta‘bīr [14a] olunur. Ve bu ķademdür ki āħiretde cehennem vāz‘ olunmadıķça cehennem mümteli’ olmaz.

¹⁶⁵ ider: A iderdi

¹⁶⁶ innī: A’da yok

Ve bundan fehm olındı ki ‘âlem-i dünyâ dārül imtizâcdur. Ya‘nî cennet ve cehennem ve rûh ve nefsiñ imtizâcı mavtınîdür. Bu cihetden kâmil olan nefsinüñ rûha mezcini taşfiye ider ki hişşe-i nârdur. Ve cennet-i mu‘accelede dâhil olur ki hişşe-i rûhdur. Anuñçün kâmil olan cennete yalnız rûhla dâhil olur, zîrâ nefsi dünyâda kaldı. Ve nâkıs olan kimse nâra nefisle dâhil olur, zîrâ rûhu hâricde kaldı. Pes, eger bu dünyâda ol daği kâmil gibi nefis ü tabi‘atı mezc ve şüyını taşfiye edeydi âhîretde taşfiyeye muhtâc olmazdı. Zîrâ zeheb-i mühezzebi bir daği pûteye koyub kâl itmezler. Ve bir kerre daği mürdeyi bir daği öldürmezler ve berî’ olan kimseye ‘azâb eylemezler.

El-hâşıl imtizâc-ı mezkûruñ ekşer-i nâsa göre taşfiyesi âhîretde olur. Anuñçün nâr halk olındı ve mevâkıf-ı kıyâmet daği konıldı. Pes, eger dünyâda küfür ve ma‘şiyet ve hicâb olmayaydı cehennem mañlûk olmazdı. Ve cehennemüñ şüret-i câmûsda oldığı sevr burcunda mañlûk olduğındandır ve bir daği bâ‘iş-i ihtirâk olan tabi‘at-ı hayvâniyye aħkâmıdır. Anuñçün ekl ü şürble mübtelâ olan câmûs ve baçar şüretinde temeşşül ider. Zîrâ insân-ı hayvânîdür; insân-ı haķıķî degül. Ve keşret-i ekl ü şürb ü h‘âbda baçar ‘âlemdir. Hattâ lisân-ı Türkiye’de câmusa şu şıgırı dirler; şuya hırşından [14b] ötüri. Ve tã‘ün didikleri maraz ma‘hüd zamânında tã‘ife-i cinn bi-hasebi’l-gâlib câmûs şüretinde görünür. Zîrâ tabi‘at-ı hayvâniyye daği tã‘ün gibi mühlikdür. Ve nice câmûs vardur ki zi‘b ya‘nî kırt didikleri hayvân-ı müfterise gâlibdür. Pes, tabi‘atüñ ne mertebede mühlik oldığı bundan fehm olına.

Ve dost u düşmen bir yerde olmak ba‘id olıcaķ nefis ü rûh bir mevzi‘de ne vecihle müctemi‘ olur? Şu kadar vardur ki nefsi esîr-i âbıķ gibi zencir-i mücadele ile muķayyed idüb istiñdâm itmek gerekdür. Ve muṭi‘ oldığı şüretde daği gâyetü’l-emr ehl-i cizye gibi olmaķdır. Ve ‘alâ külli taķdîr şerrinden hâzer olunur. Zîrâ bi’l-fi‘l itã‘atinde bi’l-ķuvve ‘isyânı vardur. Ve illâ ilâ âhîri’l-‘ömr mücâhede ile emr vârid olmazdı. Egerçi rûh ‘âlem-i Nebiyyi Mükerrrem -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- cenâblarınüñ nefsi-ķudsiyyelerinde aşlâ baķıyye ve ihtimâl yoğ idi. Ve qarînleri daği islâm-ı haķıķî ile

müslim olmuş idi. Zîrâ cinnüñ mü'mini daği vardır ve anlaruñ mü'minleri “yahrucu'l-hayye mine'l-meyyit” mazmünü üzredür. Ya' nî cinn ü şeytan fi'l-ḥaḳîka bir nev' dür ki temerrüd ile mevşûflardur.

Fe-emmâ insânuñ kāfiri mü'min olduğı gibi, cinnüñ kāfiri daği mü'min olur ve küfri ḥâlinde şeytan ve imâni ḥâlinde cinn itlâk olunur. Egerçi ḥuşuş üzre daği isimleri vardır; insânda Zeyd ve 'Amr ve Bekr gibi. Ve “il” lafzına [15a] muzâf olanlar mü'minler ve “şin”e muzâf olanlar kāfirlerdür; kûş¹⁶⁷ ve ḳalyuş gibi. Ve iblisüñ ibâ ve istikbârdan evvel ismi 'Azâzil idi. “İl” lafzına muzâf idi; lisân-ı 'arabîde Âbdu llâh gibi. Şoñra tağyîr olunub iblis ve şeytan dinildi ki laḳâb-ı zemvendür. 'Azâzil esmâ-i müşerrefeden olduğı gibi, 'Abdu llâh ve 'Abdurrahman ve 'Abdurrahîm ve emşâli gibi.

Ve bunda remz vardır ki insân-ı kâmilüñ ism-i ḥaḳîḳîsi 'indallâh 'Abdu llâh'dur ki ebedî müteğayyir olmaz. Ve sâ'ir esmâ-i ḥaḳîḳîye daği böyledür ve gayrılaruñ esmâsı beyne'l-eşbe' indür ki inḳılâb ḳabûl ider. Pes, ebeveynüñ vaz' itdigi esmâ ḥaḳîḳate muvâfiḳ olursa maḳbuldur. Ve illâ felâ fa' lem zâlik ve a' mal.

Beşinci fâ'ide budur ki dîn-i islâmuñ evveli ve âhiri ğarîb olmak ehlinüñ ḳilletinden kinâyedür. Nitekim köhne ve cedîd olmak, ihmâl ve isti'mâline dâ'irdür. Ya' nî aḥḳâm-ı dînle 'amel olunmasa dîn ğarîb olur ki âşinâsı ḳalmaz. Ve köhne nesne gibi olur ki şânı maḫrûḫ ve metrûk olmaḳdur. Ve ibtidâ-i islâm Ḥazret-i 'Ömer'üñ - raḳıyallâhü 'anh- kemerbende-i imân olmasına dek ğarîb idi ki beş altı sene içinde ancak otuz toḳuz nefer dâḫil-i dâ'ire-i taşdıḳ olub, kırkıncı Ḥazret-i 'Ömer râfi' u livâi tevḥîd oldu. Ve anuñla dîn gitdikçe ḳuvvet buldı ve âhir zamânda daği ehl-i hevâ ü shevât binâ-i şer' i hedm itmekle 'âmiri ḳillet üzerine ola tâ ki ḳıyâmet [15b] insân-ı ḥayvânî üzerine ḳopa.

¹⁶⁷ kûş: İ2 tûş

Pes, her nesnenün nihāyeti bidāyetine nāzır ve ānuñ mişlidür. Nitekim hılāfet-i muṭlaḳa Ḥāzret-i ʿĪsā ile ḥatm olinsa gerek ki Ḥāzret-i Ādem’ün mişlidür. Nitekim Ḳurʿān’da gelür: “İnne meşele ʿĪsā ʿindallāhi kemeşeli ādeme ḥalaḳahu min turābin.”¹⁶⁸ Yaʿnī vücūd-ı Ādem muʿtād üzere vālid-i muʿayyenden¹⁶⁹ tevellüd itmeyüb aslı türāb oldığı gibi Ḥāzreti ʿĪsā daḫi bilā-vālid-i maʿhūd zuhūra gelüb aslı nefḥ-i Cibrīldür. Bu sebebden didiler ki Nūr-ı Ḥaḳ vālid-i rūḥdur ve Rūḥ-ı Muḥammedī cedd-i ʿĪsā’dur. Zīrā āndan Cibrīl ve nefḥ-i Cibrīl’den ʿĪsā toḡmışdur. Ve bundan fehm olunur ki ebu’l-ecsām ʿarş-ı mecīd ve ebu’l-beşer Ādem Şafī oldığı gibi ebu’l-ervāḥ daḫi Rūḥ-ı Muḥammedī’dür.

El-hāşıl, Rūḥ-ı Muḥammedī, rūḥ-ı muṭlaḳdur ki rūḥu’l-ḳuds anuñ āşārındandır. Ve ʿarş-ı aʿzam cism-i muṭlaḳdur ki cemiʿ-ı ecsāmı ḥāvīdür. Zīrā ecsām müteḥayyiz ve ʿarş ḥayyizdür. Ve Ādem nefsi vāhidedür ki nüfūs-ı beşeriyye anuñ cüz’iyyātıdır. Velākin baʿzı esmā-i İlāhiyye mefātīḥ-i icād iʿtibār olındığı gibi baʿzı enbiyā daḫi mefātīḥ-i zuhūr iʿtibār olunmuşdur. Ādem ve Şīt ve İdrīs ve Nūḥ gibi. Ve cemiʿ-ı şuverün ḥaḳāiḳi vardır ki fi’l-ḥaḳīḳa mefātīḥ anlardır.

Meşelen, insānda şūret-i zihniyye ibtidā vech-i basīṭ ile zuhūr idüb baʿdehü maḳāmına göre terkīb ḳabūl eylediği gibi teveccühāt-ı maʿneviyyede daḫi icmāl ve tafşıl iʿtibār olunur. Ve enbiyā içinde [16a] İbrāhīm ve Mūsā ve Dāvud ve ʿĪsā şuver-i ḥaḳāiḳ iʿtibār olunur zīrā bunların neşʿeleri cemʿiyyetde ve zuhūrları külliyyetdedür. Ve Rasūlullāh -şallallāhü ʿaleyhi ve sellem- cümleñün kemālātını cāmiʿdür. Anuñçün her rasūlün muʿcizesinden anda numūne vardır. Ve anuñ zuhūrı vech-i muṭlaḳdandır ki “Leyse fi’l-imkān abdeʿu mim mā kān” sırrı üzerine cārīdür.

¹⁶⁸ “Allah nezdinde İsa’nın durumu, Âdemin durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı...” Âli İmran 59

¹⁶⁹ muʿayyenden: A muʿayyendür

Bu sebebdendir ki livāü'l-ḥamd anlarıñ maḳām-ı ervaḥda keşret-i ḥamdlerinden şüret bulub Ādem ve min dūnihī ol livānuñ taḥtında müctemi' olsalar gerekdir. İşte bu ma'na sırr-ı Aḥmedī'dür. Ve sırr-ı Muḥammedī budur ki kıyāmetde maḳām-ı Maḥmūd anlara i'tā olunub elsine-i melā'ike ve enbiyā ve evliyā ve mü'minīn üzerine Maḥmūd olsalar gerekdir.

Nazm [6+5]

1. Yā Rab seherlerde esdikce şabā
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
Göncalardan oldukça şabādan ḳabā
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
2. 'Irḳından biter gül-i müşgīn bū¹⁷⁰
Feyz-i dehānından aḳar nice cū
Bizden her nefesde yā Allāh yā hū
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
3. Ḥurşid-i rūḥıdur tecellī-i nūr
O yüzüñ nūrundan yüzler utanur
Rūḥ-ı revānına baḥş idüb sürūr
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem
4. Ḳabri üzre yanar ḳandīl-i felek
Ḥidmetinde döner hezārān melek
Budur Ḥaḳḳī ḳıldan dergāha dilek
Şalli 'alā Muḥammedin ve sellem

¹⁷⁰ bū: A'da yok

[‘UBŪDİYYET ÜÇ VECİHLEDÜR]

Fî hadîsi’t-telkîn: Ma‘lûm ola ki ba‘de’d-defn olan telkîn gerçi [16b] hadîs-i za‘îf ile vârid olmuştur. Velâkin ‘inde’l-‘ulemâ muṭlaḳâ ya‘nî erbâb-ı zâhir ve ashâb-ı ḥaḳâ’ik ‘indinde bilâ-nekîr ma‘mûlû’n-bihdür. Ve hadîsde taṣrîḥ olındığı üzre meyyiti vâlidesine nisbet idüb yâ fûlân bin fûlâne, meṣelâ yâ ‘Abdullâh bin Fâtımâ dimek gerekdür. Ve eger vâlidesi ismi ma‘lûm degül ise Ḥavvâ’ya nisbet eyleye ki cedd-i ‘ulyâ ve ümm-i ülâsıdır. Ve kendi ismi ma‘lûm olmadığı şüretde yâ ‘Abdullâh dimek kâfidür. Zîrâ ‘Abdullâh ismi e‘ammdur. Min ḥayṣü’z-zâhir, şol sebebden ki Ḳur‘ân’da gelür: “İn küllü men fi’s-semâvâti ve’l-‘arzi illâ âti’r-Raḥmâni ‘abden.”¹⁷¹ Ya‘nî bir kimse pâdişâh daḫi olsa yine ‘abd-i gedâdur. Ve ism-i eḥaṣṣdur. Min ḥayṣü’l-ḥaḳîḳa, anuñçün cemî‘ a‘şârda gelen aḳṭâbuñ ‘indallâh isimleri ‘Abdullâh’dur. Zîrâ ehl-i taṣarruf oldukları cihetden ulûhiyyete muzâf olurlar ki; ism-i Celâle mertee-i delâlet ider ḳuṭbiyyet ise mertee-i ‘ulyâdur; zâhirde rütbe-i salṭanat gibi.

Ve bir daḫi ‘ubūdiyyet üç vecihledür ki biri ‘ibâdet ve biri ‘ubūdiyyet ve biri ‘ubūdetdür. Ve ‘ibâdet ef‘âle ve ‘ubūdiyyet şıfâta ve ‘ubūdet zâta nâzırdur. Ḳuṭb-i vücūd ise üç vecihle ‘ubūdiyyetde kâmil ve tevḥîd-i ef‘âl ve şıfât ve zâtuñ mecmû‘una vâşıldur. Ve bu mertebede olan ‘ubūdiyyete ‘ubūdiyyet-i şer‘iyye-i ḥaḳîḳiyye dirler ki sırr-ı hüviyyet ve sırr-ı ulûhiyyet ile müteḥaḳḳik olanların şânlarıdır. Ve bir kimsede ki bu ‘ubūdiyyetüñ [17a] zâhiri olsa, faḳat ol kimse ma‘būddan maḥcūbdur. Ve iftikâr-ı ḥaḳîḳî nedür bilmez. Anuñçün ekṣer aḡniyâ dergâh-ı Ḥaḳḳ’a cebhe-i ‘ubūdiyyet vaz‘ iderlerken ‘ulüvv ü istikbârdan ḥâlî degüllerdür. İşte burada insâniyyet ve şeyṭanet müctemi‘ olurlar ki; insâniyyet secde ve şeyṭanet ‘ulüvv ü istikbârdur. Pes, zıddı izâle itmek lâzımdur ki ‘abd ḥaḳîḳî ve âdem mütevâzi‘ ola.

¹⁷¹ “Göklerde ve yerde olan herkes istisnasız, kul olarak Rahmân’a gelecektir.” Meryem 93

Sü'âl olunursa ki meyyiti vâlidesine nisbetüñ sırrı nedür? Ma' a hâzâ evlâd babalara nisbet olına gelmiş. Ve bi hasebi'l-gâlib anuñla ma' rûf olmuşdur. Meşelâ fülânuñ oğlıdur dirler; fülâne ' avretüñ oğlıdur dimezler. Nitekim kelâm-ı Murtażâ'da - kerremallâhü veçhe- gelür:

Beyt

Ve innemâ ümmehâtün'nâsi ev' iye
Müstevda'ât ve li'l-ebnâ' i iyâ'

Cevâb budur ki insân fi'l-ḥaḳîḳa anasınuñ oğlıdur ki raḥm-ı ümm aña müstaḳarr olmuş ve müddet-i ḥamlde zaḥmeti çekilmişdür. Kemâ kâle Ṭa' alâ¹⁷²: “Ḥamelethü ümmühü vehnen ' alâ vehnin.”¹⁷³ Bu sebebden ḥuḳûḳ-ı vâlide ḥuḳûḳ-ı pederden aḡlebdür.

El-ḥâşıl insânuñ zuḥûr-ı neş'esi ve vücûd-ı ' aynı vâlideye mevḳûfdur.

Pes, aña göre veled-i ḥaḳîḳî ve pedere göre yalnız ibn-i firâş olur. Anuñçün ümmle aşıldan ta' bîr olunur. Zîrâ ana babadan aşıldur. Ve ' âlem-i ṭabiât dan ümmle ta' bîr olunur. Ḥattâ kelâm-ı Ḥallac'da gelür:

Beyt

Vülidet ümmi ebâhe inne zâ min i' câbât
Ve ene ṭıflün şaḡîrun fi ḥucûri'l-murḍi'ât

¹⁷² kemâ kâle ṭa' alâ: A ḳâlallâhü ṭa' alâ

¹⁷³ “..Çünkü anası onu ne sıkıntılara katlanarak taşımıştır..” Lokman 14

[17b] Ma‘ nāsı budur ki: “Maderim pederimi  ogurdu ve ben evvel zam n d yeler  ucağında tıfl-ı  ağ r id m.” Ma ş d  budur ki  alem-i a‘ l  peder-mi al olub nefsi-k lliyyen n ic dına sebep iken yine nefsi-k lliyye min ve hi a na a ıl oldu. Z r  nefsi-k lliyyeden mur d  abi‘at-ı k lliyyed r. Ve  abi‘at-ı k lliyye serey n itmedik e hi bir nesne i n hareket yoktur. Nitekim v c d-ı ins nda  abi‘at mebd-i hiss ve hareketd r. Eger i anı tevlid iden fi‘l- a k ka r hdur ki r hu n bedene ta‘allu  ile e eri z hir olmu dur, fa‘rif.

 unki mevt t r ba r c  va tid r ki t r b a l ‘l-ins ndur. Pes, m n sib olan budur ki ins n ol va tde a lına nisbet olma ki v lidesid r. Ve bu sırr  zerined r ki  alih olan kimseyi  abr kendine zamm ider; v lide-i m  fi a veledini zamm itd gi gibi. Ve ibtid -i vahye Cibril‘ n Ras lull h‘ı  iddetle kendine zamm itmesi da i bundan fehm olma. Z r  Cibril ‘ilm den ‘ib ret d r. ‘ilm ise  eref cihetinden a l ‘ - ı fat d r. Hatt   ıfat-ı kudret n da i intis bı  ıfat-ı ‘ilmed r;  ayra deg l.

Ve bundan h  ıl oldu ki cesed t r bu n fer‘ id r. Ve meyyit n  abre vaz‘ olunması fer‘in a la r c  idur. Bu r c  da ise cesede ez  ve elem yo dur. Belki za met nefsed r; eger kesb-i kem l itmedi ise. Z r  ma b s olub cevvi-hev da  alur ve ‘ lem-i ‘ulviye ‘ur cdan ma c r olur. Meger ki  ef ‘ate ma zar ola. [18a] Bu da i im nla ma b z olduğuna g red r. Ve ill  ebedi sicc nden  ı maz. Z r  esm -i s bi‘an n ma arrından esfel-i s file ve m -ta te‘ - er ya varınca mav n n r olsa gerekd r. Ehl-i im n n mu as t itd gi  ed ‘id sırr-ı mezk ra d ‘ird r.

Bin en ‘al  haz  bu ‘ lemden ma b z olmadık a berza dan h la  olmazlar.  o ra im nlarına ta‘zimen meskenleri ve ma‘bedleri da i cin na il ak olunur. Pes, arzda medf n oldukları bi- ariki‘l-em ned r. Bu cihetden sem v t ya‘n  ‘ lem-i ‘ulvi arzdan ya‘n  ‘ lem-i s fliden e ald r. Eger i h kem  bi‘l-‘aksd r, z r  efl k harek t

üzerinedür ki ehl-i telvîn hâlidür. Arz ise sâkit ve şâmitdür ki ehl-i temkîn şîfâtudur. Ba‘ de-zâ tefâşîl ve esrâr-ı telkîn Kitâbü’n-Necât nâm eserimizde ve ğayrıdadur.

Ve bundan zâhir olur ki meyyit-i hâkîkî telkîne muhtâc oldığı gibi meyyit-i hükmi dahi muhtâcdur. Ve meyyit-i hükmi câhildür ki feyz-i ma‘rifetden kalbinde eser yokdur. Çünkü feyz-i ma‘rifet olmaya kalb arz-ı yâbise gibi mürde ve nefis şehvetle zinde olur. Ve hükmi-i tabi‘at ğalebesiyle insân iken hayvâniyyet pâyesinde kalur. Ve meyyitin telkîni zikirle ve kelime-i şehâdetledür. Pes, telkîn-i zikr olmayan kalb mürde gibidür. Ve telkîn-i mezkûr mübâya‘a ile olur. Bu ma‘nâdan sülûk-ı şahîh ehlinden birine mübâya‘a lâzım gelür.

Ve illâ mürğ-i yek-per gibi nâkış kalur. Ve âyet-i mübâya‘a ve iştirâ bu ma‘nâyı nâtıkdur; tafşîle hâcet yokdur. İnkâr iden kemâl-i cehlinden ve nihâyetde hamâkatinden inkâr ider. Bilâ-delîl kelâm ise müzeyyefdür. Gel imdi Hâkîkî kıldan Hâkîkî’ı kabûl idüb [18b] ehl-i hâl zümresine mülhâk ve vâşıl-ı Hâk ve nâil-i sırr-ı muflâk ol.

Nazm [Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün]

1. Dilersen menzil-i vaşlı koyub bu dâr-ı hicrânı
Bu yolda rehnümâ kııl kendüñe bir kâmil insânı
2. Mürîd-i ‘ışk olan seccâde-i irşâda şeyh oldı
Hâkîkat hâniķâh-ı dehr içinde aldı meydânı
3. Çü devr-i hâda muzmer oldı sırr-ı hû vü yâ men hû
Gel imdi halka-i tevķîd içinde bulagör anı

4. Mezâḳ-ı cānuñı telḫ-âb-ı fūrḳat zehr ider âḫir
İçegör meclis-i vaşl-ı Ḥudâ'da cām-ı rümmānī
5. Vücūdı muşhafından âyet-i raḫmet silinmişdür
Gel imdi oḳuma münkirden ey 'aşıḳ bu Ḳur'ân'ı
6. 'Alâḳañ var ise kes Şeyḫ İsmâ'îl Ḥaḳḳî-veş
İdegör rāh-ı Ḥaḳ'da cān u dilden özge ḳurbānı

وقت المغرب ليلة الخميس السابع والعشرين من ذي القعدة من سنة ثلث وثلثين ومائة الف رأيت على راسي تاجا من ذهب اوتيته من قبل الله منذ ايام ثم وضع في محل رفيع في زاوية البيت حفظا له وغطى بثوب نفيس انتهى وهو في الحديث رايت البارحة ربي في المنام في صورة شاب امرد جالس على سرير من ذهب وعلى رأسه تاج من ذهب وفي رجليه نعلان من ذهب انتهى فالسرير مثالر مظهر الحضرة ومرتبته والتاج مظهر شرف سلطنة هذه الربوبية والنعلان مظهرا اوامره ونواهييه فهاتان النعلان ملبوستان ابدا لا تنزعان اصلا واما الخلع في قوله تعالى فاخلع نعليك فخلع العلافتين النفس والطبيعة اذ لا يتيسر المثلول بين يدي الحضرة الا بخلعهما لانهما من عالم الخلق المدنس فلا يحتملها عالم الامر المقدس ثم وضع التاج على راس المظهر [a91] اشارة الى شرف المرتبة الكلية الجامعة لجميع الحضرات كشرف السلطنة المحيطة بجميع المراتب واهل تلك المرتبة من الكلمات التامات التي يستعاذ بها كما ورد اعوذ بكلمات الله التامات وهي الاسماء الكلية ومظاهرها والاستعاذة بالمظاهر استعاذة بالاسماء وهذه استعاذة بالمسمى في الحقيقة لكن المحجوب لا يرى ظهور الاسماء في المظهر فيتوهم ان الاستعاذة به استعاذة بغير الله فيقع في الانكار ويحمل الامر على الشرك وليس المشرك الا ابن اخت خالته لانه يثبت الوجود الواجب والوجود الممكن ولا يدعي ان الوجود الممكن هالك وفان في الوجود الواجب فلا استعاذة الا به ثم لما استيقظت في تلك الليلة المباركة وانا في مقابلة مكشوفة على جانب الشرق رايت في الافق قمرا عظيما قد طلع وله نور شعشعاني جدا كنور الشمس بحيث لا يوصف وقد اضاء الاطراف اضاءة بينة ولعل تلك الليلة كانت ليلة القدر والقمر المضيء نور تجليه في الافاق والانفس لانه تعالى نور السماوات والارض اي الاجسام والارواح ومنه يعلم ان العالم نور بصورته ومعناه وجسمه وروحه بالنسبة الى المكاشف ولذا لا يكون الليل في الجنة وهو الاستتار لان الظلمة والاستتار من نتائج الطبيعة لبشرية الكثيفة وقد ذكرنا ان الطبيعة تبقى خارج الجنة فلا يدخلها احد الا من مقام الروح النوري وان كان فرق بين روح وروح اذ ليس روح المحجوب والمكاشف على السواء في اللطافة فاعلم ذلك واجتهد حتى يكون لك قلبك جنى معجلة لا ظلمة فيها ولا كثافة اصلا ولا ليل ولا استتار قطعا .

[1033 senesi zilkade ayının 27. Perşembe gecesi akşam vakti idi. Başımda Allah tarafından verilen altından bir taç gördüm. Ve onu korumak için evin yüksek bir köşesine koydum. Ve değerli bir giysiyle onu örttüm. Hadiste vârid olmuştur ki "Dün gece rüyamda Rabbimi genç delikanlı sûretinde gördüm. Altından yapılmış bir koltuk üzerinde oturuyordu. Başında altından bir taç, iki ayağında altından nalinler vardı." koltuk onun mertebesini ve huzurunu belirtir. Taç ise saltanat ve şerefine belirtisidir. Rububiyeti ve nalinler ise emirlerini ve yasaklarını belirtir. Ve ayağındaki nalinler giyilmiş veya çıkartılmış değildir. Allahu tealanın kavlinde "فاخلع نعليك" çıkartmak kelimesinin kişi ve tabiat ile münâsebeti vardır. O iki nalini çıkarmadığı halde yaratılış âleminde olduğu için Allah'ın huzurunda görüşmeyi kolaylaştırılmaz. Çünkü o ikisinin mukaddes emir âleminde olması ihtimal dâhilinde değildir. [19a] Sonra o başına taktığı taç bütün mertebeleri ihâtâ eden saltanatının şerefi gibi câmi ve küllî olan mertebesinin şerefine işaret eder. Ve bu mertebe sahibi hadiste vârid olduğu gibi اعوذ بكلمات الله التامات Allah'ın tam mükemmel (noksansız kusursuz ve faydalı) kelimelerine sığınır. Ve o kelimeler bütün esmâsı ve tezâhürleridir. Ve o tezâhür ile istiâzeden murad esmâsı ile istiâzedir. Bu istiâze hakikatle isimlendirilmiştir. Fakat ona gizlenmiş olan kişi esmânın tezâhürünü göremez. Ve istiâzenin Allah'tan gayrı ile olacağını zanneder. Bu emir şirki ihâtâ ettiği için o kimse inkara düşer. Şirk ve müşrik birbirinin kızkardeşi gibidir. Çünkü o vâcibü'l-vücûd (var olmama ihtimali olmayan Cenab-ı Hak) ve mümkinü'l-vücûd (âlemdeki diğer tüm varlıklar) isbat eder. Ve o vücudu mümkün olanın helâk olacağını bilmiyor. Muhakkak ki vacibü'l-vücûd haricindeki varlıklara istiâze edilmez. Sonra bu mübârek geceden uyandım. Karşımda açık olan pencereden ufukta kocaman bir kamer gördüm. O kamerin ışığı güneşin ışığı gibi tarif edilemeyecek derecede parlıyordu. Ve her taraf apaçık aydınlandı. Belki de bu gece Kadir gecesi idi. O aydınlanan kamer nefislerde ve ufuklarda tecellî eden nurdur. Çünkü Allah Teâlâ yerlerin ve göklerin nurudur. Yani rûhu, cismi, mânâsı ve sûreti ile âlemin nur olduğu bilinir. Bu yüzden cennette gece olmaz. Çünkü gece insan tabiatının gereği olan karanlık, kesif ve örtüdür. Daha önce zikrettiğimiz gibi tabiat cennetin dışında kalacaktır. Nur ve rûh makâmı hâricinde hiç birşey oraya giremeyecektir. İki ruh arasında belirgin veya gizli olsun fark yoktur. Çünkü rûh lâtif bir maddedir. Bunu bil ve öyle içtihad et ki hemen kalbinde bir cennet olsun. Ve orada karanlık, kesafet ve gece asla olmasın.]

[19b] Naẓm [Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün / Mefā' ilün]

1. Ġarīḳ-i baḥr-i ḥūn eyler beni seylāb gitdikce
Derūn içre olur dürr-i şafā nā-yāb gitdikce
2. Dime ammā açılmaz 'ālem-i esrāra dilden der
Bu derd ile bilā-meftūḥ olur bu bāb gitdikce
3. Ruḥ-ı maḳşūd olur rūšen bu çeşm-i cāna āḥir kār
Olur bīdār dil elbet gider bu ḥāb gitdikce
4. Dil-i 'āşık ḥicāb-ı hicr içinde tā ebed ḳalmaz
Çıkar bu ebrden ḥurşīd-i 'ālem-tāb gitdikce
5. Geyer tāc-ı zeri bir gün bir gedā-yı bī-ser ü bī-pā
Bulur bir özge dārātı olur dārāb gitdikce
6. Ḳalemdeñ taşdı feyz-i raḥmet-i Ḥaḳ Ḥaḳḳıyā āḥir
Taşırđı kendini deryā gibi mīzāb gitdikce

في الحديث عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين من بعدي هذا يعم الخلفاء مطلقا اي سواء كانوا على ظاهرة الخلافة وباطنها معا كالخلفاء الاربعة ومن يليهم من الائمة الاثني عشر او على باطن الخلافة فقط كالكمل من الاولياء الى قيام الساعة فان البعدية تحتوي البعدية المتصلة والمنفصلة وما كان من المنفصلة فهو في حكم المتصلة لان الكمل من عداد الصحابة وهم متصلون بالنبي صلى الله عليه وسلم وللاتصال شرط وهو ان يرى الجناب النبوي حال الانسلاخ او نحو ذلك لا حال المنام وياخذ عن فمه الحديث بلا واسطة وقد ذكرته في بعض كتبي وهذا مقام يحتاج الى الوصول وذوق يتوقف على الحصول فمن لم يذق لم يعرف وفي الحديث ايضا اصحابي كالنجوم بايتهم اقتديتم اهتديتم هذه الصحبة ايضا تعم صحبة الكمل فهم كالنجوم في ان من يقتدي

بواحد منهم يهتدي الى الله تعالى [a02] يعني انهم لما كانوا تحت الاسم الهادي كان الذين اقتدوا بهم ايضا كذلك فعلم ان من كان من عالم النور كان هاديا ومن كان من عالم الظلمة كان مضلا فاهل الظلمة مطلقا متحIRON مضطربون لا منزل لهم ابدا بل واقفون في برية البعد و القطيعة وهذا انما يتبينه اهل النظر فان الاعمى لا يفرق بين النور والظلمة كما ان من لم يكن له طبع سليم لا يفرق بين الطيب والخبث فاين يذهب من هو خارج عن حد الشرع ومقتضى العقل المهذب وفي الحديث الله الله في اصحابي لا تتخذوهم غرضا من بعدي وفي اخر ايضا لا تسبوا اصحابي وفي اخر ايضا ان الله بعثني اليكم فقلتم كذبت وقال ابو بكر صدقت ووساني بنفسه وماله فهل انتم تاركون لي صاحبي مرتين فما اوذي بعدها وهذا يدل على ان الخطاب لبعض الاصحاب دون الكل لظهور خروج الصديق منهم فان قلت الكل اصحاب فما معنى نهى الاصحاب عن سب الاصحاب فانه انما يناسب من بعدهم من التابعين ومن بعدهم من تبع التابعين الى ساعة القيام قلت كما انه فرق بين الاصحاب وبين من بعدهم كذلك فرق بين صحابي وصحابي في السابقون الاولون من المؤمنين والمهاجرين افضل من اللاحقين وكذا هم واللاحقون افضل من الانصار الذين ليس لهم تقدم في الاسلام اذ الفضل بالسبق مطلقا فكان المسبوق ليس بصحابي بالنسبة الى السابق كما ان التابعي دون الصحابي مطلقا اي سابقا او مسبوqa ودل على ما قلنا ما وقع صريحا من نهى الخالد بن الوليد عن اذى عبد الرحمن عوف بان جعله من خواص الصحابة دون الخالد [b02] لسبق الاول اي عبد الرحمن ايمانا وهجرة دون الثاني فظهر ان الاضافة في قوله اصحابي اضافة تشريف وانه عوام الصحابة منهيون عن سب خواصهم كما ان من بعدهم منهيون عن سبهم مطلقا هكذا ينبغي ان يفهم هذا المقام وفيه اشارة الى ان التشريف انما هو بالفضل فيقدم الانبياء على الصديقين وهم على الشهداء وهم على عوام الصلحاء من المؤمنين كما يقدم ندماء السلطان وخواصهم على من بعدهم من اهل المراتب بفضل الصحبة وقد يكون الفاضل من وجه مفضولا من وجه اخر فيتاخر المتقدم ويتقدم المتاخر ومن ذلك ان الاولياء لا خوف عليهم ولا هم يحزنون في الآخرة ولا في حق انفسهم ولا حق غيرهم بخلاف الانبياء فانهم وان كانوا لا يخافون ولا يحزنون في حق انفسهم اذ ليس امامهم برزخ ولا فات منهم مطلوب ولكن يخافون ويحزنون في حق امهم لما جبلهم الله عليه من الشفق ومن ذلك ايضا ان بعض الافراد اعلموا من القطب مع انه ليس اهل المرتبة ولذا قالوا ان هؤلاء خارجون عن دائرة القطب وتصرفه اذ ليس لهم جنوح وتعريج الى المراتب مطلقا وانما شانهم الغوص في بحر العلم والمعرفة والتحقق بحقائق العبودية للذات بهما يفتخر المفتخرون في باب الولاية لا بغيرهما وذلك مسلك الصديق رضى الله عنه واما الكرامات بمعنى خوارق العادات فمن اهل شان التصرف وديدن الرجال وذلك وان كان لذيذا من حيث الظاهر ولكنه مر من حيث الباطن فعليك بطريقة اهل الفناء والبقاء وترك التصرف الى الله الى يوم اللقاء.

[Hadīste Efendimiz “Benim ve benden sonra gelen râşid halîfelerimin sünnetine sımsıkı sarılın.” buyurmaktadır. Halîfe tâbiri, geniş anlamda hulefâ-i erbaa ve on iki imam gibi Efendimiz (s.a.v)’den sonra gelecek

kiyâmete kadar sürececek sâlih ve râşid idarecileri anlatmaktadır. Doğrusu mesafe, yakın ve uzak mesafeyi ihtivâ eder. Uzak olan mesafe ile yakın olan mesafenin hükmü birdir. Çünkü sahabelerin yüce ahlâkı Rasûlullâh'a yakın olmalarıyla alakalıdır. Ve o yakınlığın şartı Rasûl'ü bizzat görmektir. Ve hadîsi Rasûl'ün ağzından vasıtasız bir şekilde almasıdır. Bazı kitaplarımda zikrettiğim gibi bu makam, husûlü temel alan zevk ve vusûle ihtiyaç duyar. Ve zevk etmeyen onu anlayamaz. Yine bir hadîste rivayet edilir ki اصحابي كالنجوم بايتهم اقتديتم اهتديتم “Ashâbım gökteki yıldızlar gibidir hangisine uyarsanız hidâyet bulursunuz.” Yani resulün ahlak ve kemalat sahibi ashabından hangi birine tabi olursa Allah onu hidayete erdirir. [20a] O sahâbelere tâbî olan kişi Allah'ın Hâdî ismine mazhar olur. Bilinir ki kim nur âleminde ise hidâyete ermiş, kim zulmet âleminde ise dalâlete düşmüştür. Zulmet ehli şaşkın ve tedirgindirler ve onların bir menzili olmadığı gibi uzak çöllere düşmüşlerdir. Ve ehl-i nazar tarafından beyan olduğu gibi iyi huylu insanın iyi ve kötüyü ayırt edememesi gibi âmâ kimse ışığı ve karanlığı ayırt edemez. Şeriatın hudûdundan çıkan kimse nereye gidebilir? Hadîste rivayet edildiği gibi الله في اصحابي لا تتخذوهم غرضا من بعدي “Ashâbım hakkında Allah'tan korkun, ashâbım hakkında Allah'tan korkun! Benden sonra onları kendinize hedef haline getirip düşmanlık etmeyin!” Ve yine başka bir hadîste لا تسبوا اصحابي “Ashâbım hakkında kötü söz söylemeyin.” Ve başka bir hadîste ان الله بعثني اليكم فقلتم كذبت وقال ابو بكر صدقت ووساني بنفسه وماله فهل انتم تاركون لي صاحبي مرتين فما اوذي بعدها “Şüphesiz ki Allah beni size gönderdi de sizler ‘Sen yalan söyledin.’ dediniz. Ebû Bekir ise ‘Sen hakikatı söyledin’ dedi. Bana hem malı hem de canıyla arka çıktı. Şimdi siz bana can yoldaşımı bırakmayacak mısınız? Bunu iki kez tekrarladi ve bir daha kimse onu rahatsız etmedi.” Ve bu hitap sahâbenin tamamına değil bazısına işaret eder. Eğer sahâbenin tamamı ise ‘Ashâbıma sahâbe hakkında kötü söz söylemek ve ileri geri konuşmak yasaklanmıştır.’ sözünün mânâsı nedir? Onlardan sonra gelen tabiîn, tebe-i tabiîn ve kıyamet saatine kadar gelecek onlar evliyalara kötü söz söylemenin yasaklanmasıdır. Sahâbe ve ondan sonra gelenlerin ayrıldığı gibi sahâbeyle sahâbe de ayrılmıştır. Aynı şekilde İslâma yeni girmiş olan mü'min, ensar, sahâbe sonra gelenlerden daha faziletlidir. Abdurrahman bin avf cezimiye'ye davet için gönderilen Hâlid bin Velîd'i câbiliyet ameli işlemeden dolayı kınamış ve bunun üzerine Rasûlullâh Abdurrahman bin Avf'ın havastan olduğunu dile getirmiştir. [20b] Aşere-i Mübeşşere'den olan Abdurrahman bin Avf îman ve hicrette ondan üstündür. Rasûlullâh kavlinde: “Ashâbım şeref noktasında

birbirinden üstündür. Ve sahâbeden avam kısmın havas kısma kötü söz söylemesi yasaklanmıştır.” buyurmaktadır. Ve ondan sonra gelenler de aynı şekilde nehyedilmiştir. Bu makâmın böyle anlaşılması gerekir. Ve sahabeyi yüceltmek sahabenin faziletine işaret eder. Enbiya siddîkinden, siddîkin şehitlerden ve hepsi mü'min sâlihlerin avamından daha üstündür. Bu padişahın musâhibinin ve havas kısmının diğerlerine üstün gelmesine benzer. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi ان الاولياء لا خوف عليهم ولا هم يحزنون “Şübhesiz, Allah'ın velî kullarına hiçbir korku yoktur ve onlar mahzun (da) olmayacaklardır.” Enbiyânın aksine evliyâ ne bu dünyada ne de âhirette kendileri için veya başkaları için mahzun olmaz. Onların önünde berzah yoktur. Fakat Allah'ın o veli kulları ümmet için korku duyarlar ve mahzun olurlar. Bundandır ki bazı şahıslar kutup bilinir fakat bir mertebeleri yoktur. Ve derler ki o kimseler kutup dairesi ve tasarrufu haricindedir. Öyleyse onların başka mertebeye yükselmeleri de mümkün değildir. Gavs ise ubudiyet hakikatlarıyla tahakkuk, marifet ve ilim denizine dalmıştır. O ikisi velâyet bâbında iftihar etmişlerdir. O Ebû Bekr-i Sıddık mesleğidir. Olağan üstü kerâmetler ise tasarruf ve gelenek ehlinin işidir. Ve o zâhire göre lezzetli bâtına göre ise acıdır. Senin yolun ise fenâ ehli ve bekâ ehlinin yoludur. Ve buluşma gününe kadar tasarrufu Allah'a bırakmandır.]

[21a] Naẓm [Mef' ülü / Fâ' ilätü / Mefâ' ilü / Fâ' ilün]

1. Biz kim bu bezm-i ' âlem-i insâna gelmişüz
Şahbâ-yı ' ışk içmege devrâna gelmişüz
2. Terk-i riyâz-ı Cennet-i Firdevs eyleyüb
Bâğ-ı cihânda bir gül-i ħandâna gelmişüz
3. Vaĥdet maĥâmı olmuş iken cilvegâhımız
Nâgâh rüy-i keşret-i seyrâna gelmişüz
4. Ehl-i fenâya keşf ü kerâmet neylesün

Bir zāt-ı pāk-i ḥazret-i ‘irfāna gelmişüz

5. Erbāb-ı ‘ışk bizden alır neşveyi bugün

Tıfl-ı derūnı perverişe ana gelmişüz

6. ‘İlm İlāhī baḥr-i şādef anda kā’ināt

Ḥaḳḳī şadaḳte çün dūr-i yekdāne gelmişüz

[ḲURENĀ-İ SŪ‘ DEN MŪCĀNEBE LĀZİMDUR]

Zeyneb bintü Caḥş -min ümmehāti’l-mü’minīne raḍıyallāhü ‘anhünne- “ḳālet yā Rasūllallāhi e-nehlekü ve fī-na’ş-şāliḥūn ḳāle -şallallāhü ‘aleyhi ve sellem- ne‘am izā keşūra’l-ḥubşu kemā fi’l- Buḥārī”

Ḥubş zīnā ma‘nāsınadır. Fe-emma böyle yerlerde fevāḥiş ve münkerātın cümlesine ta‘mīm olınsa cā’izdür. Ma‘lūm ola ki beyne’l-eşyā ya ba‘zı şıfātda veya aḥvālide veya ef‘ālide veya merātibde münāsebet ve iştirāk bulınsa, ol mā bihi’l-iştirāk netāicde müştarekleri birbirine zamm idüb bilāḥare ibtilāda müştarek olurlar ve gāḥ olur ki ḥükm-i civār daḫi sereyān ider. Nitekim ḳavm-i Dāvud’uñ -‘aleyhisselam- ba‘zılarına vāḳi‘ oldı. Bu cihetden ḳurenā-i sū‘den mücānebe lāzımdur; tā ki zararları sārī olmaya. Meşelā, bir şāliḥuñ cārı fāsıḳ olsa ḥükm-i fışḳ ḡalib olıcaḳ şāliḥ daḫi ednā el-emr dünyası yüzünden mutazarrır olur. Egerçi ekşer ḫalde şāliḥaya vāḳi‘ olan nazār-ı İlāhī ḫalḳdan zarar-ı ‘āmmı def‘ ider. Velākin fāsıḳ olan kimse şāliḥüñ [21b] şalāḫına i‘timād idüb umūr-ı dīnde müsāhele itmeye. Ve kezālik şāliḥ daḫi şalāḫına maḡrūr olmaya. Zīrā belki bir vech-i ḫafı ile mu’āḫaza zūḫūr idi.

Bu faḳīr Ḥaḳḳī’ya elfāt-ı erba‘ada ḫacc müyesser olduḳda ba‘de’l-‘avd tarīḳ-i Şām’da ma‘reke-i ‘Arab olub cemi‘ ḫuccāc maḡlūb ve meslūb oldukda ekşer nāsuñ

i' tikkādı muhtell oldı. Zīrā aramızda nice ' ulemā ve şulehā vardur deyū anları mihrāb idinmişlerdi. Bilmezlerdi ki Ġazve-i Uḥud'da ba' zı neferūñ Rasūl'e muḥālefetleriyle Rasūlullāh' uñ -' aleyhi'ş-şalātü ve' s-selam- kendi vücudlarına bile ezā vü cefā ' arız oldı. Ve yine bir def' a Cezīre-i Ḳureyş'den sefine ile gelürken seher-i a' lāda bir kenāra çıqmağa müteheyyi iken bād-i muḥālif zuhūr idüb sefineyi gerū deryāya döndürdükdü bu ḥuşūsdā dergāh-ı vālā-yı kibriyāya teveccüh olıncaḳ “ev yünfev mine'l-arz” vārid olub sebep-i nefy sefinede ba' zı eşqıyā oldıḳı i' lām olındı.

İşte bu maḳūle ibtilā ve tenezzül erbāb-ı ḥāle bā' iş-i teraḳḳīdür. Egerçi aşḥāb-ı ḳāle sebep-i tenezzüldür; zīrā zāhiri ve bāḫını muāḥeze ve ḡazabdur. Bu sırr-ı ' azīmden ötüri evliyā āsyā-i seng-i imtiḥān altında maḥḥūn olub sākit u şāmit olurlar ve tevḥīd-i ef'āle nazar ḳılurlar ve istiḡfāra iştiḡāl eylerler ve āşār-ı ḡazabdan Ḥaḳḳ'a isti' āze iderler. Ve bir şahıs ki bī-isti' dād ola ānuñ şalāḫı sengin āyine olması gibidür. Nazar eyle ki kūsec idi mülteḫī olmaz, zīrā zātīdür. Ve beyza-i zāḡdan daḫi nice ḫāvus çıqmaz, zīrā bed güherdür. Ve ' ālā hazā bir mükāşif nazar-ı keşfle şu' un-ı ilāhiyyeye nazar eylese [22a] cümlesin ḥaḳāiḳa ircā' ider ve teslīm ve tefvīz ḫarīḳına gider. Ve umūr-ı vāḳı' ada ḫalkı aḳlām yerine ḳor ve Kātib-i Ezel'e baḳar. Fe-emmā ḳatı müşkil ma' nādur ki degme sālīk anuñla müteḫaḳḳiḳ olmamışdur. Zīrā tevḥīdde ziyāde temkine muḫtaḫdur ki “lā mevcūde illallāh” ve “lā fā' ile illallāh” maḳāmıdır.

Sü'āl olunursa ki tevḥīde nazar olıncaḳ umūr-ı siyāsiyye mürtefi' a olmaḳ lazım gelür, zīrā fi' l-i Ḥaḳḳ'a i' tirāz olunmaz. Cevāb budur ki ta' ayyünātda iḫtilāf oldıḡındandır ki ' Amr dā' ima Zeyd' uñ maḫrūbıdır. Ve ḫarībūñ ḫaribiyyeti ḫaḳ oldıḳı gibi maḫrūbuñ maḫrūbiyyeti ve ḫaribi mu' āḫezezisi daḫi ḫaḳdur. Fe' fhem cidden.

Ve ḡāḫ olur ki Allāh Ta' ālā şuleḫāyı ḫalk arasından ḳabz idüb ba' deḫü eşqıyāyı mu' āḫeze ider. Nitekim ümem-i ūlā da meşūlāt ve ' uḳūbāt vāḳı' ve “belāyā” ve “ḳazāyā” nāzil olmışdur. Aralarından enbiyā ve anlara ḫābi' olan ehl-i imānuñ

hurûcundan soñradur. Ve kıyâmet-i kübrâ dağı ehl-i zıkrüñ inķırâzına menûğdur. Zırâ ‘âlem-i beden ve ‘âlem-i rûĥ gibidür. Pes, rûĥ meşabesinde olan ‘âlim-i billâĥ mevcûd oldıkca cesed-i ‘âlim dağı inĥilâlden maşûndur.

Ve bu faķır evâ’ilimde bilâd-ı Rûmiyye’den belde-i Üsküb’de mutavaţtın iken her-çend ki zelâzil-i ‘azîme ve tâ‘ün-ı ekber ve şavâ‘iķ ve bered ki Fâriside yaĥ-çe ve Türkiyyede tolu dirler ki nevâzil-i semâviyyedendür; vâķi‘ oldı. Ahâlisi mütenebbih olmayub ısrar üzerine ĥaldılar. Bu faķır dağı izn-i İläĥi ile medîne-i Burusa cânibine şedd-i raĥl ve naĥl-i eşâş idicek müddet-i ĥalilede istilâ-i küffâr vâķi‘ olub ahâlî târ u mâr [22b] ve belde-i mezkûre ĥarîķ u nâr oldı. İşte bu maķâmıdandır ki ĥadışde gelür: “Ve e‘ûzu [bike] bi mu‘âfâtike min ‘ukûbetike.” Allâĥümme ‘âfinâ va‘fü ‘annâ. El-ĥâşıl, arada şuleĥâ var iken ĥazâ-i mübrem vâķi‘ olıcaķ fiķdân-ı şuleĥâda ĥâl nicedür; kıyâs olına.

Nazar eyle ki maĥşerde bu ĥadar enbiyâ ve evliyâ ve melâ’ike var iken yine ba‘zı ‘uşât ve eşkıyâ, dîdelerden mestür ve şefâ’atden dûrlardur. Vâridât-ı İlähiyye yerine gelinceye dek ĥiçbir ferd ĥayriye şâĥib çıķmaz ve yüzüne baķmaz. Bu dağı aĥvâl-i a‘yân ve muķteziyât-ı isti‘dâddandır. Ve bunuñ fevķinde esrâr-ı ĥaderden baĥş olunmaķ memnûdur. Fe ĥuzi’l-ĥaber vesturi’l-eşer.

Nażm [Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün]

1. Saña aĥyâr elinden her ne gelse yâr elindendür
Bu dâr içre olan aĥvâl hep deyyâr elindendür
2. Şikeste olsa mir’âtı derûnuñ inkısâr itme
Bulursun çünki ol şûret saña Ķahĥâr elindendür

3. Bu bezm-i ‘ışk içinde sākī-i zehr ü şeker birdür

Ne sāgar kim şunıldı ‘aşıka dildār elindendür

4. Pür-āzār olsa ger dil gül gibi gülzār-ı ‘ālemde

Budur çün rüzgāruñ hāli şanma hār elindendür

5. Bu Hāḫḫī ḫul elinden şanma işbu naḫş-ı ‘irfānı

Ki cünbiş fi’l-hāḫīka hāmye-i hünkār elindendür

بعد اليقظة ورد في بعض حق الفسقاء الماكرين قوله تعالى وارادوا به كيدا فجعلناهم الاخسرين الضمير عائد من حيث الاشارة الى هذا الفقير والكيد ارادة مضرة الغير خفية وهو من الخلق الحيلة السيئة ومن الله التدبير بالحق [a32] لمجازة اعمال الخلق ومعنى الخسران هنا هو عدم اهتدائهم بالكيد الى المطلوب كالتاجر لا يهتدى الى الربح بحيلته قال تعالى ان الله لا يهدي كيد الخائنين ومعنى صيغة التفضيل الخسارة في الدين والدنيا والخسارة بان يرتد اليهم كيدهم ويقع في بئر حفروا بها والظاهر انهم كادوا كيدا فلم ينتج كيدهم شيئا فيكون الارادة من ذكر السبب وارادة المسبب لان الباعث على الفعل هو الارادة ثم الكيد من العبد الحقيقية ومن الله المجاز كما اوثانا اليه انفا وكذا نحو الاستهزاء والمكر والمخادعة والضحك والفرح مما هو من النعوت الكونية والظاهر عند القوم انها من تنزلات العماء الكوني ولكل مقام وصف ونعت هو بالنسبة اليه حقيقة كالصورة في حق الله تعالى ونحوها وقد ثبت ان النبي صلى الله عليه وسلم راي الحق تعالى في سورة شام امرد مع تقدر ذاته عنها وذلك لان التجلي انما وقع في مقام الربوبية الحاملة للصور الصفاتية لا في مقام تنزهه في ذاته ولا شك ان النسب والاضافات كالتقناع على وجه الذات ولا امتناع في الرؤية من وراء حجاب كالشمس من وراء سحب رقيق ابيض والماشية على المراتب لا يقع في الحرج الا ترى الى قوله تعالى حتى نعلم فانه من اسرار قوله تعالى ليميز الله الخبيث من الطيب اذ ليس دون علمه تعالى حجاب اصلا وقد ثبت الفرق بين المقامين الجمع والفرق فافرق تسلم ثم انه لا فرق في الابتلاء بين نبي وولي وعامي لما انه انما يتعلق بجانب البشرية غالبا وان القران نازل في حق الكل لكن ما كان للانبياء بطريق العبادة فهو للاولياء من طريق الاشارة [23b] ولا مزاحمة بينهما ومن هنا نقول ان الخطاب في قوله تعالى وما ارسلناك الا رحمة للعالمين لجانب النبوة عبارة ولغيره من الكمل اشارة وكذا قوله لؤلؤك لما خلقت الافلاك يدخل فيه جميع الاصفياء بطريق التبعية فلا يلزم التحقير لشان غيره صلى الله عليه وسلم كما يزعمه الفقهاء وغيرهم من عوام العلماء.

[Yakaza halinden sonra bazı fâsık kimseler için gelen âyette Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ve ona tuzak kurmak istediler. Fakat biz, onları

daha çok hüsrana düşürdük.” Buradaki zamir bu fakire işaret eder. Tuzak ise zararlı gizli bir istektir. Ve o hilenin yaratılmıştan, tedbirin ise Allah’tan olmasıdır. [23a] Hüsrânın mânâsı ise tuzakla hidâyete kavuşamamasıdır ki o tüccarın hile ile kâr edememesine benzer. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor ان الله لا يهدي كيد الخائنين “Gerçekten Allah hâinlerin hîlesini başarıya ulaştırmaz.” Tafsil sîgasının mânâsı dinde ve dünyada hasârete uğramalarıdır. Hasâret ise onların hilelerini kuşanmaları ve kendi kazdıkları kuyuya düşmeleridir. Ve zâhirde onlar tuzak kurdular ve tuzakları onlara hiçbir şey kazandırmadı. İrade ise sebebin zikredilmesi ve müsebbibin iradesiyle meydana gelir. Çünkü fiile etki eden iradedir. Sonra tuzak ise kuldan hakiki, Allah’tan ise mecaz mânâdadır. (Alay etmek, kandırmak, aldatmak, gülmek, sevinmek gibi sıfatlar yaratılmışlara ait olduğu için) Ve her makamda sıfat ve nitelik (Allah’ın sûreti gibi) ona nisbeten hakîkattir. İsbat olduğu gibi Rasûl, Allah Teâlâ’yı genç sûretinde gördü. امرد مع تقدس ذاته عنها Çünkü tecellî tenzih makâmında değil sıfâtî sûretleri taşıyan rubûbiyet makâmında olur. Şüphesiz ki O’nun zatında neseb, izafet ve yok olma imkânsızdır. Onu perde arkasından görmek ise bulutların arasından güneşi görmek gibi mümkündür. Allah’ın ayetlerinin sırlarını bilen zorluğa düşmez. Allah Teâlâ ayette şöyle buyuruyor ليميز الله الخبيث من الطيب “Allah pis olanı temizden ayırması için..” Öyleyse onun ilmi hâricinde bir perde yoktur. Cem ve fark makâmında bir ayrım olmadığı isbat edildi. Ve aynı şekilde imtihanda da nebî ve evliyâ ve âmi bir insan arasında fark yoktur. Çünkü onun daha çok beşeri tarafıdır. Kuran-ı Kerim bütün insanlığa indirilmiştir. Fakat enbiyâyâ ibâdet yoluyla, evliyâyâ ise işaret yoluyla gelmiştir. [23b] Ve ikisi arasında bir rekâbet yoktur. Burada deriz ki Allah Teâlâ resulüne şöyle hitap ediyor: وما ارسلناك الا رحمة للعالمين “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Ve kudsî hadîste şöyle buyuruluyor: لولاك لما خلقت الافلاك “Sen olmasaydın ey habîbim kâinatı yaratmazdım.” Bu hadiste bütün verâset-i nübüvvet sırrına ermiş asfiyâyâ tâbi olma cihetinde işaret vardır. Ulemâdan avam tabakasının veya bazı fukahânın yaptığı gibi Rasûlullah haricindekileri küçümsememek gerekir.]

Nazm [Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün]

1. Cemâlûn pertev-endâz-ı cihândur yâ Rasûlullâh

Güneş nûrî gibi nûruñ ‘ıyāndur yâ Rasûlullâh

2. Egerçi âyîneñden cilve-gerdür pertev-i vaḥdet
Velâkin çeşm-i a‘ mādān nihandur yâ Rasûlullâh
3. N’ola mest olsa cānum cür‘ a-i feyż-i vişālũñden
Ḳatı çoḡdan ciger hicrũñle ḡandur yâ Rasûlullâh
4. Dikilmiş dest-i ḡudretle vücũduñ serv-i raḡmetdür
Cemī‘ -i kâ’ ināta sâye bāndur yâ Rasûlullâh
5. Sülũkum saña minhāc-ı sünenden eyle her dā’ im
Ki zīrā rāh-ı pür-emn ü emāndur yâ Rasûlullâh
6. Şefā‘ at şerbetinden feyż-yāb it Ḥaḡḡı-i zārı
Ki muḡtāc-ı devā bir ḡaste-i cāndur yâ Rasûlullâh

في الحديث اذا احب الله عبدا لم يضره ذنب يعني لا يخليه ونفسه بل يوقفه للتوبة كما وفق لها موسى عليه السلام بعد قتل القبطي ولو كان خطاء ومنه يظهر الفرق بينه وبين اخوه يوسف في القائهم اياه في الجب فان كان بطريق العمد منهم بخلاف حال موسى ولذلك اختلفوا في نبوتهم لاوالصحيح خلافه لان الانبياء محفوظون قبل النبوة معصومون بعدها وجه عدم الضرر ان المقام يأبى الاصرار بل العمد دل على ما قلنا ما روى [a42] عن انس رضي الله عنه قيل يا رسول الله الرجل يكون حسن العقل كثير الذنوب قال وما من ادعي الا وله ذنوب وخطايا يقترفها فمن كان سجيته العقل وعزيزته اليقين لم تضره ذنوبه قيل كيف ذاك يا رسول الله قال لانه كلما اخطا لم يلبث ان يتدارك ذلك بتوبة وندامة على ما كان منه فيمحو ذنوبه ويبقى له فضل يدخل به الجنة انتهى قوله سجيته وعزيزته بمعنى واحد وهو الطبيعة والخلق فيكون معنى الحديث فمن كان طبيعته العقل واليقين اي كان مطبوعا عليهما وذلك ان العقل عقلا ن عقل بالعزيمة وعقل بالتجربة والاول سلم الى الثاني فهو اقوى والعقل يقابله الحمق كما ان العلم يقابه الجهل فقد يكون العالم احمق كما دل عليه قبيح فعله وقد يكون الجاهل اعقل كالامي اذا عظم العالم فان تواضعه له انما هو من قوة عقله ولهذا المعنى جمع رسول الله صلى الله عليه وسلم بين العقل واليقين اذ لا يتم الامر باحدهما فقط وجعل اخر الكلام الى الفضل لان التوبة انما هي

للخلاص من النار واما دخول الجنة فيفضل الله تعالى كما دل عليه الاثار ولما كان اقتسام الدرجات من نتائج الاعمال ولا بد في الحلمة من المجازاة ومحل الجزاء جعل الفضل الالهي مفتاحا لابواب الجنان لئلا يتوهم المحجوب ان العمل موجب اذ هو ايضا من باب التوفيق والامر بيد الله تعالى من قبل ومن بعد فاعلم ذلك وفي الحديث ايضا ان المرء ليذنب الذنب فيدخله الجنة قالوا يا رسول الله كيف يدخله الجنة قال يكون نصب عينيه تائباً عنه مستغفراً حتى يدخل الجنة انتهى اي بفضل الله تعالى لا بطريق الايجاب عليه [b42] فان اصل العالم من عين الجود والمنة وكذا فرعه وما يتصل به وجميع بين التوبة والاستغفار لان التوبة هي الرجوع عما كان مذموماً في الشرع الى ما هو ممدوح في الدين والاستغفار عبارة عن طلب المغفرة بعد رؤية قبح المعصية والاعراض عنها فالتوبة مقدم على الاستغفار والاستغفار لا يكون توبة بالاجماع ما لم يقل تبت واسات ولا اعود اليه ابداً فاغفر لي يا رب كما في تفسير الحدادي وخالصته الحقائ وفي قوله ولا اعود اليه ابداً كلام عند اهل الحقائق لانه لم يذكر في توبة ادم عليه السلم وهي قوله ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفر لنا وترحمنا لنكونن من الخاسرين مع ان فيه مقاومة مع القضاء فانه لا يدري ماذا قضى في حقه الا ان يحمل على الدعاء والحفظ عن ارتكاب مثله وعندني ان التوبة حال القلب والاستغفار حظ اللسان اذ لا بد من قرينة لما في ضميره كالاقرار مع التصديق وفيه جمه بين مرتبتي الشريعة والحقيقة وعليه التعويل على ان المراد النبوي من ذكر الاستغفار بعد التوبة اعطاء الترتي للتائب من حيث ان الرجوع قد يكون مقارناً بالعفو وقد يكون مقارناً بالمغفرة والثاني اقوى من الاول لان العفو المحو والغفر والستر والتبديل كما قال تعالى فاولئك يبذل الله سيئاتهم حسنات فاين احدهما من الاخر وانما قال الله تعالى واعف عنا واغفر لنا فجمع بينهما لانه من باب التقسيم فقد يكون عفو وقد يكون مغفرة اي بحسب ذنبين على ما يقتضيه الحلمة وقد يكون الامر بحسب شخصين واهل المغفرة اقل من اهل العفو ثم قال وارحمنا لان [a52] الامر كما قلنا من حيث ان الخلاص من النار لا يوجب الفوز بالجنة فلا بد من الرحمة الخاصة بموجب الاسم الرحيم فهذا الذي بيناه من التعليل في عدم ضرر الذنب معاضد بالحديثين المذكورين وبامثالهما فايك والتوهم من ان المحبوب لا يكتب عليه ذنب وان كان الله تعالى قال في اهل بدر اعملوا ما شئتم فقد غفر الله لكم ويجوز ان يكون المعنى ان المحبوب الالهي محفوظ من الذنب وضرره فانه اذا لم يكن ذنب لم يكن ضرر والذنب قد يكون ذنباً في ظاهر الشرع لا في باطنه ومنه قتل الغلام وخرق السفينة في قصة الخضر عليه السلام فانه قال وما فعلته عن امري بل عن امر الله والله تعالى لا يامر بالفحشاء والمنكر والبغى وقد يكون بعض الرجال واهل التصرف بحيث ياخذ كاس الخمر بيده فتقلب عسلاً والناس يظنون انه شرب الخمر وقد يفطر في نهار رمضان صورة ويفنى المأكول في فمه باعدام الله تعالى فاذا لا اكل ولا بلع ولا افطار لكن المولى المحفوظ لا يفعل مثل ذلك صيانة لظاهر الشرع ودفعاً للتهمة عن نفسه وحفظاً لاعتقاد الناس فلا يجوز هتك الحرمة مع انا نقول ان الله تعالى اذا قضى امراً قضاءً مبرماً فانه يسلب عقول ذوي العقول فيفعلون ما يفعلون ثم يتوبون ولما قيل لبعض الكمل هل يزني العارف فقال وكان امر الله مفعولاً وهذا المقام قل من فهمه فانه ليس يدركه العقل الا ان يكون عقلاً مهذباً قدسياً وعن انس رضي الله عنه اثنى قوم على رجل عند رسول الله صلى الله عليه وسلمى حتى بالغوا في الثناء بخصال الخير فقال رسول الله كيف عقل هذا الرجل فقالوا يا رسول

الله نخبرك عنه [b52] باجتهاده في العبادة واصناف الخير وتسلأنا من عقله فقال نبي الله ان الاحمق يصيب بحمقه اعظم من فجور الفاجر وانما يرتفع العباد غدا في الدرجات وينالون الزلفى من ربهم على قدر عقولهم انتهى والاحمق سخيف العقل اي رفيقه وضعيفه والا فهو مجنون ومنه يعلم قوله عليه افضل الصلاة والسلام اكثر اهل الجنة البله والعقلاء في عليين وقول الشبلي قدس سره حين راي الناس يخرجون من المسجد الجامع يوم الجمعة هؤلاء حشو الجنة اي اكثرهم من عوام المؤمنين المعبر عنهم بالبله واما الخواص المصبوغون بصبغة التجلي والمطبوغون على النور الذاتي الالهي فهم العقلاء بالعقل الاول الكلي الموصوفون بان لهم قدم صدق عند ربهم والحسنى وزيادة فلا مرتبه فوق مراتبهم الا مقام الوسيلة .

[Rasûlullah bir hadîsinde şöyle buyuruyor: “ Allah “ اذا احب الله عبدا لم يضره ذنب ” Yani Allah kulundan vazgeçmez, bir kulunu severse artık ona günahı zarar vermez.” Yani Allah kulundan vazgeçmez, onu yalnız bırakmaz. Bir adamın hatâen ölümüne sebep olan Mûsâ -aleyhisselam-ı affettiği gibi tevbesinde onu muvaffak eder. Onunla Yusuf -aleyhisselam-ın kardeşleri arasındaki fark ortaya çıkar. Musa aleyhisselamın durumunun aksine Yusuf aleyhisselamı kardeşleri kuyuya kasten atmışlardı. Bu yüzden nübüvvetleri farklılaşır. Enbiyâ, peygamberlikten önce korunmuştur ve sonrasında da günahsızdır. Mahbûbiyet makamında ısrar değil kasıt vardır. [24a] Enes radiyallahü anh den rivayet edilen hadîs söylediğimize delildir ki, seciye ve azîze kelimelerinin mânâsı birdir. Yani yaratılış ve mizaçtır. Ve hadîsin mânâsı şöyledir: Yapısında akli ve yakîni birlikte bulunduran kişidir. Ve o akıl, tecrübe ile akıl ve azîze ile akıl olarak ikiye ayrılır. Daha kuvvetli olan birincisi ikinciye merdivendir. Cehâletin zıttı ilim olduğu gibi, aklın da zıttı ahmaklıktır. Kabih bir amel işlediğinde âlimin ahmak olması gibi âlimi yücelten cahil bir ümmî de akıllı olabilir. Ona karşı mütevazı olmak aklının gücündendir. Rasûlün “Akli ve yakîni bir araya getirir.” kavli, ikisinden biri olmadan tamamlanmaz. Tövbe cehennemden kurtulmak veya cennete girmek içindir. Allah Teâlâ amellerin neticesine göre derecelendiriyor ve bunun için mutlaka mükâfat-ceza yeri olması gerekir. Allah’ın fazlı cennetin kapılarına anahtar oldu. Hadiste ان المرء ليذنب الذنب فيدخله الجنة قالوا يا رسول الله كيف يدخله الجنة قال يكون نصب عينيه تائبا عنه مستغفرا حتى يدخل الجنة “Ya Rasûlullah kişi günah işleyip cennete nasıl girebilir? Rasûlullah şöyle buyuruyor: “O kulun gözlerinde pişmanlık alâmeti bulunur ve tövbe etmiş bir halde cennete girer.” [24b] Âlemin aslı cömertlik ve iyiliğin en güzel yanısıdır. Diğer kolları ise tövbe ve istiğfarı kapsar. Çünkü şeriata göre tövbe, günah işlediği şeyden dinin övdüğü şeye dönmesidir. İstiğfar ise günah ve ondan ârız olan kötülüğü gördükten sonra af

dilemektir. Tövbe istiğfarın başlangıcıdır. Haddadî ve Halisatü-l Hakâik tefsirlerinde geçtiği gibi icmâ ile sabittir ki istiğfar ‘Ey Rabbim, bu günahı bir daha işlemek üzere tövbe ediyorum. Beni bağışla.’ demedikçe tövbe sayılmaz. ‘Günaha bir daha asla dönmeyeceğim’ kavli hakikat ehlinin kavlidir. Çünkü Âdem -aleyhisselam- bu kavli zikretmemiştir. Âyette şöyle buyuruluyor: *رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ* “Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan olanlardan oluruz.” Bununla birlikte onda mukâvemet ve kaza vardır. Âdem -aleyhisselam- günahıtan muhafaza olmak ve dua haricinde hakkında verilen hükmü bilmiyordu. Tövbe kalbin hâli, istiğfar lisânın hâlidir. Ve onun zamirinde tasdikle birlikte ikrar olması gibi bir karine olması gerekir. O hakikat ve şeriat mertebesini bir araya toplar. Nebevî murada göre tövbeden sonra istiğfârın zikredilmesi tövbe edene bir terakkî verir. Rücû husûsunda af ile mukârene veya mağfiret ile mukârene olabilir. İkincisi birincisinden daha kuvvetlidir. Çünkü af, âyette geçtiği gibi silmek, bağışlamak, örtmek ve tebdildir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor *فَاُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ* “Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir.” Başka bir ayet-i kerimede Allah Teâlâ şöyle buyuruyor *وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا* “Bizi affet! Bizi bağışla!” İkisi bir arada gelmiştir. Çünkü taksim bâbından bazen af bazen mağfiret olabilir. Yani günahının gereğine veya kişiye göredir. Sonrasında gelen “Bana merhamet et” ayeti ateşten kurtulmakla ilgilidir. [25a] O tövbe Rahîm isminin gerektirdiği rahmet veya cenneti kazanmak için değildir. Ve bu beyan ettiğimiz ta’lil o iki durumun zıttına günahın zararının olmamasıdır. Tevehhüm etmekten sakın. Allah Teâlâ Bedir’e katılanların durumu için ‘Ne yaparsanız yapın, ben sizleri bağışladım, demiştir.’ Bunun mânâsı ilahi mahubların günahlardan ve zararlardan muhâfaza olması olabilir. Eğer günah yoksa zarar da yoktur. Ve günah şeriatıta Hızır -aleyhisselam- kıssasındaki gibi gemiyi yakması ve genci öldürmesi gibi zâhirî veya bâtınî olabilir. Âyette *وَمَا فَعَلْتَهُ عَنْ أَمْرِي* “Bunları ben kendi görüşüme göre yapmadım.” geçmektedir. Yani Allah’ın emriyle yaptım. Allah Teâlâ kötülüğü ve zulmü emretmez. Bazı tasavvuf ehlinin eline içki bardağı aldığı ve o içkinin bala dönüştüğü bilinir. İnsanlar onun içki içtiğini zanneder. Ve yine ramazanda gündüz vakti iftar ettiği sûreten görünür. Fakat şeriatıta veliler, insanları töhmet altında bırakmamak ve insanların itikâdının bozulmaması için bunun gibi şeylerle amel etmekten muhafaza olunmuştur. Ve kutsal şeylere saygısızlık câiz değildir. [25b] Enes -radiyallahu anh- den rivâyet edilen bir hadîste şöyle buyuruluyor:

وعن انس رضي الله عنه اثنى قوم على رجل عند رسول الله صلى الله عليه وسلمى حتى بالغوا في الثناء بخصال الخير فقال رسول الله كيف عقل هذا الرجل فقالوا يا رسول الله نخبرك عنه باجتهاده في العبادة واصناف الخير وتسالنا من عقله فقال نبي الله ان الاحمق يصيب بحمقه اعظم من فجور الفاجر وانما يرتفع العباد غدا في *Rasûl'ün yanında bir kavim bir adamdan övgüyle bahseder. İyi huyları abartılı bir şekilde anlatıldığında Rasûlullah 'O adamın akli nasıldır?' diye sorar. Bunun üzerine oradakiler 'Biz sana o adamın iyi şeylerinden bahsediyoruz sen böyle soruyorsun' diye şaşırırlar. Bunun üstüne de Rasûlullah, aklın Allah katında önemine işaret eden bir söz söylüyor: 'Günahkârın günahının büyüklüğü onun ahmaklığını gösterir. Âhirette kullar Rablerine ancak akılları nispetinde erişeceklerdir.'"*

Ve ahmaktan kasıt deli olmamakla birlikte akli kıt ve zayıf olan kimsedir. Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Cennet ehlinin çoğu eblehler (ahmaklar) ve akıllılardır."

Bazı ilim ehli bu hadisi 'Cami cemaatinden mü'minlerin avamı cenneti dolduracak.' diye tabir etmiştir. Havas kısmı ise tecellî sîgası ve Allah'ın zatının nurunu taşır. Onlar külli akl-ı evvel sahipleridir ve vesile mertebesi haricinde ondan daha yüksek bir mertebe yoktur.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. ' Işık içinde her ne kâr itsem günâh olmaz baña
Her esen bād-i hevā bādī-i âh olmaz baña
2. Halka-i taqdîre oldum cān u dilden beste-ser
Kendi tedbîrümle hergiz rû-be-râh olmaz baña
3. Cāy-ı bî-cādan haber-dâr oldu çün kim bu dilüm
Râh-ı Hâk' da degme menzil cāy-gâh olmaz baña
4. Olalı leşker-keş-i şaff-ı şüfür-ı ma' rifet

Bu qalem-rev içre bir ęayrı sipāh olmaz baña

5. Ehl-i zühdüñ şerr u şürundan n’ola kılsam hāzer

‘ Āşıkam ‘ āşıkdan özge hayr-hāh olmaz baña

6. Şeyh-i vaktem hırka-i tecrīde girdüm tā ebed

Dilden özge Hākkıyā bir hanıkāh olmaz baña

یئس الماردی الشیطان منك هذه اشارة لطيفة لمن ار من سبقني اليها وقوله والقران [a62] الحكيم اي بحق القران المحكم فان الله يحكم اياته وينسخ ما يلقي الشيطان بل اللذين اتقوا اذا مسهم طائف من الشيطان تذكروا فاذا هم مبصرون زنظير هذا اني كنت في الحطيم اي في حجر الكعبة مرة فاذا الدنيا تمثلت لي في صورة عجوز وفي المطاف تدار زينتها وتعرض على الناس فقالت لها مري سالما هذا اي سالما من شرك وفتنتك هذا مشير الى هذا الفقير وحفظني الله عن النظر الى تلك الزينة فلم ارفع لها راسا اصلا واعلم ان الجلال والشیطان والنفس كلها من باب واحد وانما يقال الجلال في مرتبة الحقيقة والشیطان في مرتبة الشريعة والنفس في مقام الطريقة والكل داخل تحت الاسم المضل واما الدنيا وما سوى المولى فمن اسباب الضلال والاضلال الا ترى الى قوله تعالى فازلهما الشيطان اي كان سببا لزللها من حيث ما القى عليهما من الوسوسة وتمني الخلود في الجنة والنعيم فكان النعيم من اسباب الزلل ولذا جعل الايمان والطاعة لاجل الجنة غير مقبول فاهل الآخرة مغيوبون بحبهم الجنة وعملهم لها من غير ان يكون المقصد الاقصى هو الله تعالى وقربه كما ان اهل الدنيا مفتونون بحبهم الدنيا وعملهم لها فاعمل في الدنيا لله لا لها ولا للآخرة فان العمل مما يقتضيه الجسد وجزاؤه الجنة ودرجاتها بوعد الله تعالى كما ان العلم والمعرفة الالهية مما يستلزمه الروح واجره المشاهدة فالكل من الجسد والروح في النعيم المقيم الى الابد وهو الكمال الذي يقتضيه النشأة البشرية واما الملك فلا حظ له من النعيم الصوري من حيث نشأته النورية واما الجن فهم وان كانوا [b62] من اهل العمل والاجر لكنهم لا يجازون بالجنة بل لهم موطن اخر لمجازاتهم يعلمه الله تعالى وقد عرفه لبعض اهل الكشف لكنهم ستروه ادبا مع الله كما قال ابن عباس رضي الله عنه ابهموا ما ابهم الله وفصلوا ما فصل الله ولاجل الاضطراب في موطن اجرهم قال بعضهم بانه يحتمل ان يكون الاعراف وعلى تقدير ذلك فكيفية الاجر مجهولة لان نعيمهم في الدنيا غير نعيم الادي فاكلهم وشريهم ولباسهم ونكاحهم من واد اخر في الدارين فاعرف من هذا فضل المؤمنین من البشر على غيرهم فان لهم النعيم الظاهر والباطن في اقصى الدرجات فالمنة لله في كل الحالات.

[[26a] Asi şeytan senden umudunu kesti. Bu Kur’ân-ı Kerîm ve Rasûl’un kavline lâtif bir işarettir. Muhakkak ki Allah Teâlâ ayetleriyle hükmeder. Onlar şeytanın

telkinlerini geçersiz kılar ve bir şeytan tâifesi onlara yanaştığında Allah'tan korkarlar. Bir defasında Kâbe'de Hacerü'l-Esved'in ordayken dünya bana zînetini insanlara sunarak tavaf yapan bir ihtiyar sûretinde görüldü. Ve ona senin fitnen ve şirkinden uzağım dedi. Bu fakire işaret ediyor. Allahu teala o zinete nazar etmekten beni muhafaza eylesin ki asla başımı kaldırıp ona nazar etmedim. Bil ki şeytan, nefis ve celâl birdir. Celâl hakikat mertebesinde, şeytan şeriat mertebesinde ve nefis tarikat makâmındadır denilir. Ve tümü Mudill ismini kapsar. Dünyada Allah Teâlâ'nın hâricindeki herşey dalâlet ve aldatmaya sebep olur. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: *فازلهما الشيطان* “Sonra şeytan onların ayağını oradan kaydırdı.” Onların (Hz. Âdem ve Havva) ayaklarının kaymasının sebebi şeytanın verdiği vesvesedir. Ve onlar cennette sonsuz kalmayı ve nimetlerin devamını temennî ediyorlardı. O nimetler ise hataya düşmelerine sebep olmuştur. Bu yüzden îmân ve taatın cennet uğruna olması makbul değildir. Âhîret ehli amellerini cennet için değil sadece Allah Teâlâ'ya yakın olmak için yaparlar. Ehl-i dünya ise dünyaya meftun olup âhîret ve Allah için değil yalnızca dünya için çalışırlar. İlim ve marîfet-i ilahiyenin rûh ile kazanıldığı gibi amel de beden ile yerine getirilir ve mükâfatı Allah'ın vaadettiği gibi cennettir. Bu sonsuz nimetler ister ruh ister beden ile kazanılsın, insanlığın gelişimini netice veren şey kemaldır. Cin taifesi ise amel ve ecir ehlidir. Fakat cennet ile değil başka bir yurt ile mükâfatlandırılacaklardır. Allah en iyisini bilir. [26b] Bazı ehl-i keşif bunu bildirseler de Allah'a karşı edeplerinden setretmişlerdir. İbn-i Abbas -radiyallahu anh- şöyle rivâyet eder: “Allah Teâlâ'nın mübhem(kapalı) ayetlerini mübhem bırakın, mufassal olanları tafsil edin.” Bazıları tarafından denir ki, onların ârafta olması muhtemeldir ve ecirlerinin keyfiyeti meçhuldür. Çünkü onlara dünyada verilen nimetler insanlara verilenden farklıdır. Onların yeme-içmesi, giyinmesi ve nikâhları her iki dünyada da farklıdır. İnsanlardan fazilet sahibi olan müminlere bâtinî ve zâhirî nimetler diğerlerine göre âzamî derecede verilmiştir. Ve onlar her hallerinde Allah'a minnettar vaziyettedirler.]

Nazm [Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fa' ulün]

1. Yine ' arz eyledi dilber cemâlin

Göñül hayrettedür hâli bilinmez

Yine keşf eyledi ruhsâr-ı âlin
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

2. Girenler cennet-i dîdâr-ı yâra
Koyub deyyârı bakmazlar diyâra
Çü cezb-i 'ışk bakmaz ihtiyâra
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

3. Ne nâz u ni' met-i dünya-yı fânî
Ne zevk ü lezzet-i bezm-i cinâni
Düşübdür özge bir deryâya cânı
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

4. Maḥabbet nârına sūzân olubdur
Vücüd evşâfı yanub yaqılubdur
Tecellî nûrına ḥayrân qalubdur
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

5. Çü Hâk'dur zâhir u bâtında zâhir
Anuñ âyînesidür hep mezâhir
Dil-i Hâkî'ya bilmem n'oldı âḥir
Gönül hayrettedür hâli bilinmez

جاء في الحديث الصحيح من سرّه ان يبسط له في رزقه وينساء في اثره فليصل رحمه وجاء ايض ان
الصدقة والصلة تعمران الديار وتزيدان في الاعمار وفي [a72] حديث اخر ان العبد يكون واصلا لرحمه وقد بقي
من اجله ثلث سنين فيمدها الله له فيجعلها ثلثين سنة ويكون العبد قاطعا لرحمه وقد بقي له من اجله ثلثون
سنة فيقصرها الله حتى يجعلها ثلث سنين وفي حديث اخر لا ينفع حذر من قدر والدعاء ينفع مما نزل ومما لم
ينزل وان البلاء لينزل فيتلقيه الدعاء فيتعجلان الى يوم القيمة اي يتدافعان ويتقابلان كما قال في تاج المصادر "
الاعتلاج بايكديكربيا ويختن دركشتيكرفتن وانجه بدان ماند " وسمع رسول الله صلى الله عليه وسلم ام حبيبة

رضي الله عنها وهي تدعوا وتقول اللهم امتعني بزوجي رسول الله وبأخي معاوية وبأبي ابي سفيان فقال عليه الصلاة والسلام سألت الله في ارزاق مقسومة وآجال مضروبة لا يعجل شيء منها قبل محله ولا يؤخر شيء منها بعد محله فلو سألت الله ان يجيرك من عذاب في القبر وعذاب في النار اي لكان احسن واولى . وفي حديث اخر فرغ ربك من الخلق والرزق والاجل وشقي اوسعيد وعن مالك بن دينار قدس سره انه دعا في حق امراة حبلى منذ اربع سنين فقال اللهم ان كان في بطنها جارية فابدلها غلاما فانك تمحو ما تشاء وتثبت وعندك ام الكتاب فجاءت بغلام بتلك الساعة وعن بعض الحكماء كل قليلا تعش كثيرا او غير ذلك من الاثار والاخبار .

[*Hadīs-i Şerīf'te Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: "Sadaka ve sıla-i rahim kişinin ömrünü uzatır."* [27a] *Yine başka bir Hadīs-i Şerīf'te Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: "Biz ömrü uzatmak için sıla-i rahimden başka birşey bilmiyoruz. Bazen birinin üç yıllık ömrü kalır ama sıla-i rahimi yerine getirdiğinden Allah ona otuz yıl daha ekler ve toplamda otuz üç yıl olur. Bazen de birinin otuz üç yıllık ömrü kalmasına rağmen sıla-i rahmi terkettiğinde Allah onu üç yıla indirir."* *Âişe'den (r.a.): Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: "Sakınmak kaderi değiştirmez. Dua ise inen belaya da henüz inmemiş da fayda verir. Bela iner ve dua ile karşılansınca kıyamet gününe kadar birbirleriyle mücadele eder, vuruşurlar. Peygamber (s.a.v) 'in zevcesi Ümmü Habîbe şöyle demiş: "Allahım! Bana zevcim Rasûlullah (s.a.v), babam Ebû Süfyan ve kardeşim Muâviye ile fayda ver!" Bunun üzerine Peygamber (s.a.v): "Sen Allah'tan muayyen ecellere, ma'dud günlere ve taksim edilmiş rızıklara ait bir şey istedin. O hiç bir şeyi vakti gelmeden yaratacak yahut bir şeyi vaktinden sonraya bırakacak değildir. Şayet Allah'tan seni cehennemdeki bir azaptan veya kabirdeki azaptan korumasını isteseydin daha hayırlı ve daha faziletli olurdu."* *buyurdular. Yine başka bir hadîste şöyle geçmektedir: "Rabbin o kimsenin rızıkını, ecelini, amelini ve iyi bir kimse mi yoksa kötü bir kimse mi olacağını tamamlar."*]

[HER YERDE SEBEB DA‘VĀSĪ OLMAZ]

Ma‘lûm ola ki bu âşâr miyânında te‘âruz vâқи‘ olmağla ‘ulemā-i tarafeyn tevfiğde vücûh-ı keşîre dimişlerdür. Vech-i te‘âruz budur ki cemî‘-i eşyâ kazâ ve

qaderle [27b] dūr; gerek zī-rūḥ ve gerek ğayrı. Ve her¹⁷⁴ nesnenūñ ecel-i müsemması vardur ki intihāda müteğayyir olub ṭavr-ı āḥire duḥūl ider. Ḥattā cāriyeleri ba‘zı ev‘ıye ve ālātı keşr üzerine ḍarb olunmaḡdan nehy olındı. Zīrā ol münkesir olan nesnelerin daḡı ecelleri vardur ki insān ve ḡayvān bir baḡāne ve sebep ile helāk olduğı gibi anlar daḡı fenā bulurlar. Ve tevhīd-i ef‘āl mucībince cümlede te‘şīr Allāh Ta‘ālādandur.

Pes, her yerde sebep da‘vāsı olmaz; zīrā ḡazā-yı mübremin redd itmek mümkün degüldür ve ḡaḡıḡatda fā‘il Allāh Ta‘ālādur. Bu cihetden Enes‘den -raḡıyallāhü‘anh-mervīdür ki: “ On sene ḡadar Rasūlullāh’a -şallallāhü ‘aleyhi ve sellem- ḡizmet eyledüm. Hıḡbir kerre şunı niḡün işledüñ veya şunı niḡün işlemedüñ dimediler, zīrā ḡazāya nazar iderlerdi.” Ve bu maḡāmuñ ba‘zı esrārındandur ki ba‘zı meşāyiḡa mihmān nüzūl itdikde, bir dervīşi sofrā ve ni‘met ihzārīḡün irsāl ve dervīş daḡı te‘ḡīr idicek sebebden istifsār olındıkda, sofrā içinde ḡarınca olmağla, kendi irādetiyle¹⁷⁵ ḡurūca dek tevaḡḡufdur didi. Ve şeyḡ bu ma‘nāyı taḡsīn ve bu ḡālī fütüvvetden ‘add itdi. Fe-emmā bu ḡazīyye ba‘zı ekāmīl-i nāsa mün‘akis olduğda: “Fütüvvet o idi ki berā-yı ta‘cīl-i ṭa‘ām ḡarıncayı sofradan ṭarḡ itmek gerek idi.” Didi. Zīrā ta‘cīl-i mezkūr mesnūndur. Ve her nesne ki sūnnet-i me‘şūreye müşādeme eyleye, terki lāzımdur.

El-ḡāşıl ḡarıncanuñ sofrāya duḡūlī ḡazā ise berā-yı ta‘cīl ṭa‘ām ihrācı daḡı ḡazādur. Pes, ḡazāyı ḡazā ile muḡābele itmek gerek idi. Anuñḡün silāḡla a‘dāyı def‘ ve du‘ā ile belāyı red ve nāḡışuñ kemālını celb iderler. Vech-i tevfiḡ budur ki a‘māl-i şer‘iyyenūñ bedeniyye ve mālīyyesinde tefāvūt ve tefāzul [28a] olmağla şadaḡa ve şile-i raḡm ve emşālī sā‘irlerden istiḡnā olındı. Ve bi‘l-farz rızḡ u ‘ömr ziyāde ve noḡşān ḡabul itse ziyādeliği ba‘zı a‘māl-i fāzılāya menūṭ olurdı ki te‘şīrde ḡayrılardan eblağ ve neticede sā‘irlerden aḡvādur.

¹⁷⁴ her: A bir

¹⁷⁵ irādetiyle: A İ2 irādetleriyle

Pes, kelâm farz-ı muhâl maqûlesinden olub mübâlağaya maḥmûle olur ki şadağa ve şile gibi a‘mâl-i sâ’ire kıyâş olınmayub şânlarında i‘timâm olunmaq gerekdür. Ve ba‘zılar didiler ki rızkuñ ziyâdeligi bereket ve ‘ömrüñ efzun olması ba‘de’l-intikâl zıkr-i Cemîl’üñ beḳasıyladur. Zîrâ beḳâ-i zıkr-i cemîl ‘ömr-i şânî ve ḫayât-ı baḳıyedür. Bu sebebdendür ki ba‘zı ekâbire du‘a itdikde “kıyâmete dek mu‘ammer olasin.” dirler. Zîrâ maḳşud ya mübâlağa veyahud bekâ-i zıkrdür. Anuñçün ekâmil-i nâs ‘alâ hazâ el’ân ve alâ kıyâmi’s-sâ‘ah zindelerdür. Zîrâ eşerleri bâḳîdür. Ve Rasûlullâh -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- ḫayât-ı bâḳiye ehlidür. Şol ma‘nâdan ki şer‘î bâḳî ve âşarı câvidân ve etbâ‘ı taşliyye ve teslîm üzerine müstemirdür.

Nazm [Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fa‘ûlün]

1. Çerâğ-ı dîde-i âdem Muḫammed
Delîl-i rûşen-i ‘âlem Muḫammed
2. Ḥarîm-i şadrî dârü’l-mülk-i ma‘nî
Dili sırr-ı Ḥaḳḳ’a maḫrem Muḫammed
3. Fürûğından olur peydâ nice mâh
Tecellî eylese bir dem Muḫammed
4. Bu bezm-i ‘ışḳda dil-teşnegâna
Şunar her demde câm-ı Cem Muḫammed
5. Beḳâ-i zât’ına nûrî nişândur
Olubdur neyyir-i a‘zâm Muḫammed
6. Bu Ḥaḳḳî ḳatre-i feyzidür anuñ

Olubdur ‘ilm ile çün yem Muḥammed

[DÖRT NESNEDÜR Kİ ‘ÖMR VE RIZK VE ECEL VE ŞEKĀ VEYA SA‘ĀDETDÜR]

Ve ba‘zı ekāmil-i nās buyurdılar ki şol muḳadderāt-ı külliye ki insāna muhtaşşadur. Dört nesnedür ki ‘ömr ve rızk ve ecel ve şekā veya sa‘ādetdür. Ve bu dört nesne kazā ve kaderün neticesidür. Ve sâ’ir umūr-ı cüz’iyye-i tafşiliyye ta‘ammül ve kesbün [28b] eşeridür. Meşelā bir nesne ba‘zı şurūṭ üzerine mevḳūf olsa ol şartı kesb itmek daḫi kazādandur. Ve meşrūṭun vücūdı aña mu‘allaḳdur.¹⁷⁶ Anuñçün bu maḳūle umūr-ı cüz’iyyeye mu‘allaḳāt dirler ki levḫda ol vecihle müşbetdür. Ve fī nefsi’l-emr kazāda teḡayyür yoḳdur; belki teḡayyür maḳzınün şüretindedür.

Pes, levḫ-i maḫv u işbāta nazār iden müteḡayyir olmaḳ tevehhüm ider. İhtilāf ise aḫvaldedür; ḫaḳīkatda degül. Meşelā eger ḫacc iderse ‘ömrü seksen ve illā altmış olur deyū yazılmışdur. Bināen ‘alā hazā ḫaccı maḳzī ise ‘ömr daḫi seksen olmak lā-büddür. Zīrā ‘ilmullāḫ müteḡayyir olmaz; meḡer maḳzī degül ise ‘ömr daḫi altmış olur. Bundandur ki şıla ve şadaḫa izdiyād-ı ‘ömr ve rızka sebeb olur; zīrā anlara ta‘līḳ olınmışdur.

Ve izdiyād u noḳşān biri birine nisbetledür. Yoḫsa altmış sāl mu‘ammer olan kimsenün ‘ömrü naḳş olınmış olmaz. Ve seksen olanun daḫi ziyāde olmaz ve şol āyet ki Ḳur’ān’da gelür: “Ve mā yu‘ammeru min mu‘ammerin ve lā yunḳaşu min ‘umurihi illā fī kitābin.”¹⁷⁷ Bunun ma‘nāsı ḫadd-i ma‘lūmı tecāvüz ile olan ziyāde veyahud te’ehḫürle olan noḳşān degüldür. Zīrā bu ma‘nā muḫāldür. Nitekim Ḳur’ān’da gelür:

¹⁷⁶ mu‘allaḳdur: A müte‘allıḳdür

¹⁷⁷ “Bir canlıya ömür verilmesi de, onun ömründen azaltılması da mutlaka bir kitaptır.” Fâtır 11

“İzā cā’ e eceluhüm lā yeste’hirüne sâ’aten ve lā yestağdimün.”¹⁷⁸ Belki bālāda işâret olındığı üzre bi’n-nisbe ziyāde ve noğşāndur.

El-hāşıl seksende ve altmışda vefāt idenlerüñ her biri istifā-i ‘ömr ve istikmāl-i müddet itmişlerdür; bi-lā ziyāde ve lā-noğşān.

İşte bundan fehm olındı ki eger bir nesne ta’lîk kabûl iderse ziyāde ve noğşān şüretini kabûl ider; ve illā kabûl itmez.

Ve hağikatü’l-emr budur ki ‘ālem-i ‘ayn ve hārici levğ-i mağfūza nazardur ki [29a] mağv u işbāt kabûl ider. Anuñçün kâfir ve fāsık, mü’min ve muti’ olur. Ve bil’akis ve bağn-ı ümm ‘ilm-i ilāhiye nazardur ki kabûl-i mağv u işbāt degüldür. Anuñçün ‘ilmullāha ümmü’l-kitāb dinildi, zîrā bağn-ı ümmle birdür. Ya’ nî rağm-ı māderde cenān istikmāl-i cesed idüb menfūhu’r-rūğ oldığı vağitde emr-i ilāhî ile mü’ekkel olan melegüñ tağrîr itdüğü ‘ömr ve rızğ ve ecel ve sa’adet ve şekāvet ‘İlmullāh’a muğābığdur. Ve levğ-i mağfūzda olan mağv u işbāt dağı mükellefün hālîni aşla ircā’ içündür. Meşelā kâfir ki mü’min olmasa gerekdür, ‘ilm-i Hağ’da mü’mindür. Egerçi levğda kâfirdür, soñra ki mü’min olur; levğda dağı imānı şābit olub şüret-i ‘ilmiyye vücūd bulur. Ve ‘aks dağı böyledür. Nitekim Eş’arî “Ve kâne mine’l kâfirîn.” de iblîs hağğında zāhib olmışdur. Ya’ nî iblîs ibā ve istikbār itmekle soñradan kâfir olma degüldür. Belki ‘ilm-i ezeli’de kâfirdür ki ibā ve istikbār ol ma’nâyı keşf içündür. Anuñçün teklîfât-ı şer’iyye, ħabîs ve çayyibi biri birinden temyîz içündür.

Pes, zāhiren imānına nazār iden “mü’min idi kâfir oldı” dir. Ve “kâne” kelimesini “şār” ma’nāsına ağz ider. Ve i’tibār itmeyen “kâne”yi istimrāra ħaml ider. Ve “ezelen ve ebeden kâfir idi” dir. Ve bu ma’nā zāhir şer’a ensebdür. Zîrā küfr üzerine mağbû’ oldığı istikbārından soñra ma’lûm oldı. Andan muğaddem imānı hālînde ise

¹⁷⁸ “Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar ne de bir an ileri gidebilirler.” A’raf 34 / Nahl 61

mü'min ıtlâk olunmaq aña¹⁷⁹ muhâlif degüldür. Şu kadar var ki bu imâna sa'âdet-i 'ârıza dirler. 'Ârıza ise ma'düm gibidür. Nitekim anuñ hilâfetine şeqâvet-i 'ârıza dirler. [29b] Ve sa'âdet ve şeqâvet-i aşliyye ve 'ârızanuñ cümlesi 'İlmullâh'dadur ki zühûrı aña 'alâmetdür. Velâkin mu'teber olan aşlı ve zâtı olandur; fer'î ve i'tibârı olan degül. Ve bundan fehm olunur ki “ene mü'minün inşâ'allâh” diyen daği sâbıka ve lâhikanıñ mechûliyyetine binâ'en dir. Velâkin zâhir-i hâle nazar itmek haqğdur ki “ene mü'min-i haqğkâ” demek gerekdür. Zîrâ hâlâ imânınuñ haqğkatı vardur ki imân, ikrâr ve şua'b-ı imânı taşşıldür.

Pes, eger aşl-ı imân şahîh ve müstaķim olmasa fer' daği kavim olmazdı. Fe-emmâ verâ-i perdede ne oldığı meçhûldür. Anıñçün hadîşde gelür: “A'melü fe küllin müeyşşerun limâ huliķa leh.” Ya'nî herkes kendi “mâ huliķa leh”i için müheyâdur ki eger 'ameli şüret-i şâliha ise sa'âdetine dâl; ve eger şüret-i fâside ise şeqâvetine nişândur. Egerçi nuhâss-ı iksîrle istiḥâle ider ve şüretinden şüret-i uḥrâya döner; eger kabiliyyeti varsa. Ve illâ cesed-i ḥabîş qâbil-i rûḥ-i pâk olmaz. Ve “evliyâ atılmış oқи gerü döndürürler” didikleri reddi qâbil olana göredür; ğayra göre degül.

Nitekim sengden âyîne olmaz. Fe-emmâ âyîne ğubâr u jengâr qabûl itdi ise daği taşķil ile cilâ qabûl ider. Ve ba'zı 'ulemâ dimişlerdür ki bir kimse haqğında 'ömr-i tavîl taqđir olınsa daği ol 'ömrüñ ḥaddine bâliĝ olmaq ve olmamaq muḥtemeldür ki bâliĝ oldığı şüretde 'ömrü ziyâde ve olmadığı şüretde nâķış olur. Ve bununla bile taqđirde taĝyîr lâzım gelmez. Zîrâ her şahış haqğında muqadder¹⁸⁰ olan enfâs-ı ma'düdedür. Yoḥsa eyyâm-ı maḥdûde ve a'vâm-ı memdûde degüldür. Ve taqđir olınan enfâsuñ eyyâmı şihḥat ve ḥuzûr ve marâz [30a] ve ta'abla ziyâde ve noqşân kabûl ider. Nitekim ba'zı tavâ'if, ḥabs-i enfâs iderler. Ve anuñla 'ömrleri ziyâde olur. Ve ba'zı emrâz zîķ-i şadr ḥasebiyle sür'at-i teneffüs ider. Ve bir günde bir kaç günlük nefes vücûda gelür.

¹⁷⁹ aña: A'da yok

¹⁸⁰ muqadder: A'da yok

Nitekim ba‘zı ekām ile ecel-i müsemması ta‘yîn olunur. Fe-emmā hadd-i mu‘ayyenden bir kaç zaman mu‘kaddem dünyadan intikāl ider. Ve ihbār-ı Hakk’a göre kizb da‘hi lāzım gelmez. Zīrā ma‘şūd olan eyyām-ı tekmilini ta‘hiddür. Çünkü ol eyyāmdan mu‘kaddem kuvvet-i isti‘dādı cihetiyle bi‘l-fi‘l kemāl-i zātī ve şifātisi vücūd bula, hadd-i mu‘ayyene bülūga hācet kalmaz. Ve ma‘būz olur. Ve ba‘zılar da‘hi hayāt-ı ha‘kīkiyye ile bir müddet kalur.

Ve bu fa‘kīrūn fehm itdiği budur ki; bu ma‘kūle ma‘ānī ta‘līk kabīlinden olur. Güyā demek olur ki eger şı‘hat-i mizāc üzerine müstemir olursa enfāsı eyyām-ı keşireye münkasime olur. Tūl-i ‘ömr bulur; ve illā nākış kalur.

Ma‘ahazā zamānuñ a‘şlı dehrdür ki ān ğayr-ı münkasimdür. Ve eyyām ve esābī‘ ve şühūr ve a‘vām ki ‘arızadır. Ol āndan tafaşsul itmişdür. Ve şer‘de tefşile i‘tibār vardır. Nitekim ehille mevākīt-i nāşdur. Ve nehār-ı şer‘ī va‘kt-i şiyāmdur. Ve şems ü kamerūn deverānından hāşıl olan fusūl-i erba‘ada hālka fevā‘id-i keşire vardır. Anuñçün ‘arş-ı mecīdī va‘z’ itmiş ve anuñ yüzünden umūr-ı ‘ālemi tedbīr eylemişdür. Anuñçün ‘ālem-i ta‘dīr ve kazā icmāl ve ‘ālem-i tedbīr ve hikmet tafşil iktizā itmişdür. Ve bir nesnenūn a‘şlı basīt olma‘dan, fer‘i da‘hi basīt olma‘ lāzım gelmez; belki mürekkeb olur. Zīrā neticedür. Ve netice kıyās-ı mürekkeb [30b] üzerine mev‘ufdur. Ve emr-i İlahī gerçī¹⁸¹ emr-i vāhiddür, fe-emmā şu‘unāt-ı İlahiyye zāt ve şifāt ve kavīl üzerine mübeyyendür. Çünkü herkes [mü]şākele ve münāsibi üzerine ‘āmildür.

Lā-cerem eşyāda da‘hi cānib-i besātat var ise da‘hi cenāb-ı terkīb da‘hi vardır. Ve lafz-ı kün üç harfdan mürekkebdür. Zīrā a‘şlı “ükün” dūr. Hemze-i vaşla i‘tibār olunmayca‘k üç harf bākī kalur ki ferdāniyyet-i Hakk’a remzdür. Ve Seneviyye tā‘ifesi bu ferdāniyyetden bī-‘haber olduklarından iki mevcūd-ı vācib işbāt idüb birine “yezdān”

¹⁸¹ gerçī: A ger

didiler ki hālîku'l-ḥayrdur. Ve birine “ehriman” didiler ki hālîku’ş-şerdür. Ve tã’ife-i Mu‘tezile’ye daḥi bu sū-i i‘tikād sārî olub hālîkı taḫsîm itdiler. Ve ḥalkla Ḥaḫḫ’ı müşterek kıldılar. Ve bilmediler ki şerri ḥalk itmek şerri işlemek gibi degüldür. Zîrâ şerri işleyen maḥall-i keyânîdür; yohsa ol maḥalli ve fi‘li ḥalk iden degüldür.

Ve bu maḫâmda ‘uḫûl-i nâs degül küşûf bile muḫtaribdür. Edeb budur ki zâhir-i şer‘ ma‘mûlün-bih ola. Zîrâ Şâri‘’de ḥaḫâ yokdur. Ve ‘aḫlı tehzîb itmedikçe keşf olmaz. Ve her keşfe daḥi şaḫîḥ dinilmez. Zîrâ kimi kevnî ve kimi ḥayâlîdür. Şol ki kevnîdür; süflîdür. Ve şol ki ḥayâlîdür; za‘îfdür. Zîrâ verâ-i perdedendür. Eger keşf ḫalbî olursa ‘ayndan gelür. Ve ‘aynuñ idrâk-i ḥissîsinde ḫuşûr olmadıḡı gibi bâşîretüñ idrâkinde daḥi noḫşân olmaz. Ve zîkr olınan taḫrîrâtdan nice şübühât mündefi‘a oldı. Velâkin fehmi diḫḫatle nazara muḫtâcdur. Ve belki nazar-ı mücerred daḥi kifâyet-i zevḫ-i ḫaḫîḫî [31a] daḥi lazımdur. Ve kemâl-i şu‘ûbetinden ötüri bu mebhâş zebân-ı Türkî ile taḫrîr olındı. Tâ ki fehme bir miḫdâr aḫreb ola. Ve ‘ünvân-ı mebhâşda irâd olınan âşâr u aḫbârda daḥi mezâyâ ve fevâ’id-i zâ’ide vardur. Velâkin bu miḫdâr üzerine ḫaşr olındı.

Sü’âl olunursa ki ḫûl-i ‘ömr ile ḫaşr-ı ‘ömrüñ ḫanḡisi evlâdur?

Cevâb budur ki ebu’l-beşer Âdem’üñ -‘aleyhisselam- arza ḫübûtı mertebe-i ‘ıḫş ve derecât-ı ma‘rifet ve maḫâmât-ı tecelliyâtda tekmîl-i vücûd içün idi. Ve bu ma‘ânî-i kemâliyyenüñ zḫûrı tetricîdür. Anuñçün ḫûl-i ‘ömr lâzım geldi. Nitekim ḫadîsde gelür: “Ṭübâ limen ḫâle ‘umrühü ve ḫasene ‘amelühü.”

Pes, şaḡîr ve nâ-bâliḡ intikâl idenler neş’elerin tekmîl itmediklerinden sâzec ve nâḫış giderler. Ve bu ümmete göre ḫûl-i ‘ömr daḫâ’ḫḫatü’r-reḫâb didikleri mâbeynü’s-sittîn ve’s-seb‘îndür ki bu müddetde mütezekkîr olmayan aşlâ ma‘dûd degüldür. Ümem-i sâlîfe ise böyle degüldür. Zîrâ tenezzülât-ı vücûd tetricî olmaḡla anlar içün altı

biñ sene ve ‘ömr-i ʔavīl taḫdīr olındı. Ve ol tenezzülātuñ iḫtızā itdügi kemālāt-ı insāniyye bu ümmet-i merḫūmede müctemi‘ olmağla ʔuvvet-i isti‘ dādlarından ʔalīle illā ‘imād-ı keşiretü’l-berekāt oldılar. Ḥuşuşan ki şabāḥ-ı ʔıyāmet-i ʔarīnde geldiler ki esrāruñ bürüzı ve ḥafıyyātuñ ʔuhūrı zamānıdır. Bu sebebden zamān-ı evvelde ictihād-ı keşirle ḥāşıl olan ma‘ānī bu devrde nazār-ı ʔalīl ile ḥuşūle gelür. Velākin bu a‘şārda ‘ulūm ʔoḫ fe-emmā a‘māl yoḫdur. ‘İlm-i nāfi‘ ise a‘māl-i şāliḥa ve sülūk ve taḫvānuñ neticesidür. Yoḫsa terk ü taḫlīdüñ degül. Bu yüzden ḥalḫuñ ızḫrābdan ḥalāş oldıḫları yoḫdur. [31b] Fe’fhem cidden.

Nazm [Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün]

1. Eger var ise sende zerre denlü ğayret ey ‘ārif
Hevādār olmağa ḥurşīd’e eyle himmet ey ‘ārif
2. Şerī‘ at olmasa virmez ḥalāvet ma‘ rifet hergiz
Nemekdendür ta‘ām-ı müştēhāya lezzet ey ‘ārif
3. İkilik perdesin keşf eyle vech-i cāndan ʔurma
Verā-i perdeden zīrā görünmez vaḫdet ey ‘ārif
4. Bu cām-ı şırfa şarf it naḫdüñi bezm-i maḥabbetde
Dimāğ-ı cāna budur dost-gānī şerbet ey ‘ārif
5. Kemāl ister isen okı ders-i ḥaḫḫı Şeyḫ Ḥaḫḫī’dan
Yüri ehl-i ḥayāl ü vehme itme minnet ey ‘ārif

Velehū

1. Hülüş-ı dil gidüb 'ālemden ādem kalb-zen oldı
Mürü'et qalmadı merdem diyenler cümle zen oldı
'Arūs-ı dehre ārāyiş virüb meşşāta-i tezvır
Cihān āyīnesinde cümle şüretler düzen oldı

في السحر الاعلى ليلة الثلاثاء سلخ ذي الحجة خوطبت بقوله ما وجدته لم تجده ابؤك الصالحون اي ما وجدته انت ووصلت اليه من العلوم والمعارف الالهية الكلية الاجمالية والجزئية التفصيلية والمراد بالاباء الصالحين شيوخي الذين اغزيت اليهم من ارباب الحقائق وهم احد وثلثون الى ان ينتهوا الى الامام المرتضى كرم الله وجهه وفيه تبشير لهذا الفقير ببعض الخصائص والكل عين المنة والحمد لله على ذلك وفيه اشارة ايض الى ان السلف بمنزلة الاباء للخلف اذ المراد بالابوة مرتبة التربية التي لا مرتبة فوقها الا مرتبة الالهوية كما يفهم من قوله تعالى الحمد لله رب العالمين وقد كانت الاوائل يطلقون لفظ الاب على الله بمعنى المرابي [a23] ثم نهى عنه في هذا الشرع وعد من اللاحاد لما فيه من الابهام وجعل الاب اثنين ابا لسلسلة الظاهر وهو ابو الاجسام و ابا لسلسلة الباطن وهو ابو الارواح ومنه قوله عليه الصلاة والسلام يا علي انا وانت ابوا هذه الامة وفهم منه ان فاطمة الزهراء رضي الله عنها من الامهات ايضا وان الابناء الصورية كما لا ينكحون الامهات الصورية كذلك الابناء المعنوية وهم اهل الارادة بالنسبة الى الشيوخ لا ينكحون الامهات المعنوية وذلك من طريق الوجوب طريقة لانه عهد ملتزم من لدن الصدر الاول الى اخر الزمان فلا ينقص مع ما في نكته من رفض اشارة القران كما قال تعالى وازواجه امهاتهم وفيه تلويح ايضا الى انه لا بد للمؤمن من السلسلة المعنوية ايضا لما جرى اهل الله عليه من المبايعة والسلوك فمن انكر المبايعة او اهملها فقد قطع روحه عن الارتباط بسلسلة الارواح العلية وكان من اهل الارض لا من اهل السماء والمراد بالصلاح عدم الاخلال بشيء من الاحكام قولا وفعلا في كل حال من الاحوال وفي كل حين من الاحيان ولما كان امرا كسبيا لا خلقيا اغتبط به جميع الاكامل من انبياء او اولياء لكونه مرتبة جامعة لجميع المراتب قال يوسف الصديق عليه السلام والحقني بالصالحين اي بالانبياء الذين دونهم كمال الصلاح وقال تعالى في حق الخليل عليه السلام وانه في الآخرة لمن الصالحين اي كما انه من الصالحين في الدنيا اذ كل كمال لم يكن في الدنيا لم يكن في الآخرة لان الدرجات والقربات نتائج الاعمال والاحوال التي لا تحصل الا في الدنيا لانها مزرعة فلا يحصد [b23] المرء في الآخرة الا ما زرع في الدنيا فاعلم ذلك وافرق بين دار التكليف ودار الجزاء واما جنة الاختصاص وجنة الميراث فمن واد اخر وانما الكلام في جنة الاعمال اللهم اجعلنا من اهل الصلاح وذوي الفلاح في هذا اليوم وفي الصباح. قيل لي عند الصباح يوم الخميس اجمع الهدى اي هو اشد جمعا لانواع الهدايات الظاهرة والباطنة كما قال تعالى يزيد في الخلق ما يشاء اي من الكمالات الصورية والمعنوية حتى عد منها حسن الصورة وحسن الصوت وحسن الحظ والملكات الباطنة كالذكاء والكياسة والتدبير في الامور ونحوها . وفي

الحديث ما بعث الله رسولا الا كان حسن الوجه حسن الاسم حسن الصوت اما الاول فلان الوجه اول ما يلقاه الرجل وهو راجع الى عالم الحقيقة ولذا يمسح عليه باليدين بعد الدعاء وكان نبينا عليه الصلاة والسلام يلمع في وجهه نور الله فلم يره احد بالنظر الصحيح الا تعلق به وقال عبد الله ابن اسلام رض في اول ما رآه هذا ليس بوجه كذاب وقالوا في حق الكمل اذا رآ ذكر الله , واما الثاني فلما فيه من الفال الذي كان صلى الله عليه وسلم يحبه ويوصي بان يكون الوافد اليه حسن الوجه حسن الاسم على ان الاسم عند القوم بمعنى التعيين لدلالته على الحق كدلالة الاسم العلم على المسمى فيكون عطف الاسم على الوجه من قبيل التعميم , واما الثالث فلانه من لوازم الدعوة والتبليغ اذ الطباع السليمة تتنفر عن الاصوات الكريهة والالحن الغليظة المنكرة الا ترى الى قوله تعالى ان انكر الاصوات لصوت الحمير وربما كان الصوت الحسن سببا للكفر وفي الحديث زينوا القرآن باصواتكم اي باصواتكم الحسنة فان خلافها لا يكون زينة للقران الحسن وفيه اشارة الى ان الائمة والخطباء والمؤذنين ونحوهم يجب ان يكونوا من اهل الاصوات الحسنة ليرغب الناس في الجماعات واستماع القران ومن ثم اباح ابو حنيفة وجماعة من السلف الالحن لان ذلك سبب للرقه واثارة خشية وارسال الدموع وكل ما يجمع العبد على مولاه فهو مباح ووسيلة المطلوب المحبوب مطلوب محبوب وان كانت البواطن على التفاوت في التاثر والانفعال والضابطة هي ان كل ميل يتولد من مطالعة الطبيعة للصوت الحسن عند السماع فهو شهوة وكل ميل يتولد من النفس في مطالعة النغمات والالحن عند السماع فهو هوا وكل ميل يتولد من القلب بسبب مطالعة نور افعال الحق تعالى عند السماع فهو عشق وكل ميل يتولد من الروح بسبب مطالعة نور صفاته تعالى فهو محبة وحضور وسكون وكل ميل يتولد من السر بسبب مطالعة نور ذاته تعالى فهو انس والاولان من السماع لا شبهة في حرمتها لانه شيطاني والباقي حلال مطلقا لانه رحماني هكذا حرره شيخنا الاجل الاكمل السيد الفضلي الالهي قدس سره فعليك بالمطاعلة وانظر اية مطالعة مطالعتك من المطالعات المذكورة فان كان جنوحك الى الهوى والسوى فاحذر حتى لا تهوى في هاوية الردى وجانب مخالطة من لا يفرق بين الخبيث والطيب والردى والجيد ان كنت تريد صفاء البال وخلوص الحال .

[Zilhiccenin salı gecesi seher vakti “Sâlih atalarının elde edemediğini sen elde ettin.” sözü bana hitap olundu. Yani senin ulaştığın ve bulduğun tafsilli, küllî icmâlî ve ilâhî bütün mârifet ve ilimler demektir. Salih atadan murad ise bağılı olduğum hakikat erbabından olan şeyhimdir. Allah onu mükâfatlandırısın. Ve onda bu fakire işaret vardır. Yine onda işaret vardır ki selef halefîn ecdad-ı menzilindedir. Ecdattan murad ise ulûhiyyet mertebesi hâricinde ondan daha yüksek mertebe olmayan terbiye mertebesidir. “Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun.” âyetinden anlaşıldığı gibi. [32a] Öncekiler Allah’a ‘اب’ yani ‘baba’ lafzını terbiye eden mânâsında izâfe etmişlerdir. Fakat şeriat bunu nehyetmiştir. Çünkü onda dinden çıkaran bir aldatma vardır. Baba kelimesi iki kısma ayrılmıştır. Birisi cisimlerde zâhir olan baba silsilesi,

diğeri ise ruhlarda gizli olan baba silsilesidir. Hadîs-i Şerîf'te Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: "Ben ve Ali b. Ebî Talib bu ümmetin iki babasıyız." Bundan anlaşılır ki Fatimatü'z-Zehrâ da annelerimizdendir. Öz oğullar anneler ile nikâhlanamadığı gibi şeylere nisbeten irâde ehli olan manevi oğullar da manevi anneleriyle nikâhlanamaz. Ve bu vâcip derecesindedir. Çünkü o başlangıçtan âhir zamana kadar gönülden söz vermiştir. [32b] Çünkü kişi dünyada ektiğini âhirette biçer. Dârü'l-ceza ve dârü't-teklîf arasındaki farkı fehmet. Mükâfatlar ve ayrıcalıklar cenneti başka bir diyardadır. "Allah'ım bizi salihlerden ve kurtuluşa erenlerden eyle." kelâmı cennet içindir. Perşembe sabahı bana hidayetlerin tümü denilmiştir. Yani zâhirî ve bâtinî bütün hidâyet nevîleridir. Allah şöyle buyuruyor: يزيد في الخلق ما يشاء "O, yaratmada dilediğini arttırır." Yani zekâ ve tedbir gibi bâtinî melekeler manevi kemâlâtta; sûret güzelliği, ses güzelliği gibi zâhirî melekeler sûri kemâlâtta. Hadîs-i Şerîf'te şöyle buyuruluyor: ما بعث الله رسولا الا كان حسن الوجه حسن الاسم حسن الصوت "Allah, yüzü ve sesi güzel olmayan peygamber göndermemiştir." Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (sav) yüzü Allah'ın nuru ile parlar. Ve onu doğru bir bakışla gören olmamıştır. Abdullah bin Selam -radiyallahu anh-, Peygamberimizi ilk görüşünde şöyle der: "Rasûlullah'ın yüzünü görünce, anladım ki, onun yüzü yalancı yüzü değildir." Peygamberimiz onu çok sever ve onun, yanında olmasını isterdi. Bir kavimde isim hakka delâlet etmesi açısından belirleyicidir. Allah'ın âyet-i kerîmede "Yürüyüşünde tabî ol, sesini alçalt. Unutma ki, seslerin en çirkini merkeplerin sesidir." buyurduğu gibi tebliğ ve dâvetin gereği yumuşak huyluluk ve tüm kerih seslerden sakınmaktır. Güzeli ses îmâna sebep olabileceği gibi küfre de sebep olabilir. [33a] Hadîs-i Şerîf'te Peygamberimiz şöyle buyuruyor: "Kur'ân-ı Kerîm'i seslerinizle güzelleştirin." Yâni güzel ses ile okuyun. Ve bu âyette, insanların cemâate rağbet etmesi ve Kuran dinlemeleri için müezzinlerin, imamların ve hatiplerin güzel sesli insanlardan olması gerekliliğine işaret vardır. Ebû Hanîfe ve seleften bazıları nağmeli okumaya ruhsat vermiştir. Çünkü o kulun Mevla'sına yakınlaşmasına, kalbinde yumuşaklık ve tesire sebep olur. Mahbûb ve matlûba ulaşmaya vesile olan mübahtır. Öyleyse insanın bâtininde bulunan aykırılık, heyecan, gerilim ve te'sîr gibi meyiller bir ses işitildiğinde insanın mîzâcından doğar. Bu şehvettir. Nağme ve şarkıların işitilmesi ile nefisten doğan bütün meyiller ise hevâdır. Allah'ın ef'âlinin nurunu işitemiz ile kalpten doğan bütün meyiller ise aşktır. Ve Allahu teâla'nın sıfatlarının nuru ile ruhtan doğan

meviller; muhabbet, huzur ve sükûnettir. Ve Allah'ın zatının nûru ile sır perdesinden doğan meyil ünsiyettir. İlk zikrettiğimiz maddenin haram olduğuna şüphe yoktur. Çünkü o şeytânîdir. Fakat geri kalanı helâldir. Çünkü o Rahmânîdir. Şeyhim Seyyid Osman el-Fazli el-ehli -kuddise sirruhu- de böyle yazmıştır. Bu zikrettiğimiz mütalaaları dikkatle incele. Eğer hevâ tarafın ağır basıyor ise ve bütün bu mütâlaalardaki iyi ve kötüyü ayırt edebilecek kabiliyette değil isen dikkatli ve uyanık ol.]

Naẓm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Nağme-i ' aşıkda sırr-ı şûr-ı İsrâfil var
Zinde olmak ister iseñ ala gör bir nefha var
2. Kârger olmaz aña dest-i [33b] havâdiş bir nefes
Olıcak temkîn ile ıalbûñ binâsı üstüvâr
3. Bevre-i devrûñ piyâde irmedi encâmına
Olmayınca zâhid-i dil düldül-i ' ışka süvâr
4. Bülbülüñ eyler şadâsından teneffür zâğ olan
Hiç iki zıd birbiri ile olur mı hem-civâr
5. Değme bir dil kıabil-i feyz olmaz ey Hâkkî bugün
Hiç dünyâda meşreb olur mı şâh-vâr

[EBÎ BEŞİR VE NEZİR BUNDADUR]

Verede hâzihi'l-' ibâti't-Türkiyyeti, fi's-seheri'l-a' lâ min leylete'l-cum'ati's-şâlişi min şehri'l-lâhi'l-muħarremi'l-ħarâm. Min sene erba' i ve şelâsin ve mâ'ete ve elf 1133.

“Eb-i beşîr ve nezîr bundadır.” Ya‘nî râfi‘-i râyet-i İslâm seyyidü’l-enâm - şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- ki¹⁸² beşîr ve nezîrdür. Anuñ feyz-i cemâl ve celâli bundadır. Zîrâ esmâ-i cemâliyye ki lütfâ râci‘dür cennet ve kırbet ve vuşlat ile tebşîrdür. Ve esmâ-i celâliyye ki kıahre müte‘alliğdür. Nâr u bu‘d u firâkla enzârdur. Ve bu iki ma‘nâyı neş‘e-i insân hâmidür. Anuñçün va‘z u tebliğ şadedinde olan ikisi dağı icrâ ider ki gâh tebşîr ve gâh enzâr eyler. Eger muhâtab tarafında eşer-i kıabül bulunursa cemâl bi’l-fi‘l ve celâl bi’l-ķuvve olur. Ve eger red bulunursa hilâfi zuhûr ider ki celâl bi’l-fi‘l ve cemâl bi’l-ķuvvedür.

Pes, cemâlün eşeri nûr, celâlün eşeri zulmet olmağla, ikisi mağall-i vâhidede¹⁸³ bi’l-fi‘l müctemi‘ olmaz. Zîrâ iki muğâlifi cem‘ lâzım gelür. Bundandır ki tulu‘-i şemsde nehâr mevcûd ve zâhir ve leyl ma‘dûm ve mestürdür. Ve bi’l-‘aks ya‘nî ğurûbda zâhir olan leyl ve hafî olan nehârdur. Ve bu ikisi fi’l-ğakîka birdür. Velâkin tecelliyât-ı esmâ’iyye i‘tibâriyle muğtelifdür.

El-ğaşıl leyl ü nehâr [34a] şemsün ğurûb ve tulu‘uyla ħâdiş olub aşlı yevm-i vâhid ve yigirmi dört sâ‘at oldığı gibi esmâ-i cemâliyye ve celâliyye dağı zât-ı vâhide ve müsemmâ-yı ferde râci‘dür. Buradandır ki luğf u kıahrın mebdе’i birdür dirler. İki dest ü bâzu tek mebdе-i gerden ya‘nî boyun oldığı gibi ve sağı el mazħar-ı kıudret olmağla anuñla bağış-ı ziyâde vâki‘ olur, zîrâ celâl cemâle ğâlibdür. Şol ma‘nâdan ki cemâlde rıfķ vardır. Anuñçün şân-ı Nebevî’de gelür: “Ve inneke le‘alâ ħuluķin ‘azîm.” Ve yine gelür: “Ve lev kunte fezzan ğalîza’l-ķalbi le’nfedđü min ħavlik.”

Pes, insân-ı kâmilde iki şıfât dağı kemâl üzerinedür. Velâkin zuhûrları mağalline ğoredür. Anuñçün vaşf-ı şahâbede -rağıyallâhü ‘anhüm- gelür: “Eşiddâ’ü ‘alel küffâri

¹⁸² ki: İ2 ger

¹⁸³ vâhidede: A İ2 vâhidede

ruḥāmā'ü beynehüm."¹⁸⁴ Ve kıyāmetde Allāh Ta'ālā eşkiyāya bir mertebede ğazab eyleye ki andan muḳaddem öyle ğazab itmemiş ola. Buradandır ki ḫalīmüñ ğazābından ḫazer itmeliüdür. Ve Ḥaḳḳ'üñ iki yedi yemīn-i mübāreke ile vaşf olunmaḳ ḳahrın da luṭfun da mūnderic ve meāl-i ğazāb [u] raḫmet olmağa¹⁸⁵ binā'endür ve Ḳur'an'da gelür: "Se nefruĝu lekum eyyuhe's-şekālān."¹⁸⁶ Ya' nī fetḫ-i lāmda fetḫ-i bāb-ı raḫmete remz vardır. Ve bu ma'nā ba'zılarına göre te'ḫīr ṭarīḳıyla olmağın sīn-i istiḳbāl irād olındı. Ve Ḥaḳḳüñ ferāĝı mütefāhim-i nās ve na't-ı kevnī üzerinedür. Ve illā Ḥaḳ'da şuĝl u ferāĝ olmaz. Anınçün vārid olmuşdur ki: "Lā yuşĝıluhu şe'nün 'an şe'nin." Ve bu sırır üzerine gelür: "Vallāhu seri' u'l-ḫisāb."¹⁸⁷ Zīrā her bir ferdle ma'ıyyet-i ḫaḳ olmaḳ sür'at-i ḫisābı iḳtizā ider. Nitekim biñ [34b] kimsenüñ her birine bir muḫāsebeci ta'yīn olınsa şuĝl bir olur. Fe'fhem cidden.

Ve luṭfda mübālağa olur zīrā efḫal bābındandır. Velākin ḳahırda olmaz zīrā 'adl ḳabīlindendür. Ve cemi'-i tekālif ve 'azāb ve 'iḳāb ṭāḳat miḳdārındadır. Nitekim Ḳur'an'da gelür: "Lā yükellifullāhü nefsen illā vüs'ahā."¹⁸⁸ Ve şol ki Ḳur'an'da gelür: "Fezūḳü felen nezīdeküm illā 'azābā."¹⁸⁹ Ve yine gelür: "Zidnāhum 'azāben fevḳal 'azāb."¹⁹⁰ Bu ziyāde ḫāll ve muḫıll olanlara göredür ki yalīñuz ḫāll olanlara göre 'azābları muzā'afdür. Ve ikisi daḫi fi'l-ḫaḳıḳa bi-ḳadri't-ṭāḳadur. Ve illā mu'azzeb olan kimse mütelāşī¹⁹¹ ve yāḫūd 'azābı zevḳ u iḫsās itmek lāzım gelür. Fa'rif cidden.

Ve bunun ḫilāfı ehl-i cennet ḫālidür ki zevḳ-i na'im ve libās ve nikāḫ ve rü'yette berāber degüllerdür. Belki bu ma'nā herkesüñ ḫāl-i maḫşūsına rāci'dür. Anuñçün dünyā ve āḫiretde kemalde olan lezzet-i şūriyye ve ma'neviyye ekābir ve

¹⁸⁴ "Kāfırlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler." Fetih 29

¹⁸⁵ olmağa: A olmağla

¹⁸⁶ "Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız." Rahman 31

¹⁸⁷ "Şüphesiz Allah'ın hesabı çok sür'atlidir." Bakara 202

¹⁸⁸ "Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar." Bakara 286

¹⁸⁹ "Tadın! Bundan sonra yalnızca azabınızı arttıracacağız." Nebe 30

¹⁹⁰ "Azaplarımı kat kat arttıracacağız." Nahl 88

¹⁹¹ mütelāşī: A mütelāşī

mülûkde yokdur. Hattâ kırbân-ı nisâ anlara göre elezz ve sâ'ire nisbetle lezîzdür. Nitekim hadîş-i taḥbîb aña dâlldür. Zîrâ Allâh Ta'âlânın taḥbîb itdügü umûruñ aḥvâli kemâle maşrûfdur. Bu cihetden şalavatdan kıurretü'l-‘ayn ile ta‘bîr eyledi. Zîrâ müşâhedede kemâl-i zâyid vardur. Saña ve baña nisbetle ise ‘imâddan ğayrı ne vardur. Zîrâ keşâfet-i ‘anâşır ḥicâb-ı ğalîz olmuşdur ki riyâzât-ı şâkka ile talṭife muhtâcdur.

Pes, yâ aḥî iftaḥ ‘aynek, zîrâ Qur‘ân‘da gelür: “Ve men kâne fi hâzihî a‘mâ fe hüve fi‘l-âḥireti a‘mâ.”¹⁹² Ya‘nî bir kimsenin başireti mekşûfe ve ḥuşûşan şalavâtta ednâ-yı mükâşefeye kâdir olsa bu ‘âlemde başîr ise daḥî bî-başîret kalur ve o ‘âlemde [35a] ne başar ve ne başiretten eşer bulur. Nitekim Qur‘ân‘da gelür: “Kâle rabbi lime ḥaşertenî a‘mâ ve kad küntü başîrân. Kâle kezâlike etetke âyâtunâ fe nesîtehâ ve kezâlike‘l-yevme tünsâ.”¹⁹³ Ya‘nî dünyâda ki saña tekvînen ve tenzîlen şevâhid-i tevḥîd geldi. Ne başaruñla âşârî gördüñ ve ‘ibretle baḥduñ ve ne ḥod başiretüñle¹⁹⁴ ḥakâ‘îk-ı esmâyı müṭâlâ‘a kılduñ. Bu yüzden sen daḥî bu yüzden maḥrûm olursun. Ve a‘mâ-yı muṭlaḳ kalursun.

Naẓm [6+5]

1. Nûrıdur görinen cümle eşyâda

Ḥaḳ‘dan ğayrı ne var elḥamdülillâh

Sırrıdur bilinen cümle esmâda

Ḥaḳ‘dan ğayrı ne var elḥamdülillâh

¹⁹² “Bu dünyada kör olan kimse âhirette de ködür.” İsrâ 72

¹⁹³ “ O: “Rabbim, beni niçin kör olarak ḥaşrettin? Oysa ben, hakikaten görür idim!” der. Allah buyurur ki: “İşte böyle. Çünkü sana ayetlerimiz geldi; ama sen onları unuttun. Bugün de aynı şekilde sen unutuluyorsun!” Tâhâ 125-126

¹⁹⁴ başiretüñle: A başîrûñle

2. Zātına zātıyla tecellî kıldı
Esmâ vü şifâtı zühûra geldi
On sekiz biñ ‘ âlem nûr ile tıldı
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

3. Vechine yetmiş biñ niķâb örünür
İnsân şûretinde perde bürünür
Yine her zerrede ‘ıyân görünür
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

4. Hâķ senüñle bile olduĝın bildüñ
“Şemme vechu’l-lâh”uñ dersini alduñ
Yine ğayra baķub neden yañıldıñ
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

5. Açıkdur kıllara yüzi sultānuñ
Ĝarīķ-ı nūrıdur her bende anuñ
O yâri gör Hâķķī dīde-i cānuñ
Hâķ’dan ğayrı ne var elĥamdülillâh

قيل لي في الصباح عظموا انفسكم فانها انفسكم الاول جمع النفس بسكون الفاء والثاني صيغة تفضيل بمعنى اشد نفاسا ومرغوبا فيها اي الانفس انفس الاجزاء الانسانية من حيث ظاهرها وانفس القوى من حيث باطنها [b53] والمراد القلوب التي هي المنظر الالهي ومحل التجليات الذاتية والاسمائية والفرق بين القلب وعجب الذنب ان القلب اول ما تعين من القوى واما عجب الذنب فاول ما تكون من الاعضاء وكل منهما باق ولا يطرأ عليهما الفناء فان القلب صورة الروح وجميع كمالاته فيه والروح من عالم البقاء وعجب الذنب مادة الجسد في النشأة الاخرة واذا قال تعالى وهو اهون عليه وان كان لا يتصف بالعسر واليسر فلما وصف الله نفسه بالظاهر والباطن وتجلي بكل من الصورة والمعنى اراد ان يعطي حكم كل اسم في كل موطن ولو في جملة ولذا قال كل شيء هالك اي من حيث صورته لا من حيث حقيقته ومادته واستثنى الانسان في بقاء شي من صورته ايضا وهو عجب

الذنب الذي هو صورة النطق في النشأة الاولى يعني كما ان الله تعالى بنى النشأة الاولى على النطفة ومنها كون الانسان كما قال والله خلق كل دابه من ماء اي من ماء من المياه هي ماء ذلك النوع الذي اشير اليه بالدابة فكذا بنى النشأة الاخرة على عجب الذنب الذي هو اول ما تكون من النطفة وهو قدر خردلة كما ان بذر النطفة كذلك كانت النشأة الاخرة كأنها تكونت من النطفة فان المتكون من المتكون من الشيء متكون من ذلك الشيء فكان الاول والاخر متلاحقين متناسبين على انه قد ثبت ان الله تعالى يمطر بعد مضي اربعين سنة من النفخه الاول مطرا يشبه المني في البياض والغلظة فيترى العناصر من ذلك ويكون هيئة الهيكل كهيئة في الدنيا فالنشأة الثانية مثل الاولى في الصورة [a63] وان كان فرق بينهما لطافة النسبة الى السعداء وكثافة بالنسبة الى الاشقياء واما اعادة الروح الى البدن الثاني كنصب الرجل في منصبه بعد العزل منه لان الروح المدبر هو الروح الاول وكذا العناصر لانه من حل الا الصورة والعوارض وهذا بالنسبة الى من لم يكن من اهل التذكية فان اجساد الكمل لا تنحل ابدا واصل السرير وصورته باقيا بالنسبة اليهم لانهم الباقون بقاء الله لا بابقائه فافهم جدا.

[Sabah vakti bana şöyle denildi: “Nefislerinizi yüceltin, muhakkak ki o sizin nefislerinizdir.” Birincisinde nefis çoğul olarak gelmiştir ve nefis kelimesinde “fa” harfi sükûn hâindedir. İkincisinde ise tafdil sigası ile gelmiştir. Kıymetin fazlalığı mânâsındadır. Nefisler kelimesinden kasıt ise bâtinî ve zâhirî açıdan insanı oluşturan cüzlerdir. [35b] Allah’ın isimleri ve zâtının tecellî yeri ve ilâhî bir görüntü olan kalplerin isteğidir. Kalp ve acbü’z-zeneb arasındaki fark şöyledir ki; ilk enerji kalbe tayin edilir, acbü’z-zeneb ise uzuvların ilk oluştuğu kısımdır. Kalp ise rûhun sûretidir ve bütün kemâlâtlar ondadır. Ruh bekâ âleminden, acbü’z-zeneb ise maddî âlemdendir. Allah şöyle buyuruyor: “Bu, O’na göre (ilk yaratmadan) daha kolaydır.” Allahu kendisini bâtinî veya zâhirî olsun tecellî ettiği bütün sûretlerde zorlukla değil kolaylıkla vasıflandırmıştır. Allah şöyle buyuruyor: “O’nun zâtından başka her şey yok olacaktır.” Yani hakikat bakımından değil sûreti bakımından yok olacaktır. Fakat ilk yaratılışta bir damla su olan acbü’z-zenebin bekâsı istisnâdır. Allah insanı bir damla sudan yaratmıştır. Allahu teâlanın “Allah, bütün canlıları sudan, nutfeden yarattı.” ‘دابه’ bütün canlılara işaret eder. Ve aynı şekilde ilk yaratılışta o nutfeden yaratılan insan, ikinci yaratılışta da o acbü’z-zenebden yaratılacaktır. Ve o acbü’z-zeneb su damlası gibi hardal tanesi kadardır. Hadîs-i Şerîf’te şöyle geçmektedir: “İlk yaratılıştan kırk sene geçtikten sonra Allah semadan su indirecek ve insanlar yerden ot biter gibi bitecekler. İnsanda bir kemik hariç hepsi çürür. Bu çürümeyen acbüz-zeneb denen kuyruk sokumu kemiğidir. Kıyamet günü yeniden yaratılış bundan terkib

edilecektir.” [36a] Said ve şakî olan ruh arasında letâfet ve kesâfet bakımından fark vardır. O gün mü’min (said) ruhlar ışık hâlinde, kâfir (şakî) ruhlar karanlık hâlde gelir. İkinci kez sûrun üflenmesinden sonra Allah her rûhun kendi cesedine girmesini emreder.]

Nazm [Mefâ‘îlün / Mefâ‘îlün / Fa‘ûlün]

1. Vücûd evşâfını ‘ışık oduna yağ
Fenâ ender fenâ bulmağ dilerseñ
Giyüb Hağğ’uñ libâsın Hağ ile bağ
Beğâ ender beğâ bulmak dilerseñ
2. Geçüb bu “kâbe kavseyn”-i şifâtı
Bulagör soñra “ev ednâ”-yı zâtı
Bu cân ü cisme vir bâkî hayâtı
Dü ‘âlemde liğâ bulmağ dilerseñ
3. Muğaddem ‘ışkla giryân olagör
Sivâdan ‘âkıbet ‘üryân olagör
Şühûd-ı zâtında hayrân olagör
Kamu derde devâ bulmağ dilerseñ
4. İdenler ‘âlemden ‘ayna terağğî
Görürler perdesiz didâr-ı Hağğ’ı
Bu imkân rütbesin fehm eyle Hağğî
Ridâ-i Kibriyâ bulmağ dilerseñ

[ALLÂH TA‘ÂLÂ’YA NİSBETLE HİCÂB YOĞDUR]

Qalallāhu subhānehū: “Ve‘ lemū ennalāhe yeḥūlū beyne’l-mer’i ve qalbihi.”¹⁹⁵ Ma‘ lūm ola ki Allāh Ta‘ ālāya nisbetle ḥicāb yoḡdur. Zīrā ma‘ iyyet ve aḡrebiyet āyetleri anı münāfidūr. Ve aşılda sırr-ı insān sırr-ı ilāhī’dūr ki rūḡ-ı müdebbir didikleri ol sırruñ eṡeri ve qalb ol eṡerūñ ṡureti ve ṡab‘ ü heykel bunlaruñ fer‘ ü zıllidūr. Ve zıll, güneṡe ḡā’il oldıḡı gibi ṡab‘ ü heykel daḡı qalb ü rūḡ u sırra ḡā’ildūr. Bu cihetden dimiṡlerdūr ki ḡicāb üçdūr. Biri ‘ādetdūr ki [36b] ḡāricdendūr. Ve ol bir ma‘ nādūr ki ‘avām-ı nās aña mu‘āvede iderler. Ya‘ nī “merraten ba‘ de uḡrā” iṡlerler. Ve biri daḡı ṡab‘ ve biri daḡı nefisdūr ki bu ikisi dāḡıldendūr. Velākin ṡab‘ uñ eṡeri ṡehvet ve nefṡuñ muḡtezāsı hevā ile ḡareketdūr.

Ve bu üç nesne ḡicāb ḡalīz ve keṡif ve zulmānidūr. ḡattā ‘ādet didikleri bir mertebeye varmıṡdur ki ḡalkuñ aña ferā’iz ve sünenden ziyāde tehālükü vardır. ḡuṡuṡan ki ‘ādetleri umūr-ı mübāḡadan degüldūr. Belki ekṡeri bid‘at-ı seyyi’e maḡülesindendūr. Anuñcün, bu a‘ṡārda da‘vetlere icābet itmek sünnet-i mehcüredūr. Zīrā münkerātdan ḡālī degüldūr. Ve da‘vete icābet iden elbet nādım olmalıdır. Ve ‘ādet-i mezküre libāsda ve ekl ü ṡūrbde ve binā olınan ḡānelerde ve cem‘iyyetlerde ve düḡünlerde ve ba‘zı eyyām ve leyālīde ve sūḡda ve donanmalarda ve sā’ir umūr u aḡvāle cārīdūr ki ta‘dāddan ḡāricdūr.

Pes, müteṡerri‘ ve sūnnī olan kimse münkerāt ve bida‘ erbābı ile iḡtilāṡ itmez. Ve illā anlaruñ iṡlediklerin iṡlemek lāzım gelūr. Ve ‘āḡil odur ki umūr-ı zā’idden ḡazer ide. Ya‘ nī ecr u ṡevāba dā’ir olmayan aḡvāl ü ef’ālden perḡiz ide, tā ki evḡātı beyḡüde ḡüzer itmeye. Zīrā ‘ādet üzerine müstemirr oldukḡa ṡabī‘at-ı ṡāniye ḡādiṡe olur ve ṡabī‘at-ı ulāyı iṡlāḡ itmek ḡāyet ḡüç olur. Buradandır ki bu a‘ṡārda keyfiyyāt-ı ekl idenlerden ebedī sülük gelmez. Ne vecihle sülük gelūr ki ṡabī‘at-ı ulā ṡabī‘at-ı ṡānī ile ḡuvvet bulmuṡdur.

¹⁹⁵ “Ve bilin ki, Allah kiṡi ile onun kalbi arasına girer.” Enfal 24

Pes, fi'l-meşel, yol yakīn iken dōnmek gerekdūr ki soñra gūç olur ve zılāl-i ba'īd huşūle gelūr. Ve kūtüb ü resāil-i mücerrede oқumaқ kifāyet itmez. [37a] Nitekim zamānımızda 'avām-ı 'ūlemā ve mübtedi'a kūtüb-i taşavvuf tetebbu' ve müfāla'a iderler. Ma' ahazā riyāzet ve mücāhede şöyle tursun 'āmel-i şer'-i zāhir bile yoқdur.

Pes, bī-esās binā tutmaduđın bilürler ve 'amel eylemezler. Ve bī-uşūl vuşūl müyesser olmaduđın te'emmül kılmazlar. Hattā erbāb-ı sülūk dimişlerdür ki esrār ki bengīlik didikleridür. Afyondan beterdür. Ve afyon dađı hamrdan eşeddür. Ya'nī bir adam hamrdan tevbe itse bile kırk güne dek andan sülūk gelmez. Zīrā mi' de ve ciger ve yüreginde¹⁹⁶ hamruñ bulaşığı vardur ve ol ālāyiş kırk güne dek ancak pāk olur. Nitekim ebu'l-beşer Ādem -'aleyhisselam- dāne-i hıntadan ekl idüb vech-i arzā hübūtda kay idicek andan zehr otı bitdi. Ba'dehü henüz bulaşığı bākī iken Havvā'ya kırban itdikde andan Kābil tevellüd idüb āhir birāderi Hābil'i katl itdi.

Nitekim bunuñ muқābili e'imme-i isnā 'aşerden 'Ömer bin 'Abdül'azīz kışşasıdur ki anuñ pederi 'Abdül'azīz bir gice ba'zı şulehānuñ faţurundan taleb idüb anuñla iftār itdikde ol gice ehline muқārebe itdi. Ve ol ta'ām-ı helāl-i tayyibūñ kuvvetinden 'Ömer-i mezkūre 'ulūğ vāқи' oldı ve ol bereket 'Ömer'e sārī olub āhir 'adāletde derece-i 'ulyā buldı. Ve bundan şerh-i şadruñ sırrı dađı zuhūra geldi. Ya'nī āyine-i esrār-ı ilāhiyye olan kalb-i Nebvī yed-i Cibrīl ile üç def'a meşrūh ve mağsūl oldı. Tā ki ālāyiş-i tabī'at ve mağmez-i şeytān olan 'alaқadan eşer kalmadı. Anuñçün tecelliyāt-ı zātıyeye cümleden ehaққ oldı.

Ve afyondan tevbekār olandan [37b] altı aya dek sülūk gelmez. Zīrā tağyīr-i tab' da te'şiri hamrdan ziyādedür. Andan necāt isteyen tadrīc ile kesilüb eziyyet zuhūr itdikde şarımsāk yimeқ gerekdür.

¹⁹⁶ yüreginde: İ2 yürekde

Ve esrār tenāvül eyleyen kimseden ebedī sülük gelmez. Zīrā tebdil-i tab‘ da ziyāde müeşşirdür. Ve tab‘ ki maṭiyye-i sülükdür. Elde olmayıcağ, vuşul-i menzil ḥāsıl olmaz. Zīrā zāhirde ayak gibi ol daḥi bāṭında vāsıta ve āletdür. Anuñçün merzā esihḥā ve mübtelālar sālimler ve muḥarrefler müstaḳimler derecelerine irmezler. İşte buradan a‘zā ve cevāriḥ ve āletüñ faẓl ü şerefi ma‘lūm oldığı ḥattā ba‘zıları ḥavāss-ı zāhireyi ḳuvā-yı bāṭına üzerine tercīḥ itmişlerdür. Nitekim ḳavl-i meşhūrda gelür: “Men faḳade ḥissen faḳade ‘ilmen.” Ya‘nī her bir ḥiss bir dürlü ‘ilme vesiledür.

Bu faḳīr Şām’da mücāveretüm ḥālinde bir derd-mende rāst geldim ki ba‘zı mertebe keşfi vardır. Velākin ‘arecinden ğayrı ba‘zı ḳurūḥ-ı hā’ile ile daḥi mübtelādür. Bilāhare vaṭan-ı aşliyyesi olan Anṭakya’da ḳarar ve ‘adem-i ḥarekete taḥrīz itdüm. Ol daḥi ḳabūl idüb şedd-i raḥl itdi. Zīrā bir vecihle ‘ilāc-peẓīr degül idi.

Ve ṭabī‘at ve ḥalīḳat bir ma‘nāyadır ki bir nesnenüñ ḥaḳīḳati dimekdür. Maḥlūḳāta ḥalḳ demek buradandır. Ya‘nī şüret-i ilāhiyye üzerine maṭbū‘ ve maḥlūḳ olmağla ḥalḳ dinildi. Ve ol şüret-i ‘ālem ve ādemüñ ḥaḳīḳatidür. Heykelüñ aşlı ṭabī‘at ve ṭabī‘atuñ ḥaḳīḳati daḥi ‘anāşırdur.

Pes, ṭabī‘at cemi‘-i eczā-i vücūda sārīdür ki vücūduñ ḳıvāmı anuñladur. Ve cemi‘ eşyā ṭabī‘at üzerine mebnīdür. Anuñçün anlardan ḥavāşş ve aḥvāl-i muḥtelife zuhūr [38a] ider. Zīrā cesed-i yābisede nemā olmaz; cemādāt gibi. Naẓar eyle meflūce ki ḥıltı-ı balğamı muñşabb olub mesālik-i rūḥı sedd itdikde ba‘zı a‘zā meyyit gibi olub ḥiss ü ḥareketden ḳalır. Zīrā mebd-i ḥiss ü ḥareket rūḥ-ı ḥayvānī didikleri demdür; cemi‘-i a‘zā vü eczāya sereyān itmişdür. Egerçi rūḥ-ı müdebbirde bu sereyān yoğdur. Zīrā ‘ālem-i emirdendür ki müteḥayyiz ve ḥāl degüldür. Belki bedene ta‘alluḳı maḥz-ı tedbīr içündür ki ‘aḳıl ol tedbīrüñ ālet-i mu‘inesidür.

Ve nefis-i muştalahaun ‘aleyhā daḥi nefis-i ḥayvāniyyedür ki maṭiyye oldığı cihetden sa‘adet ü şekāvet kabūl ider; maṭiyye ve merkeb ta‘līm kabūl itdügi gibi. Ve maṭiyye tāziyāne ile nice mazrūb olursa zīrā ḥayvān oldığı cihetden serkeşlikden veya keselden ḥālī degüldür. Nefis-i ḥayvāniyye daḥi riyāzet ve mücāhede ile te’dīb olunur. Zīrā ba‘zı evkātta ğalebe-i demden aḥvāl-i muhtelifē zuhūr ider. Bundandur ki faşḍ ü hacāmat meşrū‘dur. Ya‘nī ta‘dīl-i ṭabī‘ata vesiledür.

Pes, bundan fehm olunur ki ta‘dīl-i ğidā ta‘dīl-i ṭabī‘ata ve ta‘dīl-i ṭabī‘ata sūr‘at-i seyre sebebdür. Gerek seyr-i şūrī ve gerek seyr-i ma‘nevī. Nazār eyle ki şakīlū’l-mi‘de olan kimse hareketden ḳalır. Anuñçün dimişlerdür ki mi‘denin şülüşünü teneffüs için eyle. Ya‘nī pür-mi‘de olma ki teneffüs itmekden ḳalursın. Teneffüs ise sebep-i beḳādur. Zīrā nefes-i Raḥmānī’nün şūretidür ki nefes-i Raḥmānī kıvām-ı bātına ve nefes-i cismānī beḳā-i zāhire menūtdur. Anuñçün nefes-i ḥayvāniyyeye nefis dinildi. Zīrā teneffüs rūḥdan vücūd bulmuşdur; teneffüs-i rūḥ nefes-i Raḥmānī’dan [38b] vücūd bulduğu gibi. Zīrā eṭvār-ı vücūd tenezzülāt ve istirsālātdur.

Ve her taḥtānī olan nesne fevḳānīnün maḥḳūmidur. Şol ma‘nādan ki fevḳānī āb gibidür ve taḥtānī anuñ netice ve āyīnesidür; veled gibi. Ve rūḥ-ı müdebbire nefis-i insāniyye dirler ki mine’l-ezel ile’l-ebed sa‘idedür. Ve evşāf-ı muhtelifē ile mevşūf olan nefis-i muştalahaḍur. Zīrā bir nesne bi-ḥasebi’l-eṭvār esmā-i keşire ve evşāf-ı vefire ile müsem mā ve mevşūf olur. Nitekim Zeyd’e insān ve ḥayvān ve nāmī ve cevher dinilir. Ve ‘ālim olsa ‘ālim ve ḥacī olsa ḥacī diyu vaşḍ olunur.

Ve ‘alā hazā ve nefis-i insāniyyenün ḳalem-i a‘lādan mertebe-i insāna gelince devri ta‘ayyünāt-ı āfāḳdan bi-ḥasebi’l-esmā ḥavāş kesb idüb taḥşīl-i kemāl içündür. Zīrā kemāl-i insānī cem‘iyyetdedür. Yoḥsa sāzec olmaḳda degüldür. Bu ma‘nādan insāndan ğayrınıñ kemāli mu‘teber olmadı. Zīrā seyrleri nāḳış ve neş’eleri ğayr-ı tāmdu ki mübtedādan müntehāya dek seyr itmemişler ve ḥamīr-i māyelerinde cem‘iyyet-i esmā

bulup işi külliyyet ile tutmamışlardır. İşte bunlar kemāle bi'l-fi'l mazhar olanlardır ki ism-i a'zam yüzünden nazargāh-ı ilāhī olub anlara insān-ı ḥaḳīkī dinilmiştir. Ve anuñ ki kemāli bi'l-ḳuvvedür. İnsān-ı ḥayvānīdür ki o maḳūlenüñ şüret-i İlähiye'ye nisbeti meyyitüñ şüret-i insāniyyeye nisbeti gibidür ki nişf üzerinedür meflüc ve nesnās gibi, fa'rif cidden.

Ve şūfiyyenüñ külliyyāt-ı esmā-i ilāhiyye'yi ihşā itdikleri seyr-i 'avālim ve ḥāḳāik içündür. Ve gāh olur ki esmā ile seyre ḥācet ḳalmayub cüz'iyeye-i İlähiyye tarīḳından müsemmäya [39a] vuşülle müsemmä ile seyr ider. Ki bu ma'nā evvelkiden aḳvādur ki ḥādişi vācib ile müşāhede itmek gerekdür; 'aks ile degül. Zīrā ḥādiş ḳayddur. Vācib ise muḳayyed degüldür; belki muḫlaḳdur. Meşelā Zeyd'i kitābet veya ğayrı evşāfdan bir vaşf-ı maḫşūşla ma'rifetten Zeyd'i kemā yenbaği ma'rifet lāzım gelmez.

Fe-emmā evvelen, Zeyd ma'lūm olsa evşāfi bi-tarīḳi'l-evlā ma'lūm olur. Ve ekşer-i süllāk eşerden mü'eşşire ve ismden müsemmäya 'āric olmağla “Men 'arefe nefshū faḳad 'arefe Rabbehū.” dinildi. Ve illā aşıl aḳvā olan 'aksdür ki men 'arefe rabbehū 'arefe nefshūdur. Ve bu maḳāmdandır ki Ḥāzret-i Şiddīḳ'dan - raḳıyallāhu'an- me'sūrdur ki dimişdür: “Mā ra'eytü şey'en illā ve ra'eytullāhe ḳablehū.” Ya'nī müşāhede-i Ḥaḳ müşāhede-i eşyādan muḳaddem gerekdür. Şol ma'nādan ki eşyā meẓāhir-i esmādur. Ve müsemmä ḥāzır ve ma'lūm olıcaḳ esmā daḫi 'ale't-taḫḫil sülūk iderek de muntazam olur.

Fe-emmā şulḫān-ı a'zam'ın bir ismini meşelā ümerādan bir emīrini bilmekten sâ'ir ümerā ve nefsi şulḫān bir hoş idrāk olunmaz. Egerçi bunda daḫi merātib vardır. Nitekim gelür: “Mā ra'eytü şey'en illā ve ra'eytullāhe me'ahū.” Zīrā cemi'-i eşyā ile Ḥaḳḳuñ ma'iyyeti vardır ki tecellī-i evvel cümle ḥaḳā'ika sārīdür. Ve yine gelür: “Mā ra'eytü şey'en illā ve ra'eytullāhe ba'dehū.” Zīrā āyāt-ı āfāḳ ve şevāhid-i enfüse nazar ile me'mūr olmaḳ Ḥaḳḳa intikāl içündür.

Pes, fer^ç olan nefsinin ma^ç rifetden aşl olan Haqq'a intikāl olındığı gibi, fer^ç olan eşyadan dađi Hālîk'a ^çurūc vāki^ç olur. Velākin āfāk ism-i Mufaşşal'a mazhar olmađla [39b] tafşilden neticeye intikāl olunmak āsāndur. Enfüs ise mazhar-ı ism-i Cāmi^ç dūr ki mücmel ve mübhem metin gibidūr. Anuñçün dört kitāb muķābelesinde dört nüşha-i mürettebe vaz^ç olınmışdır ki nüşha-i āfāk ve nüşha-i enfüs ve nüşha-i Qur'an ve nüşha-i haķāik-i Raḥmān'dur. Ve enfüs ve āfāk ekvāndan olmađla ^çaql-ı evvele dek seyr olunub orada seyr-i mümkün tamām olur. Ba^ç dehü seyr-i vācibe teraķķi olunur. Ve ikisininüñ dađi maḥzūrāt ve berāzihî çokdur. Ekşer-i süllāk seyr-i mümkünde ḳalmışdır. Huşūşan mevālid mertebelerinde sāķıtlara nihāyet yokdur. İşte, mürşid-i kāmile ser-fürü itmeyenlerüñ hāli budur. Meger ki tevfiķ-i ḥāşşa mazhar olub bilā-vāsiṭa aḥz-ı feyz-i ilāhî ile perveriş bulub Üveysî-meşreb ola ki ziyāde nādir vāki^ç olur. Ve o maķūlelere yetim ve ğarīb iṭlāk olunur. Allāhümme innā nes'eluke'l-feyze min kulli'l-vucūh bi-cāhi'l-ismi'llezî yezkuru bi'l-a^ç zami ve yetlūhu.

Nazm [Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilātün / Fā^ç ilün]

1. Ḳalma seyr-i şuret içre ^çālem-i ma^ç nāyı gör
Geç bu ednādan bülend it himmeti a^ç lāyı gör
2. Tā-be-key āb içre ^çaks-i māha eylersin nazar
Ḳo ḥayāli çarḥ içinde devr iden şol ayı gör
3. Cevher-i maķşūd için kān-ı dile eriş bugün
Ḳaṭrede dürr-i yetim olmaz yüri deryāyı gör
4. Gerçi bir zerre nūr-ı mihri ğamz itmekdedür
Görmez ammā zerresini dīde-i a^ç māyı gör

5. Ādem-i kāmīl iseñ ‘ālemde gel da‘ vāyı ҡo
‘ Abd-i maḥẓ olduñsa gerçek ḥidmet-i Mevlāyı gör
6. Ḥikmet-i zevḳiyye her yerde bulunmaz anı sen
Ḳanda ise şeyḫ Ḥaḳḳī gibi var arayıgör

رايت حضرة الشيخ الاكبر [a04] قدس سره الاظهر ليله الجمعة وهو يستحسن فهمي ومعرفتي فقلت ان المرشد هو المعلم والتعليم انما هو بقدر العلم والعلم لا نهاية له وكل واحد من العارفين مشرب مخصوص لا يتعداه كما قال تعالى قد علم كل اناس مشربه وقال ولا يحيطون بشيء من علمه الا بما شاء ذلك تقدير العزيز العليم فتهلل وجه حضرت الشيخ من هذا الكلام واستبشر وفيه اشارة الى ان الفهم عن الله امر مشكل لا يتيسر الا لواحد بعد واحد اذ ليس بالتعلم والتكسب بل بمحض فضل الله والهامة والقاءه كما قال تعالى يلقي الروح من امره على من يشاء من عباده وقال يختصن برحمته من يشاء فمن ادرك هذا المعنى علم ان كل كمال فهو من عين المنة افيض على العين الثابتة بالفيض الاقدس ثم علل العين الموجودة بالفيض المقدس وان كانت الاستعدادات والقابليات غير مجعولة فاذا وقفت على هذا فاسكت واشكر الله على ما اولاك من عين المنة المذكورة .

[Cuma gecesi yüce Şeyh Hazretlerini -kuddise sirruhu- gördüm. [40a] Şeyhim anlayışımı ve mârifetimi beğeniyordu. Ben de dedim ki, mürşid hem muallim hem talimdir. Ve o ilmin sonu yoktur. Her ârif için kendine mahsus bir pınar vardır. Allah'ın âyette buyurduğu gibi مشربه كل علم كل اناس مشربه “Her kısım insanlar kendi su alacağı kaynağı bildi.” Başka bir âyette Allah: ولا يحيطون بشيء من علمه الا بما شاء ذلك تقدير العزيز العليم “Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. İşte bu, azîz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.” buyuruyor. Bu kelâmdan sonra Şeyh Hazretlerinin yüzüne coşkulu ve sevinçli bir ifade geldi. Ve idrak, insanın çalışma ve gayretiyle değil apaçık Allah'ın fazlı ve ilhâmı ile olur. Allah şöyle buyuruyor: يلقي الروح من امره على من يشاء من عباده: “Dereceleri yükselten, Arş'ın sahibi Allah, kavuşma günüyle korkutmak için kullarından dilediğine iradesiyle ilgili vahyi indirir.” Ve başka bir ayette يشاء من يشاء من عباده “Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder.” buyuruyor. Bu mânâyı idrâk eden kimse bilir ki, bütûn kemâlat Allah'ın

cömertliği ve feyzindendir. Üsküdar'daki Mihrimah Sultan Camii'nde iken ezan vakti Peygamber Efendimizin "Namaz gözümün nuru kılındı." kavlinin sırrı açığa çıktı.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Feyz-i haqq cūy u gönül mizābdur
Dil-i kadeh-i ma' nā şerāb-ı nābdur
2. Beste-i jeng-i kederdür ekşeri
Şāfi dil olmak katı kem-yābdur
3. Haq'dan özge kıble yokdur ' aşıkā
"Şemme vechullāh" aña mihrābdur
4. Sırr-ı Haq'dan zāhide şorma haber
Fehm iden anı ülü'l-el-bābdan
5. Ma' rifetde dāhil-i şadr olmağa
Mürşid-i kāmil haqīkat bābdur
6. Pīrlıkde oldı Haqqī nev-civān
Kuvvet-i kudsiyye ile şābdur

وقت اذان الخطبه في جامع مهرماه في الاسكدار ظهر سر قوله [b04] صلى الله عليه وسلم وجعلت قره عيني في الصلاة وقولهم في شهادة الاذان قره عيني بك يا رسول الله حيث جعل كل واحد في الصلاة ورسول الله حيث جعل كل واحد من الصلوة ورسول الله قره العين اما الاول فلان الصلوة معراج المؤمن وسبب المشاهدة الالهية في مرتبة الربوبية بالبصيرة وهي برزخية مرتبتي قاب قوسين وادنى اذ لا يحصل الجمع بين المناجاة والمشاهدة الا في هذه البرزخية ولكون الصلوة حالة المشاهدة كان عليه الصلوة والسلم يرى في تلك الحالة من

جميع جهاته اذ الحق تعالى وان كان في قبله العبد لكنه لا يقبل التحديد بشيء من الحدود في الحقيقة ولعموم التجلي المشاهدة يسري المشاهدة في جميع اجزاء اللطيفة الانسانية فيكون كل جزء منها بصرا وتلك الحالة تسمى بالمحاذاة الالهية اي من جميع الجهات وذلك يشبه الطواف فان الطائف لا يتقيد بجهة من جهات الكعبة بل يدور الى اخر العمل فظهر من هذا التقرير ان الصلوة محبوبة مطلوبة كما ورد ارحنا بلال فانها وسيلة الى مواصلة المحبوب ومشاهدته ولا شك انه لا شيء الذ فوق لذة الرؤية اذ سماع الخطاب دونه ولذا اشتاق موسى عليه السلام الى اللقاء والرؤيا بعد ان حصل له مقام السماع ومن هنا يرجح البصر على السمع ومنهم من رجح المعرفة الالهية لانها هي المقصودة من الخلق وبها يتفاضل مقامات الرؤية فمن شهد ولم يعرف لم يكن من اهل الرؤية وانما الرؤية المقبولة هي المقارنة للمعرفة لا ترى ان من راي السلطان وهو متنكر فهو لم يره الا ان يعرفه في جميع المواطن فاعرف جدا [a14] واما الثاني فلان رسول الله صلى الله عليه وسلم هو مظهر الحقيقة الالهية فمن رآه فقد رأى الحق فكما يكون بمشاهدة الحق قرير العين فكذا برؤية رسول الله خلا ان الفرق بينهما هو ان مشاهدة الحق في الصلوات ونحوها انما هي بمظهرية نفسه اذ العبد رداء الكبرياء ومراته ويقال لهضالا الرداء حجاب الا مكان ايض اذ لا خرق لهذا الحجاب ابدا والا لاحترق الرأي وبقي المرئ فقط فاذا لا رؤية اصلا وكلامنا في مرتبة الرؤية وحصولها للعبد وما مشاهدة الحق في خارج نحو الصلوة فانما هي بمظهرية غيره وهو رسول الله صلى الله عليه وسلم واكمل ورثته فان رؤيته ايض كروية رسول الله كما قال طوبى لمن رأني ولمن راي من راني فان هذه الرؤية هي الرؤية بالبصيرة لا بالبصر الا ترى ان ابا جهل رأى رسول الله لكنه لما لم ينتفع برؤيته كان كالأعمى ولذا قال تعالى وتريهم ينظرون اليك وهم لا يبصرون ودل على اتحد الرؤية انهم قالوا في حق الاولياء اذ رأهم احد ذكر الله فان ذكر الله يدل على انهم المظاهر والمناظر الالهية فمن رأى واحدا من الاكمل ولم يقل الله الله فهو لم ينظر اليه بنظر الحق بل ينظر الغير فهو اما منكر او محجوب وحجاب الانكار اشد منمطلق الحجاب لكثافته وغلظته ثم المعنى للرؤية انما هو المتابعة وهي لا تحصل الا بالمبايعة فوجب مبايعة الاولياء قطعاً لانها وسيلة اختراق الحجاب ومشاهدة رب الارباب ولم يفلح احد ظاهر او باطنا معا الا بذلك فعليك بالسلوك وتصديق [b14] اهله ولا يضرنك المقالات المزخرفة لاهل الانكار والافكار فانهم فراعنة الاولياء ودجاجلة عباد الله الصالحين رد الله كيدهم في نحورهم وحفظ المؤمنين من شرورهم .

[[40b] Sahabe ise “Gözümün nuru ya Rasûlullah” demiştir. Öyle ki her iki kelâmda da göz bebeği, namaz ve Allah’ın Rasûlü’dür. Birincisinde mü’minin miracı namaz ve rubûbiyet mertebesinde ilâhî müşâhede sebebidir. Âyette Allah şöyle buyuruyor: “Sonra (çok perdeler geçerek Rabbine) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki, kabe kavseyn (iki yay) kadar veya daha da yakın oldu!” Öyleyse bu perde olmaksızın müşâhede ve münâcât gerçekleşmez. Fakat namaz müşâhede hâlidir. Rasûlullah (sav) her cihetiyle bu müşâhede hâlini yaşardı. Kulun kiblesi Hakk Teâlâ hazretleridir. Fakat hakîkatta onun ve müşâhede tecellisinin bir sınırı yoktur. Müşâhede

insanın her parçası ve lâtifesiyle kolaylıkla gerçekleşir. Ve bu hâl ilâhi mücâzât olarak isimlendirilir. Yani bütün cihetleriyle yönelmektir. Ve bu tavafa benzer ki; tavaf eden kişi Kâbe'nin bir cihetiyle sınırlı kalmaz bilakis tüm cihetleriyle tavafı tamamlar. Bu takrirden namazın mahbûb ve matlub olduğu anlaşılır. Peygamber Efendimiz'in "Bizi ferahlat ey Bilal." kavlinde vârid olduğu gibi, o namaz sevgiliye ulaşmaya ve onu müşâhede etmeye bir vesiledir. Ve şüphe yoktur ki rü'yetullah lezzetinden daha üstün bir lezzet yoktur. Mûsâ -aleyhisselam-a semâ makâmı hâsıl olduktan sonra rü'yetullah'ı talep etmiştir. Bundandır ki görme filinin duyma filine tercih edilmesi gibi Hakk Teâlâ'nın maksudu olan marifet-i ilahiye de diğerlerine tercih edilir. Makbul olan rü'yet marifetin mukârene edilmesi ile olur. Nasıl ki kendini gizleyen bir padişahın onu tanımayan raiyeti tarafından görülmesi mümkün değildir, marifet-i ilahiye olmadan da rü'yetullah mümkün değildir. [41a] Peygamber Efendimiz (sav) hakikat-ı ilahiyeye mazhardır. Ve onu gören Cenab-ı Hakk'ı görmüş gibidir. Allah'ı müşâhede etmek ferahlık ve sevinç olduğu gibi Rasûlullah'ı görmek de aynı şekildedir. İki arasındaki fark ise şöyledir: Cenab-ı Hakk'ı müşâhede namaz ve dua gibi hallerde O'nun insanda tezahürü ile olur. Kul O'nun aynası ve kibriyasının ridasıdır. O rida (kaftan) ise hicaptır ki o olmadan rü'yet mümkün olmaz. Rü'yet mertebesinin namazda husulü haricinde başka bir tezahürü de vardır. O da Resulullahta tezahür etmesidir ki Resulullahı görmek O'nu görmek gibidir. Peygamber efendimiz şöyle buyuruyor: "Beni görene ve benim yüzümü gören kişiyi görene ne mutlu!" Bu herhangi bir görme değil bilerek feraset ile görmedir. Ebu Cehil peygamberimizi görenlerden idi fakat onun ile âmâ bir kimse arasında bir fark yoktu. Allah Teâlâ وترىهم ينظرون اليك وهم لا يبصرون "Sen onların sana baktıklarını görürsün, hâlbuki onlar görmezler." buyuruyor. Evliya hakkında da buna delil vardır. Bir kimse Allah'ı zikreder halde bir evliya görürse bu mazhar-ı ilahiyeye işarettir. Kâmil kimselerden birini Allah Allah der hâlde görmez ise o kimse Hakk nazarıyla değil gayrın nazarıyla bakıyor demektir. İnkâr hicâbı kesafeti ve kalınlığı ile mutlak hicâptan daha şiddetlidir. Rü'yetin mânâsı ise izleme ve takip etmedir ki biat olmadan husule gelmez. Bu yüzden evliyaya biat şarttır. Çünkü evliyalar hicâbın kalkmasına ve Cenâb-ı Hakk'ı müşâhedeye vesiledir. Onlar olmadan hiç kimse zâhirî veya bâtinî olsun kurtuluşa eremez. Ve sen o yolda gitmek ve tasdik ile mükellefsin. [41b] Ehl-i inkârın süslü makâleleri ve fikirleri seni dalâlete düşürmesin.

Onlar evliyalara karşı firavun ve Allah'ın sâlih kullarına hilekârdırlar. Allah Teâlâ onların tuzaklarını bozdu ve müminleri onların şerlerinden muhafaza etti.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Her seher bî-dâr eyler şevk-i didâruñ beni
Görmeğe hâzırlanur bu dîde-i cânım seni
2. Görmesem âyîne-i dilde cemâlün nûrını
Âteş-i ğâm ' âkıbet sūzân ider cân u teni
3. K̄abr-i ' âşık cennet-i Firdevs olur didârla
Ehl-i zühdün hufre-i nâr olur âhîr meskeni
4. Sâlik-i rāh-ı Hüdâ bilsem niye mağrūr olur
Mürşid-i kâmil izidür irgüren Hâk̄k'a anı
5. Gūy-i maşşūd alınur çevgān-ı himmetle velî
Hâk̄kıyā bir Hâk̄ Eri meydān-ı ' ışk içre kıanı

[KERŪBİYYŪN SENDENDŪR]

Leyletü'l-eḥād ba' de'd-teheccüd. Leyle-i mezkûrede ba' de'd-teheccüd muzṭaci' idüm. Ve ile'ş-şabâḥ zıkr-i ḳalbî iderdüm. Bu ḥitâb-ı ḡaybî vârid oldı ki “kerûbiyyûn sendendür.”

Kerûbiyyûn taḥfif-i râ ve teşdîd-i yâ-i müşennâtlâ sâdât-ı melâ'ikedür. Melâ'ike-i müheyyimededen ḡayrıdur. Zîrâ melâ'ike-i müheyyeme ki ervâḥ-ı 'âliye ve 'uḳûl-i mücerrede daḡı dirler; ḳurb u bu'd ile muttaşif degüllerdür. Belki müşâhede-i cemâl-i Ḥaḳḳ'da müteḡayyirler ve müṭâlâ'a-i celâl-i Ḥazret'de müstaḡraḳlardur. Ve anlara zâtiyyûn dirler. Zîrâ Ḥaḳḳ'a intisâbları ism-i zâti yüzündendür; esmâ-i şifâtiyye ve ef'âliyyeden degül. Binâen 'alâ hazâ bunlar nisb¹⁹⁷ ü izâfâtdan mücerredler ve libâs-ı vücûd-ı 'aynîden mu'arrâlar ve cism ü cismânî olmakdan müberrâlardur. Anuñçün bunlara ervâḥ itlâḳ olunur. Ve sâ'irlere melâ'ike dinilür. Zîrâ cism-i laṭife girmişler ve Ḥaḳḳ'ı verâ-i perde-i cismden görmüşlerdür.

Bunlaruñ ṭabaḳa-i [42a] 'ulyâda olanları ḡamele-i 'arş ve ḡâffûn ve melâ'ike-i kürsîdür ki tedbîrâtlâ muḳayyedlerdür. Bu cihetden bunlara Meşşâiyyûn nüfus-ı semâviyye ve İsrâḳiyyûn envâr-ı müdebbire didiler; ehl-i tehyîme 'uḳûl ü envâr-ı 'âliye didikleri gibi.

Ve bu maḳâmda iki vech vardur. Vech-i evvel sırr-ı izṭicâ'dur. Ya'nî ḡâl-i izṭicâ'da zıkr itmege bâ' iş budur ki herkesüñ râḡat-ı bedeni bir dürlü sebebe menûṭdur.

Nitekim İmâm Muḡammed -raḡmetullâḡ- âyât ve eḡâdîşden istinbâṭ murâd itdikleri vaḳit istilkâ iderlerdi. Zîrâ râḡatları anda idi. Ve bilâ-râḡat teveccüh-i 'âlem-i me'ânî nâḳısdur. Anuñçün ḡalvet-nişîn olan şüfiyyeye vaḳt-i iştiḡâlde terebbu' terḡis olındı.

¹⁹⁷ nisb: A nisbet

Ve Rasūlullāh -şallallāhü ‘aleyhi ve sellem- hāl-i vahyde istilkā iderlerdi. Zīrā vārid-i ilāhī geldikde rūḥ-ı insānī tedbīr-i bedenden ḳalur ve ğayrı teveccühe meşğul olur.

Pes, ḳıyām ve ḳu‘ūdda ḥāfız beden olmadığından beden daḫi aşlına rücu‘ ider ki lüṣūk-ı bi’l-‘ arzdir. Ve zıkr-i ḳalbī zıkr-i lisāniden ehvendür. Zīrā hareket-i bedenden müstağnīdür. Huşūşan ki leyālīde sükūnuñ ne ḳadar fā’idesi oldığı ma‘lūmdur. Ve lāsiyyemā beden-i insān aḫvāl-i ‘arızadan bī-tāb oldığı vaḳitde hareketde tekellüf itse mütelāşī olur. Ve gāh olur ki bi-ḥasebi’l-maḳām zıkr-i ḳalbī lâzım gelür. Nitekim erbābına ma‘lūmdur.

Velehū

Ḳıṭ‘a [Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün]

Pūr-i şulbīdür cihān içre şeref-baḫş-ı peder
Zıkr-i ḳalbīdür nemā viren ḳamu ehl-i dile
Hiç söyünmez yanar dā’im çerāğ-ı bātını
Kim ki yaḳa dil ocağın āteş-i [42b] tevḫīd ile

[NŪR OLMAḲDA BENİ MELĀ’İKEYE İLḤĀḲ EYLE]

Ve vech-i şānī sırr-ı şüret-i kelāmdur. Ya‘nī “kerūbiyyūn sendendür” dinildi. ‘Aks olunub “sen kerūbiyyūndansun” dinilmedi. Zīrā beşerüñ ‘idād-ı melā’ikeden oldığı nūrāniyyet iledür.

Nitekim ḥadīşde gelür: “Ve’c‘alnī nūran.” Ya‘nī nūr olmakda beni melā’ikeye ilḥāḳ eyle. Tā ki tab‘-ı beşeri tab‘-ı melekīye mübeddel ola. Ve melā’ike-i

kerübiyyūnuñ beşerden oldığı zıkr-i qalbī iledür. Bunuñ tafşılı budur ki ‘âlem-i tehyîm ki ‘âlem-i ervâhdur; zıkr-i cehrî ve hafî ve lisânî ve qalbîden müstagnîdür. Zîrâ kemâl-i leţâfetinden müşâhedede istiğrağ üzerinedür.

Ve şuhûd-ı dâ’im ehlinde zıkr olmaz. Şol vecihden ki zıkr-i nisyân muqâbelesindedür. Nitekim Qur’ân’da gelür: “vezkür rabbeke izâ nesîte.”¹⁹⁸

Pes, zıkr-i muttaşıl erbâbınuñ tevbesi rücû’-ı dâ’im ma’ nâsına me’ hûz oldığı gibi zıkrî daği huzûr-ı dâ’ime mahmûl olur. Fe-emmâ mertebe-i nüfûs ki mertebe-i melâ’ikedür; iki vecihledür. Biri mertebe-i melâ’ike-i kerübiyyedür ki bunlar rif’at-i mekânî ve mezîd-i qurblarından nâşî zıkrleri rûhânîdür; ekâmil-i beşerüñ zıkrleri qalbî oldığı gibi. Zîrâ melâ’ikenüñ kemâlî rûhda ve beşerüñ qalbedür. Şol cihetden ki beşer mertebe-i rûhdan mertebe-i qalbe nüzûl itmîşdür.

Anuçün hafız-ı ‘âlem mülk ve melekûtdur. Ya’ nî qalbüñ bir yûzi ‘âlem-i melekûta ve bir yûzi daği ‘âlem-i mülke nâzırdur. Zîrâ bu iki ‘âlem miyânında berzah ve a’ râfdur. Bu sebebden¹⁹⁹ qalb dinildi. Ya’ nî iki ‘âleme taqallübü olduğıçün qalble tesmiye olındı. İşte insân-ı kâmilüñ qalbinde olan taqallüb hıfz ü hırâset-i ‘âlem içündür. İnsân-ı nâkış ise böyle degüldür. [43a] Belki anuñ taqallübi cemâlden celâle ve bi’l-‘ aksdur.²⁰⁰

Nitekim hadîşde gelür: “Qalbü’l-mü’min beyne işbe’ ayni min eşabi’i’r-Raḥman yuqallibühü keyfe yaşâ.” Ve bâlâda zıkr olınan âyet-i haylûletde aña remz vardur. Zîrâ eger haylûlet hicâba dâ’ir ise hayrdan şerre tahvîl ve eger keşfe nâzır ise hilâfete tebdîldür. Bu maqâm dandır ki Qur’ân’da gelür: “Rabbenâ lâ tüziğ kulûbenâ ba’de iz

¹⁹⁸ “Unuttuğın takdirde Allah’ı an.” Kehf 24

¹⁹⁹ bu sebebden: A’da iki kez yazılmış

²⁰⁰ ‘ aksdur: A ‘ aks

hedeytenâ.”²⁰¹ Ya‘nî ehl-i telvîne gerekdür ki dâ’imâ zeyğ-i Ʒalbden Һazer üzerine ola. Ve temkîn ve teşbît Һuşuşunda ҺaƷƷ’a du‘â eyleye.

Ve biri daği meretebe-i melâ’ike-i kerûbiyyenüñ ğayrıdur; sâ’ir ƷabaƷât-ı semāvātuñ ‘ummârı ve ‘arzda istiğdâm olınan firiştegân gibi. Ve bunlaruñ zıkrleri rûĥânî ve cismânîye şâmildür. Zîrâ ervâĥ-ı laţife olduğları cihetden zıkrleri rûĥânî ve ecsâm-ı laţife olduğları ma‘nâdan zıkrleri cismânîdür. Egerçi Ʒurb u bu‘dla tefâvütleri vardur. Ya‘nî ‘ulüvv-i mekânı olanlaruñ ‘ulüvv-i mekânetleri daği vardur; kerûbiyyün gibi. Zîrâ felek-i a‘lânuñ ‘âlem-i ervâĥa ittişâli olmağla ummarında letâfet-i zâ’ide vardur. Egerçi cism-i laţif müteşekkil olmuşlardur. Ve her nesne civârınuñ Һikmeti aĥz itdüği meşhûrdur.

Aşl-ı Ʒurb-ı mekânet ve meretebe sebeb-i ihfâ-i zıkrdür. Nitekim Һuzûr-ı Ka‘be’de ref‘-i şavt olunmaz; zîrâ maƷam-ı Eĥadiyyet-i Zâtiyye’ye nâzırdur. Ve aşĥâbuñ -radıyallâĥü ‘anhüm- Ʒarîĥ-i Һayber’de zıkr-i cehrîden men‘ olındıkları ma‘nâ-yı mezkûra dâ’irdür ki aşĥâb-ı meşâhireye münâsib olan zıkr-i Һafîdür. Һuşuşan ki aralarında Rasûlallâĥ -sallallâĥu ‘aleyhi ve sellem- veya ekâmil-i [43b] ümmetden bir kimse ola ki bunlar maƷhar-ı tâmm-ı Һudâ olmağla Һuzûrlarında cehr itmek Һuzûr-ı ҺaƷƷ’da cehr gibidür. Nitekim gelür: “Ve lâ-techer ve lehu bi’l-Ʒavl.” Ve zıkr-i Һadış meclisinde daği şıyâĥ ve emşâli terk-i edebden ma‘dûd ve andan nehy olunmuşdur. Zîrâ Һuzûr-ı Һadış Һuzûr-ı nebevî Һükmünde ve Һuzûr-ı nebevî daği Һuzûr-ı ҺaƷ ma‘nâsındadır. Ve şüfiyyenüñ zıkr-i cehrleri mübtedîlerüñ ĥâline râci‘dür. Zîrâ gerçi ҺaƷƷ aşamm ve ğâ’ib degüldür. Velâkin nefsimizde şamem ve ğaybübet vardur.

Pes, zıkr-i cehrî nefse istimâ‘²⁰² ve tenbiye ve anı ifâz ve ihzâr içündür. Nitekim Ʒur‘ân’da “yâ eyyühe’n-nâs yâ eyyühe’l-lezîne âmenü” dinildi. Ya‘nî ba‘îd için vaz‘

²⁰¹ “Rabbimiz bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme.” Âl-i İmran 8

²⁰² istimâ‘: A simâ‘

olunan harfle nidā olındıkları kendilerinin Hakk’ından bu’ dlarındandır.²⁰³ Yoħsa Hakk’uñ anlara ma’ iyyet ve a’ krebiiyeti vardur. Ve bu’ duñ ma’ nāsı budur ki mavtın-ı vaħdet ü ünsden maħall-i keşret ü vaħşete gelmişlerdür ki mertebe-i insān hareket-i nüzūliyyenüñ ğāyeti ve vücūdda i’ tibār olunan mesāfātuñ ā’ bādıdur.

Pes, şol sālİK ki sülūkla bu mesāfātı tayy ve bu mefāzātı ka’ idüb mavtın-ı ‘ aql-ı evvele dāhıl ve maķām-ı ğayb-ı zātiiyyeye vāşıl ola; ğurbetden vaţana irmiş ve āşinā yüzün görmüş gibi olur. Bu şüretde cehre zarūreti kalmaz. Egerçi ‘ ālem-i cehr içindedür. Ya’ nī Allāh Ta’ ālā maķām-ı ervāħda sırrını ihfā ve mertebe-i felek-i a’ lāda izhār itdi. Ve bu zuhūr mertebe-i insāna gelince mütezāyid olub orada kemālin buldı. Ve şüret-i İlahiyye-i kemāliyye üzerine tecellī hāşıl oldı.

Pes, bundan fehm [44a] olındı ki bu ‘ ālem ya’ nī felek-i atlasdan ğāyete dek ‘ ālem-i cehr ve zuhūrdur. Ve bu ‘ ālem-i cehrüñ müştemil oldığı ħalā’ ikuñ ħālī bi-ħasebi’ l-maķām cehr ü ihfādan ħālī olmadı. Nitekim kelām-ı İlahī’ nüñ şüret ve ma’ nāsı insānuñ rütbesi ile tamām oldı. Zīrā anuñ fevkinde tekvīn ve anuñ cehrinde ekmele-i cehr yoķdur. Ve sırrı cemī’ ‘ avālimi²⁰⁴ devr itmekle felek-i atlas mertebesinde daħi devr eyledi; cehr eylediği gibi. Zīrā felek-i atlas devr ü cehrüñ ikisini daħi ħāvīdür. Ğuş tut ki dolāb döndükçe nāleden daħi ħālī degüldür. Ve bu devr-i küllī ile’ l-ebed nihāyet bulmasa gerekdür. Zīrā vücūduñ şıfatı evveliyet ve āħiriyetdür. Ve her dā’ irenüñ mübtedāsı müntehāsına mülteķīdür. Nitekim gelür: “Ve ileyhi yürce’ ul-emru küllüh.”²⁰⁵

Edvār-ı cüz’ iyye ise kıyām-ı kıyāmet ile encāme-i resīde olur. Şu kadar vardur ki bu ‘ ālem kenz-i maħfī olan buţundan zuhūra gelmekle aşl-ı ‘ ālem buţun olmuş oldı. Bu sebebden kümmel-i evliyā zāhirden bāţına ‘ udül idüb kendilerin setr itmişler ve şīt ü şadāyı kesmişlerdür. Bu ma’ nādan arz gibi sākın ve sākıt olmuşlar ve devr ü cehrüñ

²⁰³ bu’ dlarındandır: İ2 ba’ id olduklarıındandır

²⁰⁴ ‘ avālimi: A ‘ ālemi

²⁰⁵ “Her iş O’na döndürülür.” Hūd 123

ḥaḳā'ıḳını ḳalblerinde bulmuşlardır. İşte ṭarīḳımız ṭarīk-i Celvetī -ya' nī cīm ile- ma' nāyı mezkūre dā'irdür ki ṭarīḳ-i eslemdür. Ḥuṣūṣan zamānede ḥaḳā'ıḳ-şinās ḳillet üzerinedür. Zīrā bir nesnenün şūreti şūret-i ḥaḳıḳat olmak fī-nefsi'l-emr ol şūretün şāhibi ehl-i ḥaḳıḳat olmak lāzım gelmez. Mādām ki ḥaḳā'ıḳa vāşıl ve anuñla müteḥaḳḳıḳ olmaya ve 'aḳl ile olan ile keşf ile olanuñ farkı çokdur. Ya' nī 'aḳl keşfe muvāfiḳ gelse daḫi şāhibine göre yine ḥayāldür dinilür. Nitekim dirler: "Rumiyet min ḡayri rām." Ya' nī 'aḳlī [44b] ve ittifaḳī nesneye i'tibār yoḳdur.

Ve bu taḳrīrden fehm olındı ki insān-ı kāmīl melā'ıke-i kerūbiyye mertebesindedür ki mertebe-i mu'tediledür. Anuñçün Rasūlullāh'ıñ -şallallāhü 'aleyhi ve sellem- da'veti mertebe-i rūḥda vāḳı' olmuşdur ki sır ile ḳalbi cāmī' ve şūret ü ma' nāyı ḥāmildür. Ve melā'ıke-i kerūbiyye gerçi ehl-i tehīm gibi ervāḥ-ı maḥza degüldür. Velākin anlara ittīşālleri cihetinden ervāḥ ḥükmündededür. Vech-i ittīşāl budur ki 'ālem-i 'arşuñ fevḳi 'inde ehli'l-ḥaḳā'ıḳ 'ālem-i ervāḥdur. Yoḫsa 'ālem-i "lā ḥalā ve lā melā" degüldür; nitekim ḥükemā zu'm iderler.

Pes, ḥayyizüñ ta'ayyüni 'ālem-i 'arşdandır ki māverāsında olanlar ḡayr-ı müteḥayyizelerdür. Bu sebebdendirler ki ervāḥ ḡayr-i müteḥayyizededür. Zīrā 'ālem-i envārdandır. Ve nūrda taḥayyüz ve levn olmaz; meḡer ki maṭraḫı i'tibāriyle ola.

El-ḥāşıl 'arşuñ muḫīṭ oldıḡı ecsāmuñ cümlesi müteḥayyizededür. Gerek ecsām-ı laṭıfe olsun; ecsām-ı melā'ıke gibi. Ve gerek ecsām-ı keşife olsun; beşer ve emşālüñ ecsāmı gibi.

Ve cin ṭā'ıfesi ecsām-ı laṭıfede dāḫıldür. Anuñçün ism-i laṭıfüñ ḥükmi üzre eşḳāl-i muḫtelifede teşekkül iderler; melā'ıke gibi. Ve kümmel-i beşer daḫi böyledür. Nitekim Ḥāzret-i Ḥızr -'aleyhi's-selām- müterevḫinlerdendir. Ve her zıḳ u kerbe vāḳı' olan kimseye şıfat-ı ḡālibesi üzerine görünür. Bu cihetden ba'zı meşāyiḫ anı "şıfat-ı ḡālibesi şūretidür; yoḫsa şūret-i Ḥızriyye degüldür" didiler. Gerek Ḥızr ḥayātında olsun;

nitekim kavlı-i cumhürdür. Ve gerek olmasın; nitekim ba'zı 'ulemā zāhib olmuşlardır. Anuñcün ba'zı meşāyihden şadır olmuşdur ki: " Lev kāne aḥī'l-ḥızru ḥayyen li-zārinī." Ya'nī [45a] bu kelāmı ḥayāt-ı Ḥızr'ı inkār iden dimişdür. Yoḥsa ḥadīs degüldür. Ma'a hāzā 'adem-i ziyāretten 'adem-i ḥayāt lazım gelmez. Zīrā Ḥızr'uñ her velīye ittılā'ı muḫtaziyāt-ı maḫāmından degüldür. Ve cā'izdür ki bu kelāmuñ şudürundan şoñra mülākāt vāki' ola.

Ve bu faḳīre Mescid-i Ḥarām'da ve ṭarīk-i Şām'da bir kaç kerre mülākāt ḥāşıl olub Ḥaṭīm-i Ka'be'de du'ā itmiş ve ḳurb-i 'alāda ma'reke-i ūrbān vāki' olduğda mu'āvenetimizde bulunmuşdur. "Ve lillāhi'l-ḥamdü 'alā zālik."

Ey sālīk işte bu taḳrīrden esfelden a'lāya varınca merātib-i ḥalā'ıḳ ma'lūmuñ oldı.

Ve her nesne ki bu 'ālem-i kevn ü fesāda müte'allıḳdür; tenezzül üzerine oldığı bilindi. Pes, ḡayret ile bu 'anāşır ve mevālīdden ḥalāş olasın. Ve ṭabī'at-ı keşifeden necāt bulasın. Ve her ne maḳūle nisbet ki vardur; gerek ceḥr u ihfā ve gerek ḡayrı andan ḳurtulasın. Egerçi maḫāmuñ şūreten bu nisbetleri muḫtazi ve bu izāfātı müstelzimdür. Velākin ḥarekātüñ ḥaḳla olıcaḳ; saña kimse daḥl itmez ve itse daḥi kemāl-i ceḥline rāci' olur. Hīç bu 'ālemde rūḥ-ı mücerred veya cism-i mürecced gördüñ mi? Ya'nī çünki rūḥla cismi müştemildür; lā-cerem, ikisinüñ daḥi ḥük-m-i maḥşūsı vardur. Merātib üzerine temeşşī idicek ḳıl ü ḳāl olmaz. Naẓar eyle ki insān-ı kāmīl a'māl-i şer'ıyyede sâ'irlere ḡālibdür. Ma'a hāzā a'māl-i şer'ıyyenüñ ḡāyeti derecāt-ı cennetdür. İnsān-ı kāmīlüñ maṭmaḥ-ı naẓarı ise ḥaḳdur. Ya'nī eşer-i rūḥ u ḳalb olan vicdān ve ma'rifet ve müşāhededür. Fe-ammā bir nesne [45b] Maṭlūb olmasa daḥi emr-i ḥālīḳa göre ma'müldür. Zīrā aḥlāḳ-ı ḥakīmdür. Ve Şāni'üñ şun'-ı bedī'i olan insān daḥi muḥkemdür.

Pes, cem'ıyyet-i esmāsına göre her ḥaḳıḳatüñ zuḥūrına āyinedür. Velākin bu ma'nāyı fehmdede şu'ūbet olmaḡla ḥalḳ fark-ı muḥtelife olub ilḥāda düşdiler. Ve

kendilerin ʔarīḳ-i ḫaḳdan ŧaŧırdılar. Bu cihetden bu maḳūle taŧnīflere sebeb-i iŧlāḫ-ı
‘aḳā’id ü a‘ māl ü aḫvāl oldu. Ḳabūl idenlere sa‘ ādet ve redd idenlere ŧeḳāvet. Zīrā
bizim üzerimize lāzım olan teblīḡdir ve hidāyet Ḫaḳḳ’a müfevvaḑdur. “Vallāḫü’l-hādī
ilā ʔarīḳi’l-ḳulūb.”

Nazm [Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün / Mefā‘ ilün]

1. Müdebbir kimdür iŧbu cisme dirseñ rūḫ-ı a‘ ḑamdur
Gerek Cibrīl-i Ekrem’dür²⁰⁶ gerek ‘ İsi bin Meryem’dür
2. Külāḫı bu cihāndan ‘ ālem-i tehyīme irgürseñ
Maḳāmuñ yine ‘ aḳl-ı evvele nisbet ile kemdür
3. ŧu kim Āb-ı Ḫayāt-ı ma‘ rifetden içmedi cür‘ a
Degüldür fi’l-ḫaḳīḳa zinde belki mürde ādemdür
4. Vücūduñ Mekke vü anda dilüñdür Ka‘ be-i ‘ ulyā
Derūnuñda olan feyz-i İläḫī ‘ ayn-ı Zemzem’dür
5. İriŧmezseñ eger nūr-ı siyāha bu nehār içre
Dilüñ ḑulmetde vü cānuñ rehīn-i ḡuŧŧa vü ḡamdur
6. Sözüñde ḑaŧnī-i zevḳ-i vuŧlat vardur ey Ḫaḳḳī
Elüñde ḫāme ḡüyā ney-ŧekerden düzme bir femdür

[A‘ RAFDA EBRĀR ṬĀ’İFE-İ MUḲARREBİNÜŦ TAḪTINDADUR]

²⁰⁶ ekrem’dür: A ekrem’dür

Kele li:

Vaktü's-seheri'l-a'lâ. "Kelebü'l-ebrâr hâmiletü'l-esrâri'n-neş'eteyn." Burada ebrârdan murâd cemî'-i envâ'-i berri şüreten ve ma'nen cem' idenlerdür. Zîrâ a'rafda ebrâr tâ'ife-i muqarrebînüñ tahtındadır. Ya'nî muqarrebîn iki neş'eyi bile ikrâz itmişlerdür ki "kebe kavseyni ev-ednâ"dur. Ebrâr ise [46a] yalîñuz "kebe kavseyn" ehlidür. Veyahûd neş'e-i ulâ fenâ-i zât ve neş'e-i şâniye beke-i şîfâtdur. Bu iki ma'nâ ise hâl-i muqarrebîndür ki tavr-ı insânide kemâl-i ilâhî tavr-ı ilâhîde kemâl-i insânî bulmuşlardur.

Ve câ'izdür ki neş'e-i ulâ neş'e-i dünyâ ve neş'e-i şâniye neş'e-i uhrâ ola. Ya'nî tâife-i ebrârüñ kalbleri zâhir u bâtînün esrârını hâvî ve dünyâ ve âhiretüñ hakâ'ikini muhtevîdür. Zîrâ âhîret kalb-i dünyâdur ki neş'e-i uhrâda kalb şüretine dühûl itse gerekdür. Ya'nî kalb-i insân dünyâdaki olan şüreti kalibine girüb kalib nâ-bedîd ve kalb zâhir olsa gerekdür. Nitekim dünyâda kalb hafî ve kalib zâhirdür.

Ve bu maqâmdandır ki Rasûllâh -şallâllâhu 'aleyhi ve sellem- Allâh Ta'âlâyı çeşm-i ser ile gördi. Ya'nî leyle-i Mi'râcda cesedini müstevâ-yı 'arşda terk idüb rûhâniyyeti ile seyr-i başî-i vâcibî iderek sırrı şüret-i cisme girüb bu şüretle müşâhede-i Zât vâki' oldi. Bundandır ki dirler: "cismüñ fevkinde rûh vardır, rûhuñ fevkinde 'ayn ve 'aynuñ fevkinde daği sır vardır." Ve bu sırdur ki Hakk'ı müşâhede eyler; zîrâ 'âlem-i vücûbdandır. Rûh ve cism ise 'âlem-i imkândandır. Ve 'ayn nisbet-i 'ilmiyyedür.

Pes, Hakk'a nazâr iden yine Hakk'dur; Hakk'a delil olan Hakk olduğu gibi. Velâkin nazâr ve delâletden her biri bir mertebeden bir mertebeyedür. Yoğsa ikisi bile mertebe-i vâhîdeden degüldür. Nitekim nebî ve velîye Hakk'üñ selâmı zâhirden mazharadur. Ve nebînüñ kendine selâmı cem'den farka ve melekiyyetden beşeriyyetedür. Egerçi me'al birdür ki [46b] fi'l-hakîka kendi kendine selâmdur. Ve

hadîşde gelür ki: “Ve e’ûzu bike minke.” Ya’nî mer-tebe-i ef’âl ü şîfât-da olan isti’âze fi’l-ḥaḳîḳa zât-dan zât-adur.

Pes, i’tibârât üzerine temeşşî iden kimse zeleden ḥalâş olur ve muḥaḳḳîḳlerün “âbid odur, ma’bûd odur, sâcid odur, mescûd odur” didikleri sırr-ı mezkûre râci’dür. Ḥattâ insân-ı kâmilün rûhı kendi cenâzesine ve namâzına ḥâzır olur deyû muḳarrerdür. Zîrâ ta’ayyün-i maḥşûşı cihetinden ḥâzır olanlarla müşterekdür. Rûḥuñ ḥuzûrı ise ma’rûfdur; cesed gibi.

Ve insân-ı kâmil odur ki ḥîn-i inḥilâl-i fetâ’ide cism ü cânuñ ikisin bile tarḥ ider. Ve ancak sırla ḳalır. Velâkin maḳâmât-ı kevnde rûḥ u cesedüñ her biri lâzım olmağla yine şûret-i ûlâsına döner, fe’fhem ciddem.

Ba’dehü dünyâ gerçi ism-i zâhirün ḥavâlesinde ve âḫiret ism-i bâḫınuñ ḥükümetindedür. Fe-ammâ dünyâ üzerine daḫi esmâ-i ḥâkime vardur ki ḳıyâm-ı ḳıyâmet ile aḥkâmı münḳaṭı’a olur. Meşelâ mümît ismi âḫirete ḥükm itmez. Şol cihetden ki âḫiretde mevt yoḳdur. Ve bâḳî ismi daḫi dünyâyâ ḥükm itmez. Zîrâ dünyâda beḳâ yoḳdur. Belki Ḥayy-ı Bâḳî tecellîsinüñ külliyyeti me’âdda zuhûr ider. Anuñçün ehl-i cennete nâme-i İlâhî vârid olduḳda üzerine: “Mine’l-meliki’l-ḥayyi’l-bâḳî ile’l-meliki’l-ḥayyi’l-bâḳî.” Ḥattâ ile mu’lem olsa gerekdür.

Pes, bi-ḥasebi’l-mevâṭın esmâ-i ilâhiyye mütebeddil olur; egerçi zât-ı ilâhiyye ezelen ve ebeden bir ḥâl üzerine şâbit ü ḳâ’imdür. Nazâr eyle ki kenz-i maḥfi mertebesinde aşlâ bir ismüñ zuhûrı yoḳ idi.

Nitekim sultân-ı a’zâma ḳable’l-cülûs ümerâ ve merâtib i’tibâr [47a] olunmaz. Ve anlar bir âlâ-yı niseb ü izâfât-dur ki sultânüñ zuhûriyle zâhir olurlar. Anuñçün dirler ki: “Merâtib ‘ademiyyedür.” Nitekim erbâb-ı merâtib vücûdiyyedür, fa’rif cidden.

Bu cihetdendür ki didiler: “E’t-Tevhîdü isķātü’l-izāfāt.” Ya‘nî sırr-ı vahdet-i ilāhiyye niseb ü izāfātı isķāt ü ref‘ itmedikçe zāhir olmaz. Zîrâ bunlar ‘âlem-i keşrete dâ‘irdür.²⁰⁷

Nazm [Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Fa‘ülün]

1. Açılmaz herkese esrâr-ı tevhîd
Görinmez herkese envâr-ı tevhîd
2. İçgör vahdet-i zâtiyye-i cāmın
Egerçi çok durur eṭvâr-ı tevhîd
3. Neler geldi ser-i Maṣṣūr’a seyr it
İdüb bî-gâneye izhâr-ı tevhîd
4. Ezelde çün dilüñle itdüñ ikrâr
Şaķın kılma ebed inkâr-ı tevhîd
5. Hüve’l-mevcûdi fi dâri’l-vücûdi
Görür mi ğayrı olan yâr-ı tevhîd
6. Gül-i vahdet açıldı cân u dilde
Şeneldi Ḥaķķıyâ gülzâr-ı tevhîd

لائحة قال الله تعالى فان مع اليسر يسرا ان مع العسر يسرا اعلم ان هذه المعية في قوله تعالى وهو معكم
ايما كنتم وهي النسبة الارتباطية التي بين الوصف والموصوف والحال وذوي الحال وذلك كما ان الله تعالى

²⁰⁷ dâ‘irdür: A dâ‘irlerdür

ارتباطا بينه وبين خلقه من حيث الوهيته وعبودية الخلق فكذا ان لليسر ارتباطا بالعسر وبالعكس لان اليسر من احكام الاسماء الجمالية كما ان العسر من احكام الاسماء الجلالية وهما اي الجمال والجلال بمنزلة اليدين من الانسان كما اشار اليه بقوله تعالى خلقت بيدي وكل من اليدين مرتبطة احديهما بالآخرى من حيث ان مبدأهما واحد وهو العنق فكانتا كالاخوين بالنسبه [b74] الى اب واحد ولا شك ان النسب لا تدوم على نق واحد لان الله كل يوم هو في شأن أي في كل ان غير منقسم ، وهذا يقتضي تحولات الاحول فقد يكون الرجاء عقب القنوط وامثلته كثيرة حتى ان بعض من انكسرت سفينته ووقع في جزيرة بعيدة لما ايس من الخروج فقال اذا شاب الغراب اتيت اهلي فعلق ، فعلق انكشاف كربه في المجال العادي ثم لم يلبث حتى رأى أ، الله القى سفينة أخرى في تلك الجزيرة فدخلها فخلص فصورة العسر قد اندرج فيها اليسر وان كان ظهوره بعد حين ويجوز ان يقال ان المراد بالمعية هي معية الشيء نفسه فقد يظهر العسر في صورة اليسر كما يظهر السيئة في صورة الحسنه بعد التوبة والله قادر على ان يجعل الشوك وردا احمر فأعلم ذلك وتيقن، ومعنى تكرير العسر واليسر هو ان القلب يعق في الغم وقت العسر ولروح في الضيق فيحصل العسران ، قم انهما يقعان في السرور والانكشاف وقت اليسر فيحصل اليسران ومعنى تنكري اليسر هو انه امر مجهول مبهم في الوقت الحاضر كما ان العسر امر معلوم معين فيه ومنه التعريف فتفتن لذلك ومنه يظهر ان التأكيد انما يحصل في كلمة ان لا بالتكرير فان في التكرير تاسيسا على ما قلنا.

[Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “ Şüphesiz güçlükle beraber bir kolaylık vardır.”
Başka bir âyet-i kerîmede “Nerede olsanız O sizinle beraberdir.” buyuruyor. Ve o vasıf-mevsuf ve hâl-hâl sahibi arasındaki irtibat ile ilgilidir. Aynı onun gibi Allah Teâlâ ve yarattıkları arasında ulûhiyet ve ubûdiyet açısından bir irtibat bulunur. Çünkü kolaylık Allah’ın cemâl isminin ahkâmından, zorluk ise celâl isminin ahkâmındandır. Allah Teâlâ’nın “Ey İblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni meneden nedir?” kavlinin işaret ettiği her ikisinin de temeli aynı babadan olan iki kardeş gibi birdir. [47b] Allah Teâlâ her an yaratma hâlinedir. Ve bu yaratma hâllerin devamlı değişimini gerektirir. Umudunu yitirdiğin an umut yetişir. Bunun misâli çoktur ki, gemisi parçalanıp ıssız bir adaya düşen kişi oradan kurtulmaya dâir ümidini kaybeder. Ve der ki genç bir karga yaşlandığında ancak aileme kavuşabilirim. Yani oradan kurtulmanın imkânsız olduğunu düşünüyor. Fakat tam o sırada Allah oraya başka bir gemi gönderiyor ve adam kurtuluyor. Böylece her zorluktan bir kolaylık doğduğunu görüyoruz. Tevbeden sonra günâhun sevap sûretine çevrilmesi de buna benzer. Zorluk ve kolaylığın tekrarının mânâsı şudur ki; Zorluk anında rûhın sıkışması ve kalbin kedere düşmesiyle birlikte bir kolaylık ferahlık gelir. Kolaylığın tekrarı o ânın bizce

meçhul ve mübhem olmasındandır. Zorluk ise mâlum ve muayyendir. Bu kelimelerin tekrar edilmesinde te'kit vardır.]

Nazm [7li]

1. Yâ ilâhe'l-âlemîn
Âsân eyle yolumuz
Kullarına ol mu'în
Tût bu yolda elimüz
2. Cirm ü kuşûra bakma
Nâr-ı celâle yakma
Kendi binâñı yıkma
Ma' mûr eyle ilimüz
3. Kerem ü ihsân eyle
İşimiz âsân eyle
Kâmil-i insân eyle
Hâl it kâl ü kılimüz
4. Bi-ğürmeti'l-Muştafâ
Bi-câhi ehli'ş-şafâ
Ahdña idüb vefâ
Tevhîd itsün dilimüz
5. [48a] Hâkķi kula mevlâ bes
Eylemez ğayra heves
Tecellî kıl her nefes

بعد الانتباه مر على السمع قوله تعالى واسروا الندامة لما رأوا العذاب اعلم ان الندم غم يصحب الانسان صحبة لها دوام على ما وقع مع تمني انه لم يقع فان تركيب هذه الاحرف الثلاثة يدور مع الدوام كاد من وومدك يقال ادمن الامر اذا ادامه ومنه مدمن الخمر ومدا بالمكان اذا قام فيه ومنه المدينة لان الناس يديمون الإقامة فيها ولا يرتحلون عنها ارتحال اهل البادية من مكان الى اخر وقوله عليه السلام انا مدينة العلم وعلي بابها إشارة الى كثرة علومه لانه اوتي علوم الاولين والآخرين فجاء المثل السائر كل الصيد في جوف الفراء وأيضا الى دوام تلك العلوم في قلبه واقامتها فيه بلا نسيان وفقدان وهكذا شأن العلم الحضوري بخلاف حال العلم الحضوري اذ يقدر ينسى بعضه وقد ينزع كله كما وقع لامية ابن ابي الصلت ونحوه والى الإشارة لقوله تعالى توتى الملك من تشاء وتوزع الملك ممن تشاء ، فإن الملك يعم ملك العلم أيضا، فإذا نزع منه في الدنيا نزع منه في الآخرة لانه لا يكون المنزوع منه العلم الا كافر فظهر ان المؤمن المقلد سعيد في الآخرة لما اعطيه من العلم وإن كان قليلا والكافر شقي في الدارين وان كان عالما بأنه ينزع من العلم فيبقى جاهلا فوق جهل المقلد ، وقوله علي بابها إشارة الى ان الباب من المدينة كما ان التكبيرة الأولى باب الصلاة ولذى عدت من الفرائض فظهر ان لعلي رضي الله عنه أيضا [b84] علومها كثيرة وأنه وسيلة كل علم وعالم الى جناب النبوة ولذا اغلب الطرق الحققة تنتهي إليه ومن مشكاته يقتبس أهلها لأنه أبو هذه الامة أيضا ، بالنص ولا بد للأولاد من اب مرجوع عليه كالقبلة فإنها قوم متشعبون من اب واحد وكان لها سمية ، لأنها سادات منتهية إلى هاشم جد النبي صلى الله عليه وسلم وهذا لا يلزم منه ترجيح المرتضى كرم الله وجهه على سائر الخلفاء من كل الوجوه حتى لا يلزم الرفض وقد يكون الفاضل مفضولا ونحن نأخذ بالكلام النبوي لا بالعقل والتصرفات الباطلة كما يفعله اهل البدع والاهواء ، وللمرتضى مرآة واحدة في هذه الامة وهي الشيخ محيي الدين العربي قدس الله سره ، وكل منهما وزير لآخر الخلفاء عرفه من عرفه وجهل به من جهل، فانظر كيف هذه المسألة وهي وزارة الاب للابن مع شرف مكانة الاب فإنها تحاكي امومة البنت للاب كعائشة وحفصة وام حبيبة رضي الله عنهن، فإنها أمهات المؤمنين ومنهم ابائهن وهم ابي بكر وعمر وأبو سفيان رضي الله عنهم وفيه سر عظيم هو ان الطبيعة أي النفس الكلية انما تولدت من القلم الأعلى فهي كالبنات له مع انها الأصل لكل حقيقة روحانية او مثالية او جسمانية وبهاذا الاعتقاد تكون اما لوالدها واليه الإشارة بقول الحلاج ولدت امي اباه ان ذا من اعجابات كما سبقت اله الإشارة فظهر صدق ما ادعينا من ان بعض الفضل قد يكون مفضلا وذلك باعتبارين مختلفين ولولا رسول الله لم يكن ادم ولولا امنة لم يكن رسول الله ايض وقد استولدت اباه من حيث التقدم الجسماني وقد استولها رسول الله من حيث [a94] التقدم الروحاني والمراد بامنة هي ومن تقدمتها الى حواء ام البشر فاذا اتمهد هذا فاعلم ان الآية السابقة وهي قوله تعالى واسروا الندامة لما راوا العذاب يدل على ان الندم توبة كما ورد في الحديث لكنه لم ينفعهم لما راوا العذاب بان يسلموا منه بسبب ندمهم لانه ندم وقت البأس بالباء الموحدة كالتوبة وقت الياس بالياء المثناة فانها ايض غير مقبولة ومن قال ان المختار انها مقبولة فقد خالف النصوص نحو ان الله يقبل توبة مالم يفر عز وقوله تعالى حتى اذا حضر احدهم الموت قال

اني تبت الثن وحضور الموت هو وقت الغرغرة وزمان الياس هو ان يشاهد ملك الموت ويطلع على احوال الآخرة
واما الباس بالموحدة فلم يقبل الايمان عند نزوله لانه جعل بمنزلة الغرغرة بل قبلها وفيه رحمة عظيمة على هذه
الامة ومدّ لوقت التوبة وتوسيع لدائرة التدارك ولولا ذلك لكانوا كالامم الاولى في بعض الاحوال وذلك ينافي
الحكمة اذ لما كان حضرة النبوة فوق سائر الانبياء في الشرف والكمال كانت امته ايضا فوق سائر الامم في رعاية
الملك المتعال واما قوله تعالى وهو الذي يقبل التوبة عن عباده فعام مخصوص بسائر القواطع كما اسلفنا بعضها
وقولهم ان الفاسق عارف وحاله حال البقاء بخلاف الكافر فانه جاهل وحاله حال الابتداء والبقاء اسهل من
الابتداء انتهى في كلام عقلي لا يعبأ به فان قلت فما معنى قول الفتوحات عند قوله تعالى فلم يك ينفعهم ايمانهم
لما راوا [b94] باسنا يعني في الدنيا فان الله يقول واخذناهم بالعذاب لعلمهم يرجعون فالراجع مع نزول العذاب به
مقبول في الآخرة لانه اتى بما يرجى منه لعلمهم يرجعون انتهى فاذا كان مثل هذا الايمان مقبولا في الآخرة كان قبول
توبة الفاسق من طريق الاولى قلت لو كان مراد الشيخ ما يبدو من كلامه لم يظهر للشفاعة وجه ولم يدخل احد
من العصاة والكفار النار ولم يقل به احد من اهل الرسوم والحقائق فالوجه في كلامه هو ان الايمان والتوبة
الاحتضاريين صورة الايمان الفطري والاقرار الازلي والرجوع الميثاقى وهذه الصورة لا تنفع الكفار في الحشر اصلا
فانهم محكوم عليهم بدخول النار والخلود فيها ابدا بلا نكير من احد قطعا وانما تنفعهم في المال بعد مضي
الاحقاب وذلك بمعنى الرجوع الى الله تعالى من حيث ذواتهم وانكشاف وجه الجلال عنهم لا بمعنى ارتفاع
العذاب فان الكلية في قوله تعالى كما نضجت جلودهم بدلناهم جلودا غيرها لا تنقطع ابدا فالعذاب مستدام واما
الوصول الى الله والعلم به فبعد مضي الاحقاب وذلك ان السلوك دوري لا خطى مستطيل والدائرة لا بد وان يلتقي
اخرها باولها ولذلك قال تعالى واليه ترجعون ومن قال بخلاف ما قلنا فقد خالف الحق وعانده وغفل عن
الحقائق والارتباط الواقع بين الله وبين عباده فان مظاهر الجلال ايضا عبادة كالعبد الشقي بالنسبة الى مالكة فانه
وان كان شقيا فلا يخرج عن ملكه وعبوديته قال تعالى ان كل من في السماوات والارض الا اتي الرحمن عبدا وقال
بعثنا عليكم عبدا لنا اولي باس شديد اي مظاهر القدرة والبطش وهم بخت نصر وقومه وقال وقل لعبادي الذين
اسرفوا على انفسهم فعبء عنهم بالعباد قبل ظهور توبتهم [a05] وقال لداود عليه السلام اليسوا بعبادي اي
الكفار الذين قاتلتهم وكذا الصورة المذكورة لا تنفع بعض العصاة يوم الحشر فيعذبون في الطبقة العليا من النار
ثم يخرجون ويكون لبعض اهل الكبائر الشفاعة في الحشر بسبب الايمان وبعض الاحوال الحسنة والاخلاق
الجميلة وذلك من باب العناية الخاصة فليس كل فاسق ينتفع بالشفاعة من اول الامر لما سجل عليه من
المؤاخذة وفيه سر قوله تعالى وبدالهم من الله مالم يكونوا يحتسبون فان بعضهم يحتسب ان ليس له مؤاخذة
فيظهر عكسه وبعضهم يظن ذلك بحسب اماراته من الفسوق فيعفى عنه اما بالشفاعة او بدونها فظهر ان الكبيرة
لا توجب العذاب والايلام فان الامر بيد الله وقد قال ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء زعفو العبد المملوك او نحوه
من المجرمين ليس بامر بدع في الدنيا والله اولي بام يعفوا عن السيئات لانه المالك الحقيقي وله الاسماء الحسنى
والصفات العليا والاخلاق المثلى وهو الغفور الرحيم .

[Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “Azabı gördüklerinde, için için derin bir pişmanlık duyarlar.” Bil ki pişmanlık insana arkadaş olan bir kederdir. Ve insan o pişmanlıklarını keşke hiç olmasaydı diye devam ettirir. Bu kelime üç harften terkip edilmiştir. Peygamber Efendimiz “Ben ilmin şehriyim, Ali ise onun kapısıdır.” kavli onun ilminin çokluğuna işarettir. Çünkü O’na ondan önce ve sonra gelenlerin ilmi verilmiştir. Ve Rasûlullah’ın o ilmi kaybetme veya unutması imkânsız olduğu gibi kalbinde o ilim yerleşmiştir. Âyet-i kerîmede Allah teâla şöyle buyuruyor: “(Rasûlüm) De ki: Mülkün gerçek sahibi olan Allah’ım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden geri alırsın.” Genel anlamda baktığımızda mülkün aynı zamanda ilim mânâsı vardır. Bu dünyada ilimden mahrum kalan âhirette de mahrum kalır. Çünkü kâfir dışında hiç kimse ilimden yoksun bırakılmamıştır. Mukallid bir mü’mine az bir ilim verilse bile âhirette saidlerden olur. Kâfir ise âlim bile olsa iki dünyada da şakîlerdendir. Çünkü ilim ondan alınmıştır ve o mukallidden daha câhildir. Ve ‘Ali onun kapısıdır.’ kavlinde şehrin kapısı kastedilir. Namaza başlarken getirilen ilk tekbir namaz kapısından girmek gibidir. Ve tekbir namazın farzlarındandır. [48b] Hz. Ali’nin -radiyallahü anh- ilminin çokluğu bundan anlaşılır. O her ilme vesiledir ve nübüvvet cenâhından âlimdir. Bu yüzden hak yolların ekserisi onda son bulur. İnsanlar ilmi onun kandilinden almışlardır. Çünkü o bu ümmetin babası gibidir. Ve babalar evlâtların kiblesidir. Kavimler tek bir babadan farklı farklı kollara ayrılır. Peygamberimizin soyu ise Hâşimîlerden gelir. Allah Hz. Ali’nin vechini mükerrem (şerefli) kılsın. Hulefâ-i râşidînden her birinin ayrı fazileti vardır. Biz bid’at ehlinin akli ve tasarrufuyla hareket etmeyip, Rasûlullah (sav)’ın kavlini esas alırız. Allah’ın razı olduğu kişiler bu ümmetin aynalarıdır. Ve o şeyh Muhyiddin ibn-ül Arabî hazretleridir -kuddise sirruhu-. Ve onlardan her biri ardından gelenlere vezir olmuştur. Muhyiddin ibn Arabî der ki: “Bilmeyen ne bilsin bizi, bilenlere selam olsun.” Şöyle bir mesele vardır ki, oğullar şeref bakımından babalarının yerini alır. Umumen Hz. Âişe, Hz. Hafsa, Hz. Ümmü Habîbe -radiyallahu anhunne- gibi ümmetin anneleri de babalarını örnek almışlardır. Ve onların babaları Hz. Ömer, Hz. Ebûbekir ve Ebû Süfyan -radiyallahü anhüm-’dir. Bunda azîm bir sır vardır ki, insanın tabiatı (külli nefis) kalem-i kader-i ilâhîden doğmuştur. Cismânî, misâlî ve rûhânî bütün hakikatların aslı ondan zuhûr eder. [49a] Önce zikrettiğimiz “Azâbı gördüklerinde, için için derin bir pişmanlık duyarlar.” âyetindeki pişmanlık tövbedir. Hadîste geçtiği gibi azabı gördüklerinde pişmanlıkları

onlara bir fayda vermez. Ve artık pişmanlık sebebiyle o tehlikeden kurtulamazlar. Çünkü o anda yapılan tövbe makbul değildir. Naslara dayalı tercih edilen görüş; günahkâr kişi hayatının son saniyelerine kadar tövbe etmez, dünya hayatından ümit kestikten ve gayb âlemine dâhil bulunan berzah ve âhiretle ilgili bazı gerçekleri gördükten, hissettikten sonra henüz can vermeden tövbe ederse tekrar kulluk ve itaat imtihanına fırsat da kalmadığı için tövbesi kabul edilmez. Bu yüzden Firavun'un tövbesi kabul edilmemiştir. Bunda ümmet için çok büyük bir rahmet vardır. Eğer ilk helâk olan kavimler gibi can çekiştikleri anda Allah onlara îman verseydi hikmete zıt olurdu. Şeref ve kemal noktasında Peygamber Efendimiz diğer peygamberlerden üstündür. O yüce nebinin gözetimindeki ümmeti de diğer ümmetlerden üstündür. Allah teâlâ “O, kullarından tövbeyi kabul eden, kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilendir.” buyuruyor. Kâfir o zamana kadar Allah'ı tanımamaktadır. Hayattan umudunu kesip hakkı ve hakikati görünce o anda îman etmektedir. O durumda yapılan îman, makbul ve müteber değildir. Fâsık, Allah'ı tanımaktadır. Müslümandır, mü'mindir. İmanı mevcuttur ve bâkîdir. Bâkî olan bir şey, yeni baştan yapılandan kolaydır. Yeis hâlinde tevbe makbul, ama îmân makbul değildir. Yani fâsık tevbe ederse tevbesi kabul olur, ama kâfir îman etse imanı kabul olmaz. [49b] Allah âyet-i kerîmede “Şiddetli azabımızı gördükleri zaman artık onların îmânı, onlara bir fayda vermedi.” buyuruyor. Yâni bu dünyada bir fayda vermedi. Başka bir âyette Allah “Doğru yola dönmeleri için onları azaba uğrattık.” buyuruyor. Tercih edilen görüş şöyledir ki: Azabın onlara âhirette geleceği kabul edilir. Eğer böyle bir îman âhirette makbul olsaydı fâsık kimsenin tövbesi ile aynı olurdu. Şeyhimin bu kelâmından âsî ve kâfirlerin şefaate nâil olup cehennemden kurtulacakları çıkarılamaz. Bunu ulemâ-i rüsûmdan bir kimse bile asla söyleyemez. İman ve tövbe ezeli bir ikrar, doğuştan bir îmân ve dönüşü olmayan bir anlaşma sûretindedir. Ve haşirde bunun kâfire bir faydası yoktur. Şüphe yoktur ki muhakkak kâfir cehenneme girecek ve ebediyyen orada kalacaktır. ‘Seneler geçtikten sonra malları onlara bir fayda verecek.’ cümlesinden kasıt Allah'a döndürüldüklerinde Celâl isminin onlarda inkişaf etmesidir. Yani azabın artması anlamında değildir. Allah Teâlâ âyette şöyle buyuruyor: “Derileri yanıp döküldükçe, azabı tatmaları için onların derilerini yenileyeceğiz.” Ayet azabın hiç kesilmeden devam edeceğine işaret eder. Allah'a ulaşmak ve onu tanımak ise seneler süren müstakim bir yoldur. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “O'nun zâtından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca

O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." Kim kavlimizin zıttını söyler ise Hakk'a karşı gelmiş olur. Ve yine Allah ve kul arasında meydana gelen irtibattan ve hakikatlardan mahrum kalmış olur. Allah şöyle buyuruyor: "Göklerde ve yerde olan herkes istisnasız, kul olarak Rahmân'a gelecektir." Ve yine başka bir âyette Allah şöyle buyuruyor: "Bunlardan ilkinin zamanı gelince, üzerinize güçlü kuvvetli kullarımızı gönderdik." [50a] Allah şöyle buyuruyor: De ki: "Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım!" Yani tövbe etmeden önceki kullarım. Başta zikrettiğimiz sûret bazı âsilere haşirde fayda vermez. Onlar yüksek bir derecede azap görürler ve daha sonra ateşten kurtulurlar. Bazı büyük günah sahiplerine ise îman, güzel haslet veya güzel ahlâk sebebiyle haşirde şefaate vardır. Bu onlara has bir inayet bâbındandır. Fakat her fâsık bu şefaate nâil olamaz. Allah şöyle buyuruyor: "Eğer yeryüzünde bulunan her şey tümüyle ve onlarla beraber bir o kadarı da zulmedenlerin olsa, kıyamet günü kötü azaptan kurtulmak için elbette onları verirlerdi. Artık, hiç hesap etmedikleri şeyler Allah tarafından karşularına çıkmıştır." Bazıları kendilerine azap gelmeyeceğini zanneder. Fakat tam aksiyle yüzleşirler. Bazıları ise fâsıklık alametlerine göre hesaba çekileceklerini ve şefaate ile mağfîret olacaklarını zannederler. Fakat bunların hepsi Allah'ın elindedir. Allah şöyle buyuruyor: "Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalan (günah)ları ise dilediği kimseler için bağışlar." Allah mâlik-i hakikidir, esmâ-i hüsnâ ve âli sıfatların sahibidir. Ve O çok bağışlayıcıdır.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Baħr-i bî-pâyân-ı rahmetden sü'âl itmek nedür
Var iken ' ilm-i ilâhî kıl ü kâl itmek nedür
2. Heb bilürler bâb-ı ' ilm-i Muşafâ'dur Murtażâ
Mes'ele ma' lûm iken ceng ü cidâl itmek nedür
3. Cevher-i âteşde feyz-i âb olur mı vir haber
Ya giyâh-ı tâzeyi ateş mişâl itmek nedür

4. Kendinüñ nūr-ı cemāliyken cemī'-i kâ'ināt
Kendi kendine yine kıahr u celāl itmek nedür
5. Lā-übālī 'āşıka dil cennet-i 'ācil iken
Bādeyi bunda haram anda helāl itmek nedür
6. Maṭlab-ı dil kendine ma'lūm iken vaḳt-i seher
Kullarından kendine ya'arz-ı hāl itmek nedür
7. Bir avuç toprağı tarḥ-ı dūzaḥ itmekden n'ola
[50b] Pūte-i nār içre nūrun böyle kâl itmek nedür
8. Sāye-i insān-ı kāmīl tā ebed memdūd iken
Devr-i dünyāda 'aceb fī-zevāl itmek nedür
9. Heb bilenler dehri bir ān didiler ammā yine
Eyleyüb taḳsīm anı mäh u sāl itmek nedür
10. Kābil-i feyz olmuş iken fiṭraṭ-ı aşıyyede
Kimini nākıs kimin ehl-i kemāl itmek nedür
11. Var iken zāhidde az çok māye-i 'aḳl-ı me'ād
Ders-i 'ışkı evvelā yañlış hayāl itmek nedür
12. Çünkü yokdur nüṣṣa-yı taḳdīrde ḥaṭṭ-ı ḥaṭā
Hālden hāle bu insān intikāl itmek nedür

13. Hakkıya Hakk ins ü cinni iki fırka eyleyüb

Kendine birin yemîn birin şimâl itmek nedür

Vallâhü a‘ lam bi’l-me’âl

[MELEKÛTDAN MURÂD ESRÂR VE ‘ULÛM VE HAKÂ’İKDUR]

FÎ’L-HADİS

“Rabbi erinî el-eşyâ’e kemâ hiye.” Burada irâ’et ve²⁰⁸ tebşîr ve ta‘rîf ma‘nâsınadır ki başirete nâzırdur. Nitekim Hâzret-i İbrâhîm -‘aleyhi’s-selâm- hakkında gelür: “Ve kezâlike nurî İbrâhîme melekûtes-semâvâti ve’l-arz.”²⁰⁹ Zîrâ melekûtdan murâd esrâr ve ‘ulûm ve hakâ’îkdur. Bunlar ise çeşm ile müşâhede olunmaz. Zîrâ maḥsûsât maḳûlesi degüllerdür. Belki başiret ile idrâk olunurlar. Velâkin idrâk-i başiret kuvvetlü olsa zâhirde başara daḫi kuvvet gelür.²¹⁰ Anuñçün dimişlerdür ki Hakk halkda meşhûddur; âyât-ı tevḫîdî ile. Ya‘nî bir kimse âşârı kemâ yenbaḡi müşâhedeye kâdir olsa âyât-ı Hakk’ı görür. Zîrâ cemî‘-i âşâr muşḫaf-ı tekvînde âyât-ı İlâhiyyedür. Ve âyât-ı hakkı müṭâla‘a zât-ı Hakk’ı müṭâla‘a gibi olur. Zîrâ delîl madlûlden müfâraḡat itmediḡi gibi maşnû‘ daḫi şâni‘den münḡaṭı‘ olmaz; egerçi cihet-i irtibât mükâşifden ḡayrıya ḡafidür. [51a] Ve kezâlik halk Hakk’da mevcûddur; esmâ ve şîfât ile. Ya‘nî halk mazḡar-ı esmâ ve şîfât-ı ilâhiyyedür.

Pes, halkı seyr iden Hakk’uñ esmâ ve şîfâtın seyr itmiş olur. Ve esmâ ve şîfât zâta murtabıṭ olıcaḡ seyr-i zâtdan daḫi ḡâlî olmaz. Velâkin seyri verâ-i perdeden olur. Şol vecihden ki esmâ ve şîfât vech-i zâta perde gibidür.

²⁰⁸ ve: A’da yok

²⁰⁹ “Biz İbrâhîm’e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk.” En’âm 75

²¹⁰ kuvvet gelür: A kuvvetlü olur

Nitekim ef'āl daḥi şıfāt ve esmāya göre böyledür. Anuñçün tertīb eyleyüb tecellī-i ef'āl ve tecellī-i şıfāt ve tecellī-i zāt dirler. Zīrā ibtidā hicāb-ı ef'āl münkeşif olmadıkça hicāb-ı²¹¹ şıfāt zā'il olmaz. Ve tecellī-i zātuñ müşāhedesi bu perdelerün inḥirākına mevķūfdur. Zīrā ḥiss ve ḥayāl ve vehm maḡlūb olmadıkça ḳalb ve rūḥ ve sır mertebelerinde tecellī vāķi' olmaz.

Ve gāḥ olur ki berāy-ı iṭmi'nān ḳudret-i teẓāhüre daḥi müṭāla'a olunur. Ḥazret-i İbrāhīm'e göre iḥyā-i ṭuyūr-ı erba'a gibi. Ve bu maḳūle bā' iş-i iṭmi'nān olan umūr tecellī-i şıfātından ma' dūddur ki 'ālim ile cāhil berāber olmadığı gibi bu tecellī ehli ile ḡayrılar daḥi berāber degüllerdür. Zīrā 'ilme'l-yaķın 'ayne'l-yaķın olmadıkça teraḳķī ḥāşıl olmaz. Nitekim cehlden daḥi 'ilme teraḳķī lāzımdur ki “firrū illallāh”²¹² aña işāretdür. Ki “cehlden 'ilme firār idiñüz” dimekdür. Zīrā Ḥaḳ senüñle ma' iyyet üzre olıcaḳ nereden nereye firār idersin. Belki nefsüñ seni cehl ile ḡurbete düşürmiş gibidür ki vaṭana firār ider gibi 'ilme firār itmelüsün. Zīrā sen 'ālem-i 'ilmden geldüñ.

Pes, bu ma'nāya aşluñ 'ilmdür. Ve Şeyḫ seb'in ki Şadreddīn el-Ḳonevī'ye²¹³ - ḳaddesallāhü sırra ḥümā- sü'āl idüb “mine'l-eyne ile'l-eyn” didikde Şeyḫ Şadreddīn daḥi cevābında “mine'l-'ilmi ile'l-'ayn” demişdür. Maḳşūd budur ki 'ālem-i 'ilmden 'ālem-i 'ayna [51b] geldik. Ya'nī vücūd-ı 'aynī bulduk. Ve ḡavāşī-i beşeriyye ḥasebiyle 'ayn-ı ḥaḳ ki dīdemizden ḡāyib ü mestūr oldu. Evvelā anı ma'rifete ve ba'dehü müşāhedeye geldük ki 'ilmden 'aynı ṭaleb idüb giderüz. Egerçi mālda ma'lūm ve meşḥūd bir olur. Ya'nī hicāb-ı i'tibār ile ma'lūm ve keşf-i i'tibār ile meşḥūd dinilür.

Pes, 'ilmden murād 'ilm-i İllāhidür; yoḥsa 'ilm-i aḥkām degüldür. Ve illā her 'ālim-i aḥkām olan daḥi 'ālim-i billāh mertebesinde Ḥaḳḳ'a vāşıl olurdı. Velākin heyhāt ki ehl-i ḳışrıla ehl-i lübb müstevī olmaz. Egerçi herkes ḥāline göre Ḥaḳḳ'a vāşıl ve bi'l-

²¹¹ hicāb-ı: İ2'de yok

²¹² “O ḥâlde Allah'a firar edin.” Zâriyât 50

²¹³ el-ḳonevī'ye: İ2 ḳonevī'ye

İtibār kāmıldür. Velâkin kelâm vech-i muṭlakdan vuşûlde ve kemâl küllîdedür. Bu ise cemî' -i berâzih ve kıyûddan ḥalâş ile olur. İşte seyr-i ekvānuñ ḥâli budur ki zıkr olındı. Ya' nî şuver-ı eşyâ cemâl-i esmâ ve şıfâta âyinedür. Ve aña meşhed-i ḥüsn dirler ki “ḳâbe ḳavseyn” e nâzırdur. Zîrâ maḳâm-ı “ev-ednâ” da müşâhede olmaz.

Ve gâh olur ki meşhed-i ḥüsnde tecellî-i âhir daḫi zuḥûr idüb ḥüsn üzerine ḥüsn irâş ider. Vech-i Yûsûf’da olan ḥüsn gibi ki maḥcûb olanlar bu ḥüsnuñ firîftesi olur. Zîrâ maḥsûs ve ism-i zâhire dâ’irdür. Ḥüsn-i zâtî ise müṭâla’ a-i melekûta mevḳûf olmağla herkes oraya nazardan maḥcûbdur. Belki anı müṭâla’ aya ḳâdir olanlar mükâşiflerdür.

Pes, mükâşifler iki vecihle ḥüsnden müteleziz olurlar. Zîrâ başar ve başiretle olan nazar ḥaḳḳânîdür. Gayrılar ise rütbe-i başarı tecâvüz itmediklerinden nazarıları nefsanîyyedür. Ve selefden meşel-i meşhûrdur ki dirler: “Baḳ baḳısuñ al alısuñ.” Ya' nî herkes baḳışına göre alır ve fâ’idelenür.

Pes, anuñ ki baḳışı şağ ola [52a] şıfât ḥüsne baḳar. Belki ḥüsn şıfâta baḳar. Ve esrâr-ı şıfâtdan ḥisse-mend olur. Ve ḥüsn-i zâtı müṭâla’ aya daḫi teraḳḳî ider. Ve Ḥâzret-i Ya' ḳûb rûy-ı Yûsûf’da -‘aleyhi’s-selâm- ḥuşuş üzre cemâl-i ilâhi müṭâla’ a iderdi. Firâḳa düşdükdü bî-âyîne ḳalub bu ḳadar müddet giryân ve maḫzûn oldu. Giryân oldığı fiḳdân-ı müşâhede muḳâbelesindedür. Zîrâ müşâhede nûr ve inḳıṭâ’ ı zulmetdür. Anuñçün dîdeleri bî-nûr [u] fer²¹⁴ ḳaldı. Ve maḫzûn oldığı maḫabbetüñ şemerâtındandır. Ve maḫabbet maḳâm-ı ‘âlî oldığı gibi ḥüzn daḫi böyledür. Ve her muḫabbetüñ ‘ulüvv-i şanı ḳuvvet-i ḥüznine göredür. Egerçi ekşer süllâk bu maḳâmıdan gâfillerdür.

²¹⁴ bî-nûr fer: A İ2 bî-nûr u fer

Ve evşâf-ı nebeviyyede gelür: “Kâne mutevâşile’l-aḥzân dâime’l-fikr.” Ve bu faḳîr Burûsâ’da üç ay kadar şikeste olduğumda ol eṣnâda ba’zî esrâr-ı ilâhiyye münkeşif ve maḳâm-ı ḥüznüñ ‘uluvvi zâhir oldıḳda Kitâbü’ş-Şecv nâm eşer taḥrîr olinub derûnunda firâḳ u ḥüzn-i Ya’ḳûb -‘aleyhi’s-selâm- daḫi derc kılındı. İşte baḳıyye-i ta’allûḳı ḳaṭ’ için bu dâm-ı ḥüzne giriftâr olub âḫîr cân-ı ḥazîni ğamdan âzâd ve murâdı üzerine dil-şâd oldı. Şöyle ki her Ken’an ana bir Mışr ve her şaḫıs ana bir Yûsûf oldı. Ve teraḳḳî-i ‘azîm buldı. Zîrâ isti’dâd u ḳâbiliyet mücibince sâlik dâ’imâ ḥâlden ḥâle intikâlde ve ismden isme irtihâldedir. Ve evâḫîr-i ḥâl evâ’ilden berterdür.

Nitekim Ḳur’ân’da gelür: “Ve le’l-âḫîretü ḫayrûn leke mine’l-ülâ.”²¹⁵ Anuñçün Rasûlullâh’a -şallallâhü ‘aleyhi ve sellem- ḫullet-i bâṭına eşeri ve mefâtiḫ-i semâvât ü ‘arzı teslîm sırrı marâz-ı intikâllerinde zuḫûr itdi. Ve ḥacc-ı vedâ’da [52b] daḫi mezâlim-i ‘ibâduñ ‘afvı ve kezâlik ihyâ-i ebeveyn ve emşâli ma’nâ-yı mezkûre râci’dür.

Ve dimişlerdür ki “seyr-i fillâha niḫâyet yokdur.” Ḥattâ vaḳt-i ihtizârda ‘ilm-i İlâhî muzâ’af ve ba’dehü ḥâlen ba’de ḥâlin tezâyüd üzerine olsa gerekdür. Velâkin herkese göre degül belki ṭarîḳ-i ṭalebde olanlara göredür. Naḫar eyle ki bir kimse ekmeh ya’nî ‘amâsı derzâd²¹⁶ olsa o maḳûle maṭmûsu’l-‘ayna ‘ilâc itmek bî-hüdedür ki maḫall-i nûr zûlmet-i aşliyye üzerine matbû’dur. Fe-ammâ ‘amâsı ‘arîz olanlaruñ dideleri ‘ilâc-peḫîr olur. Ve gitdikçe nûrı tezâyüd bulur.

Pes, bundan ḳâbiliyet şart oldıḳı zâhir oldı. Gel imdi çeşm-i cânı nûr-ı tevḫîdle rûşenâ eyle tâ ki eşyâyı kemâ-hiye idrâk edesün. Ve her ḫaḳîḳât ve mâhiyyetüñ ve efrâdınuñ ya’nî mezâhirinüñ nice esmâya dâ’ir oldıḳını fehm idesün. Ve ne ma’nâ üzerine tecellî vâḳî’ oldı ise müşâhede ḳılasun. Ve ‘amâ-yı ḳalbden ḳurtulasun.

²¹⁵ “Gerçekten senin için âhîret dünyadan daha hayırlıdır.” Duhâ 4

²¹⁶ derzâd: A İ2 mâderzâd

Naẓm [Mef' ūlū / Fā' ilātū / Mefā' ilū / Fā' ilün]

1. Ḥüsnüñ -tebārakallāh- olub çeşme āşikār
Bu yüzden itdi bülbül-i dil āh u zārı kār
Her kanda baqsam āyine-i ḥüsn olur baña
Ya Ḥaqq' dan özge çeşme görünür daḥi nūr
2. Sil āyine-i ḳalbüñi ey şūfī şāf kıl
Bağ nice anda zāhir olubdur cemāl-i yār
Yūsuf yüzinde gördi Züleyhā Ḥudā yüzün
Bu yüzden oldı çū gibi 'ışık ile bī-ḳarār
3. Mecnūna bir bahāne idi Leylī yoḥsa kim
Maḥlūk olur mı hīç bedel-i zāt-ı Kird-gār
Ḥaqqī bu 'arşada nice ḥayrān olub gezer
Var ise itdi 'aqlını 'ışık ile tār u mār

ورد ليله الاربعاء قوله تعالى [a35] او لم يروا انا نسوق الماء الى الارض الجزر فنخرج به زرعاً تاكل منه انعامهم وانفسهم افلا يبصرون قبله انعامهم اشارة الى كل من الانعام الظاهرة والطبايع الباطنة فانها تنتفع ببركات الارض افلا ترى الى قوله تعالى فانبتنا فيها حبا وعنبا وقصبا وزيتونا ونخلا وحدائق غلبا وفاكهة وابا متاعا لكم ولانعامكم فان المعنى ان بعض هذه نعم لكم وبعضها علف لدوابكم الحب عام لنحو الحنطة والشعير والعنب والزيتون والنخل والفاكهة خاص بالانسان والقضب وهي الرطبة والاب وهو المرعى خاص بالحيوان ولا شك ان غدايته بعض هذه للانسان انما هي من مرتبه حيوانيته وليست الا مرتبة الطبيعة فهما اي الانسان والحيوان يشتركان في الاكل والشرب لتربيته الطبيعة اذ لا بقاء لهما الا باصلاحها فيما يليق بها واما الانفس فاشارة الى النفوس الانسانية التي غذائها العلوم والمعارف وهي الزرع الحاصل في ارض القلب من الفيض الالهي فلولا ماء السماء لم ينبت الزرع الصبري لولا ماء الفيض لم ينبت الزرع المعنوي وقوله افلا يبصرون اي ببصر الظاهر في الاول وببصيرة الباطن في الثاني وفي الايه امتنان الهي على من اوتي النعم الظاهرة والباطنة كما قال واسبغ عليكم نعمه ظاهرة وباطنة فيجب الشكر البليغ وغايه العجز اذ لا يفي به قدرة العبد فان العبد وقدرته متناهيان ونعم الله

تعالى لا تحصى كما قال وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها وكيف تحصى وهي في كل نفس من الانفاس الف بل ازيد ثم ظاهر الفيض [b35] وباطنه موقوف على عدم الحجاب فلما ان الارض المسقفة لا تنتفع بماء السماء فكذا القلوب المحجبة بالحجب الباطنة لا يصل اليها الفيض الالهي الواجب ان يكون الظاهر ضعيفا والباطن خرابا حتى ينتفع بالمدد الالهي ومن ثم لم يزل الصوفيه ضعفاء من حيث الجسم بقوة رياضتهم وما برحو خرابا من حيث القلب لان الله عند المنكسرة قلوبهم ومن سلك غير هذه الطريقة فسمن بدنه بالاكل والشرب وعمر قلبه بما يقتضيه هوى نفسه فليس هو من الصوفيه بل من المقلدة المدعيه فيا اصحاب الدعاوى اين المعاني ويا ارباب المعاني اين الحقائق و يا اهل الحقائق اين التمكين بعد التلوين واين التمكين في التلوين فان اسم العبد الكامل متلون بكل لون يكون في عالم الصورة والمعنى وان كان لا لون له في الحقيقة فهو الظاهر والخفي والمعلوم والمجهول .

[Perşembe gecesi Allah'ın [53a] “Kupkuru yerlere suyu ulaştırdığımızı, onunla gerek hayvanlarının gerekse kendilerinin yiyegeldikleri ekini çıkarmakta olduğumuzu da görmediler mi? Hâlâ da göremeyecekler mi?” kavli vârid oldu. En'am kelimesi bütün tabiattaki bâtinî ve zâhirî bütün hayvanlara işaret eder. O arzın bereketinden faydalanırlar. Allah'ın “Sonra toprağı göz göz yarıdık da oradan ekinler, üzüm bağları, sebzeler, zeytin ve hurma ağaçları, iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırlar bitirdik.(Bütün bunlar) sizi ve hayvanlarınızı yararlandırmak içindir.” âyetini görmez misiniz? Mânâsı şudur ki; bu nimetlerin bazıları sizin içindir, bazıları ise hayvanlar için yemdir. Hubûbat genel anlamda buğday, arpa, üzüm, zeytin, hurma ve meyvedir. Üzüm bağları ve sebze bahçeleri insana hastır. Otlaklar ise hayvanlara hastır. Şüphe yoktur ki insan tabiatı gereğı hayvanla aynı gıdaları tüketir. İnsan ve hayvan her ikisi de bedenini beslemek için yeme-içmede benzer. Yine her ikisi de fâni olduğu için yenilenmeye muhtaçtır. 'Enfüs' (nefisler) kelimesi ise, gıdâsı ilim ve marifet-i ilâhiye olan insanın nefisine işaret eder. Ve bu ekin ilâhî feyiz ile insanın kalp arâzisinde filizlenir. Nasıl ki semadan yağmur inmezse ekinler bitmez, aynı şekilde manevi feyiz yağmuru kalbe inmediğinde orada ekin bitmez. 'Görmez misiniz?' kavli birincisinde zâhirî, ikincisinde bâtinîdir. Allah “Allah'ın nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmediniz mi?” buyuruyor. Bunun karşısında kulun aczini hissederek apaçık bir şükür ile şükretmesi elzemdir. İnsan ve kudreti sınırlı ve sonludur. Fakat Allah'ın “Hâlbuki Allah'ın nimetini saymaya kalksanız onu sayamazsınız.” âyetinde buyurduğu gibi nimetleri sonsuzdur. [53b] Zâhirî ve bâtinî feyizler perdesizdir. Semadan inen yağmur olmadan topraktan faydalanamadığımız gibi kalbinde perde

olanlara ilâhî bir feyiz ulaşamaz, ona faydası olmaz. Zâhiren ve bâtinen zayıf olan insana ilâhî bir yardımın gelmesi vacip olur. Sûfiler riyâzet sebebiyle cismen zayıf ve harap olmaz. Fakat kalp cihetiyle harap olabilirler. Kim bu tarik haricinde sülûk ederse Allah tarafından kalbi inkisâra uğrar. Yeme-içmeyle meşgul olup nefsin hevasına tâbi olan sûfî sûfilikten çıkar. Artık o sadece mukallid olur. Ey dava arkadaşlarım! Bu mânâlar nerede? Ve ey mânâ erbabı! Bu hakikatlar nerede? Ve ey hakikat ehli! Telvinden sonra temkin nerede? Sûret âleminde kul Allah'ın boyası ile boyanmıştır.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Feyz alır Hâk' dan dem-â-dem cism içinde cânumuz
Perverîş virür bu cânâ tıfl-veş cânânumuz
2. Kanda bulurduk nemâ-yı bâtını feyz olmasa
Şîr-i feyzdür viren kuvvet ne tende kanumuz
3. Dil şadef anda dür-i yeğdâya beñzer ma' rifet
Cüd-ı Hâk' dur her nefesde mevc uran 'ummânumuz
4. Halka-i zîkr-i ilâhî şekl-i hâ-i hû durur
Hû didikçe her nefesde açılır meydânumuz
5. Fi'l-hâkîka on sekiz biñ ' âleme şıgmaz iken
Oldı bu hâkî kafes âhir bizim zindânumuz
6. Feyz-i aqdesden çü reşha buldı Hâkî bu gönül
“Mevti ihyâ eyledi endîşe-i 'irfânumuz”

[İHYÂ OLINAN MEYYİTDÜR; NEFS-İ MEVT DEGÜL]

Ma' lûm ola ki mısrâ'-ı âhîr [54a] seher-i a' lâda ' âlem-i ğaybdan vârid olmağla ebyât-ı mezkûre ile tekmîl olındı. Mevti ihyâ didüğü mübâlağa tarîkiyledür. Zîrâ ihyâ olunan meyyitdür; nefsi-i mevt degül. Egerçi “halâka'l-mevte ve'l-hayât” mücibince ba' zı aqvâle göre mevt daği kebş şüretiyle teşkîl olunub âhîretde beyne'd-dâreyn dest-i Yahyâ ile -'aleyhi's-selâm- zebh olınsa gerekdür.

Pes, mevt emri-i ma' nevî iken tecessüd idüb mezbûh olıcağ sâ'ir ma' ânî daği tecessüm idüb hayât kabûl ider. Burada ma' nâ dimekdür ki Allâh Ta' âlâ bize ol kadar feyz-i ma' rifet bahş itdi ki her ne ma' kûle mürde ma' nâya endişemiz ya' nî teveccühümüz ta' alluğ itse ol demde hayât bulur ve şürete gelür.

El-hâşıl, sâ'irlere cesed-i meyyit gibi olan nesnelere ehl-i feyze zî-rûhdur. Zîrâ âb-ı hayât reşhası işâbet iden mürde lâ-cerem zinde olur. Nitekim hüt-ı mâliḥ Mûsâ ve Şu' ayb'da -'aleyhime's-selâm- vâki' olmışdur ki Qur'ân'da mübeyyendür. Ve feyz lûgatda bir zarf tolub taşmağdur. Gerek mecrâ-yı âb olsun; seyl ile dereler taşdığı gibi. Ve gerek ğayrı olsun; cām u kâse ve ğayrı gibi.

İştîlâhda tecellî-i ḥubbî ve nefes-i raḥmânîdür. Zîrâ zâtında olan esmâ ve şifâtun şuveri feyezân idüb ' âlem-i ' ilme ve ba' dehü ' âlem-i ' ayna gelmişdür. Ve ol tecellî ve nefese “feyz” didikleri gibi “raşş” daği dirler. Zîrâ nefes nefḥ olunduğı vaḳitde rişâşdan ḥâlî degüldür. Nitekim ḥadîsde gelür: “İnnallâhe ḥalaḳa'l-ḥalka fi zulmetin şümme raşşe 'aleyhim min nûrih.” Ya' nî Allâh Ta' âlâ ḥalkı zulmet-i ademde taḳdîr itdi. Ve soñra üzerlerine nûr-ı vücûd raşş itdi. Ve ol rişâşdan [54b] feyz-yâb-ı vücûd oldılar.

Pes, bu şüretde ḥalk taḳdîr ma' nâsına olur; fe-tebârekallâhü aḥsenü'l-ḥâlîkînde i'tibâr olındığı gibi. Ve bundan daği izḥâr-ı ma' nâ budur ki ḥalk ma' nâ-yı meşḥûr üzerinedür. Ve zulmet cehle ve nûr ' ilme maḥmûldür. Ya' nî Allâh Ta' âlâ ḥalkı cehâlet-

i aşılyye üzerine halk itdi. Nitekim Qur'an'da gelür: "Vallâhü ahraceküm min buṭûni ümmehâtiküm lâ ta' lemüne şey'en."²¹⁷ ve ba' dehu cibilletinde isti'dadı olanlar üzerine nür²¹⁸ ifâza idüb ol nûrla Haḫḫ'a mühtedî oldılar. Ve cânib-i Hazret'e yol buldılar. Ve anlar enbiyâ ve evliyâ ve sâ'ir sü'edâdur. Egerçi merâtib-i 'ilmde tefâvütleri vardur. Zîrâ 'ulûm-ı enbiyâ göre ğayrıların 'ilmi yedi deryâdan bir kıatre gibidür.

Ve sâ'irler ya'nî nâ-kâbil olanlar zulmet-i cehl içinde kıalub Haḫḫ'ı fehm idemediler. Ve da'vet olınan yola girüb gidemediler. Ve anlar küffârdur muṭlaqâ. Zîrâ egerçi halka ikrârları vardur. Velâkin tām degüldür. Zîrâ nübüvveti inkâr itmişlerdür. Ve ba'zılar ikrâr-ı Hâlik daḫi itmeyüb 'âlem-i şâni'den ta'til iderler ki anlara mu'attala dirler. Ve Ehl-i Sünnet dimişlerdür ki: "Nefy-i şıfât-ı ilâhiyye daḫi ta'tıldür ve işbât-ı mekân ve a'zâ-yı teşbîhdür."

'Adl budur ki şıfât-ı kemâliyye-i kadîme işbât ve şıfât-ı hâdişe nefy olına. Ve havâdişi dehre isnâd itmek küfürdür. Zîrâ egerçi Allâh Ta'âlânın bir ismi daḫi dehrdür. Nitekim eḫâdişde vârid olmuşdur. Velâkin dehre isnâd-ı havâdiş idenlerin murâdları zamân ma'nâsına olan dehrdür. Nitekim Qur'an'da gelür: "Vemâ yuhlikünâ ille'd-dehr."²¹⁹ Fe-ammâ mü'min dehre ve eflâke [55a] ba'zı havâdiş isnâd itmek küfr degüldür. Zîrâ esbâba nisbetden müsebbibe nisbeti nefr itmek lâzım gelmez. Egerçi tevḫîd-i ḫaḫîkî budur ki her nesne Haḫḫ'a izâfet olına. Tâ ki şirk-i ḫafî bulunmaya. Meger ki sebebde müsebbibi müşâhedeye kâdir ola. Bu şüretde sebep şüret-i müsebbib olur. Nitekim Qur'an'da gelür: "Yâ eyyühe'n-nâsü entümü'l-fuḫârâü ilallâh."²²⁰ Ya'nî her ne maḫûle bâba ki 'arz-ı ihtiyâç idersen ol bâb fi'l-ḫaḫîka bâbullâhdur. Velâkin ğaflet ile devr-i ebvâb menhîdür. Zîrâ anda ğayr mülâḫazası vardur. Bu mülâḫaza ise

²¹⁷ "Siz hiçbir şey bilmezken Allah sizi annelerinizin karnından çıkardı." Nahl 78

²¹⁸ nür: A İ2 nür-ı 'ilm

²¹⁹ "Bizi ancak zaman helâk eder." Câsiye 24

²²⁰ "Ey insanlar! Allah'a muhtaç olan sizsiniz." Fâtır 15

Ḥaḳḳ’ a perdedür. Zîrâ fi’l-ḥaḳîka ğayr yokdur ve nefsi ğayriyyet şâ’ibesinden taḥlîş lâzımdur.

Ey sâlik işte bu kelâm gerçi mükâşife göre mevzu‘undadır. Fe-ammâ sa‘y eyle ki mezâhir-i muḳayyede mürâca‘atdan ḥalâş olasin. Ve murâdını zâhir-i muḥlaḳda bulasin. Ve ekvân saña ḥicâb olmaya ve keşf şûretinde daḥi külliyyet ve cüz’iyyeti ve ıtlâḳ u ḳaydı fehm eyleyesin. Binâen ‘alâ hazâ yüzünü dergâh-ı muḥlaḳa dutasin. Tâ ki ismüñ zâtî ve küllî ola. Ve ‘ibad-ı muḥlisinden olasin ki şeyṭân-ı sevî seni ferd-i eḥadden izlâl ve vâdi-i şirkde izlâl itmeye. ‘Aceb şarp yoldur ki menzile irmiş ḳatı nâdirdür ve şağ u şolda ḳalmış ḳatı vâfirdür.

Nazm [Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün / Mefâ‘ ilün]

1. Bulan te’yîd-i dil her demde ol Feyyâz’ı Muḥlaḳ’dan
Elinden câm-ı tevḥîdi düşirmez düşmez ayakdan
2. Binâ-yı dil olur tevḥîdle ğâyetde müstaḥkem
Virilmez herkese lîkin bu ḳuvvet Ḥazret-i Ḥaḳ’dan
3. Kimi nakd-i murâdın itmede bî-kesb [55b] dür kîse
Kimi cehd ile aḥz-ı feyz ider baḥr-i mu‘allaḳdan
4. Bu sırr-ı ğâmızı ‘âlemde ‘âlim fehm ider ancak
Ne ḥâşıldur bu ḥikmet-ḥânedede câhilden aḥmaḳdan
5. Şecerden çünki Ḥaḳḳ “innî enallâh” didi Ḥaḳḳî
Ḳamu eşyâda baḳ Ḥaḳḳ’a gözün yum ḥalka baḳmaḳdan

[HAĞĞ'UŃ NAZİR Ü VEZİRİ OLMAZ]

Ba' de'l-intibāh. "İnkeşefe inne'l-āleme innemā yeğümü bi enfāsi'l-insāni'l-kāmil."

Ya' nī leyle-i hamīside ba' de'l-intibāh münkeşif oldı ki cemī' -i ' avālim huşūşan ki eflāk u idrāk²²¹ medārı insān-ı kāmیلüñ nefes-i nefisidür. ZİRā egerçi ' ālem ve ādemüñ kenz-i maħfiden zuhūrı tecellī-i ħubbī ve nefes-i raħmānīdendür. Anuñçün rüĥü'l-ĥayāt kā 'ināta sārīdür. Velākin Sultān-ı Ezel ĥicāb-ı ' azamet ü kibriyā ile muħtecib olub ' aql-ı evveli vekīl-i muṭlağ ve ĥalife-i Ĥağğ naşb itmekle ĥāl-i ' ālem sultān ü vezir ü ra' iyyet ĥikāyesi gibi olmuşdur.

Ve Ĥur'ānda gelür: "Leysel kemīşliĥi şey'ün."²²² Ya' nī gerçi Ĥağğ' uñ zātında mişli yoğdur ki bārigāh-ı celāli şerīk ĥabül itmez. Velākin ta' ayyün-i evveli kendi şüreti üzerine ĥalğ idüb libās-ı esmā ve şifātını aña ilbās itmişdür. Ve aña ĥalife-i Ĥağğ dirler ki nefes-i raħmānī anda zāhir olmuşdur. Yoğsa vezir dimezler. Egerçi vīzīr şüretinde vekil-i muṭlağdur. ZİRā Ĥağğ' uñ nazir ü veziri olmaz. Belki vezir maħlūğa maħşūşdur. Nitekim Ĥazret-i Süleymān' uñ -' aleyhi' s-selam- Āşaf veziri idi. Ve cenāb-ı Nübüvvet - şallallāhu ' aleyhi ve sellem- Cibrīl ü Mīkā' il' i semāvī ve Ebū Bekr ve ' Ömer' i - rađıyallāhu [56a] ' anhümā- arzī vezir ittiĥāz eyledi. Ve Meĥdī-i muntazar ki ĥātemü'l- ĥilāfedür. Toğuz ' aded vezir istişĥāb itse gerekdür ki yedisi cismānī ikisi rüĥānīdür. Müddet-i ĥilāfeti daği vüzerāsı ' adedince olacağdur.

Pes, ĥilāfet nefes-i raħmāniye dā' ir ve vüzerāt mağall-i kiyāniye nāzırdur. Bu sebebden Ĥağğ' a göre vezāret olmaz. ZİRā "vallāĥü ġaniyyün ' ani' l- ' ālemīn" vefğınca

²²¹ idrāk: A İ2 edvāruñ

²²² "O' nun benzeri ĥiğbir şey yoktur." Şūra 11

zāt-ı kerîmi niseb²²³ ü izâfâtdan mücerred ve müberrâdur. Ve bundan zâhir oldı ki ‘aql-ı evvelüñ hilâfeti ism-i bâtına râci‘dür ki müstaḥlifüñ esmâ ve şifât ve nefsinı ḥâvîdür. Ve ‘âlemde olan rûḥu’l-ḥayât anuñla maḥfûzdur ki nefesi nev-be-nev ‘âleme sârîdür.

Ve bu maḳâmdandır ki ekâmil-i nâsdan nefes ü izn aḥz iderler. Tâ ki ol nefes yüzinden rûḥ-ı zâtiyyenüñ âşarı zūhûra gele. Zîrâ ḡavâşî-i kevnîyye ile muḥtefi olmuştur. Ve ḥastalara daḥi nefḥa-i nefes bu ma‘nâya dâ’irdür. Zîrâ nefes-i zât nefes-i raḥmânî ile zinde oldığı gibi beden daḥi anuñla şıḥḥat bulur. Te’emmül eyle ḥâli bahârî ki feyz-i semâ ve nefes-i şabâ olmadıkça arz u eşcâr-ı meyyite ḥayât-ı tâze bulmaz.

Ve ‘aql-ı evvel ki rûḥ-ı Muḥammedî’dür; cemî‘-i ervâḥ andan istifâde-i feyz itmişlerdür. Ve ‘âlem-i cism ü cismânî ḥalkına dek ve ba‘de’l-ḥalk ilâ kıyâmi’s-sâ‘ah ve ile’l-ebed beḳâ-i ervâḥ ve nemâ-i ecsâm anuñ ḥıfzına menûṭ ve feyzine merbûtdur. Ve bundan fehm olındı ki aşlda nefes-i Ḥaḳḳ eḥadiyy ve mazḥar daḥi evḥadîdür;²²⁴ şemse nisbetle ḳamer gibi. Velâkin bi-ḥasebi’t-tecelliyât suver-i muḥtelife zūḥur idüb ta‘addüd vücûd bulmuştur.

Pes, bu ta‘addüd emr-i mevḥûmdur. Zîrâ ne ḳadar nücûm-ı seyyâre ve şâbite var ise ḳamerüñ tecelliyâtına dâ’irdür. Ki fi-nefsi’l-emr nûr-ı vâḥiddür ki [56b] nûr-ı ḳamerdür. Ve nûr-ı ḳamer daḥi nûr-ı şemsdür. Velâkin ta‘ayyünâtı cihetiyle müte‘addid ve muḥtelifdür. Ve ta‘ayyünüñ ta‘addüdi vaḥdet-i aşlı münâfi degüldür; evlâduñ eb-i vâḥidden tevellüd itmesi gibi. Ya‘nî cemî‘-i evlâd vâlidüñ şüreti ve anuñ sırrıdır. Egerçi fi’l-cümle ta‘ayyünde ihtilâf vardır. Anuñçün her biri bir ismle tesmiye olunmuştur. Ya‘nî şüret-i ta‘addüd keşret-i esmâyı iḳtizâ ider.

²²³ nisb: A nisbet

²²⁴ evḥadîdür: İ2 eḥadîdür

Bu ma‘nādandır ki eşyānuñ her biri bir ismle müsemmādur. Ve ol ism-i ‘alem fi’l-ḥaḳīka anuñ delīlidür. Egerçi ol şey’üñ kendi daḫi ismdür ki ism-i ḥaḳīkiye dāll ve ism-i ḥaḳīkī daḫi müsemmā-yı ḥaḳīkiye nişāndur. Ve bundan fehm olunur ki Zeyd lafzı meşelā esmā-i İlähiyye’dendür. Egerçi lafzı oldığı cihetden mecāzdur. Velākin çünki medlūli olan şahş-ı mu‘ayyene murtabıṭ ve şahş daḫi Ḥaḳḳ’a ‘alemdür. ‘Alemüñ ‘alemi daḫi ‘alemdür.

Fe-ammā Ḥaḳḳ’a Zeyd itlāk olunmadığı medlūlünüñ teşahhuşundan nāşīdür. Zīrā ilhāmıdan ḥālī degüldür. Bu ma‘nādan didiler ki esmā-i İlähiyye tevķīfiyyedür. Ya‘nī Şāri‘uñ ikāf u ta‘rif ü itlākına mevķūfdur. Zīrā ḥalkuñ itlākında cā’izdür ki şān-ı ‘ālīsine şeyn virür nesne ola. Megerçi itlāk taḥammül-i²²⁵ beşerden şādır ola. Zīrā cā’iz ve ğayr-ı cā’iz ve lāyık ve ğayr-ı lāyıkı ḥiddet-i başiretleri ile temyīz iderler. Nitekim “efendüm, sultānum, sübhānum” didikleri bu ḳabīlendür. Egerçi erbāb-ı zāhire mezheb degüldür. Fe-ammā ekābir-i nās ḥaḳḳında ḥüsn-i zan gerekdür. Tefekkür eyle ki ‘ulūm-ı resmiyyede ‘ulemā-i kibārdan bir maḳāle menḳül olsa müteḥayyir-i fi’l-‘ilmdür. “Eger bilmese söylemezdi” dersen ya ‘ulūm-ı ḥaḳīkiye ve ilhām-ı ilāhī ne vecihle inkār olunur. Sultān-ı zāhirüñ aḳvāl ü ef‘ālī ḳānūn olıcak sultān-ı bāṭınuñ nice ḳānūn olmaz. [57a] Tuf saña ki inkārda delīlüñ beyt-i ‘ankebūta müşākil ve yūf saña ki za‘f-ı ‘aḳluñ çüb-ı baḳḳama mu‘ādıldür.

Biz yine şadede gelelim ki ne ḳadar enbiyā vü evliyā ve erbāb-ı enfās geldi ise ve gelürse mine’l-evvel ile’l-āḫir ‘aḳl-ı evvelüñ mazḫarı ve rūḫ-ı Muḫammedi’nüñ şüretidür ki nefes-i raḥmānī bu mezāhir ve şuverüñ yüzinden müddet-i²²⁶ ‘ālem tamām olunca dūr ider. Ve ḥālā feyz-i Muḫammedi’dür ki ‘ālemde cārīdür. Anuñçün sırr-ı nübüvvet şer‘da ve sırr-ı velāyet aḳṭābdadır. Ve aḳṭāb ki zıkr-i muttaşıl ehlidür; zamān-ı Mehdī ve ‘İsā’ya dek zūhūr ve teceddüddür. Zīrā bunlar rūḫ-ı ‘ālemdür ki şüret-i

²²⁵ taḥammül-i: A İ2 kümmel-i

²²⁶ müddet-i: A medd-i

‘ālemi inḥilālden ḥıfz iderler; ta‘ alluḡ-ı rŭḡ-ı müdebbir cesed-i insānı ḥıfz itdügi gibi. Ve bu ma‘ nādan herkese ki “bu sırra emindür Muḥammed ve ‘ Abdullāh” dinilür ki fi’l-aşl ‘ indallāh ism-i ḥaḡıḡı budur. Egerçi ‘ inde’n-nās bi-ḡasebi’t-ta‘ ayyünāt “Zeyd” ü “‘ Amr” dinilür.

El-ḡāşıl kāmıl olan kimse Muḥammed’dür. Ve Muḥammed Ḳur’ān’dur. Ve Ḳur’ān şıfat-ı ilāhiyyedür. Ve ism ü şıfat fi’l-ḡaḡıḡa müsemmə ve mevşūfuñ ‘ aynıdur.

Sü’āl olunursa ki: “Yā Rasŭlallāh ḡayāt-ı ‘ āleme sebep olıcaḡ taşliye ile emr idüb bā‘ iş-i ḡayātumdur buyurduḡları nedür?”

Cevāb budur ki taşliyyenüñ te’şiri rŭḡ-ı Nebevî’nüñ ḡabirde cesed-i maḡfŭzlarına ta‘ alluḡ-ı şedidle ta‘ alluḡına ve ḡayāt-ı dŭnyā gibi ḡayātına vesiledür.

Pes, bu iḡyā cesed-i kiyāniye göre ve maḡall-i maḡşuş olan ḡabre nisbetledür ki bu ḡayāt-ı muttaşıla muvācehede selām-ı ümmeti almaḡa²²⁷ evfaḡdur. Ve fi’l-ḡaḡıḡa muşallilerüñ iḡyā itdükleri yine kendi nefisleridür. Zīrā her bir mü’minüñ ol rŭḡdan bir ‘ ırḡı ve ol nŭrdan bir nŭrı vardur.

Pes, vech-i mezkŭrle iḡyādan kendileri [57b] rŭḡ-ı Nebevî’den ḡayrı vecihle ḡayāt bulduḡlarını münāfi degŭldür. Zīrā ne ḡadar kerāmet ve maḡāmāt ve ḡālāt var ise anuñ veşāḡāt u şefāatiyledür. Şol ma‘ nādan ki ism-i raḡmāna maḡhardur. Ve menāşib-ı şŭveriyye ve ma‘ neviyye bu bābdan taḡsım olunur. Anuñçün “ebu’l-Ḳāsım” dinildi; gerek ‘ avām-ı nās bu ma‘ nāyı bilsün ve gerek bilmesün.

Nazar it ki memalik-i küffarı bile ḡıfza ve feyzi ḡayātla ibḡā ve nazm-ı umŭra vŭkelā-i ḡaḡıḡıyye naşb olunmuşdur. Ki eger küffāruñ kendileri ve eger memleketleri ol

²²⁷ almaḡa: A almaḡla

vükelānuñ esmāsından istifāde iderler. Velākin mü'min ve kāfire göre vaqt-i inḫilāl geldikde bi'l-emri'l-ilāhī taḥliye olınurlar.

Nitekim muḥāfaẓa-i insān ve ğayrı için ta'yīn olunan melā'ike ḳazā-i mübrem ḫulūlünde tebā'ud iderler ve muḥāfazadan el çekerler. Ve bu teḳadirden hüveydā olındı ki insānuñ Ḥaḳḳ'a iki vech-i vardır ki vech-i 'ām ve vech-i ḫāşdur.²²⁸ Vech-i 'ām odur ki Ḥaḳḳ'a irtibāṭı ve aḫz-ı feyzi vāsıta ṭarīḳı ile ola. Rasūlullāh -şallallāhü 'alyhi ve sellem- ḫalk ile Ḥaḳḳ arasında tavassuṭ itdüğü gibi. Ve vech-i ḫāş odur ki ma'nā-yı mezkūr bilā vāsıta ola; “vallāhü serī'ul ḫisāb” işāret itdüğü gibi.

Ve ṭarīḳ-i evvele silsile dirler ki ism-i Zāhir iḳtizā ider. Nitekim menāzil-i vücūd 'aql-ı evveliden mertebe-i insāna müntehiye olur. Ve ṭarīḳ-i şānī ism-i bāṭına nāzırdur ki burada Ḥaḳḳ ile 'abd arasına kimse girmez. Anuñçün gāh olur ki “ḳāle Rasūlullāh” diyu ḫaber virir ve gāh olur ki “aḫberanī rabbī” dir.

Ve Rasūlullāh'ıñ Ḥaḳ'dan aḫzı daḫi böyledür. Ya'nī gāh olur vesāṭat-ı Cibrīl ve gāh bilā vāsıta olur; leyle-i mi'rācda vāḳi' [58a] oldığı gibi ki aña eḫādīs-i İlähiyye dirler. Zīrā anda tavassuṭ melek yoḳdur. Nitekim Ḳur'an'da gelür: “Fe evḫā ilā 'abdiḫi mā evḫā.”²²⁹ Ve bunda “āmene'r-rasūl”de²³⁰ ve emşāli daḫi dāḫıldür. Ve şol ki 'örfda ḫadīs-i ḳudsī dirler ilḫāmla veya menāmla vāḳi' olan aḫbār-ı ilāhīdür ki ma'nā-yı cānib ḳudsden ve lafz u 'ibāret cenāb-ı nübüvvetdendür. Anuñçün Ḳur'an andan eḫdaldür. Zīrā Ḳur'an'ıñ nazm u ma'nāsı cemī'an menzıldür. Ve bunda silsilenüñ şerefine daḫi işāret vardur. Naẓar eyle ki cümle-i nücüm ḳamere nāzır ve ḳamer daḫi şemsle dā'irdür.

²²⁸ ḫāşdur: A nāḳışdur

²²⁹ “Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi.” Necm 10

²³⁰ de: İ2 ilḫ (ilā āḫir)

Pes, ism-i zāhir ḥasebiyle nūr-ı Müşteri ve nūr-ı Zühre nūr-ı²³¹ ‘Uṭārid ve emşāli nūr-ı kamerden ve nūr-ı kamer daḥi nūr-ı şemsden müstefāddur dirler. Fe-ammā ism-i bāṭın cihetiyle cemi‘ nücūmuñ nūrı nūr-ı şemsdür ki bu ma‘nāya nücūm ile şems miyānında vāsıta yokdur. Velākin rütbe-i ta‘ ayyüni ta‘ yīn²³² için vāsıta vaz‘ olındı. Bu ma‘nāyadur ki ḥadıṣde gelür: “men lem yeşkurü’n-nās lem yeşkurullāh.” Ya‘ nī rütbe-i mazḥar mu‘ teber oldığı gibi rütbe-i vāsıta daḥi mu‘ teberdür. Ve mu‘ teber olmak ni‘ met oldığın iş‘ār eyler. Bu sebebden ni‘ met fi’l-ḥaḳıka Ḥaḳ’dan oldığı gibi vāsıta daḥi Ḥaḳ’dandur ki o daḥi ni‘ metdür. Ḥuşūşan ki bir nesnenüñ vücūdı vāsıtaya ta‘ līḳ olınmış olsa mu‘ allākun bih vücūd bulmadıkça mu‘ allāḳ daḥi vücūd bulmaz. Naḳar eyle ki tılısmāt ile muṭalsam nesnelere vardur ki anuñ ḥalli ve fetḫi yalıñuz du‘ ā ile olmaz.

Ma‘ a hāzā Allāh Ta‘ ālā ḳādirdür. Belki esbābına teşebbüs yüzünden vücūd bulur. Mu‘ avvizeteynüñ sebep-i nüzūlinde vāḳi‘ olan şūret gibi ki [58b] naḳz olmadıkça inhilāl vāḳi‘ olmadı.

Ve bizim zamānımızda aḥbābdan ba‘zı tüccārlar bir ḥāneyi tecdīd için naḳz iderken ḥilāl-i ebniyede bir ma‘ mül kilid bulub elinde tīşe ile urub kesr ider. Meger ki şāḥib-i ḥāne yigirmi seneden beri nisādan ma‘ ḳūd imiş. Ol gice ḥall-i ilāhī vāḳi‘ olur. Āyā sebebi ne ola diyu sü’āl itdikde tüccār-ı mezkūr daḥi kilid ḳıssasın ḥaber virür. Sihir Ḥaḳ’dur dinildügi budur. Ya‘ nī ḥāricde eşeri vāḳi‘ dür; gerek avām ve gerek ḥavāş ḥaḳḳında. Zīrā “Ḳul innemā ene beşerun mişlūküm.”²³³ mücibince cümle-i ünāsī beşeriyette müştereklerdür.

Bu maḳūle siḫr ü ṭalāsım ise ḡālibā ebdāna te’şir ider. Egerçi ‘ uḳūle te’şiri daḥi vardur ki ba‘zı mecānīn anlardandur. Ve cünūn muḥālif ḡıdādan ve ḡayri esbābdan daḥi olur. Ve bir ḥātūnuñ oḡlı maşrū‘ olub cenāb-ı risālete ‘ arz itdikde anlar daḥi “iḥsā

²³¹ nūr-ı: A İ2 ve nūr-ı

²³² ta‘ yīn: A’da yok

²³³ “De ki: Ben yalnızca sizin gibi bir beşerim.” Kehf 110 / Fussilet 6

‘adü’v-vallâh ene rasûlallâh” diyü nefes idicek qarîni olan şeytân ol nefesde qarâr eyledi. Ve ol oğlân sağ u sâlim oldu. İşte bu nefes yine ‘âlemde bâkîdür. Velâkin ehl-i nefese ve nefse mu‘allağ olmağa mevķûfdur.

Ve nice kümmel-i evliyâ vardur ki taşarrufât-ı kevnîyyeden el çekmişler. Ve cām-ı fenâ içüb umûr-ı Hâķķ’a qarışmağdan geçmişlerdür. Anlardan hâriķ-ı ‘âdât şâdir olmağ nâdirdür; zîrâ kerâmât mu‘cizât gibi degüldür.

Nazm [Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilâtün / Fâ‘ ilün]

1. Yâ Rasûlallâh ismüñ ism-i a‘zamdur senüñ
Zâtuñ ‘indallâh gâyetde mu‘azzamdur senüñ
2. Bir demüñ yüz bîñ giriftarı ider gamdan hâlâş
Her sözüñ vallâh maķbûl ü müsellemdür senüñ
3. Çeşm-i [59a] zâhir-bîn hergiz şanmasun hâl-i siyâh
Belki rüyuñ noķta-i vaħdetle mu‘allemdür senüñ
4. Lafz-ı pür-ma‘nâ güher oldı dehânuñ çün şadef
Mevc-i feyz-engîzle güyâ dilüñ yemdür senüñ
5. Ne ķadar vaşluñ bulmağa şarf itdi Hâķķî varını
Ber-murâd eylerseñ anı zâtuñ ‘alemdür senüñ

Şallallâhü ‘aleyhi ve sellem.

[İMÂMET Ü CEHR Ü İHFÂ]

‘İnde’ş-şabâh yevmü’l-Cum‘ a. Kîle lî; “İmâmet ü cehr ü ihfâ.”

Ya‘nî bu yevm-i mübârekede bu üç nesneye ta‘alluğ-ı²³⁴ kelimât ü işaret taḥrîr eyle diyü emr-i İlâhî vârid olub ba‘de’l-işrâk şüru‘ vâқи‘ olmuşdur. Egerçi bu mādde bu kitâbda ve ğayrı âsârımızda nice vücûhla ḳaleme gelmiş ve benân-ı taḥrîr ile intizâm bulmuşdur. Huşûşan ki “Kitâbü’l-cehr ve’l-ihfâ” nâm eṣerimiz maḥzâ aña münḥaşırdur.

Velâkin her şabâhuñ bir ‘ilm-i cedidi ve her vaḳtûñ bir mezîdi vardır. Anuñçün gelür: “Men istavâ yevmen fe-hüve maġbûn.” Ya‘nî: “Ve ḳul rabbi zidnî ‘ilmen.”²³⁵ Mucîbince gerekdür ki her yevm ya‘nî ân-ı ğayr-ı münḳasımda ‘ilm-i ilâhî mütezâyid ola; nefes-i insânî müteceddid oldığı gibi.

Ve eger ḳalbde bi-ḥasebi’l-ḥicâb zîḳ var ise bâri her sâ‘atde veya her rûz-ı şer‘ide teraḳḳî ḥâşıl ola. Zîrâ insân bi-ḥasebi’l-heykel yevmen fe-yevmen intikâş üzre olub tâ ezeli-i ‘ömrde menkûs oldığı gibi bi-ḥasebi’r-rûḥ daḫi sâ‘at fe-sâ‘at izdiyâd üzre olub neş‘etini tekmîl idinceye dek sa‘y-i belîğ üzre olmaḳ gerekdür ki bu ma‘nâ ‘ayn-ı ma‘kûs olmaḳdur. Zîrâ ‘aks budur ki aşla rücû‘ eyleye ve mavṫın-ı ğurbetde ḳalmaya.

Nitekim her mü‘minüñ ḳalbinde dâ‘iye-i Ka‘be vardır. Ve ğâlibâ taḥşîl-i mâl aña vuşûl ve esbâb dîni [59b] tekmîl içündür. İşte bu şüret Ka‘be’sidür. Ma‘nâ Ka‘be’si ise daḫi aña ḳıyâs olına.

Ve insânüñ seri ve şa‘rı bâlâdadur ki aşl u fer‘ yerine vaz‘ olunmuşdur. Nitekim: “Men ‘arefe nefsehü ‘arefe rabbehü.” Maḳâlesinde vâқи‘ olmuşdur ki aşl olan

²³⁴ ta‘alluğ-ı: A İ2 müte‘allıḳ-ı

²³⁵ “Ve “Rabbim, benim ilmimi artır” de.” Tâhâ 114

ma‘rifetullāh fer‘ yerine ve fer‘ olan ma‘rifet-i nefis a‘l ma‘hallinde kōnılmışdır. Burada da‘hi fer‘-i insānuñ iki kademidür ki kesbden ‘ibāretdür. Nitekim gelür: “le ekelū min fevkihīm ve min taḥti ercūlihīm.”²³⁶ Ma‘şud feyz-i fevḳānīden ki ‘ilm-i verāset ve kesb-i taḥtānīden ki ‘ilm-i dirāsetdür. Müntefi‘ oldıkların beyāndur. Nitekim leben ‘ilm-i evvele ve mā’ ‘ilm-i şāniye remzdür. Egerçi semādan olan mā’ muḳaṭṭar-ı feyze işāretdür. Zīrā ziyāde şāfidür ve kesb ḫāl-i beden ve feyz ḫāl-i ḳalbdür.

Pes, insān bu iki nesneyi ḫāmil olıcaḳ muḳtezāları olan kesb ü teveccühden da‘hi ḫālī olmaḳ gerekdür. El-ḫāşıl vaz‘-ı mezkūrdan fehmi olındı ki insānuñ himmeti bālāya gerekdür.

Ya‘nī kesb-i ercūl yüzinden ma‘rifet-i nefse ve andan ma‘rifet-i İlāhiyye’ye teraḳḳī idüb ‘ālem-i mülk ü melekūtuñ ḫükmini vire ve sırrını ‘arşa irgüre. Ve orada da‘hi ḳarār itmeyüb ‘ālem-i ervāḫa ve andan ‘ālem-i ‘ilme ve andan ḡaybu’l-ḡuyūb u baṭnu’l-butūna güzer eyleye. Ve ism-i zāhir yüzinden ma‘lūm ve ism-i bāṭın tarafından mechūl ve cehr u iḫfānuñ mecmū‘ını cem‘ ide. Ve e’imme-i ümmetden olub isti‘dād-ı muḫtelife ve maḳāmāt-ı mütenevvi‘a ḫasebiyle ḫalkı şaşırmayub yollı yolınca Ḥaḳḳ’a da‘vet ḳıla. Ve muḳtezā-yı ḫāl ve zamānı elden ḳomıya. Ve fuşūl-i erba‘ayı ve ‘anāşır ve ṭabāyi‘ı ri‘āyet eyleye. Fe’fhem cidden.

Pes, burada imāmetden murād bi-ḫasebi’z-zāhir imāmet-i namāz u miḫrābdur. Nitekim cehr u iḫfā aña ḳarīnedür. Ve cehr [60a] taḳdīm olındı. Zīrā imām olan kimse mütercim-i Ḥaḳ’dur ki Ḥaḳḳ’uñ kelāmını ḫalka işāl ve ḡuşlarına idḫāl ider. Tā ki kelāmdan mütekellime intikāl ve vāsıṭadan mevsūṭ-ı ilāhī’ye irtihāl idüb mi‘rāc-ı ma‘nevī ḳılalar.

²³⁶ “Şüphesiz hem üstlerinden hem ayaklarının altından yerlerdi. (Yeraltı ve yerüstü servetlerinden istifade ederek ferah içinde yaşarlardı.)” Mâide 66

Zîrâ bî-vâsiṭa ve delil ne rāh-ı şüret ve ne ṭarîḳ-i ma‘nâ menzile müntehî olmaz. Ve bu sırr-ı mezḳûre binâ’endür ki İmâm ebû Ḥanîfe -veḳâhu’llâhu külle ḥîfetin-cemâ‘atı ḳırâ’atden men‘ ve istimâ‘-ı imâm ile emr itmişdür ve işâbet eylemişdür. Zîrâ egerçi cemâ‘at şaff-ı şânîdür ki şaff-ı evvel olan imâmuñ tafşîlidir. Velâkin zâhirde imâm ve me’mûm oldukları cihetden herkes ḥaddini tecâvüz itmekden memnû‘dur. Anuñçün Rasûlullâh -ṣallallâhu ‘aleyhi ve sellem- telâḳḳî-i Ḳur’ân ve telâḳḳuf-ı zikrede ‘aceleden nehy olındı. Zîrâ Cibrîl ki vâsiṭa-i vahydür; imâm gibidür. Ve imâmı teḳaddüm itmek câ’iz olmaz. Gerekse ḥâl cihetinden teḳaddümi olsun. Anuñçün ḥadîṣde gelür: “Şallû ḥalfe külli birrin ve fâcirin.” Ya‘nî ḥalef ta‘biri imâm ve me’mûmuñ ḳıdemde ‘adem-i müsâvâtına dâldür. Ve fâcir ibâreti imâmetde ‘işmet şartı olmaduğına nişândur. Zîrâ eger ‘işmet şartı olaydı nitekim ba‘zı ehl-i ehvâ’i zâhib olmuşlardur; secde-i sehv meşrû‘ olmazdı.

Pes, ma‘lûm oldı ki kâmilüñ nâḳıṣa iḳtidâsı şaḥîhdür. Zîrâ iḳtidâdan murâd şüret-i şalâtıda iḳtidâdur; bu şüret ise nâḳıṣ ile daḫi vücûd bulur. Şol cihetden ki noḳşân u fücür anuñ dînindedür. Miḥrâbda ise eṣer-i fücür olmadığı zâhirdür. Zîrâ fâcir fücürî ḥâric-i mescidde ider; miḥrâbda degül. Çünki zâhirde şurûṭ-ı imâmet buluna, iḳtidânuñ şihḥatinde söz ḳalmaz. Egerçi kâmil ve şâliḥe iḳtidâda ecr ziyâdedür. Zîrâ şurûṭ-ı zâhire ve bâtına mevcûddur. Nitekim şâlihuñ ta‘âmını [60b] daḫi şâliḥ ekl itmek evlâdur. El-ḥâşıl şartı-ı zâhir beynehü ve beyne’l-ğayrdur. Ve şartı-ı bâtın beynehü ve beynallâhdur.

Pes, kâmilde şartı-ı bâtın olmaḳ kâfidür; imâmda şartı-ı zâhir olmaḳ kâfi oldığı gibi. Zîrâ iki vecihle şartı-ı şihḥat bulunmuş olur. Ve anuñ ki şartı-ı bâtını yokdur; imâm o ḥuşûşda aña zâmin degüldür. Belki imâmuñ zâmin oldığı şurûṭ-ı zâhireye göredür ki bu şurûtuñ ‘ademi kendinüñ ve cemâ‘atüñ namâzınuñ buṭlân u fesâdına sebep olur ve ba‘zında şartı-ı bâtın bulunmaḳ fesâd ḳabûl iden şüret-i şalâtı işlâḥ itmez. Zîrâ namâz yalınuz teveccüh-i bâtından ‘ibâret degüldür. Nitekim mülâḥide zâhib olmuşlardur. Belki şurûṭ-ı zâhirenüñ şihḥati daḫi lâzımdur ki bu ‘âlem şüret ve ma‘nâ ve cesed ve

rūḥdan ‘ibāretdür. Ve her maḳāma göre şāri‘ den evzā‘ vardur ki anuñla ‘amel vācibdür. Zīrā ‘aḳl kifāyet itmez. Ve umūr-ı şer‘iyyede ‘aḳluñ taşarrufı bāḩıdır. Megerki müctehidden kıyās ve istinbāḩ ḩarīḩiyle ola.

Ve bu taḩrīrden fehm olındı ki ‘ālem-i şūrete nisbetle aşl olan cehr-i ḩur‘ān ve cehr-i zīkrdür. Zīrā herkes mavḩınına münāsib olan ḩāl ile me‘mürdür. Ve şalātda aşl olan ‘umūmen cehrdür ki sırrı sebḩ itdi. Velākin evā‘il-i İslām‘da Mekke müşriklerinüñ istīlāsı olmağla ta‘arruzlarından ḩazeren şalavāt-ı nehāriyyede cehr terk ve leyliyyede ‘amel olındı. Zīrā egerḩi a‘dāya zamān-ı ḩāflet ve aḩbāba vaḩt-i münācāt u selāmetdür.

Fe-ammā cum‘ada aşlı üzerine cehr ibḩā olındı. Zīrā cum‘a Medīne-i Münevverede farz oldı. Orada ise istīlā-i küffār yoğ idi. Ve hem Mekke ‘ālem-i fenāya nāzır idi ki muḩtezāsı ihfā ve Medīne maḩām-ı dā‘ir²³⁷ idi ki mūcibi cehr u izḩārdur. Buradandur ki menārāt-ı [61a] ḩarem-i Nebevī beşdür. Zīrā esmā-i beḩā‘iyye daḩi beşdür. Ve şūret-i mescid zāhir-i şer‘le ‘amele remzdür. Zīrā eger namāzdan murād muḩlaḩ teveccūh-i ḩalb olaydı ezānla iktifā olinub herkes evḩāt-ı maḩşūsada kendi ḩānesinde teveccūh iderdi.

Ve ezānı i‘lān lāzım geldiği gibi ḩur‘ān‘ı ve sā‘ir ezḩārı daḩi izḩār lāzım geldi. Tā ki şemerātiyle ḩalḩ mūntefi‘ olalar. ḩuşūşan ki o āḩir zamānda ḩalḩuñ fışḩı izḩārı muḩābelesinde ḩā‘ati izḩār daḩi umūr-ı vācibedendür. Tā ki ḩā‘atuñ fışḩa müşādemesiyle şe‘ā‘ir-i dīn ḩālib ola. Zīrā zıdduñ zıdd ile ictimā‘ı eḩadūhümānuñ ḩālibiyyetin iḩtizā ider ki anuñla maḩlūbuñ āşārı mūndefi‘a olur; muḩārebe-i küffār gibi. Zīrā terk-i muḩārebe zulumāt-ı küffāruñ istī‘ābına sebep olur.

İşte bu ma‘nā bir emr-i daḩīḩdür ki ‘ulemā-i rūsūmuñ ekşeri bundan ḩāfildür. Şöyle ki āşār-ı fışḩı izāle idecek iken nūr-ı ḩā‘atı söyündürmege ḩalışurlar. Ve ma‘kūs iş tutarlar. Ve kendilerini emr ü nehy ehlerinden ‘add iderler. Ma‘a ḩāzā zāhir u bāḩın ḩālleri

²³⁷ dā‘ir: A İ2 beḩāya dā‘ir

bid'at u fışkıdan haber virür. Ve ferâ'izi i'ân lâzım geldiği şe'âir-i dîn olmağladur ki umûr-ı dîn zühûr üzerine olmak vâcibdür.

Nitekim Hâzret-i 'Ömer'uñ -radıyallâhü 'anh- İslâmı ile Rasûlullâh -şallallâhü 'aleyhi ve sellem- mütebeşşir ve saḥâbe -radıyallâhü 'anhüm- mesrûr olub anuñ celâdetiyle Harem-i Şerîf'de izhâr-ı dîn ve cehr-i kelime-i yakîn itdiler. Eger izhârı umûr-ı vâcibeden olmasa ma'nâ-yı mezkûr için sell-i seyf itmezler ve şalâbet göstermezlerdi. Ve sâ'ir nevâfil-i tâ'ât daḥi bu a'sârda izhâr olunmaḡ vâcibdür. Zîrâ nüfus-ı fâsiḡa ve ṭabâyi'-i fâside ehlinüñ keşreti vardur.

Lâsiyyemâ 'âlem-i cism-i insânî [61b] 'âlem-i 'arş-ı rahmânî muḡâbelesinde ḡalk olunmuşdur. Ve 'arşuñ ḡalkından muḡaddem cism ü cismânî ve cehr u zühûr yoḡ idi. Belki bu ma'nânuñ ḡalk u devri ile vücûd buldı.

Pes, sâliküñ rûhı bu 'âlem-i cismde devr itdikce cehr u devrden ḡalâş olmaz. Zîrâ aḡvâl-i zâhiresi mavṭınına tâbi'dür. Ve şol vaḡit ki rûhı 'âlem-i cismüñ seyrinden 'âlem-i rûḡa teraḡḡı eyleye. Seylüñ deryâya vuşul ile firâz ü nişib ḡasebiyle ḡaḡıldısı münḡatı' oldıḡı gibi anuñ daḡi mertebe-i ihfâya vusul ile cehr-i tamâm olur ve seyr-i âḡar zühûr ider.

Ve cehr didüḡimiz ḡayra ismâ' ve ihfâ didüḡimiz kendi nefesine ismâ' dur ki ikisi daḡi fi'l-ḡaḡıḡa zâhir-i ḡaldür. Çünki seyr-i rûḡ 'âlem-i ervâḡ u ekvânda tamâm ola. Ve sırr²³⁸ ile 'âlem-i vücûb seyrine intıḡâl olına. Orada cehr ü ihfâ nisbetlerinüñ ikisi daḡi zâ'il olur. Zîrâ sırr ile olan ma'nâya cehr ü ihfâ dimezler.

Bu cihetden 'ârif-i billâh bu maḡâmda izâfâtdan ḡalâş olub ḡâl-i bâṭına intıḡâl ider. Ya'nî cism ü rûḡuñ aḡvâl-i muḡtelifesinden necât bulub nefesi tesbîḡ ve nevmi

²³⁸ sırr: A seyr

‘ibâdet olur. Ve baş-ı zamāna kâdir olur ki bir gün ve bir gecede yetmiş biñ kerre hatm-i Qur’ân itmek müyesser olur. Ve cehr ü ihfâ beraber ‘add olunur. Egerçi ‘âlem-i cehre oldukça iktizâ-i mavtın üzre fi’l-cümle cehr u ihfâ daği elinde ve dilindedür. Ve cehri li-ecli’l-maşlahadur. Zîrâ ihfâ aşdur. Anuñçün vârid oldı ki: “Hayru’z-zıkr el-ḥafiy.” Ya‘nî sâlike ḥayr olan budur ki zıkr-i ḥafiy mertebesine dek sülûk eyleye. Ve Ḥaḳḳ’ı Ḥaḳḳ ile zıkr ide. Tâ ki cehr ü ihfâ Ḥaḳḳ’a muzâf ola. Egerçi maḥcûblar bu ḥâlden gâfiller ve bu ma‘nâya câhillerdür.

Ve bu taḳrîrden aḥz olındı ki ‘âlem-i ‘ilm ki ‘âlem-i esmâ [62a] ve şıfât ve ‘âlem-i me‘ânîdür. Orada cehr ü ihfâ olmaz. Zîrâ min vechin ḡayb ve min vechin şehâdet mertebesidür. Ve şehâdet oldığı şürette daği Ḥaḳḳ’uñ kendinden kendine zuhûrı i‘tibâriyledür. Ve a‘yân-ı şâbitenüñ henüz ‘âlem-i ‘aynda bi’l-fi’l vücûdı yoḡdur. Egerçi vücûddan murâd daği zıll-i vücûd-ı ḥaḳîkîdür ki a‘yân-ı mezkûre anuñ zıllı ve ekvân-ı mevcûde daği a‘yânüñ âşâridur. Zîrâ a‘yân fi’l-ḥaḳîkâ râ’iḥa-i vücûdı şemm itmemişdür. Ve ol mertebede olan tecellîye feyz-i aḳdes dirler ki anda zât ile esmâ ve şıfât arasında vâsıta yoḡdur.

Ba‘dehü feyz-i muḳaddes ile bi’l-fi’l ‘âlem-i ervâḥ vücûd-i şehâdî bulub ma‘lûmât-ı ‘ilmiyye ta‘ayyün-i rûḥ ile müte‘ayyin olmışdur. Ve bu ‘âlemde ihfâ i‘tibâr olunur. Zîrâ felek aḡlasuñ ta‘ayyününe göre ḥafîdür ki işâret-i ḥissîyye ile işâret ḳabûl itmez. Anuñçün rûḥı kimse görmez. Meger ki temeşşül ile göre. Bu şürette maḥşûş olan mişâldür; yoḡsa ‘ayn-ı rûḥ degül. Ve Ḥaḳ Ta‘âlâ’nuñ şâbb-i emred şüretinde mer’iy oldığı daği böyledür. Ya‘nî mişâlât-ı şıfâtiyye âyînesinden görünür ki maḳâm-ı rubûbiyyetdür.

Ve illâ zât-ı ilâhî teceddüdi ḥasebiyle cemi‘-i şuverden ‘arî ve cümle-i mişâlâtdan berîdür. Ve ‘âlem-i ekvândan anuñ üzerinde aḡlâ bir eşer yoḡdur. Nitekim

Qur'an'da gelir: "Vallāhü [fe innallāhe] ğaniyyün 'ani'l-'ālemīn."²³⁹ Ve dimişlerdür ki: "El-ān 'alā mā 'aleyhi kān." Ve 'ālem-i rūḥ 'ālem-i emrūñ tenezzülidür. Nitekim baṭn-ı ümmde olan cenīn zāhr-i pederde olan nuṭfenūñ istirsālidür. Ki Qur'an'da "fe müsteḳarru müsteveda"²⁴⁰ aña işāretdür. Ya'nī müsteḳarr-ı raḥm-ı māder ve müsteveda'-i zāhr-i pederdür.

Pes 'ālem-i emr didikleri 'ālem-i 'ilm ü vüçüb u ilāhdur ki anda [62b] hükmi-ı imkānī ve maḳām-ı terkībden vāsıta ve ḳayd-ı zamānı yoḳdur. Ve 'ālem-i ḥalḳ 'ālem-i kevn ve ḥudūşdur. Rūḥen ve cismen ki anda hükmi-ı imkānī ve vasaṭ-ı zamānī ola. Ve rūḥda gerçi terkīb yoḳdur ki bu i'tibār ile zamāndan daḫi müberrādur. Velākin hükmi-ı imkānī vardur. Ve belki bi'l-fi'l kevn dinilür. Velākin zāhiri kevn ve hükmi-ı imkānda dāḫil olmaḳdan bāṭnı daḫi böyle olmaḳ lāzım gelmez. Anuñçün Qur'an'da gelir: "Ḳuli'r-rūḥu min emri rabbī."²⁴¹ Ya'nī rūḥ 'ālem-i vüçübdan neş'et itmişdür ki aşlı odur ve aña tābi'dür. Ve zāhir neş'e itibāriyle maḫlūḳ olduğından müşāhede-i Ḥaḳ'da dīde-i sırra nazar itdiler ki rūḥ ol mertebenūñ tenezzülidür.

Ve bundan zāhir ve bāṭnı kendi maḳāmlarında icrā itmek lāzım geldi. Anuñçün da'vādan men' olındı. Zīrā da'vā bāṭn-ı ḥāle göredür. Ve bir nesneye ki zāhir-i ḥāl müteḥammil olmaya anı da'vā itmek memnū'dur. Meşelā Qur'an ki ḥaḳḳında kelāmullāh olduğı cihetden ğayr-ı maḫlūḳ dinilmişdür. Ḥurūf u kelimāt-ı melfūza ve maḳruvve ve mektūbe ve mesmū'a i'tibāriyle maḫlūḳdur ve bu i'tibār-ı şānī ile bir kimse aña ğayr-ı maḫlūḳdur dise muḫdeşātuñ ḳıdemine zāhib olmuş olur.

Nitekim ba'zı firḳa-i dālle ḳā'il oldılar. Ḥattā nazm-ı Qur'an'ıñ 'Arabiyyeti daḫi vaḳt-i ilḳāda ḥādişdür. Ya'nī Cibril anı ḳalb-i nebevīyeye ilḳā itdüğü vaḳitte şüret-i 'Arabiyye ile kisvelenür. Ve illā Qur'an kelām-ı nefsi olduğı cihetden hiç bir lügat ve

²³⁹ "Allah bütün âlemlerden müştāğnidir." Âl-i İmran 97

²⁴⁰ "Sizin için bir kalma yeri bir de emanet olarak konulacağımız yer vardır." En'am 98

²⁴¹ "De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir." İsrâ 85

līsānla mevşūf degüldür. Ve rü'yetullāh dađı böyledür. Ya' nī rü'yet anuñ niseb ü izāfāt cihetinden rubūbiyyetine ta'alluđ ider yođsa hađıķat-ı zātı cihetinden degül. Anuñçün: "Nūr innī erāh." dinildi.

Pes, bu maķāmda iħtilāfuñ ma'nāsı yoğdur zīrā iħtilāf itmek [63a] merātibe-i cehildendür. Ve mebde-i iħtilāf řā'ife-i mu'teziledür ki imtinā'-i rü'yete zāhib olmuşlardur. Zīrā bilmediler ki bu řer'-i Muħammedī zāhiren ve bāṭinen tenzīh ve teşbīhi müştemildür ki evvelki: "Leyse kemişlihi şey'un ve hüve's-semī'u'l-başır." Naşşından mefhūm ve ikinci: "İnneküm seteravne rabbeküm." Ĥadīşinden ma'lūmdur.

Buradandur ki Ĥađ Ta'ālā 'ālem-i mişalde temeşşül ider ve bu teşbīh anuñ tenzīhine māni' olmaz. Zīrā her nesnenüñ bi-ħasebi'l-mavṭın şuret-i maħşuşası vardır. Anuñçün dirler ki vücūd-ı Ĥađ ĥazerāt-ı ĥamsdendür ki ĥazretü'l-a'yān ve ĥazretü'l-ervāh ve ĥazretü'l-mişāli'l-muķayyed ve ĥazretü'l-insāni'l-kāmildür. Ve bundan ĥayrı dağı i'tibār vardır ki kütüb-i taşavvufda mübeyyendür. Burada mişāl ve muṭlađdan murād şuret-i 'arş u kürsī ve sā'ir bunlara tābi' olan şuver-i külliye ve cüz'iyyedür. İlä mālā nihāye ve mişāl-i muķayyed nevmle veya insilāħla muķayyed olan ĥazretü'l-ħayāldür ki 'ālem-i ervāh ve 'ālem-i ecsām arasında vāşiṭa ve berzaħdur; nefsi ĥayvāniye-i heykel ile nefsi nāṭıķa miyānında berzaħ olduğı gibi. Ki kemālāt-ı zāhire ve bāṭınanuñ ĥuşūli bu berzaħuñ vücūdına tābi' dür. Fa'rif cidden.

Pes, bu taķrirden ehl-i i'tizālüñ cehli ve sū-i fehmi zāhir oldı. Ve bundandur ki mertebe-i řerī'atde inħirāfi olan kimsenüñ mertebe-i hađıķatde dağı inħirāfi vardır. Bu sebebden evlād-i zinādan ehl-i velāyet gelmediği gibi, fırķa-i dālleden dağı gelmemişdür. Zīrā zināda nikāh-ı řerī'ı olmadığı gibi 'ilm-i ĥayālīde dağı irtibāt-i ma'nevī yoğdur. Zīrā Allāh Ta'ālā'nuñ 'ilminde ĥayāl olmaz. Ve bir kimse ki muğill

isminde ola neticesi bu‘d ve қағи‘ atdur. Nitekim hādī dā’iresinde olanuñ ğāyeti қurb [63b] ve vuşlatdur. Ve bu ma‘ nā ya‘ nī қurb ve vuşlat mavtın²⁴² ҳasebiyle muhtelifdür.

Pes, āyāt-ı tevḥīd ve şevāhid-i қudretde cānib-i ef‘āl ve cānib-i şıfāt ve cānib-i zāt vardır ki ehl-i müşāhedenüñ müşāhedesine rāci‘ dūr. Ve hīç bir sālīk kendi nefsinde ‘ālem-i mülki ve қalbinde ‘ālem-i melekūtı ve rūḥında ‘ālem-i ceberūtı ve sırrında ‘ālem-i lāhūtı müṭāla‘a itmedikçe ehl-i merātib olmamışdur. Bu cihetden eger tecellī-i ilāhī mertebe-i ervāḥda қalub mertebe-i ecsāma ve andan mertebe-i insāna tenezzül itmeyeydi kenz-i maḥfī kemā yenbağī şüret bulmazdı.

Pes, bundan fehm olındı ki felek-i evvel ki evvelü’l-ecsāmdur; ḥalk olındıkda mertebe-i rūḥda olan ḥafā cehre münқalib oldı. Zīrā ervaḥuñ taayyüni mertebe-i cisme tenezzül itdi. Cism ise rūḥa göre müşāhed ve maḥşūşdur. Ve cehr didikleri zuhūrdur. Gerek қavl ile ve gerek ğayrı vecihle. Nitekim Қur’ān’da bi-ṭarīқи’l-ḥikāye gelür: “Erinallāhi cehretin.”²⁴³ Ya‘ nī Ḥaқ Ta‘ālā’yı bize bāriz ve āşikāre irā’et ile kelāmını cehr-i istimā‘ itdügimiz gibi.

Ey salīk, mādām ki taḥte’l-felekdesin ‘ālem-i devr ve cehrdesin. Çünki bu felekden ğuzar idesin ‘ālem-i iḥfāya dāḥil olursın. Ve andan “lā-cehr u lā-iḥfā” dā’iresine қadem başarsın. Ve cemi‘-i izāfātдан ḥalāş olursın. Gel imdi şimdi mavtın-ı cehrde olduқca cehri gör. Zīrā ḥicāb-ı keşife münāsib olan cehr ve teşdiddür ki ḥicāb-ı zulmānīdür. Ve ḥicāb-ı laṭīfe lāyīқ olan iḥfā ve taḥffīdür ki ḥicāb-ı rūḥānīdür. Ve Қur’ān’da ve ḥadīşde şuver-i ta‘āruzda vāқи‘ olan āyāt ve aḥyāruñ cümlesi bi-ḥasebi’l-eşḥāş ve’l-aḥvāl ve’l-evқātudur. Ve sen Ḥabībullāh mertebesinde ve şaḥābe ṭabaқasında degülsin ki iḥfā ile me’mūr olasın. [64a] Belki senüñ vücūduñ ḥaşeb-i ğalīza benzer ki

²⁴² mavtın: A mevātın

²⁴³ “Bize Allah’ı apaçık göster.” Nisā 153

fe's-i 'azîm ile naht ve işlâha muhtâcdur. Zinhâr erbâb-ı inkârdan olmayasın ki anlar firaq-ı dâlle gibi 'aķımdür. Zîrâ nisbet-i 'ilmiyyelerinde hayâl ve hâlel vardır.

Naẓm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. Gel senüñle dîdemüz bîdâr-ı tevḥîd idelüm
Her nefes seyrân-gehi dîdâr-ı tevḥîd idelüm
2. Ḥalka ḥalka olalum meydân-ı zikrullâhda
'İşkla hû hû diyû tekrâr-ı tevḥîd idelüm
3. Çün tecellî merkezîdür 'âlem-i icâd heb
Biz daḡi bu devrde izhâr-ı tevḥîd idelüm
4. 'Âlem-i "ķâlû belâ"nuñ 'ahdini naķz itmeyüb
Ger ezeldür ger ebed iķrâr-ı tevḥîd idelüm
5. Nâr-ı 'işkla 'alevlensin yanub kânûn-ı dil
Ağzımız ey 'aşıķ âteş-bâz-ı tevḥîd idelüm
6. Açılıb enfâs-ı Ḥaķ'dan özge vaḡdet gülleri
Ḥaķķıyâ cân u dili gülzâr-ı tevḥîd idelüm

المعرفة تمنع من التصرف يعني ان المعرفة الحقيقية تمنع العارف من التصرفات الكونية لان الكرامات العلمية اقوى من الكرامات الكونية واولى من حيث ان الاولى تتعلق بذات الله تعالى واسمائه وصفاته وافعاله واهلها العلماء بالله وباحكام الله جميعا بخلاف اهل الرسوم فانهم علماء باحكام الله فقط واما الثانية فتعلقها بالاكوان المحدثه ولا شك ان التعلق بالواجب اعلى من التعلق بالممكن ولذا لم يلتفت العلماء بالله الى ملك سليمان بل الى ما سوى الله جميعا كما قال وتبتل اليه تبتيلا اي انقطاعا تاما ليس فيه اتصال بما سواه ولو بوجه جزئي الا ان يكون بوجه شرعي فانه لا يناف الا نقطاع التام الا ترى ان الله تعالى جعل للرسول الاولى [b46] ازواجاً

واولادا واموالا ولم يقطعهم ذلك عن الحق فانهم المشاهدون للحق في الخلق بايات توحيده والمشاهدون للخلق في الحق باسمائه وصفاته ثم ان مقتضى حكم العبودية هو الفقر والعجز والضعف والامكان ونحوها كما ان موجب حكم ربوبية هو الغنى والقدرة والقوة والوجوب وغيرها فظهرت المنافات بين هذه الاوصاف فوجب على العبد ان لا يظهر بصورة مولاه باظهار خوارق العادات وربوبية العباد بل يكون عبد ربه من كل الوجوه فانه اسلم الا ترى ان كل ما يطالب من العبد فانه لا يقدر على الايتان به فيفتضح وقد ثبت ان رأس هذه الامة ورئيسها هو ابو بكر الصديق رض ولم يثبت انه اظهر الخوارق بل الذي ينقل منه انما هو المعرفة والعبودية اللتان بهما افتحان الاولياء الكمل لا بغيرهما على ان قد يكون اهل الخوارق تحت الاسم المفضل وهم اللذين قيل في حقهم سنستدرجهم من حيث لا يعلمون ويظن العوام المحجوبون انهم على طريق الحق فيتعصبون له كلا بل هم على طريق الباطل الذي هو الشيطان فانه اضلهم عن الصراط السوي وازلهم عن الاتباع بالحق فزاغوا وضلوا واضلوا فلهم عذاب فوق العذاب يوم القيامة ومن هذا عرفت الفرق بين العوام والخواص وذلك ان العوام اهل الحسن الظاهر فلا يلتفتون الى المعاني العقلية التي هي الكرامات العلمية وانما ينظرون الى الامور الحسية التي هي الخوارق ولذا كثر اتباع اهل الاستدراج والاسم المضل وقل اصحاب اهل الشرع المتين وعين اليقين وحق اليقين فانهم اخفياء هذه الامة تحت قباب العزة واهل الملامة من حيث مشاركتهم [a56] اهل العموم في ظواهر المعاملات فلا يهتدى اليهم الا اهل التعريف الالهي وخسر من اهتدى ثم لم يقتدي بهم واخسر منهم وصد عن سبيله فطوبى لمن اتبع الحق من بعد ما جاءه وويل لمن عانده من بعده قال تعالى وما تفرق للذين اوتوا الكتاب الا من بعد ما جاءتهم البينة وقد نهى عن التفرق في مواضع عديدة من القران فلا شيء ابغض الى الله تعالى منه كما انه لا شيء احب اليه من الاجتماع فان المقصود الالهي من الخلق المعرفة ومن ايصال النعم اليهم تعريف نفسه ولما كان العقل غير واف في الوصول الى المقاصد ضم اليه الانبياء والورثة والكتب وامر بان يكونوا على قلب واحد في الاعتقاد الحق وعلى عمل واحد في العمل الحق حتى يحصل بهذا الاتفاق والاتحاد نظام العالم صورة ومعنى ويتم امر الدين ظاهرا وباطنا فوجب على العاقل ان يراجع في الاعتقادات الى علم الكلام الذي عليه اهل السنة والى علم الفقه في العمليات والى علم الاخلاق وتشخيص المهلكات من المنجيات فيجتنب عن الرذائل ويكتب الفضائل ثم الى علم هو نتيجة العلوم وهي علم المكاشفة والمشاهدة والحقائق ولا يحصل الا بالبناء على الاعتقاد والعمل الشرعي والسلوك المرعي فمن وقف عند العلوم الاول ولم يذق من مائدة العلم الالهي فقد وقف في الطريق دون الوصول وحرّم عن اللذة الكاملة الحاصلة لاهل الاصول الا ترى ان لك هيكلا وطبيعة وقلبا وروحا فكما ان كلا من الهيكل والطبيعة يقتضى حظه الملايم له فكذا القلب والروح ولا شك ان حظ الروح هو المشاهدة فمن نقص حظه فقد من قواه وصار كالمفلوج الذي قام على شق واحد وهو الجسد هنا فاعلم ذلك.

[*Hakiki marifete ulaşan ârif kimse kevnî (maddî) kerâmetten men edilir. Çünkü ilmî (hakîkî) kerâmet maddî kerâmetten daha kuvvetli ve evlâdır. Birinci kerâmet Allah*

Teâlâ'nın zât, sıfât, esmâ ve ef'âliyle alakalıdır. Rûsûm ehli olmayan hakikî ulemâda Allah'ın hükmü zuhûr eder. İkinci kerâmet ise meydana gelen olağanüstü hallerdir. Şüphe yoktur ki, vacip olana taalluk etmek mümkün olana taalluk etmekten daha üstündür. Bu yüzden ulemâ Hz. Süleyman'a yönelmemiştir. Allah Teâlâ âyette "Bütün varlığıyla O'na yönel." buyurduğu gibi Allah hâricindeki herşeyle tamamen alakayı kesmek gerekir. [64b] Allah ilk rasûllere zevceler, evlatlar ve mallar ihsan etti. Ve bu onları Hakk'tan ayırmadı. Onlar Hakk'ı ve tevhîd delillerini yaratılarda müşâhede etti. Ve yaratılardaki sıfat ve esma ile Hakk'ı müşâhede etti. Kul olmanın gerekliliği acizlik, fakirlik, zayıflık ve imkân olduğu gibi Allah'ın rubûbiyeti de zenginlik, cömertlik, kudret, kuvvet ve mucipliği gerektirir. Bu sıfatlar arasındaki zıtlık ortaya çıkar. Bu yüzden kul olağanüstü hâlleri Rabb gibi izhâr etmemelidir. Zaten o hâller onun iradesi ile gerçekleşmez. Bu ümmetin başı Ebû Bekir-i Sıddık -radiyallahu anh- ona verilen hiçbir kerâmeti izhar etmemiştir. O ubûdiyet ve mârifette kemale ermiş bir velidir. Bazen avam olan halk keramet ve istidrâcî birbirine karıştırabilir. Bâtil yolda olanı hak yolda zannedebilir. Ve onu doğru yoldan saptırıp Hakk'a olan bağlılığını koparır. Ve o dalâlete düşenler için kıyâmet günü çok büyük bir azap vardır. Avam ve havas arasındaki fark bundan anlaşılır. Avam zâhiren hasen ehlidir ve ilmi kerâmete dikkat-i nazar etmez, hissî davranarak maddî kerâmete yönelir. Bu yüzden yanılarak istidraç ehline tâbi olan çoktur. Havas ise Allah'ın nurlarının tecellisi olan marifeti ilmelyakîn bilir, aynelyakîn ve hakkelyakîn görüp tadar. [65a] Bu insanlar izzet kubbesi altına saklanarak melâmet ehliyle bir gözükürler. Onlara ilâhî mârifet ehli kişilerden başka kimse yol gösteremez. Kendi mürşidlerine uymak onları ziyana uğratmıştır. Ve Allah'ın yolundan onları alıkoymuştur. Hakk'a tâbi olanlara ne mutlu! İnatlarında ısrar edenlere yazıklar olsun!

Allah şöyle buyuruyor: "Ve kitap ehli olanlar, (onlara beyyine gelmesinden önce) tefrikaya düşmediler (firkalara ayrılmadılar). Ancak kendilerine beyyineler geldikten sonra (tefrikaya düştüler)." Kur'ân-ı Kerîm'de birçok konuda tefrik yasaklanmıştır. Cenab-ı Hakk'ın en sevmediği şey ayrılık, en sevdiği şey ise birlik olmaktır. Allah'ın kullarından maksudu mârifettir. Kullarına verdiği nimetlerde tanınmak bilinmek ister. Sadece akıl maksuda ulaşmak için yeterli değildir. Ona enbiyâ, evliyâ ve semâvî kitaplar da dâhil olursa Hakk'a itikad tek bir kalp ile olur. Ve ameli de hak olan tek bir amel olur. Akıl sahibi kişi itikad noktasında ehl-i sünnetin kelâm ilmine,

amel noktasında fıkıh ilmine ve ahlâk ilmine mürâcaat eder. Ve zararlı olan bilgileri teşhîs edip ahlâksız şeylerden uzak durur. İlimlerin neticesi keşif, şehâdet ve hakikat ilmidir. Ve o ilimler îtikad ve şer'î ameli bina etmeden elde edilmez. O ilimlere vakıf olan kimse ilâhî ilim sofrasından lezzet ve zevkini almıştır.]

[65b] Nazm [Müstef' ilün / Müstef' ilün]

1. Yağ şem' -i ' ışka bāl u per
Pervâne ol pervâne ol
Gencîne isterseñ eger
Vîrâne ol vîrâne ol
2. Kıo nefsi itme mekr ü āl
Bir merd-i kāmilden el al
Ol elden iç cām-ı vişāl
Mestâne ol mestâne ol
3. Varı yoğı cümle bırak
Hak sendedür gitme irak
' Akli kıo ' ışkı kııl Burāk
Dîvâne ol dîvâne ol
4. Ülfet idüp tevḥidle
Hak'dan dile irfān dile
Cānuñda özge derd ile
Hem-ḥāne ol hem-ḥāne ol
5. Sākî olub zü'l-kibriyā
Bāde degül mi feyz ya

Feyyāz elinde Ḥaḳḳıyā

Peymāne ol peymāne ol

قيل لي عند الصباح نوم الصالحين عبادة لان الصالح هو الذي يراعي الاوقات ولا يخل بشيء من وظائف الطاعات والتوجهات فمن كان مع الله في الحس واليقظة كان معه في النوم والحياة اذ له تعالى تجليات في جميع المقامات فلا يفوت عنه شيء من لوازم ظاهر الوجود وباطنه في حالة من الحالات فاذا لا فرق بالنسبة اليه بين النوم واليقظة اذ المراد بالنوم الغفلة ولا غفلة بالاضافة اليه لما قال تعالى لا تاخذه سنة ولا نوم وذلك ان الله تعالى كان له سمعا وبصرا فلو قلنا انه نام لكان بصر الله نائمة تعالى الله عن ذلك اوليه الاشارة لقوله عليه الصلاة والسلام نحن معاشر الانبياء تنام عيوننا ولا تنام عيون قلوبنا يعني ان غيبوبة العين الظاهرة عن الحس لا تقتضي غيبوبة العين الباطنة عن الحق فانها هي المقصودة من الانسان لا العين الاولى ولذا كان شعيب ويعقوب عليهما السلام اعمى وقال تعالى فانها لا تعمي الابصار ولكن تعمي القلوب التي في الصدور ثم ان من نام ليقوم ويقوى لطاعة الله فانه بنية السارية . [a66] في الحكم العابد المطيع الحاضر مع الله تعالى كما عليه اهل الله فانهم ينوون نية كلية سارية فتعم جميع الاحوال في جميع الاوقات سواء حضر لهم النية عند العمل او لا اذن عمل لهم لغير الله تعالى حتى ان منامهم هو لله تعالى ولعروج الروح الى مقامه الاولى لا لحظ الطبيعة وحكم الحيوانية فافهم جدا وكم على حسن الظن بالاكابر قطعاً فانهم عاملون بالله لا بحكم الشهوة والهوى .

[*Sabah vakti kalbime geldi ki 'Sâlihlerin uykusu ibadettir.'* Çünkü sâlih, vakitleri gözetendir. O itaat ve ibadetten hiçbir şeyi delip geçmez. Kim uyanık ve yakaza halinde iken Allah ile birlikteyse uykusunda da O'nunla birliktedir. Cenâb-ı Hakk'ın her makamda tecellîleri olduğu için zâhirî ve bâtinî vücûdun levâzimatını da yerine getirir. Bu durumda uyku ve yakaza hâlinin birbirinden farkı yoktur. Uykudan murad gaflet hâlidir. Allah şöyle buyuruyor: "O'nu ne bir uyuklama ve ne de bir uyku hâli tutmaz." Rasûlullah hadîs-i şerîfte "Peygamberlerin gözleri uyur, kalpleri uyumaz." buyurmuştur. Gözlerin zâhiren kapandığı o baygınlık hâli, bâtinen gözlerin Hakk'a kapanmasını iktizâ etmez. İnsandan maksut olan sadece zâhiren gözle bakmak değildir. Bu yüzdendir ki Hz. Yakup ve Hz. Şuayb -aleyhisselam- âmâ idiler. Allah: "Ama şu gerçek ki, gözler kör olmaz, fakat göğüslerdeki kalbler (basîretler) kör olur." buyuruyor. Kim bedenini kuvvetlendirmek için uyursa Allah ona güçlü bir bünye verir. [66a] Ehlullahtan olan itaatkâr bir âbid her zaman Allah'ın huzûrunda olduğunu bilerek külli bir niyet iledir. Bütün vakitlerde ve her hâlinde Allah ile beraberdir. Ruh

makama çıkabildiği için hayvânî ve cismânî hâllerden ayrılır. Ve o hevâsına değil her an Allah'a ibadet hâlinindedir.

Pazar gecesi intibahtan sonra 'Kim inkisara uğramış ise onu hâli diğerlerine benzer.' sözü kalbime geldi. Yâni kimin kalbi kırılmış ise onun gibi niceleri vardır. 'Ben kırık kalplerdeyim.' kavli ihtar olduğu gibi, o kimse Allah katında yüksek bir derecededir. Fakat bu inkisar insanlar tarafından gelen ezâ ile değil Allah tarafından gelen hüznün makamı ile olur. Hüznün öyle hazîneleri vardır ki, Allah o hazîneleri ârif ve sâdık kullarına verir. Allah bir kulunu sevince kalbine hüznü indirir ve o bir daha gülemez; ona buğzederse onun kalbine şenlik verir ve o bir daha ağlayamaz.]

Nazm [Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün]

1. H̱âbdan bîdâr olan dil şâhid-i dîdârdur
Şûret-i ' âlem aña âyîne-i envârdur
2. Degme sâlik tâcla sultân-ı ma' nî olmadı
Şanma her bir hırğa-ı pûşi mâlik-i dînârdur
3. Çeşm-i nergis-i vâr görmez gerçi kim erbâb-ı ẖâb
İşbu ' âlemde nice âgâh diller vardur
4. ' Ârifûñ ẖâbı ' ibâdet her demi tesbîh olur
Muttaşıldur zikri zîrâ her nefes bîdârdur
5. H̱amdülillâh deyr-i dil nağş-ı sivâdan pâk olub
Şimdi H̱ağğî bu vücûdum bir qurı dîvârdur

بعد الانتباه ليلة الاحد من انكسر فهو في مثله معنى هذه العبارة ان من انكسر قلبه فهو في عداد مثل

المنكسر يعني انه عند الله في درجة رفيعة كما ورد انا عند المنكسرة قلوبهم لاجلي اي لا لاجل ما سواه تعالى كالتأذي بأذى الناس فان التأذي انما هو من اجل الانكسار من جانبهم وذلك ينافي الانكسار لله تعالى فان الانكسار له انما هو من مقام الحزن الذي هو من المقامات العالية عند العارفين فان الله تعالى اذا احب عبدا خلق في قلبه نايحة فلا يضحك ابدا واذا ابغض عبدا خلق في قلبه مزمارا فلا يبكي ابدا وقد كان عليه الصلوة [b66] والسلام دائم الاخزان متواصل الفكر كما سبق وليس ذلك الا من اثار الغربة والفرقة ولو في الجملة فان البدن البشري وان بلغ الغاية في اللطافة حتى صار كالقلب فانه برزخ بين العالم والمعلوم فلا يصل العبد الى الحق وصولا ليس فيه حجاب الا بمفارقة البدن والانتقال من هذا الموطن وان كان واصلا اليه قبل هذا بالموت الفنائى واما موطن الآخرة فالقالب فيه في حكم القلب لان العناصر تتلطف هنالك ومنه ان اهل الجنة لا يتمخضون ولا يبولون ولا غير ذلك مما هو اذى وقدر في الدنيا والحاصل انه لا يزال العبد المؤمن محزوننا منكسرا باكيا في الدنيا لانها دار الحجاب ولذا عد عالم الكون والفساد حجابا ظلمانيا واما العرش والكرسي فهما من عالم الطبيعة اللطيفة فلهما البقاء كعالم الارواح اذ الفناء انما يطراً على الاجسام الكثيفة ومنه جعل موت الملائكة غشياً لنور آنيتهم وكونهم اجسام لطيفة ومن ثم استغنوا عن الثواب فاعرف ثم ان الانمسار لا بد له من الجبر اما في الدنيا واما في الآخرة ، اما الجبر فالدنيا للفقراء الصورية فانهم لانكسارهم في فقرهم محتاجون الى الجبر بالتعظيم والتصدق ونحو ذلك، زاما الدبر في الآخرة للفقراء الحقيقية التي يقال لهم فقراء الطريق كما ان الاولين يقال لهم فقراء الشريعة فالفقر والانكسار ، لا يزل عنهم بالتعظيم والقبول والاقبال وانما ينجر انكسارهم في موطن الآخرة بما يليق بمقاماتهم العالية ، فظهر ان البكاء الحق انما هو مكان الحق تعالى لا لغيره وقد سمعت عن بعض الممكورين انه قال حسبني الوالي مرة فبكيت تلك الليلة بكاء شديدا وحسبت انه يذوب [a76] من ذلك هذا مفهوم كلامه وهو لم يعرف ان ذلك البكاء لا يؤثر في احد أصلا ، لأنه لامر يرجع الى نفسه وهو تأذيه بالحسب لامر من أمور الدنيا وأين هو ممن قام في جنح الليالي واحاط به نار الاشتياق فبكى بكاء المشتاق الى لقاء حبيبه ، فهذا البكاء والدمع نور في وجه الباكي لا الأول وقس على ذلك جميع ما ينطوي على غرض من أغراض النفسانية كالإيمان والطاعة لرجاء الجنة والخوف من النار وخدمة الدين لاجل المال كلامامة والخطابة والوعظ والتدريس والتعليم ..والمشي في مصلحة المومن والطيب من كلام ونحو ذلك، فانها كلها انما تقبل اذا كانت ابتغاء لوجه الله اذ العبد الحقيقي حر عما سوى الله تعالى ، ولا اجر له اذا كان اجيرا فاجره يؤدي في الدنيا ويحشر مع المفلسين في الآخرة الى ان يطهر باطنه عن الأغراض وقبل ما قبل كأنه من يد الله من عين منا ابتداء وأهله قليل نادر الحقنا الله بهؤلاء القلائل الندر بفضله.

[[66b] Rasûlullah'ın her an düşünceli ve devamlı sûrette hüznü olduğu rivâyet edilir. Yaşadığı firak ve gurbetler beşeri yönden onu etkilemiştir. Kulun Rabb'ine ulaşabilmesi için bedeninden ve dünyadan ayrılması gerektiği mâlumdur. Fakat ölüm gelmeden önce Allah'a vâsıl olmak mümkündür. Kalp âhîret yurdunda tam mânâsıyla bütün lâtifeleriyle açığa çıkacaktır. Cennet ehli bu dünyadaki gibi bevl

etmezler, pislik ve dışkı çıkarmazlar. Hâsıl-ı odur ki bu dünya perdedir; mü'min kulda hüznün ve inkisar eksik olmaz. İçinde yaşadığımız âlem kevn u fesâd âlemidir. Yani devamlı bir oluş ve yok oluş söz konusudur. Arş ve kürsi ise lâtifdir ve ruhlar âlemi gibi bâkidir. Cisimler kesif bir maddeden oldukları için fânidirler. Arş bütün varlık âleminin idaresiyle, tanzimiyle ilgili hükümlerin meleklere tebliğ edildiği ulvî makam olduğu için, melekler latif varlıklardır. Sonra o inkisar Allah tarafından ya dünyada, ya da âhirette onarılır. [67a] Hilekârların birinden işittim ki şöyle der: “Bir defasında vâli beni hapsetti ve orada gece boyunca ağladım. Böylece beni çözüp bırakacağını düşündüm.” Kelâmından anlaşılıyor ki o kimse ağlamasının boşuna olduğunu, bu şekilde hiçkimseyi etkileyemeyeceğini bilmiyor. Çünkü o hapis, işlediği dünyalık bir emrin neticesi olarak ona döner. Karanlık gecelerde kalkıp habibine kavuşmak için özlem ateşiyle dökülen gözyaşı nerede, dünyalık bir iş için dökülen gözyaşı nerede? O dökülen gözyaşı ağlayana nur olur. İman, itaat, cennet, havf, dine hizmet, vaaz ve tâlim gibi nefsanî olmayan sebeplerden dolayı ağlamayı buna kıyas et. Bu yolda yürümek müminin maslahatıdır. Allah dilerse hakiki bir kul Allah'tan gayri herşeye karşı hür olur. Eğer ki kula verilen mükâfat onu dünyaya sevk ediyorsa o hakiki bir mükâfat değildir. Ve böyle kimseler âhirette müflislerle beraber haşrolunurlar.]

Nazm [5+3]

1. Ey şūfî şāfi-bāl olub
Āyīne-vār it sen seni
Jengārlardan açılıb
Cām-ı Cem it cān u teni
2. Geç zulmet-i mābeynden
Pür-nūr olagör ‘ayndan
Āzād ol kevneynden
‘Ārif iseñ diñle beni

3. albũnde nũr u fer gerek
 eřmũnde eşk-i ter gerek
 Vallāhi terk-i ser gerek
 Maņřũr-veş ammā anı
4. Āh eyleme dũnyā iũn
 Zār olma şol  ubā iũn
 Derd ehli ol Mevlā iũn
 Dermān ide tā²⁴⁴ ol Ġanī
5. Emr eyledi Zũ'l-kibriyā
 Devr itdi tā bu esmā
 Bir dāne iken aıyā
 Olduņ ma ārif-i ırmanı

[b76] ورد قوله تعالى فما الذين فضلوا برادي رزقهم على ما ملكت ايمانهم (اوله قوله تعالى والله فضل بعضكم على بعض في الرزق فيه إشارة الى التفضيل في الرزق الظاهر وهو ظاهر وفي الرزق الباطن وهو العلوم والمعارف وكل ذلك بحسب القابليات واختلاف الاستعدادات ليكون المفضل مخدوما يتصرف في الاسم الذاتي الكلي المفضل عليه خادما يدور بلاسم الصفاتي الجزئي ولولا ذلك لاختل نظام الأسماء والاشياء في ذم كملك اليمين سواء اكان مملوكا او لا ، والمحذوم كالمالك سواء اكان مالكا او لا فظهر ان المالك والمملوك لا يستويان في الرزق ولا في شرف المرتبة، فكون المملوك شريكا للمالك في هذين الامرين باطل جدا ، وان الحكيم انما يعطي الرزق لعبده بقدر مرتبة العبد لا بحسب مرتبة نفسه، وان المرید انما يأخذ الفيض من الشيخ بقجر حاله وان الشيخ يجب ان لا يفشي الاسرار لغير أهلها لا بقول وكلام ولا باظهار كتاب فيه اسراره واما بعد الموت والانتقال فلا حرج في ان يكون بايدي الناس كقلة الغائلة فيه بالنسبة الى زمان الحياة الدنيوية ومن ذلك التجليات وذكر الاحول التي تستقبل ولو بعد حين ، فإن الله تعالى قد يعرف بعض غيوبه لبعض عباده فيكون اطلاعه عليه باطلاع الله لا بغير ذلك فاجاز ان يقول اخبرني الله بكذا لا ان يقول انا اعلم الغيب فإن الغيب المطلق عنده تعالى ، ومن قال ان نبي الله لا يعلم الغيب فقد أخطأ فيما أصاب أي لأنه سلب الى علم الغيب مطلقا وقد قال تعالى فلا يظهر على غيبه أحدا إلا من ارتضى من رسول فإنه يظهر منه ان رسول الله ص يعلم

²⁴⁴ tā: A tād

بعض [a86] الغيوب ، بتعريف الله وهو نقيض السالبة الكلية المذكورة ثم ان قد أومأنا بإيماء الله بأحول الموالى العالى والعبيد الاسافل بان العبيد وان كانوا احرار فهم في حكم المماليك وقد ثبت ان العبد وما يملكه لمولاه ، فإذا لم يبق للعبد الى الفقر الحقيقي ولذلا قال تعالى وانفقوا مما جعل مستخلفين فيه حيث جعل المخاطبين خلفاء في الانفاق كما يفوض المولى بعض الأمور الى عبده بالخلافة من طرفه ولما جعل الله الخلفاء الحقيقية في حكم نفسه في كل وجه ، من وجوه الأسماء كما انزل اولي الامر منزلة نفسه في الاطاعة كانت اهل الإرادة بالنسبة الى اهل الشيوخ بمنزلة العبيد من الموالى ، فجعل أموالهم وانفسهم بيد الشيوخ فهم يتصرفون في كل من ذلك لا اهل الارادة ، لأن معنى الإرادة ان يكون ارداة المرید تابع لارادته فاذا الإرادة واحدة هي إرادة الشيخ فمن كان على غير هذه الإرادة فليس بمرید وارادته إرادة شيطانية لا رحمانية لأنه اثبت الغير في البين وهو نفسه فأنى يفلح الاغيار وانى يجد ريح ولد الوحدة من بقي بين شوك الكثرة فاعلم ذلك والله العليم.

[[67b] Allah Teâlâ âyet-i kerimede: “Allah, rızık konusunda kiminizi kiminizden üstün kıldı. Üstün kılınanlar, rızıklarını ellerinin altındakilere vermezler ki rızıkta hep eşit olsunlar. Şimdi Allah’ın nimetini mi inkâr ediyorlar?” buyuruyor. Bu âyette mâlum olan rızıkta tafdıle işaret vardır. Zâhirî olarak rızka işaret ettiği gibi bâtinî olarak da ilim ve marifete işaret eder. Her biri kabiliyet ve istîdâdın farklılığına göredir. Cevvâd-ı Mutlak olan Allah Teâlâ zâtı, isimleri ve sıfatlarıyla tasarruf eder. Hâkim ve köle, rızık ve şeref noktasında aynı mertebede bulunmaz. Hâkimin kölesine verdiği rızık kendi mertebesi miktarınca değil kölenin mertebesi miktarıncadır. Onun gibi müridin şeyhinden aldığı feyiz kendi mertebesine göredir. Şeyh sırları konuşarak veya yazarak ehli haricindekilere aşikâr etmemelidir. Fakat âhirete intikal ettikten sonra bazı tecellî ve hâllerin ellerine geçmesinde bir beis yoktur. Allah Teâlâ kullarının gizlediklerinden haberdardır. O’nun ilmi herşeyi ihâtâ eder. Bu yüzden “Ben gaybı biliyorum” değil fakat “Allah bana haber verdi” demesi câizdir. Kim “Resulullah gaybı bilemez.” derse hataya düşer ve gayb ilmini nefyeder. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “O (Allah), gaybı bilendir. Fakat O, gaybını hiç kimseye izhâr etmez (açıklamaz). Rasûllerden razı oldukları (tasarruf rızasına ulaşmış olanları) hariç!” [68a] Ayetten anlıyoruz ki, Rasûlullah gaybın bazısını vâkıf olabilir. Sabittir ki kölenin sahip olduğu herşey efendisindedir. O halde o köle için hakiki bir fakirlik olamaz. Allah Teâlâ âyette şöyle buyuruyor: “Allah’a ve Rasûlüne îman edin ve sizi üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı maldan, (Allah yolunda) harcayın. İçinizden îmân edip de (Allah yolunda) harcayanlar var ya; onlar için büyük bir mükâfat vardır.” Âyetin muhatabı halîfelerdir. Nasıl ki köle bazı umurunu efendisine bırakır, aynı şekilde Cenâb-ı Hakk da hakiki halîfelerini muhatab kılmıştır. Başka bir ayette Allah Teâlâ’nın peygamberden sonra itaat edin

dediği ulu 'l-emr gibi irade ehli şeyhler de aynı menzildedirler. Müridlerin infakları da şeyhlerinin tasarrufunda olur. Allah en iyi bilendir.]

Nazm [Mef' ülü / Mefā' ilü / Mefā' ilü / Fe' ülün]

1. Ey şūfi şafā cāmını elden kıoma zinhār
Tā tıtmaya mir 'āt-ı dil ü cānuñı jengār
2. Sen merkez-i teslimde tır nokta mişāli
İsterse döne kıudretle her yana pergār
3. Bāzār-ı irādetde mürīdūñ işi yokdur
Kim dest-i kıader bestesidür belki ser-i kār
4. İkrār idegör yāruña bu deyn ü vücūdı
Vir kendiñi ağıyār gibi eyleme inkār
5. Uydurdu nefis kendi hevāsına bu halkı
Merdem diyeni neyledi gör zen-i mekkār
6. [68b] Ednā kıulıdur Hakkı refi' ü 'd-derecātuñ
Ammā ki ider zıll-i Hümā bendeyi hünkār

ورد بعد الانتباه قوله تعالى حكاية عن نوح ، وآتاني رحمة من عنده ، اعلم ان ههنا رحمة وبينه أما الرحمة فالمراد بها الرحمة الامتنانية التي هي من عين منا وهي النبوة بالنسبة الى نوح ونحوه والولاية بالإضافة إلى غيره فإن المراتب أربعة وهي الايمان والولاية والنبوة والرسالة ، فالولاية باطن الايمان اذ ليس كل مومن بولي كما ان النبوة باطن الولاية اذ ليس كل ولي بنبي عرقي ، وكذا الرسالة باطن النبوة اذ ليس كل نبي رسول فالرسالة أخص الاوصاف والايمان أعمها والعام يدور مع كل خاص دون العكس مثلا ان الولاية وما بعدها من مراتب الايمان فلا يكون الولي والنبي والرسول الا مؤمنا وأما كل مؤمن فليس فيه صفة الولاية الخاصة مثلا فظهر ان

Müstevā-yı ‘ arşı merkez kıldı gerçi kâlıbuñ

4. Olmuş iken ‘ âlem-i hejdeh²⁴⁵ hezâr ihsân saña
Ümmet-i merhūme oldu Hâk’ dan ancak maṭlabuñ
5. Kıldı nūrından seni senden cemī‘ -i ‘ âlemi
Cümleden oldu anuñçün hâk veliyy-i aḳrebüñ
6. Hâk-i süflide ḳoma Hâḳḳī ḳaḳīri zerre-vâr
Çünkü ‘ âlîdür şefâ‘ at çarḫı üzre kevkebüñ

وأما البينة كما قال نوح (يا قوم أرايتم ان كنت على بينة من ربي) أي على برهان وظاهر فالمراد بها المعجزات بالنسبة الى الأنبياء والكرامات العلمية بالنسبة الى اهل الولاية وقد عرفت ان الكرامات العلمية غير الكونية ، فإن التفاضل بين أهل الولاية إنما هي بالاولى لا بالثانية اذا الثانية قد تصدر من أهل الاسم المضل أيضا ويقال لها الاستدراج ومنه يعرف ما قالوا من ان كرامة الولي معجزة للنبي أي لان لكل منهما من خوارق العادات لكن يفرق بينهما بإضافة الكرامة إلى الولي والمعجزة إلى النبي [69b] فمأخذهما واحد وكذا عينهما من حيث انهما فعلان خارقان للعادة والاسم مختلف من حيث الإضافة المذكورة فان كنت على بينة من ربك فهي بينة لك ولغيرك ان كان هناك معتقد وقابل والا فلا الزام وهو كاره كما قال انلزمكموها وانتم لها كارهون أي لا جبر فان الكل يجري على استعداد ومشرب مخصوص.

[Nûh dedi ki: “Ey Kavmim! Söyleyin bakalım; şâyet ben Rabbimden gelen apaçık bir delil üzerinde isem..” âyetinde delil Allah’ın tasdikine bürhandır. Ve ondan murad, evliyânın kerâmetine nisbeten enbiyânın mucizeleridir. Daha önce zikrettiğimiz gibi tafdil edilen velideki kerâmet kevnî değil ilmidir. Nebide görülen mucize, velide görülen kerâmet, kâfırde görülen ise istidraç olarak isimlendirilir. Her biri de meydana gelen olağanüstü hâllerdir. [69b] Hepsinin kaynağı ise bir olan Allah Teâlâ’dır. İsimleri farklı olmasına rağmen her biri kanuna aykırı doğaüstü olaylardır. Allah Teâlâ’nın âyette “Onu istemediğiniz hâlde, biz sizi ona zorlayacak mıyız?” buyurduğu gibi dinde zorlama yoktur.]

²⁴⁵ hejdeh: A hejdem

Nazm [Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün / Müstef' ilün]

1. Ey dil çatı rüşen durur eyle nazır dīdār-ı hū
Kim kaplamışdur on sekiz biñ 'ālemi envār-ı hū
2. Aç dīdeñi eşyāya bak eşyādaki esmāya bak
Nice tecellī kıldı Hāq zāhir olub āsār-ı hū
3. Bir kāndan bunca güher bir noqtadan bunca süver
Düzdī ma'āniye şuver bunda nedür esrār-ı hū
4. Terk eyleyüb sağ u solı gözle yūri tođrı yolu
Allāh'ı ey Allāh kılı zıkr eyle kıl tekrār-ı hū
5. Sevdāyı ço ey bü'l-heves şit u şadāyı ğayrı kes
Hāqkī'ya olub hem-nefes eyle bugün izhār-ı hū

[ERBĀB-I DİLE PEND-İ BELİĞ HĀŞIL OLDI]

Vüride fi's-seheri'l-a'lā, kavluhü Subhānehü ve Ta'āla: “Ve le yübeddilennehüm min ba' di²⁴⁶ havfihim emnen.”²⁴⁷ Ya' nī hātıra²⁴⁸ gelmiş idi ki Şām-ı Şerīf'e hicretimiz ve orada müddet-i iķāmetimizde evlād u etbā'ımız nice emrāzla mübtelā ve āhir vedā'-ı 'ālem-i dünyā idüb kāse-i mürrü'l-mezāk-ı firākı nüş ile bī-hüş olduğumuzdan mā'adā eşkıyā-yı 'Arabdan bī-ħuzūr ve gicelerde sürrāk ucundan rāhatdan dūr ve iztırāb-ı dīn ü dünyā-yı ahāliden müteħayyir ve nā-tırāşān-ı vilāyetün

²⁴⁶ ba' di: A ve İ2'de yok

²⁴⁷ “Ve geçirdikleri korku döneminden sonra bunun yerine onlara güven sağlayacağını vādetti.” Nūr 55

²⁴⁸ hātıra: A zāhire

müşâdeme-i huşûnetinden zücâc-ı hâtır yüz yerde münkesir iken izn-i semâvî ile İslâmbol cânibine müteveccih ve medîne-i Üsküdâr'a nüzûlümüzde şedâ'id-i mezkûre ezdâdına münkalibe olub ziyâde âsûde ve ni'am-ı zâhire [70a] ve bâtına ile cism ü cân perveriş-yâfte olub tecellî-i celâlûn aḥkâmı bütûna revân ve esmâ-i cemâliyyenûn âşârı zuhûra hareket-künân olduğına Qur'ân-ı zîşân ile iş'âr-ı İlâhî vâқи' olmuştur. “Allâhümme leke'l-ḥamdü şükran ve leke'l-minnetü fazlen.”

İşte bundan erbâb-ı dile pend-i belîğ ḥâşıl oldu. Zîrâ güneş dâ'imâ zîr-i şehâbda pinhân olub kalmaz. Ve bülbül ḥazânla ebedî pür-âzâr olmaz. Ve şeb-târîk-i hengâm-ı şabâhda idbâr ider. Ve âyîneden jengâr silinüb gider. Zîrâ: “Külle yevmin hüve fî şe'n.”²⁴⁹ Mücibince şu'un-ı İlâhiyye ve tecelliyât-ı rahmâniyye teceddüd ve te'âkub üzerine olub levḥ-i maḥfûzuñ maḥv u işbâtı dâ'im ve kalem-i a'lânûñ raqam-ı gû²⁵⁰-nâ-gûnı kâ'imdür. Egerçi ceffe'l-kalem vefkınca umûr-ı külliyye tağayyür gelmez ve 'ilm-i ilâhî tebeddül bilmez. Nitekim evrâq-ı sâbıkada derc olındı ve bi-kaderi't-ṭâkah taḥrîr kıldı.

Ve şîga-i te'kîdde erbâb-ı vehme tenbih vardur. Zîrâ va'd-i ilâhî te'kîd olunmasa daḥi: “Ve men eşdeka minallâhi kîlen.” mücibince ve daḥi: “İnnallâhe lâ yuḥlifü'l-mî'âd.” Ve emşâli muḳtezâsı üzre müstaḳbel ḥâl gibidür. Nitekim gelür: “İnnemâ tû'adüne le'âtin.”²⁵¹ Ve dimişlerdür ki: “Külle âtin qarîbün.” Zîrâ Ḥaḳḳ'a göre zamân yokdur. Belki Ḥaḳḳ'a zamân nisbeti müteḥayyize göredür ki beşer ve emşâlidür. Ḥattâ “na'lem” daḥi bu bâbdandur.

Bu sebebden va'd-i İlâhîyi ḥâzır gibi bilmek ve aña göre muṭma'in olmak gerekdür. Ve ḥaḳîkat emn-i âḥiretde erbâb-ı kemâle ḥâşıl ve ehl-i temkîne dâ'ir bir ma'nâ-yı 'amîḳ ve bir sırr-ı daḳîḳdür. Nitekim Qur'ân'da gelür: “Lâ ḥavfun 'aleyhim

²⁴⁹ “ O her an yaratma hâlinedir.” Rahmân 29

²⁵⁰ gû: A ger

²⁵¹ “ Size vâdedilen mutlaka gelecektir.” En'âm 134

velāhüm yahzenün.”²⁵² Zīrā ḥavf-ı ğam müstakbelden ve ḥüzn-i [70b] elem mazīden gelür. Anlara ise gelecekte berzah ve geçmişde fevt olmuş nesne yokdur.

Nazm [Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilātün / Fā‘ ilün]

1. Çünkü jengār-ı kederden şāf ola mir’āt-ı bāl
‘ Aks-i envār-ı tecellīye bulur rüy-i mecāl
2. Va‘ d-i vuşlat ‘ aşıķa şol şubḥ-ı şādıķdur hemān
Kim aña ḥurşīd-i ‘ ālem-tābdur āḥir me’āl
3. Ḥaķ Ta‘ ālā ger murād itse ider bir bendesin
Menba‘ -ı feyż-i ‘ ulūm ve maṭla‘ -ı nūr-ı cemāl
4. Ger vuzū-i şer‘ i isterseñ elüñ yüzüñ yu var
Şüst ü şüy-ı dil velī oldı sivādan infişāl
5. Kaḅi dil kim kıble-i Ḥaķ’dan olupdur münḥarif
‘ Ayn-ı a‘ mādur ki miḥrābuñ yüzün görmek muḥāl
6. Sırrımuñ miḥrābıdur ḥaķķa’l-yaķınüñ noķtası
Çehre-i ḥāl üzre ey Ḥaķķī gerekmez ğayrı ḥāl

Ma‘ lūm ola ki “Ḥaķ Ta‘ ālā” beyti rü’yāda dinilüb maḥfūz olmağla ba‘ de’l-yaķaza mā‘ adāsı ilḥāķ olındı. Vallāhü’l-Cevādü’l-Feyyāz.

ليلية الثلاثاء قوله تعالى (ان ربي غني كريم) سببه انه خطر ببالي تلك الليلة ان الله الجواد الفياض اسبغ

²⁵² “ Allah’ın dostlarına korku yoktur; onlar üzülmeyecekler de.” Yûnus 62

علي نعمه ظاهرة وباطنة فكيف اشكره والشكر من عطاءه وجوده أيضا وما بقي الا العجز والحرية فأشار الحق سبحانه وتعالى إلى ان ذلك من مقام الربوبية والغنى والكرم اما الربوبية فكما وصف تعالى نفسه بقوله رب العالمين فأضاف الربوبية الى العالمين ، لأنه مرابي كل عالم بما يليق بظاهره وباطنه ولما كان الانسان مظهر جماله ومطلع انوار كماله كان افاضته عليه فوق افاضته على كل عالم فخلقه في احسن تقويم على أي يكون بصورته نموذج كل صورة حسنة في الدنيا وبمعناه كتاب كل حرف وكلمة واية ، وصورة من القلم الأعلى الى اخر ما انتقش في لوح الوجود [a17] من صور تجليات المولى فكان اعجبها واغربها ومن ثم عدا فضل من الملائكة حتى من المهمة لأن الاستغراق في الشهود كما عليه المهمة لا يلزم الفضل من كل الوجوه اذ ليس لهم سر الربوبية بمعنى ان الانسان الكامل مظهر الاسم الرب أيضا لانه يربي أطفال الطريقة بالبان الفيوض كما تربي الأمهات أطفالهم بالرضاعة فله مرتبة الربوبية دون المهمة ، وهذا هو السر في انفصال العقل الأول عن منزل الأرواح بخروجه من دائرة المهمة ومشيه على قدم القوة والقدرة الى جانب الاجسام والعناصر والمواليد ، إلى ان ظهر في الصورة الإنسانية فبوساطته تربية العوالم وهو سر بقائها الى ان ياذن الله بانها الوجود ورد الخلق الى اصله كما قال واليه ترجعون ، واما الغنى فهو عن العالمين ، وكل عالم من العوالم فمتحاج اليه في وجوده وما يتبعه من اللوازم ولذا قيل لما سوى الله تعالى انه باطل أي ماله حقيقة يثبت عليها من نفسه بل هو موجود بغيره واليه يرجع امره ولذا قيل المرتبة الاحدية حقيقة الحقائق لانها جامعة لكل واليه ينتهي احكامها واحوالها فثبت ان الله غنى بغنى اصلي ذاتي وان ما سواه فقير بفقر حقيقي ذاتي وانما الله اغناه بحسب ما يقتضيه نشأته لانه حكيم فيبسط الرزق لمن يشاء ويقدر والانسان الكامل غني بفناء الله تعالى بل بغنى الله فلا يحتاج ال شيء أصلا حتى قال الواسطي ان الفقير لا يحتاج الى الله أي لانه فان فيه مسلوب عنه نسبة الاحتياج وسائر النسب ايض فهو الحق في صورة الخلق لانه باق ببقاء الله فافهم هذا ذوق من مذاقه ولا تمحه من فيك فانه الحق والحق والعبد عبد فاين انت من الربوبية والغنى فهو الرب [b17] وهو الغني والمغني والله المعين على فهم المراتب واما الكرم فهو العطاء بعد السؤال فسؤال الاعيان الثابتة من قبيل سؤال السنة الاستعداد واليه الإشارة بقوله واناكم من كل ما سالتموه اذ لا يتخلف ما في العلم والذات وسؤال العقول من قبيل سؤال السنة الأرواح النورية وهو تابع للسؤال الأول فللاول الفيض الاقدس وللثاني الفيض المقدس وسؤال النفوس من قبيل سؤال السنة الاجسام اللطيفة والكثيفة فقد يجاب وقد لا يجاب وهو ناظر الى لوح المحو والاثبات لتردده بين وجود وعدم ثم ان عدم الإجابة انما هو في عين المسؤل فقد يعوض بغير ذلك والمراد بالكرم هنا هو عطاءه الصفاتي كما يقتضيه مرتبة الربوبية ، وأما العطاء الذاتي فمن مرتبة الاسم الجواد على ان كل عطاء ذاتي او صفاتي فمن عين المنة والرحمة الامتانية لا من مرتبة الرحمة الوجوبية كما قال كتب ربكم على نفسه الرحمة ، وذلك في عين الكاشفين لا في نظر المحجوبين ، فإن الله وان كتب على نفسه الرحمة لكنه بايجاب ذاتي لا بايجاب من غيره وان كل رحمة يرحم بها عباده فهي ليست برحمة استحقاقية فان الفضل بيد الله فهو الموفق وهو المفيض وهو الولي الحميد ذو العرش المجيد.

[Salı gecesi şu âyet-i kerîme kalbime geldi: “Rabbimin hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, çok kerem sahibidir.” Cevvâd-ı Mutlak ve Feyyâz-ı Mutlak olan Allah Teâlâ bize verdiği zâhirî ve bâtinî nimetlerini arttırsın inşaallah. Ve ihsan ettiği bütün nimetlere en güzel şekilde şükredebilmeyi nasip eylesin. Hakk Teâlâ rubûbiyet, kerem ve gınâ makamına işaret ediyor. Ve âyette Allah Teâlâ kendisini âlemlerin Rabbi olarak tavsif ediyor. Cenâb-ı Hakk yaratılmışlar âleminde rubûbiyetini gösterir. Ve insan O'nun kemâlinin nurlarına ve cemâline mazhardır. Âyet-i kerîme'de “Biz insanı en güzel sûrette yarattık.” buyurulduğu gibi insan bu âlemin halîfesi olarak en mükemmel sûrette yaratılmıştır. Ve insanın sûreti dünyadaki bütün güzel sûretlere bir misaldir. Allah Teâlâ tecellî ettiği sûretleri kudret kalemiyle Levh-i mahfûz'da yazmıştır. [71a] Mevlânın tecellî sûretlerinden biri de bu acip ve şaşırtıcı işlerdir. Kâmil insan Allah'ın Rab ismine mazhardır. [71b] Allah çok ganîdir ve mertebelerin fehmine muîndir. Kerem ise talepten sonra edilen ihsan demektir. Allah şöyle buyuruyor: “O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi.” Nûrânî ruhların talebi Allah'ın ilim ve zâtına muhalefet etmez. Ve o ilk talebe tâbidir. Birincisi en kutsal feyiz, ikincisi ise mukaddes bir feyizdir. Nefislerin talebi ise lâtif ve kesif olan cisimlerin kanununa göredir. Cevap verilsin ya da verilmesin bunlar levh-i mahf ve isbata bakar. Keremden murad ise rububiyet mertebesinin gerektirdiği sıfatların ihsan edilmesidir. Allah'ın ihsan etmesi Cevad ismi mertebesindedir. Allah şöyle buyuruyor: “Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazdı.” Bunu ancak Allah'ın kâşif kulları görebilir. Allah kullarına karşı çok merhametlidir. Fakat bu merhamet kulların hak etmesi ile değil Allah'ın fazlındandır. O velidir, hamiddir, yüce arşın sahibidir.]

Nazm [Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün]

1. 'Azîz-i Mısr-ı vücûd oldu Yûsuf-ı cânım
N'ola dil ehli görüb dirler ise sulţânım
2. 'Inâyet-i ehadî irdi feyz-i aqdesden
Tecellî itdi vücûhı ile baña rahmânım

3. Sırr-ı kalemede midādum yeter baña imdād
Taşub dökülmededür halka feyz-i ‘irfānum
4. Benem o dürre ki yāķūt olup durur şadefüm
Bu baħr-i ‘ilm-i İlähî içinde pinhānem
5. Ebütü ‘inde ilāhî ve üşbiħa ‘indeh
Egerçi bendeyem ammā ki şāhid-i mihmānem
6. Ĥazā’in-i kereminden neler virüb Ĥaķķî
Nigāh-ı luṭfi ile eyledi [72a] ‘ālî-şānum

[ĤUDĀ ZĀHIR DURUR MAĤLŪĤ MESTŪR]

‘INDE’Ş-ŞABĀĤ

Bu ‘ibāret-i Türkiyye ile vārid oldı ve bu libāsla ma‘nā şuret buldı ki: “Her şāhib-i nefis kendi kendine nefes ider.” Ya‘nî Allāh Ta‘āla ki ġaybü’l-ġuyüb mertebesinden teneffüs-i raħmānî ile teneffüs itmişdür; kendi esmā ve şifātını izhār içündür. Çünkü esmā ve şifāt bî-müsem mā ve bî-mevşūf kıyām bulmaz. Lā-cerem fi’l-ħaķīķa zuhūr iden zātıdur ki esmā ve şifāt libāsıyla telebbüs eylemişdür. Bināen ‘alā hāzā kendi nefesi kendine rāci‘dür.

Nitekim: “Küntü kenzen maħfiyyen.” aña dāldür. Ya‘nî “kāne’l-ħalķu kenzen maħfiyyen” dimedi. Belki kenz-i maħfi olmaġı kendine nisbet itdi. Bu sebebden zuhūr iden Ĥaķķ şuretinde Ĥaķķ oldı. Ya‘nî Ĥaķķ zuhūra geldi ve Ĥaķķ buṭunda ġaldı. Anuñçün dirler ki: “Ĥudā zāhir durur maħlūķ mestūr.”

Nazm [Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilātün / Fe‘ ilün]

1. Meşhed-i hüsn-i ilāhīde ‘ aceb ān görünür
 Çanda bağsam gözime şüret-i Raḥmān görünür²⁵³
2. Her ḥacer cevher-i zī-kıymet ü her zerre çü zer
 Çehre-i ḥārda reng-i gül-i ḥandān görünür
3. Nokṭadur gerçi gönül muşḥaf-ı tekvīn içre
 Çeşm-i ḥaḳbīne velī āyet-i Qur’ān görünür
4. Ḥālet-i feyz olıcağ bir kişinün ḳalbinde
 Çatreye ḳılsa nazar baḥr-i firāvān görünür
5. Ḥaḳḳıyā rü’yet-i Mevlā’ya ḳosun inkārı
 Var iken şāhid-i Ḥaḳ zāhide īmān görünür

[ḤAḲḲ’A GÖRE NEFES DİMEK TEVECCÜH-İ ḤUBBİ-İ MA‘NEVİDEN
‘İBĀRETDÜR]

BA‘DEZĀ

Nefes-i raḥmānī ibtidā ‘ aḳl-ı evvelün vücūdına ta‘allūk idüb: “Çul küllün
ya‘ melü ‘ alā şākiletihī.”²⁵⁴ mücibince ‘ aḳl-ı evvel daḥi ol nefes ile müteneffis olub anuñ

²⁵³ Meşhed-i hüsn-i ilāhīde ‘ aceb ān görünür

Çanda bağsam gözime şüret-i Raḥmān görünür:

A Çanda bağsam gözime şüret-i Raḥmān görünür

Meşhed-i hüsn-i ilāhīde ‘ aceb ān görünür

²⁵⁴ “De ki: Herkes kendi mizaç ve meşrebine göre iş yapar.” İsrâ 84

daği nefes-i nefisi ne maħalle okındı ise bād-i şabā ile ezhār açıldığı gibi ol daği ħayāt bulmuş ve zinde olmuşdur. [72b] Velākin Ĥaħħ’a göre nefes demek teveccüh-i ħubbi-i ma‘nevīden ‘ibāretdür. Ve ħalka göre şūret-i nefes olmak daği memnū‘ degüldür. Nitekim Cibrīl -‘aleyhisselām- dir‘-i Meryem’e nefħ itdi. Ve ‘Īsā’dan daği nice nefesler şādır oldı. Ve ħasta üzerine veya emşāline nefħ itmek daği buradan ħaldı. Zīrā ekāmilūñ nefesi teveccüh-i rūḫānī ile tekeyyüf idicek sebep-i te’sīr olur. Ve Ādem’e -‘aleyhisselām- vāķi‘ olan nefħ-i rūḫ ‘aql-ı evvele olan nefħ gibidür; nefħ ile ta‘bīr olındığı nefħuñ menfūḫda eşerinūñ ziyāde zuhūrına göredür.

Pes, maħşūd fi’l-ħaħīķa müte‘ayyinūñ ta‘ayyünde zuḫūrı ve anuñ şūretiyle bürüzıdır. Egerçi ħudretūñ maħdūra ne vecihle ta‘alluķ itdigi kimseye ma‘lūm olmamışdur. Ve rūḫ-ı menfūḫ Ādem’i ħaħīķatde ‘aql-ı evvele ta‘alluķ iden rūḫdur. Velākin merātīb-i eflāk ve tabā’i‘ ve ‘anāşır ve mevālīdi şuver-i muḫtelifede güzer idüb Ādem’e müntehā olmuşdur. Egerçi aşılđa tecezzī ħabūl itmez ve şu‘ūd ve nüzūl ile daği muttaşıf degüldür. Belki anuñ mertebe-i ervāḫdan derece-i ecsāma nüzūli Cibrīl ile Ĥur’an’uñ nüzūli gibidür.

Pes, ol nüzūl sā’ir nüzūle ħıyās olınmaz. Zīrā nüzūl didikleri cismūñ a‘lādan esfele hübüḫıdır. Ve ekāmil-i nās ki enbiyā ve evliyādur; nefes-i mezkūr anlarda kemāl üzre bi’l-fi’l zāhir olmağla anlara ehl-i nefes didiler. Egerçi fi’l-cümle nefes-i ‘ämme-i mü’mİNİNde daği bulunur. Ĥuşūşan aḫvāl ve evķāt-ı maḫşūşada olub sitāre-i sa‘da muķārenet daği iderse nefes-i mü’eşşir olmak mā-lā kelām olur. Fe-ammā ħazā-i mübreme nefes kār itmez ve ħuvvet-i himmet daği eşer eylemez. Ve illā ‘amm-i nebevi olan Ebū Ṭālib cāhiliyyet üzerine maķbūz olmazdı.

Ve bu taķrīrden [73a] fehm olındı ki insānuñ daği ħayra nefesi kendine nefesi gibidür. Zīrā fi’l-ħaħīķa ħayr yoķdur. Belki ħayriyyet ta‘ayyünāt ħasebiyledür. Bu sebebdendür ki selām virdüğü vaķitde münḫanī olmak meşrū‘ degüldür. Zīrā kendi

nefesine inhinā gibidür. İnhinā ise secde hükümündedir. Secde ise Hâk'dan Hâk'adur. Yoḥsa Hâk'dan halka degüldür. Bināen 'alā hāzā müsellemin 'aleyh olan kimsenün cihet-i ta' ayyüni inhinā ve secdeye māni' dür. Zīrā ihāmdan hālī olmaz.

Bu ma'nadan ötüri şalāt-ı cenāzede rukū' ve sücüd bulunmadı. Ve tekbīr-i evvel şürü' du' āya bāb olub 'azamet-i Hâk'ı iş' āra vesīle oldı. Zīrā meyyitün mevti āşār-ı kaḥḥāriyyetdendir. Bu yüzden Melekü'l-mevte müzill-i cebābire dinildi. Ve şadr-ı İslām'da cenāze görseler tehvīl-i mevte için kıyām itmek vācib idi. Şoñra vücūbi mensūb ve hālā mendüb kaldı. Zīrā kıyām fi'l-haḳīka Hâk'adur.

Nitekim: “Yevme yeḳümü'n-nāşü li-Rabbi'l-'ālemīn.”²⁵⁵ aña remz ider. Ma'a hāzā maḥlūka kıyām itmek daḥi meşrū'dur; eger vācibü'r-ri' āye maḳūlelerinden ise. Ve mü'min-i kāmilün ḥayāt ve memātı berāberdür. Bu ma'nāya nefsi meyyiti ta'zīmen daḥi kıyām itmek lā-be'sdür.

Sü'āl olunursa ki: “Kendi kendine nefesün ma'nāsı nedür?” Cevāb budur ki ihtilāf-ı ta' ayyün ḥasebiyle muraḥḥaşdur. Ya'nī menfūhun-fih olan nesnenün şūret-i ta' ayyün ve teşaḥḥuşuna nazaran nefḥ olunur. Ḥuşuşan ki marīz olan nefsi civāniyyedür ki ma'nā-yı nefḥ aña rāci' dür.

Pes, ḥasta kendi kendine nefesden 'āciz veyahud bī-nefes ise ta' ayyün-i āḥirden olan nefese muḥtāc olur. Meşelā bir kimsenün ḥānesi muḥlim olsa ḡayruñ revzenesinden nūr iḳtibās [73b] ider. Eger mümkün ise ve ol ḥānenün fi'l-haḳīka maḥall-i revzenesi vardur velākin muḥbiḳ ve muḡlaḳdur. Çünkü kendinden kendine çāre olmaya, bilāḥare ḡayrdan çāre taleb ider. Egerçi ol ḡayruñ ḡayriyyeti bi'l-i'tibārdur ki ḥānenün ta'addüdi gibidür. Nazar eyle ki eger beyt-i muḥlime müstaḳil revzene açılrsa oraya ve

²⁵⁵ “Öyle bir gün ki, insanlar o günde âlemlerin Rabbinin huzurunda divan duracaklardır.” Mutaffifin 6

cārinuñ hānesine ‘ aks iden nūr-ı vāhid olur ki pertev-i şemsdür. Ve eger fehmüñ var ise bu mişāl saña kāfidür.

Ve buradan sırr-ı vaḥdete intikāl idüb ğavā’ıl-i keşretden müsterih olursun. Ba‘deẓā insāndan insāna olan teveccüh külliden külliye teveccühdür. Meger ki insān-ı şānide rūḥ-ı zātī ve rūḥ-ı menfūḥuñ āşarı cüz’iyyet üzerine zūhūr ide. Bu şūretde küllī olan cüz’i üzerine ḥākim olur. Ve insān-ı küllī ile insān-ı cüz’inüñ nisbeti ne ise maḥlūḳāt-ı cüz’iyyenüñ nisbeti daḥi böyledür. Ya‘nī insāndan mā‘adā olan maḥlūḳāt insāna tābi‘dür. Zīrā anlaruñ esmāsı cüz’iyye ve insānuñ küllī ve cāmi‘dür. Ḥattā melek ü cin daḥi böyledür. Ya‘nī melek yalıñuz cemāle ve cin yalıñuz celāle maẓhar olmağla her biri insānuñ cenāḥ-ı vāhidi gibidür. Ve Zū’l-cenāḥeyn Zū’l-cenāhi’l-vāhiddin aḳvādur. Bu sebebdendür ki insān-ı kāmilden cemī‘-i eşyā ḥavf ider. Ve ol bir nesneden ḥavf itmez hattā kabirde sü’āl meleklerinden daḥi bī-pervādur. Zīrā melek muḥlaḳā anuñ ḥuddāmındandır. Ve maḥdūm murād itse ḥādime āğız açdırmaz. Ve bu bābdandır ki üstāzlar şākirleri söyletmezler. Ve sü’āle yer ḳomazlar. El-ḥāşıl fırişteğān-ı sü’āl mes’ul olan meyyitüñ fi’l-ḥāḳıḳa tecelliyātundan ve esmāsındandır.

Pes, dilerse söyledür ve dilemezse söyletmez. [74a] Söyledüğü maḳām-ı şifātuñ ve ta‘addüd-ı maẓharuñ āşarından ve söyletmedüğü maḳām-ı zātuñ ve vaḥdet-i zāhirüñ ḥāḳā’ıḳındandır. Bināen alā hāzā ḳişi kendinden ve kendi cüz’iyyātından ḥavf itmez. Nāḳışuñ ḥāli ise böyle degüldür. Zīrā nāḳış muḳayyeddür. Ve muḳayyeden muḳayyede te’şir-i celāl muḳarrerdür. Meşelā ba‘zı ehl-i tezkiye esed üzerine rāḳib oldılar ve yedlerine tāziyāne yerine ḥayye aldılar ki bunlar taşarruf ehli olan ricāldür. Ma‘a hāzā sâ’irlere göre arslan ve mār müfteris ve mühlikdür ki neffā‘ ve zarrarı biri birinden tefriḳa itmezler bu cihetden bunlardan ḥavf iden melā’ike-i sü’ālden daḥi ḥavf eyler. Ve fitne-i memātdan isti‘āze ider. Ey ‘ārif ‘aceb sırr-ı vaḥdetdür ki taḥrīr olındı.

Ve bu maḳāmdandır ki ba‘zı mükāşifin ‘iyādet idüb ḥasta yanına vardıkda ve üzerine Ḳur‘ān okunur gördükde dimişdür ki ḥasta olan kendidür. Ve Ḳur‘ān okuyan ve Ḳur‘ān ve anuñ içinde olan ḥaḳā’iḳ daḫi odur. Ya‘nī Ḥaḳ Ta‘ālā ḳārī olan kimsenüñ ta‘ayyün-i maḥşūşı yüzünden ḥastaya Ḳur‘ān okur. Ma‘a hāzā ḥastanuñ ta‘ayyününden zāhir olan daḫi odur. Ve Ḳur‘ān anuñ şıfatıdır. Ve şıfat ve mevşūf maḳām-ı eḫadiyyetde birdür. Ve her ne şüretde ki tecellī vāḳi‘ olmışdur odur.

Ya‘nī sırr-ı sārī “hū”dur. Velākin buradan zinhar ilḥāda düşmeyesin. Zīrā insān-ı kāmil her çend ki mażhar-ı tām ve manzar-ı melikü’l-‘allāmdur; yine aña vāḳi‘ olan tecellī-i esmā ve şıfat ve zāt kendi ḥasebiyledür. Yoḥsa Ḥaḳḳ’uñ ḥasebiyle degüldür. Anuñçün terk-i da‘vā itmek edeb-i evliyādur. Ya‘nī fi’l-cümle bi’l-fi’l zuhūra nazar olınsa her şecereden “innī enāllāh” şadāsı gelür. Velākin çünki künh-i Ḥaḳḳ [74b] idrākāt ve mükāşefātından bīründür. Kişi kendini tañrı menzilesine tenzīl itmek olmaz. Belki şadef gibi ağzını yumar.

Ve buradandır ki “eger ben pādīşāh olaydım şu işi şöyle iderdüm” demek edebden ḥāric olur. Zīrā ra‘iyyet kendini sulṭān yerine ne vecihle tenzīl ider ki sulṭānuñ ismi zātī ve küllī ve ra‘iyyetüñ şıfatī ve cüz’idür. Velākin hey’et-i sulṭān üzerine ḥuşūli taḳdīri üzerine söylese muraḥḥaşdur. Zīrā umūr-ı mümkinde degül belki muḥāl bile farz ola gelmişdür. Ey fehīm bu dersleri fehm eyle tā ki müntefi‘²⁵⁶ olasın.

Nazm [Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fe‘ülün]

1. Ey mürşid-i kāmil bize bir dem nefes eyle
Ey dil o demi bulmağa sen de heves eyle
2. Allāh tecellī idicek yaḳdı dıraḥtı

²⁵⁶ müntefi‘ : A müşfi‘

Bir yanmışa ir var yüri aḫz-ı kabes eyle

3. Bugün göre gör yarı ıoma yarına ey yār
Ağyār yüzün görme yeter anı pes eyle
4. Nergisleriñi silmege ağyāra nazardan
Ḥun-ābeñi her demde çü Nıl ü Aras eyle
5. Bu ‘ālem-i şüret saña zindān olupdur
Mürğ-ı dili āzād ne ḫabs-i ıafes eyle
6. Ḥaḫḫī bu gönül bāğını pāk eyle sivādan
İnşāf nice bir anı ḫār²⁵⁷ u ḫas eyle

[EMİRDEN MURĀD EMR-İ İLĀHĪDÜR]

Ba‘ de‘l-intibāh. Leyletü‘l-erbi‘ ā bu beyt-i Türkī vārid oldu ki:

Emr ile ḫā‘im olmadadur ḫayr-ı ‘āḫıbet
Seyyid Şerīf ile eyle yüri münāsebet

Bu beyitte işārāt vardır. Evvelkisi budur ki; emirden murād emr-i ilāhīdür. Ya‘nī Allāh Ta‘ālā‘nuñ emr ü fermānı ile ḫā‘im ve anuñla ‘āmil olmaḫ ḫayr-ı ‘āḫıbete mü‘eddīdür. Zīrā ‘abd mevlāsına ne ıadar muḫī‘ ve münḫād olursa ol deñlü iltifāt bulur ve ehl-i ıurbet olur. Ve me‘āl ḫāli evvelkiden ḫayırlı gelür.

²⁵⁷ ḫār: A İ2 pür ḫār

Pes, emr egerçi mürredür velâkin ‘âkıbeti [75a] huldür. Zîrâ hayr mergübü’n-fih olan nesneye dirler. Tab‘ a mülâyim olan nesne ise hayr u huldür. Ve netice huld olıcak emrûn mürred olduğu tab‘ ı bi’l-küllîye tenfir itmez. Nitekim hastaya hekim-i hâzıkûn tedbîr itdüğü nesne mürred ise de huld gelür. Zîrâ bilür ki me’âli şîhhat-i bedendür. Ve mürredün riyâzât ve mücâhedâtı daği böyledür ki gâyeti küşûf ve müşâhedâtdur.

Pes, eger cevher-i heykel pûte-i ictihâdda kâl olub erimese hâl yüzi şûret bulmaz ve müşâhede-i rûh huşûle gelmez. Anuñçün ten-perver olanlar perde-i heykelde kalmışlar ve hayvân mişâl idrâk-i haqîkîden mahrûm olmuşlardır. Nitekim ba‘ zı küberâ buyurmuşlardır ki: “Külle men hâfe ‘alâ heykelih. Lem yerallâhe cihâra a‘ lenâ.”

Nazm [Fe‘ ilâtün / Mefâ‘ ilün / Fe‘ ilün]

1. Mürğ-ı câna bu heykel oldı dâm
Çeker ol dâm içinde habs müdâm
2. Nice pervâz eylesün şehbâz
Ki resenlerle bestedür aqdam

İkinci budur ki; kâ’im lafzı vaqt-i teheccüdde bedenün kıyâmına remzdür. Zîrâ egerçi rûh-ı müdebbir hâbdan müberrâ ve dâ’im kıyâmda ve müteveccih-i mihrâb-ı melekût-i a‘lâdur; fe’ammâ bu ma‘nâ maqâm-ı haqîqate göredür. Binâ’en ‘alâ hâzâ muktezâ-yı mertebe-i şerî‘at budur ki beden daği firâşından hareket eyleye ve vesîle-i müşâhede-i rûh olan mücâhedeyi elden qomaya; tâ ki mecma‘u’l-bahreyn ola. Ya‘nî vücûb ve imkanuñ aqkâmını cem‘ idüb “kâbe qavseyni ev-ednâ” derecesin bula.

Ve bundan fehm olındı ki zâhir-i şer‘i mürâ‘ât itmeyen mülhid olur ki lisân-ı ‘âmmede aña “Işık” dirler. Anuñçün bânımye didikleri tâ’ife fırqa-i dâlleden ‘add

olındı. Zîrâ Qur'ân'ı zâhirden bâtına şarf idüb [75b] maşşud mücerred bâtındur dirler. Bu ise mezheb-i Ehl-i Sünnetden hâricdür. Şu kadar vardur ki meşelâ “iķâmet-i şalâtdan murâd mi' râc-ı bâtın ve itâ-i zekâtdan maşşud tezkiye-i nefsdür” dise ve şüreti ile daħi ķâ'im olsa bu söz dürüstdür. Zîrâ bu şüretde zâhir-i şer' daħi ma' mülün-bihdür ki bundan tecelliyât-ı vücüdiyye tecelliyât-ı şuhüdiyyenüñ mir'âtı olduğını i' tiķâd vardur ki bununla emr u nehy ' abeşden tenzih bulunur.

Ķıı' a [Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün]

Destüne tişe alub bir kân-ı dil
Ger murâd eyler iseñ la' l ü ' aķıķ
Reh-reve olmasa ' amelden zâd
Ķanda o ķanda menzil-i taħķıķ

Üçüncüsü budur ki; ' amel her çend nâfile olsa da iltizâmla menzür ve vâcib gibi olur huşuşan ki mürşid elinden iltizâm eyleye zîrâ bu şüretde me'mür olur. Şol cihetden ki pîr-i şarıkât ülü'l-emrdendür. Nitekim Qur'ân'da gelür: “Eñi' ullâhe ve eñi' u'r-rasüle ve üli'l-emri minküm.”²⁵⁸ Zîrâ bu âyetde ülü'l-emri mülük ve selâtin ve fuķahâ ve meşâyiħa ta' mîm itmişlerdür. Ve meşâyiħdan murâd ziyy ve hey'et-i meşâyiħda olanlar degüllerdür. Belki hulefâ-i Rasül olanlardur ki zâhir ve bâtın ile ķâ'im aħķâm ve haķâ'ik ile ' amelde dâ'imlerdür.

Ve bu maķâmdan dimişlerdür ki: “Târikü'l-virdi mel'un.” Ya' nî mel'un ve derece-i ebrârdan maşrüd olmak iki sebeddendür ki biri zâhirdür ki taħt-ı iltizâmda olan emr-i lâzımı terkdür. Ve biri bâtındur ki vaķt-i iştiğâlde fiķdân-ı huşürdur. Ve sırr-ı iltizâmdan nâşidür ki ekşer-i fuķahâ “faķîrünü Ķurbâni nezr hükmündedür” dirler ve laħmından ekli câ'iz görmezler. Zîrâ vaķt-i iştirâda udħıyye diyü niyyet idicek

²⁵⁸ “Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülü'l-emre de itaat edin.” Nisâ 59

mültezim ve nāzır olur. Meger ki vaqt-i şirāda bilā-niyyet olub vaqt-i zebħde nādī ola. İşte haķā'ika münāsib olan budur. Fe'ammā zāhir-i şer' da teshīl-i emr için [76a] nezırden iħrāc olınsa daħi lā-be's olmaķ görünür. Nitekim ba'zı 'ulemā zāhib olmuşlardur. Ve dimişlerdür ki: "Et-taķvā fevķa emri'l-fetvā." Ya' nī bātıını işlāħ itmek zāhiri işlāħdan aķvādur. Fa' rif cidden.

Қıt'а [Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilātün / Fā' ilün]

Nefsi ķurbān itdi İsmā' il Hāķķī Hāķķ için
Sen de Allāh emrine teslīm olub gel vir boyun
Heykelüñ bir postdur zahruñda²⁵⁹ neylersin anı
Talmaķ istersen fenā baħrine irkenden şoyun

²⁵⁹ zahruñda: A zahrında

SONUÇ

El yazması eserleri edebiyat dünyasına kazandırmak için yapılan çeviriler, yeni bilgilerin açığa çıkması ve yapılacak çalışmalara farklı kaynaklar sunması cihetiyle önem arz eder. Biz de bu çalışmada, döneminin ve hatta Osmanlı telif tarihinin en çok eser kaleme alan mutasavvıf şairlerinden biri olan İsmail Hakkî'nin *Nakdü'l-Hâl* adlı eserini transkribe ederek eserde yer alan tasavvufî ıstılahları araştırmacıların istifadesine sunduk. Daha önce çevirisi yapılmamış olan bu eseri, Hakkî'nin tasavvufî ve edebî yönünün anlaşılmasına katkı sağlayacağını düşünerek seçtik.

Bu doğrultuda eserin mevcut el yazması nüshalarını tespit ettik. Müellif nüshası olmayan *Nakdü'l-Hâl*'in beş adet müstensih nüshasını temin ederek inceledik. Daha sonra H.1219 (M.1802) yılında yazılan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2153 numarada kayıtlı nüshayı esas alarak çalışmamıza başladık.

Bu esnada İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi T.Y. 2161 numarada kayıtlı ve Süleymaniye Atıf Efendi Kütüphanesi 1515 numarada kayıtlı nüshalar ile eseri mukabele ettik. Atıf Efendi Kütüphanesi nüshası elimizde mevcut en eski nüsha olması cihetiyle ve İstanbul Üniversitesi nüshası hatimesinde yer alan "*Müellifin hattı ile yazılmış olan nüshada ona işaret edilmiştir. Sonra bunu yazan kişi bölümlere ayırdığı bu nüsha ile onu karşılaştırdı.*" [İ2 222a] ibaresi cihetiyle önem arz etmektedir. Bu mukabele esnasında bulduğumuz farklılıkları dipnotlarda gösterdik.

Nüshanın 1b-2a varaklarında bir fihrist kaydı vardır. Tetkik ettiğimize göre bu fihristte geçen konular bu esere ait olmakla beraber konuların yanında yazan sayfa numaraları gerek incelediğimiz nüsha ile ve gerek diğer nüshalar ile örtüşmemektedir. Bu fihristin müellif nüshasına ait olması muhtemeldir.

Nüshaları temin etme sürecimizde kaynaklarda Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Kütüphanesi Raif Yelkenci Böl. 202 numarada kayıtlı olduğu yazan nüshanın, mezkûr kütüphanede olmadığını, *Nakdü'l-Hâl* adıyla kayıtlı farklı bir eserin bulunduğunu tespit ettik; durumdan kütüphaneyi haberdar ettik.

Mensur yazılan eserde sık sık manzumelere yer verilmiştir. Eserin incelediğimiz ilk yetmiş beş varığında kırk üç adet manzume vardır. Manzumelerde on bir farklı aruz vezni ve üç farklı hece vezni kullanılmıştır.

Eserde yer alan bazı tasavvufî istihlaları tesbit edip *Mânâ ve Mefhum* başlığında ele aldık ve böylece Bursevî'nin tasavvufî konulara eserinde nasıl yer verdiğini göstermeye ve fikrî yönünü açıklamaya çalıştık.

Bursevî'nin vâridât türündeki eserlerinde genellikle vâridât ve şerhleri ile beraber ayet tefsirleri ve hadis şerhlerinin yer alması, bazı eserlerinde manzum mensur ve Arapça-Türkçe karışık yazdığını göz önünde bulundurarak, Nakdû'l-Hâl'in Hakkî'nin diğer eserleri arasında yine vâridât türünde bir eser olduğunu tespit ettik. Nazım ve nesirdeki ustalığını bu eserde de gözler önüne seren Hakkî'nin, vâridâtlarında yer alan ayet ve hadislerin tefsir ve şerhlerinde ilmî yönünün öne çıktığını belirtmeye çalıştık.

Çalışmamızı hazırlarken hatasız bir çeviri yapmak ve doğru bilgiler sunarak faydalı olmak gayesiyle yol aldık. Henüz çok başında olduğumuz bu yolun yolcusu olmak liyâkatini kendimizde bulamıyorsak da ilim ve sanatla yoğrulmuş bu edebiyat bahrinden ve büyük mutasavvıf şair Hakkî'den bir nebze olsun istifade edebilir ve bizden sonraki çalışmalara faydalı olabilirsek kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

KAYNAKÇA

- AYNÎ, Mehmet Ali, *Türk Azizleri 1 - İsmail Hakkî Bursalı ve Ruhü'l-Beyan Müellifi*, İstanbul: Marifet Basımevi, 1944
- BURSEVÎ, İsmail Hakkî, *Divân* (haz. M. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000
- , *Hayâtü'l-Bâl*, BEYBEK, Genel Böl., no.84
- , *Kenz-i Mahfî*, İstanbul, (Yayınevi yok) 1290
- , *Kitâb-ı Kebir* (Haz. Nuran Döner), Bursa: Sır Yayıncılık, 2016
- , *Nakdû'l-Hâl*, İstanbul Üni. Nadir Eserler Kütüphanesi, no. TY 2153
- CEVDET PAŞA TARİHÎ, İstanbul: Matbaa-i Osmaniyye, H. 1312, C.I
- ERGUN, S. Nüzhet, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul: Vadi Yayınları, 2017
- EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİ, İstanbul: Kardeş Matbaası, 1969, C.II
- EYUBOĞLU, İsmet Zeki, *Şeyh Bedreddin ve Vâridât*, İstanbul: Der Yayınları, 1980
- GİRİTLİ AZİZ EFENDİ, *Vâridât Kalbin Sohbetleri* (Haz. M. Nedim Tan), İstanbul: Pan Yayıncılık, 2011
- HÂCE ABDULLAH EL-ENSÂRÎ EL-HEREVÎ, *Tasavvufta Yüz Basamak Menâzilü's-Sâirîn*, (Çev. Abdürrezzak Tek), Bursa: Emin Yayınları, 2008
- HUCVİRÎ, Ali b. Osman Cüllâbî, *Keşfü'l-Mahcûb Hakikat Bilgisi*, (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996
- İSKENDERİ, İbn Ataullah, *Tasavvufî Hikmetler*, (Haz. Selahattin Hacıoğlu), İstanbul: Kurtuba Kitap, 2009
- İSMÂİL B. MUHAMMED EL-ACLÛNÎ, *Keşfü'l-Hafâ*, 3. b., Beyrut, 1302, C. II
- İZ, Mahir, *Tasavvuf*, 5. b., İstanbul: Kitabevi Yay., 1990
- KAHYA, Esin, "Erzurumlu İbrahim Hakkı", Ankara: *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (1999), sayı: 40, s. 377
- KARA, Mustafa, *Bursa'da Tarikatlar ve Tekkeler*, İstanbul: Sır Yayıncılık, 2001
- , *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, İstanbul: Dergah Yay., 1999
- KATİP ÇELEBİ, *Mizanü'l-Hak fî ihtiyâr'l-ehakk İslamda Tenkit ve Tartışma Usulü* (haz. Süleyman Uludağ-Mustafa Kara), İstanbul: Marifet Yayınları, 2001
- KEKLİK, Nihat İbnü'l-Arabî'nin Eserleri ve Kaynakları için *Misdak Olarak el-Fütuhât el-Mekkiyye*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1974, C. II
- KEMİKLİ, Bilal, *Dost İlinden Gelen Ses*, İstanbul: Kitabevi, 2004
- , *Sûfî Aşk ve Ölüm*, İstanbul: Sütun Yayınları, 2008
- Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, (Haz. Ali Özek, Hayrettin Karaman vd.) Ankara: TDV Yayınları, 1993
- KUŞEYRÎ, Abdulkerim, *Kuşeyrî Risalesi* (Haz. Süleyman Uludağ), İstanbul: Dergah Yayınları, 1978
- MUFASSAL OSMANLI TARİHÎ, İstanbul: Baha Matbaası, 1960, C.IV
- NACİ, Muallim, *Esamî*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1308 (1891)
- NAMLI, Ali, *İsmail Hakkî Bursevî Hayatı, Eserleri, Tarikat Anlayışı*, İstanbul: İnsan Yay., 2001
- NURSÎ, Bediüzzaman Said, *Mesnevî-i Nûriye (Türkçe tercümesi)*, (Çev. Abdülmecid Nursî), İstanbul: Envâr Neşriyat, 1993
- POYRAZ, İrfan, *İsmail Hakkî Bursevî - Kitâb-ı Hayâtü'l-Bâl*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001

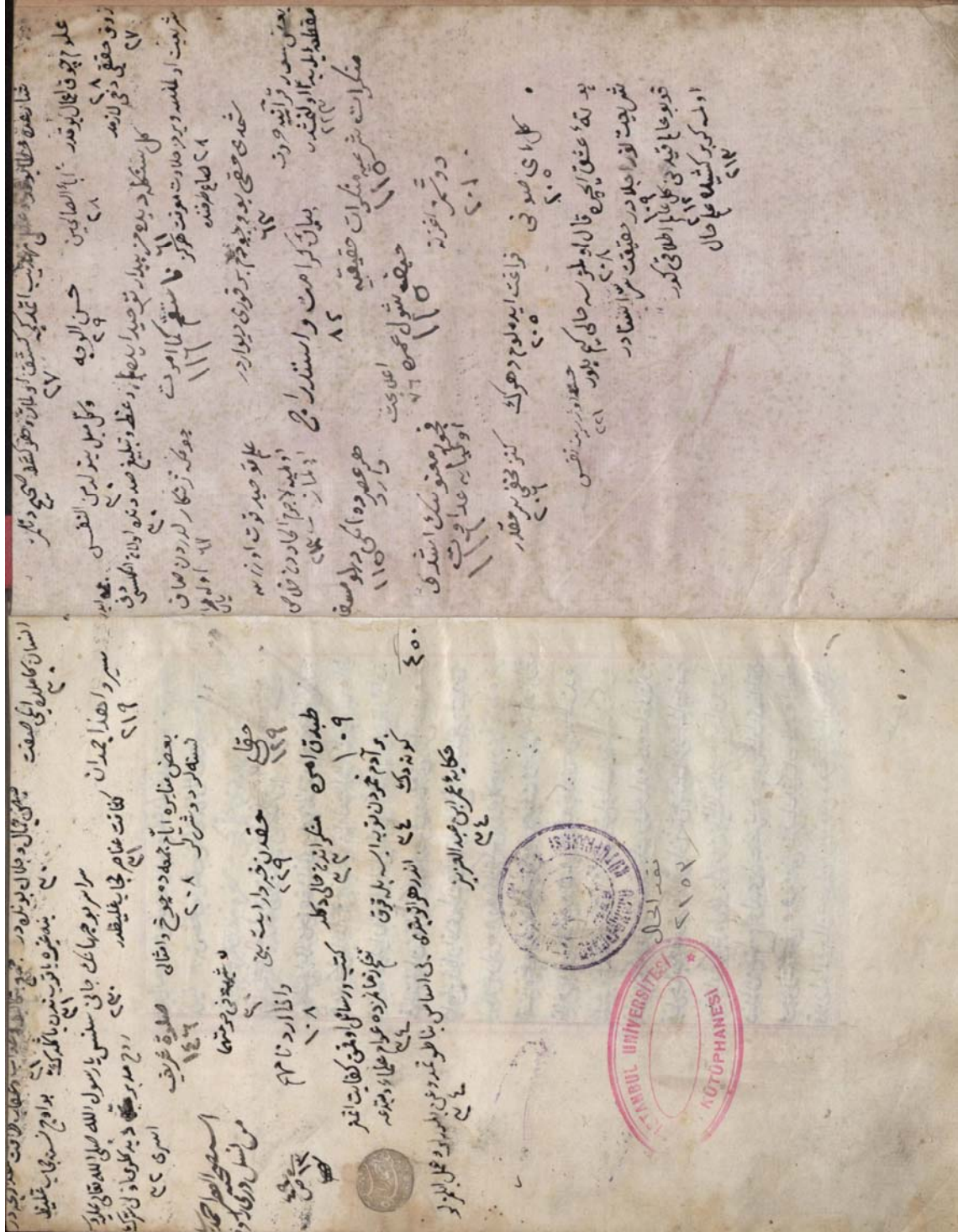
- SİMAVNA KADISIOĞLU ŞEYH MAHMUD BEDREDDİN, *Vâridât-ı Bedreddin* (Çev. Mûsâ Kâzım Efendi, haz. Mehmed Serhan Tayşi), İstanbul: MVT Yayıncılık, 2010
- ŞEMSEDDİN, Mehmed, *Yâdigâr-ı Şemsî - Bursa Dergahları I-II* (Haz. Mustafa Kara - Kadir Atlansoy), Bursa: Uludağ Yayınları, 1997
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988, C.II
- ÜNAL, Mehmet, Mehmet Pektaş, “Üsküdarlı Haşim Baba’nın Vâridât’ı”, Erzurum: *EKEV Akademi Dergisi* (Kış 2014), Yıl: 18, sayı: 58, s. 715-721
- VASSAF, Hüseyin, *Kemalname-i İsmail Hakkî - Bursevî Biyografisi* (Haz. M. Murat Yurtsever), Bursa: Arasta Yayınları, 2000
- YILDIZ, Sakıp, *Türk Müfessiri İsmail Hakkî, Hayatı, Eserleri ve Tefsir İlmindeki Metodu* (Orijinali Fransızca olan basılmamış doktora tezi), Erzurum, 1976

ANSİKLOPEDİ VE SÖZLÜKLER

- AYDIN, İbrahim Hakkı, “Kenz-i Mahfi”, DİA, C. XXV, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s.258
- CEYHAN, Semih, “Tecellî”, DİA, C. XL, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s. 241
- , “Vârid”, DİA, C. XLII, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s.520
- HÖKELEKLİ, Hayati “Hads”, DİA, C. XV, Ankara: TDV Yayınları, 2001, s.68-69
- KÂŞÂNÎ, Abdürrezzak “el-Vârid”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.576
- , “el-Firâse”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.433
- , “el-Gurbe”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.417
- , “el-ilhâm”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.79
- , “el-Müheyyemûn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s. 544
- , “Kâb-ı Kavseyn”, *Tasavvuf Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s.449
- SAFER EL-MUHİBBÎ EL-CERRÂHÎ, “İlhâm”, *Istilahat-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s. 178
- , “Tecellî”, *Istilahat-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.388
- , “Kâbe Kavseyn”, *Tasavvuf Terimleri, Istilahat-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.205
- , “Ubûdiyet”, *Tasavvuf Terimleri, Istilahat-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.405
- , “Dünya”, *Istilahat-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri, Istilahat-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye Tasavvuf Terimleri*, (Çev. Safer Dal), İstanbul: Heten Keten Yayınları, 1998, s.78
- SEYYİD CAFER SECCÂDÎ, “İlham”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, (Çev. Hakkı Uygur), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007, s.222

- , “Vârid”, *Tasavvuf ve İrfan Sözlüğü*, (Çev. Hakkı Uygur), İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007, s.505
- SUAD EL-HAKÎM, “Rahman’ın Nefesi”, *İbn Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabcacı Yayınevi,2005, s.526
- , “Tecelli”, *İbn Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabcacı Yayınevi,2005, s.607
- , “Vârid”, *İbnü’l-Arabî Sözlüğü*, (Çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 2004, s.667
- TDV İslam Ansiklopedisi, Ankara: 1988-2013, C. I-XLIV
- ULUDAĞ Süleyman, “Celvet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.112
- , “Dünya”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 146
- , “Fîrâset”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.181
- , “Gurbet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 194
- , “İlham”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.244
- , “Kabe kavseyn ev Ednâ”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.268
- , “Kerâmet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. İstanbul: Marifet yayınları, 1991, 283
- , “Kerûbiyyûn”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 284
- , “Ledün İlmi”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.306
- , “Muheymûn”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 341
- , “Nefes”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.366
- , “Tecellî”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s. 472
- , “Ubûdiyet-ubûdet”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet yayınları, 1991, s.495
- “Vârid-Vâridât”, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991, s.510,
- YURTSEVER, M. Murat, “İsmâil Hakkı Bursevî: Edebî Yönü”, DİA, C. XXIII, Ankara: TDV Yayınları, 2001, ss. 107-108.

ORIJINAL METİN SAYFALARI

حضرتہ • علم رسالت فطرہ سین دریا بقصد صالح بولوی
 • جام وحدت الاله قانون شری حضرتہ • لیلہ
 معراج اید و بربردی حتی بحی • صحیحہ نمدن عروج ایا قاب
 حضرتہ **لیلہ لاتین** الثانی من ثم روزی القعدہ احرام من
 لائلا کما نہ یخفی بسید لاقطاب الستید عثمان الفضلی الاهی
 قدس سرہ استخانی مرۃ ثانیة و کتب لی کتابا بالصدقی اهل
 البلادۃ الی استخانت فیها و فطرہ لانا کتاب هذہ العبارة
وکتور فی لارسل الہ الاوی و مؤید فی لارسل الہ الثانیة
 کانه یسیر الی الخلاقۃ الاوی والثانیة و اما انا فقد لجمت
 اذ لانا لہ المعنی و کتور فی النبوة الاوی و مؤید فی النبوة
 الثانیة فقد جعلنا التبع نبوتین نبوة اولی و نبوة ام
 و من بعدہ فی مدة ستة الاف سنة و نبوة ثانیة و نبوة
 محمد صلی اللہ علیہ وعلیہ وسلم و جمیعہ و وجه التکرم فی نبوة الاوی
 بالتوجید و الاسرار الاحدیة و وجه التانیید فی نبوة الثانیة
 بالتصدیق و الاول للمحمدیة / فاقاد لہ علی عطا فی التیسرین اول
 دور السنبلہ الی اخرہ و هی المدة الانسانیة تتم بقول الظہور
 الی بطون ارجاع التفتیل الی الاجال و هی جمالی الاحدیة
 الرقصانیة تتم بعکس لفرج بطون الی الظہور و تناسب
 اظراد التفتیل بعد الاجال و هو تقصیل الواحدیة تجسمانیة

کتاب نقد لہال و سیر الہ الہم لکلمہ للشیخ حقی
نظم ایلدی حقی عقل اولدن چمانہ ابتدا • قد تجلی نورہ
 فی وجه کل ما بنا • نقطة ذاتی امام جملة السما و لوب • اول
 امامہ تدبر ارواح و جسام اقدما • شکار اولادینہ و راسیہ
 قوس سزبان • اوز کہ صورت و پورتی معنی بتجلی خدا • هر
 کما ہی بزبان ندی بان وحدتہ • باغ توحید تجرہ و پوری
 لیلیا حسن ادا • هر هندن عکس لوب و لاجور و یقیہ بد • هر
 نقصد • بیخه هاسه و هو سی و صد صیت و صلا • شاه لاریز
 ظاہر بولوی و دیمیدن • خرقیہ جکدی سون باطندہ
 در و سوز کدیا • حقیقا ایستہ حقی و مسلک عمال مدہ کر •
 قلزیدی کبریاء زاتنہ زاتک رولہ و جدہ مطلقدن تبقیر
 قیل چناب حضرتہ • کوشما فی شش ہند تظون خطا حضرتہ
 • چار رکینہ و جوردک عین بیللہ در • جان و دل
 دندان مفتاح اولدی باب حضرتہ • چون کتابا لہ ناطقد
 و جوردک حقی • هر مہ معنی ستر سربان بق کتاب حضرتہ • آسمان
 قدر تاولدی جان و جسم لک چون زمین • هر مہ معنی ستر ایدر بقاب

لانه الزوج وافاضة النفس الرحما في احدتي نفعي كما قال **واما هنا**
الواحدة **كلها بالصيغ** في الجسد فانه واحد في تدبيره وجزئ في
 المذكور قد ذكرناه في الواردات الكبرى فعبارة الجسد الخلق فان
 الانسان ما زال دائرا في الادر وسوا كان في ذلك الجسد واد في
 فان الشهوة وهو غير منناه لان بقا الموجودات في التناسخ
 صوط با نفاسه القدسية ولولا نفسه لعضا على العالم
 الموجود رجها لان مرتبة الاستعداد تقضي الخلق في ظهور
 ابدا لان الله واسع وقدمها بما جاد في الجسد والظهور
 عين واحدة في صور مختلفة ولولا الاختلاف في الصور لظهور
 سرفوته تعالى **كل يوم هو في شأن** ولطقت الحكا لا اسم الالهة
 المتبادلة ومن جعل الرحمة ما زنة عددا لاسم الاستعداد الموجود
 كل شيء وهي رحمة الله الواسعة ومن شمول الموجود لا يدرى ان
 عين هذا الجسد لا تفرق بين الموجود لاطلاق عين هذا الجسد
 المقتد فان الموجود المقتد قائم بذلك الموجود من غير اتحاد وصلو
 ونحوها ومن ثم جعل الترتيب مطلقا من تارة لاسم الترتيب
 مطلقا فانهم المحققون لا المحجوبون ولا اهل البديهة وقيل في
 هذا النسب **لنقل الابل في طوره** فانه **بعض طوره** فكأن
 في الوجود فهو انما تحت اسم النطاق مع اسم اخر على ما مر في
 الانباء فقد قالوا حقا من قال **سبحان من انظر الاشياء** **وقيل**

وقيل

وقت المغرب بهذه العبارة التركيبية **سكاعلم ويردم**
كرات ويردم ثم بهذه العبارة **سكا ويردم** فتم
سبه ويردم بوراد علمه امداد والاكراستند
 وكرامته مقصود علمه كورله اكرامد والاكراستند
 القوم كرامات علمية ذلك ذات وصفات وافها الحقنة معلنة
 يوضه كرامات كونية كذلك كخورق عاذا تدرى بواكراستند
 كرامات واني يانده حيز واعتباري وقد شوا كرامات كرامات
 ونقصا نك ونقصا در وورد وبيك خلافة لاندك في بعض
 استعدادها ظهوره كلور نك **ونخت فيه روي** في بيئد
 يعني نخت روي وكافو وطبع وعاصم يرد
 بوجه نك بعض افضاله تزيان به بعض نافع ظهوره لاندك
 كذلك قاتكل وتلك كخور ووروسو وصحت وخلوقه
 وانما لوي بعد ذاعبارت ثابته بعض خصا نصد در لوك
 علوم واحوال خريانية يابيت وقد بوجه نك نك در
كم تر لانا قولنا **شوا كسه** كواسع اسمها لايستند
 انم بومعاد نك كرمغار بجلي كركرا كسه نك ابته
 ثانيا وله بوجه ما بورد وهو مطهر بجلي يبيننا قايته
 لبعده قابلية غير معلوم در كرم كرم ظهوره لاندك
 مقضاها لومعا في ذلك زيادة ونقصا ن قولنا **تمز**

سؤال اونورسه که یا زیاد هلا هجونا مسده صا وطری نم
نه معنا دندر جواب بود که فایلیته اولان معانی بی تخیر
ایچوندر که علم ازله کا تعلیق اولنشدن ریس و مقولله فضا
کلسی مقدرا اولان امور دنگم قرانده کلور و **اتیکم من کل ما**
سالموه یعنی اسان استعدا دله مسؤل و مظل و اولان اولور
چکله اعطا اولندی باقیسی فوتده قالده و منکله کفر و کافور
ایمانی و علی هذا و بوندن هم اولند که اسان قاله سونی
لسان استعدا تک مظل و بنده مظل و ایچو وجود بولور مستعد
زیرا علم جمله ثابت اولیان نشنه عامین خاصین و واقع
اولان کوجه واقع اولیاجی نشنه و طبایع اتمانی عین
ثابت نه نانا حوالندند کفر از وزینه مختوم اولنلری عطله کفر
واندرله مفا تلامان و اسانی کچی فاقم فاقمه من بعضی اسان قدر
و شوز نشنه ناک که محصولی مقلوع و کلدا سبب اولور نزل طلب
اولور مقدار اسه و وجود بولور و بومقوله اولان اجهایقیات
کلیقه و غرضی بشیریه دن کلور و لای بعضی سالنا سه عین
ثابت لری کنشف اولور ممکن الخطور و منوع الیجور اولنلری
تشخیص و تمیز ایدر لر و بومقوله لری سینه صورت نه اشکله
افعالی کچی نذیریه کنشف اولور وقت هرونه منتظر اولور
و بعد الفعل حقه رجح ایدر لر تکمیل چیدنیده کلور **انما اعتدله**

عمدا

عمدا ایضا در تب یعنی چو طبعی اولنور متدا رکورد که
ذنب او زرنه مصص اولان لر و بعضی ذنب صورتند منسه لر
وارد که عندا انحراف ذنب و کلور کوجه جمله ناسیلو
ذنب عندا ایدر لر و طریق تغییر و تشبیه کیدر لر فاما بعضی
امور وارد که اکا شرع باطن دیر لر و بوشهرها عمل اولان
مذنب اولان محکمید که صاحبان اولان روزیران بقول
طریق عمده ایدر لر و مجرب و افاد کورد عا شق اولان نلی
بوسی کورد بی اختیار عا شق اولنلری کچی و شیخ کورد کمال
وارد و ایدر لر دن درو شله خرقه من چقا روبر بره مانته
وضع اندی و برمدت بوهوی باطن اولنلری کچی و شیخ کورد کمال
کوجه آنک هوا سی هوای حقیقی ایدی مجازی کلر الاخره
صحو و فاقته کلور و ایدر لر خرقه من محکمان خذ ایدر لر
تکرار تبس ایدر لر کیدر لر حواله شعور اولنلری کچی
حاله نظر ایدر لر بومقوله مقامه اسان زلزل ایدر لر
فاما فی الحقیقه ممد و حد زبر امشده حسنی ظاهره
کلور کوجه بوبله حواله متاونه دن کمال اولنلری کچی
حضرت حضرت مومی نده علمها استقام واقع اولان
حوالی کچی شرع باطن یوزندند که امرالی برهنو طبل
و بومقوله دخی بعضی اکا مل و ایدر لر که خواجه حقیقی می

تعدية التجرد يد إلى الأوصاف بدو وإن الحرف وفيهم هذا
 المقام غامض لأن الخلق لا يكون حقا أبدا لكن الخلق تعالى
 يقول كنت سمعه ويصير مع ان سمع العبد سمع مخلوق وكذا
 يصير بصوت مخلوق ووجهه ان الأوصاف متبدلة لأن يستغنى
 استعماله الحقائق كما لا كسيرة الخالص في السرى في الخلق
 هو يبيخج عن كونه خاسا وسمى باسم الفضة أو الذهب
 فإنه اختلافا للأوصاف والخواص هو الذي يطغى باختلاف
 الأسماء ثم ثمة الحقيقة عند التبدل ان يكون قول العبد
 وفصله حقا وشرعا وان حقيق على الجويين الاتي في قوله تعالى
فَمَا دَعَا فِي رَيْبِهِ رَبَّهُ لَأَبْعِدَهُ إِنِّي كَرِهْتُ اللَّهَ تَعَالَى حيث جعل الرائي يبيخج
 منزلة روي نفسه فإن الله تعالى لا يظهر في ذاته من حيث هو
 وإنما يظهر في المظهر ويرى ويفعل من وراء حجابيته ولذا
 من داه فقد راه لكن في ربه ربه كانه يشهد بقوله **إِنِّي**
رَبُّهَا نَاطِقَةٌ وَقَوْلُهُ لَأَفْتَمُ عَن رَّبِّي وَعَيْذٌ لِّمَنْ فَانَكَ
 ان من الخفي والتشكيخير قائل انك ان الثاني من صفات
 الاكامل كما دل عليه قوله عليه الصلوة والسلام حين دخل
 عليه ليلة العرج **إِنَّا الْعَبْدُ لِلَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** فابت في مقام
 الشاهدة عبودية تارة لا الشاهدة لا تحصل الا في مقام قباب
 قوسين وهو لا يرفع ما دخله العبودية والرؤية معا

جهندن وجهه فاصدنا خندا يدور وعقولهم ومدت
 خارج كند ندنا قول وافعال صا در ولور ويوبله
 مقامه خواصنا حال سكوت وبلکه شخصنا اندر زيرا
 نوجه صا در و نه مقوله مطلقا ناطق اوله ورض بلور
 والله يفعل ما يشاء **تطعم** مشرنا حسنا تجلبسنا حيلنا
 يتر . كل جلال عشقته براه وافغانم بتر . جام ففقد
 صون . كما تا فانه قانه نونش ايدمر . بزوغده بوبله
 ولتشنه حكمر قانم بتر . سنبله دورنده اوله وچرخد
 سيورى تمام . بوخراب با اولان دنيا دره ممانم بتر .
 في جبرو اولش اكن عاشق بنه با نونند . جنته فرسه
 سوزان نيزانم بتر . پنج هجره دكره وشدنم شجره تان
 جدا . نه فلکه چار طبع وهفتا ركازانم بتر . برک
 اسمعيل حتى بم بوختن خاندن . كعبه حتى هم نفس بين
 كره قريانم بتر . **جددت الوضوء ليلة الخميس** ان
 فقيل من بابنا حتى بده العبادرة العربية **جدد الله**
اوصافك الخلقه اوصافا حقيقية لفظ التجريد
 واقع بطريق الحكمة والمراد التبدل بالذات الحقيقية
 والشايات الحقيقية كبدل التبدل حسنا في قوله تعالى
فَأُولَئِكَ يَبْدَأُ اللَّهُ سَخِرَ لَكُمْ مِنْهُمْ فَعِلْهُمْ فَوَجْه

فردية

فاعرف هذا تفرق بيا بالعرفه وقوله في الاحيا القريب لله
 في العبد من صفات اليها تم والسباع انتهى معناه ان اليها تم السباع
 في حال الركوع وهو مقام القريب كما ان الثابتات في حال السجدة وهو
 مقام الوصول الى العين وهذا الوصول انما هو بالبرق في حال العمل
 وهو ما لا يتصور فانه ما مور في قوله قد مان في السجود لله
 بخلاف المالك فانه ما مور فقط ان كان علوا وتوسر في ان
 كان سفليا لكنه بتا امة اهل التكليف كونه في موضعهم والا
 فالملك لا يعصى الله قطعا كما اخبر عنه القران وكذا لا يتقى
 بالعلم بل بالعلم فقط كما يشهد عليه تعليم ادراكه وانما
 الحيوان فيما دته زانية وليس بما مور لا هو صلا ففعله
وان من شئ الا يسبح بحمده محمول على ما بالثابت في كثره لا في
 بل الكل خادرات لان التكليف عبادة تكليفية ايضا بالنسبة
 الى اهل الطاعة منهم فان الكافر لا يعمل بالتكليف والاسكان
 مؤمنا وان كان توحيد المرتبة موجودا في كل موجودين
 يتعين خاتم رصحا او جسما ووجه التكليف في التقابل
 طهارة نفوسهم ووجه الامر في الملك لقيامه بالحق من حيث
 نورانيته واقضاه وهو بالكرامة الاستعداد في الامور
 ثم انه خلق اليها تم والسباع بالذكري لاختلافهما نفعا وضرا
 ونفعا وقهرا فاعرف **رايت رؤيا فيها ان بعض اهل الكفر**

مكرر

مكررون ثم بعد ان عرفت عن عمدة اريستو في كتابها كبريا
 من الكعبة كما في قوله تعالى **فكعبوا فيها من الغافلون** ثم حكى
 بعض حروفه وصحله كتبوا من الكعب كما في قوله تعالى **كعبوا كما كعبت ابد**
من قبلهم ولا ينه ما بمعنى القلب والصرع والاختراع وكان الكعب
 البلغ والقوى من الكعبة في هذا المعنى وان زاد تحريف الكعبة
 كما دل عليه الحنك وفيه اشارة الى تلاصيق الكعبتين بالابهام
 والتموضع في الخد وفيه ريبنا عليك نوكتا واليكنا بنا
 واليكنا المصير انما التخييل الرقيب بحسب فقد تصورنا ونبت
 السبع القريب الجيب قال الله سبحانه **الذي يلدون في اياتنا**
 ايا تطعن فيها بانها كذب او شعر وتجزئتها لاجلها على الحامل
 الباطلة ونحو ذلك **لا يخفون علينا** فيجاء بهم بل بالهم وعظم
 على نفي ونحو في الايات كلات كراهل الله فاقصصوا المعاني
 الحقيقية وقولها كظم القران فالقران ايات معرفيه وتلك
 الكلمات ايات تنفوية والمال والحد فانا لله هو استرا على كل
 من النبي والوقى انما هو ساطة الملك وديونها والله انما يكلم ابدان فلا
 يزال العبد الخفي يقول اخبرني ربك هو علم يؤخذ عن حق فيقول
 مورد لاخذ عن حيو ابدية ولذا قال تعالى **يلق الروح من امر ربي**
من يشاء **وعباد** فهو عن العلم والقضيان اقا الروح
 لما فيه من جيا كالحيا الروح البدن وذلك يسمونه **الحيات**

على الاقوال في الحال والاستنباط وعدم انقطاع المدد في الحاضر
والمال لكل ويستعد الكمال فلا حظ منه لعدم التسعة وكل من يخذ
العلم عن ميت فهو الذم ما تقبده بالانهاك في الشهوات والافلاس
في غير التقافات فظهر بهذا التقدير بأنه مذكور بوجوه القيل والحد
بل كما قرأته تعالى في قوله بظهوره مع الاستشهاد على الاحكام والظواهر
وقد ورد ان لكل امة ظمير او بطنها الى سبعة اطنان وفي رواية
الى سبعين بطنها فالاحكام كقولنا بالبحر في حق الله تعالى وهو
كثرة الاشياء موجبة لتقوم تلك الحقائق به وهو الاشياء
الكاملة والخليفة لاخذ عن الله تعالى فيثبت المطلوب ويثبت في
من الحاصل من انكر الحقائق كما ذكر علماء التوفيق في كل زمان
او الصوفى في الحق الخبير عن الله عن الوجود الخلق في حق الله
الابدال ونحوهم كما نوافي الاقوال فانقصوا فقد انكروا الحق
الواردة في هذا الشأن على وجهه بغير التحقيق جهرا صغارا
والتسلح من العلم نساخا تافها كما عجزت الدين في ظاهره
وياطنه فانه ما بقي من معرفة الاقليل قال **ابن جرير** عليه السلام
في حق المؤمن خديجة رضي الله عنها خطبا بالرسول الله
صلى الله عليه وسلم **اقراء عليها السلام** من بيتها ومعنى
يلقنه اليها فترقى **اسلاما** من الهمم التي لم يزل في حق الله
رضى الاقوال اقر عليها السلام حتى ولدتا قال علي بن ابي طالب

باعتبار

باعتبار هذا جبريل يقر انك استأمر فاكتم في حقها اسلام واحد ملكي
فذا تكلم الخديجة وافضليتها من حاشنة كما ورد في الكمال
في حق الورد وان الثانية وكذا في حق فاطمة الزهراء وريحانة
رضي الله عنهن وريحانه عاشة على فاطمة في بعض النسخ الاورد
على كمالها مطلقا كما ورد **خذوا نكاحكم من عايشة** فانه
منصوص بالثلاثين دون الكمال ان الخطا العام بدأ على ارات
الماخوذ منها هو علم الاحكام لا الحقائق و فاطمة سيدة نساء اهل
الجنة كما ورد في الحديث فظهر ان العوال والنساء طبقات مختلفة
والله خير بها اختلفا ومما يلاحظه لاختلافها في بعض اركان
الصدور ثم انهم افضوا عايشة التنصيص لغير في حقها
بالكمال المذكور ولا جبريل قد مثلها بشي سواها فترفع
علمها باقده رسولها كما ثبتت قصتها في سورة مريم فاعرف
في الحديث اننا **اسلام** بلاء **عزيبا** وسبعود **عزيبا** فطوبى
للغرباء الا انه لا عزيبية على مؤمنات في ارض عربية غابت
عنده **وكية** الابك عملية استواء والارض كما في الناطقينة
للتسبي **وي** معاوية اولاه بوحديث شريفه هو الكذب
وارددت لكسرى بوردك بلاء مهوردد بربوخه بلباس بوردك
ناقض وكلد زير عود بدله مقابله او لنور بدله دكل
شكر قرأته كلور كما بنا كرمودون وكلام مشهوره كلور

جمع عوده لی بدنه پس بد ابتدا معنا سنه در که قابل
انتقاد و نهان بنا ابتدا به رجوعی عود در بد و ایستادن
معنا سنه در که معانی خفا در کاف و قاف هم بد الهالای
ظهر من لافق اگر چه حدیث مذکور در معنا خفا و رجوع
و جحد که لفظ اسلامه موافق در زیر اسلام فی الحقیقه
ظاهر متناق و اولان حکام و افاضال در کجیه فایمانه
اسلامی فرق تمز بلکه یکسختی بر و احصا در در شومعانه
حکام و ظاهر نذ مقننا سی ایمان باطن در و بالعکس یعنی کم
ایمان اقرار بالاسان و عمل بالجوارح اکنون بعضی از قراری
و بعضی در عملی یعنی یا نذ رکند در دید بر و بعضی
اقرار شرط اولغه ذاهبا اولد بلکه ابو مصون لثا و یک
مذهبید که مذهبها منافع موافق در یعنی اقرار
بالناسان حقیقتا یا نذ خارج و حکام و ظاهر فی اجرایه
شرط در تجر و نکفین و صلوة جنازه و وفن فی قیوم
المسلمین و قیوم و دعا و امثالی کجی وجه موافق در و که
ایمان قلبی در کل بلکه توحید علی بدیله اعتبار در و تکیم
و لیکه کوره حدیثه کلور **خروج من التارکین قلبه**
منفان ذرة من الايمان یعنی بوجد بد یا مان تصح اولد
نصد بوقلدر فقط و ذره اولق قلت شعنی اعتبار ذره در که

ص

کایمان منفان لی در لرتکم تدر شعنی اولان یانه ایمان
دیناری در بر پس ایمان منفان اهل تارده ظاهر اولان تکیم
ایمان دیناری اهل تارده دخول تمز زیر اشعیا یا استکمال
ایستند و کجی یعنی توحید علی بدی کوره حدیثه کایمان
من ان وهو يعلم ان لا اله الا الله یعنی بورد
یومن دنیوی علم تخصیص بالذکر اولی توفیق لانت اید که اوله
عقلیه بوزیدن موحد اولن در خلی اهل جند را کجیه بو
مقوله اهل توحیدک شعنی اسم رحمن در فقط سائر مؤمنان
اهل کبار اولن در کشفی جبه انبیاء و اهل ایماندر بر مؤمن
اورد که نبی مهراک شعنی تابع اوله و موحد اولد که شعنی
شع کایانغ اولیه بلکه زمان فترده کلکله و یانشو
جبال و اقطار راضه بولنغله قل انظر اماذا فی السموت
موجبه اوله عقلیه بوزیدن وحده نیت حقه عالم اوله
و اصول شرعیه غایب طویتمو با نذ و ذره نذ انتقال بیه
و بوندن ظاهر اولد بلکه ایمان توحید در انحصار بیدر جود
ورقه بر نوقل و امثالی کجین یعنی اطلاق اولن و در حضرت
خدیجه نذ قریب استند نذ که قبل الرسله و قبل بلوغ الدعوم
و فایان تمدد بوجه نذ ان زمان یعنی فی الجملة زمان فترده
نذ اولنور الماص لک کجیه موجبا در ان و مقننا شعنی

و در روز بروز سوزیدند ز قاتما الله تعالی براه عبادی را سده
 کیسه توسط آنم شوق در روزی که کافر و طغیان مغفور و کلازم
 قرانده کلاور **قَالَ اللَّهُ لَا يَقْرَأُ كِتَابًا** به بعضی کتب شرعی مانع مغفرت
 اگر چه عند العقول تجوز اولیور ایمان ایچا کی بی بی جهال ایمان
 محال اولیور ایچا الی حیسیام در اولیور صلیبانه کالی قابدور
 قاتما بعد الموت ایچا اولیور قضیه ثابتند تنگیم شی سراسر ایمان
 بغضیور نه واقع اولیور **قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَهَذَا لَهُمَ اللَّهُ مَوْتًا** شی
ایچا و حضرت عیسا نیک علیه السلام ایچا موقی نذوقی قضیه
 ثابتند پس بر سینه عا و تا حال اولیور عا نازن صحنه نظری و موقی
 قصاص علاوه شی و سماره طیران و جیحلی ارقا سینه آتی و مثالی کی
 و لکن مجرزه و کرامت خرق عا و تله اولیور بو هتد کرسه بولاب
 حقتد ایچا تله کدی کرسه کرسه قیاجام اولیور اولیور قاتا بعد
 الانتقال ایچا اولیور دیسه ایمان کامدن عتد اولیور و جیحان
 نبوی نیک نبوی حقتد دخی کلام بولیدر و بولیدر جاهلیک
 اولیور و انتقال و بعد ایچا و ایمان نبوی و قطعیته دن مستثنی
 اولیور سار مستثنی و مخصوص کرسه کرسه کرسه ایچا ایمان و عتد
 حال ایچا ایمان و اولیور اولیور و شفا عتد نبوی ایچا حقتد
 مشق کلاور اولیور اولیور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور
 علیه در و شفا عتد دخی بولیدر قاتما **فَجَعَلَ نَقَبًا** ایچا نبوی حقتد

در روز

دلبره کلاور ایچا ایدر • بر نفس سندن خرم و ضار کلاور ایچا ایدر
 نیچا بیله ناز قهر کلاور • بنام مجرم اولیور • فضل لطف کلاور بر نبی حقتد
 ایدر • طوئسه کرسه کرسه کلاور • ناز عا صردن کلاور • نظریه
 بوزی جاجم آسا ایدر • قطره فضل کلاور کلاور کلاور
 جرم • بیم عدالت کلاور کلاور کلاور کلاور • قدر نیک ایدر
 اولیور ایچا بر سینه محال • التفات کلاور ذره ذره ایچا ایدر
 نشه فیض کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور • نیچه و ملر و ایدر
 اوصاف کلاور ایچا ایدر • **نَشْرًا** ایچا فایده بود که عزت کلاور
 و طندن بعد در ایچا و جهله در بر شی کلاور کلاور کلاور کلاور
 قلم علاوه کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور
 قلاور و آله کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور
 و فغانده قلاور کلاور و بوقوه غریب ملر کلاور کلاور کلاور
 ایدر کلاور کلاور و اولیور نیک بخت کلاور کلاور کلاور کلاور
 ایچا ایچا کلاور و اولیور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور
 نماشا و تقاضا کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور
 دوزندیلر • ایچا غریب الهیه در لعل اصله ایچا
 و طبلن اولیور کلاور و مقام علوی به صعور ایدر کلاور
 حال ایدر کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور
 اشتا لردن دوزر و حلیه نیک کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور کلاور

جسمانیته و حتی آرزو زیرا آهو و صورت دم صورتی که
مخول و اید یعنی کسی انسان کامله و حتی صورت بدن صورتی که
منتقل و باشد بوسببیک بعد انتقال آن بولان بجبه
مخل اولور که کنی و صغی و روح علوی ناک و حتی
اکانت علامه سی و ارور بر وجهی که هوهو و اشعار در
اگر چه هم فرود ک و روح اصول ندر و کنی که اولور که
اصل و نوع صورت واحد به کر ل نظر امله نوانه یعنی
چکر دک که بتلکه ه شیخ صورتی که کورینور یعنی اغاج
چکر دک که اغاج صورتی که ظهور آتش در و چکر دک و حتی
اغاج چکر دک که چکر دک صورتی که تمثال آتش در بسوا یعنی چکر دک
ایکن سی نو آتد و تکیم بالفعل اغاج اولور که مای شیخ در
و سمد و اختلاف تعیند و اولان اختلاف فدن کلشدر و اول
هان به چکر دک که جوهر واحد و زرنه دور ایدر
فرهی صغوی بنویسنده در که خلقی حیرت نه در و شورن اختلاف
صورتی تعینا تدر و الایجم اشیا و تجلی برد که کار صبح ذات
در ل که یور و صبح ذات و اولسه اشیا وجود و قیوم و اولان زنی
بویور دند که انسان غدا سی و حتی محدود و زنی قیوم
استیختنده و اولدر و روح مدبره غاقتند و صکره مینده
روح ذاتی با قید رکه عنا صوره اولان حیانه تدر

و اشعار در فصلی الغریب مقالمه سی فی تحقیق بونله شاندر در
اگر چه غیر ضروری به در شیارات و ارور تکیم و ایدنده اولان
بیان فی میندر یعنی نو که که غیر بدیه کن و فائز شده صلاح
حاله موصوفی اولدی فی ضرورتی که اکثریات آفته و کرامت
رحمانیه وار در زیر انکسار قلبیه انتقالی باشد بوسبب اناندر
المتکسرة قلوبهم مضمونند حصه مدد در و غیر ضروری که
غریبانه اهتدک و حتی اولور سه یکی سماعی سه مستند اولور که
بر سماعی صورتی و بری سعادت حقیقیه در و بوندن فهم
اولور که غیر ضروری و حمله و طنه عود نه عازف و اشعار
بوزن کور که ششایسه غیر کوفی به در شیارات فدر که عالم
و جو به مقبول و اسبابه متینان اوله و بالفرض قبل الوصول انشاء
طریقه فالور سه در مطلوبی اناناننده در تکیم فاند کلور
وَمِنْ تَجْرِجٍ مِنْ تَنْبِيهِ عَلَيْهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَتَسْوِيلِهِ تَجْرِجُكَ الْوَكُوفُ
فَقَدْ وَتَجْرِجُكَ عَلَيْهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَتَسْوِيلِهِ تَجْرِجُكَ الْوَكُوفُ
الی سلطان اولور و ایچنی فاند بود که ارضه غیر مظاهره و طنه
غیر اولان موصد و باطنده غا و روحی که مره با مرور کلم
امرا حلقه کور و غیر بود زیرا اشنا سی قائل قلیلد و حیدر لشد
کامل و حتی رهغه تعقیله غیر بود زیرا غیر بر عالمی و حتی غیر بود بو
همد انانان کمالان روحا نیشاه معارفه ناد اولدی فی کسجی

سحر اولور

اصولنا صریحه باقیه در آنچه فرعی فانیه در وجود و اولیاد
 فنا شدن اصولنا فاسی از کلین بویله ایکن حال اوج اطلاق
 اولیان سن لهر روح حقیقی ناک ظاهر لژ ایدر ایدر اعیان
 ثابته صورتیته در اولان نژده صورت اولیاد رک حقیقی
 بنده علم الهیه در نیکم تصور ذهنی زن مسکره اسانه و با خود
 قلبه کلین نانا ایدر یوسه حقیقی و کادر بلکه حقیقی
 زنده اولان صورت ایدر اول صورتیته نسیه انتقال اولان اولان
 والامسلان علم حقیقی منتقله انتقالا تماملا در کور بویله حجاب
 بواننا و حقیقی صورتیته کورین اصلان بصورتیته ظاهر
 اکا اثر دیرلر بکون بوعالم آثار حقیقی وشوهاد فاد و مطلق
 اکو بواننا وشوهاد اولیسه اصله انتقال تماملا میتر اولیاد
 نیکم بخرب داران اثر و بقیته قائسه مقدمه او راه
 دارا و ایدر معلوم اولان بواننا و ایشیا کور و مؤثر
 اولان اسماء الهیه جاهلیه و جاهلیه در واسم الهیه دخی
 حکم ده اسم اعظمه بوطدر اسم اعظم ایسه تمام حقیقی به
 دور ایدر بوجیدن کور تا حقیقی و بجلی اسم و صفا اولیاد
 اولان سکونیک عالمان اثر بویله نژده بونان ظاهر
 اولد که هر بنسنته که بوعالمه بالفعل موجود در وجودی
 شد نصکره وجود کور بویله کور عالم امکان نده لفظ

ثابت بید

ثابت بید شرح فوانده ثابت و اندان ثابت اولیاد بکی
 بویله نژده وجود خارجی ایله موجود اولان نه مکر و روح قرینه
 واجب دیدیلر پس ستر و بجهالی و زده با قیدر اگر چه
 ممکن صورتی اطوار مختلفه ده تغیر قبول نمکده در بکون
 ممکنه قابل حقی دیدیلر زیرا صورتیته ماملد نیکم لطیف
 وجود ایدر نوره متر و حسی دیدیلر زیرا روحانیته نالی
 اولغاه هر صورتیته نمانیلدر لخص علیله اسلام دخی اندیلر
 فاما ملائکه و جنات اسکا مختلفه ده ظاهر اولد قاری بشر
 بکی ترکیب سببیه دکادر بلکه اصله لطیف سخی نمنده داخل
 اولد قاری نژده بکون در روزه و عرقه کور لر و ملائکه
 الهام وحی و سوسه قاری نیکم متر و حسی دخی سوسه روح
 ایدر و ملائکه ایچده نستر ایدر و بلکه اندک باطنی نمانیلر
 اولور زیرا انسان کامل صورتی قاری بلدر و هر حقیقی نمنده اولد
 هر موجود کیفیت نمانیلر و مقتضای ماهیتی و حکام نمانیلر
 فم ایدر مثلاً انوشتری نمانیلر و کن ملک مراد انوشتری
 صورتیته کور مع هذا حقیقی کور و صورتی صلیبیه با قید
 فافهم جلیا و بعضی اربحفا نقر اولد کور جمع اولیده ناک
 صورتیته خصوصیه و ایدر اول صورتیته اولیاد بویله تمام
 بواننا یعنی وجودی خضر کجی نمنده در زیر صورتی

صورت عالمک بقا سنه مدار و باطن باطن عالمک قرار ده
سبباً اولوب مسنوناً لذارده که اکند القوم بزید بخ
د زبر و بوقبیر مستقاً مده مقیم یکن کا مطلع و حلوانه
واقف اولم و عمو و السموات اولد و عی بدم و کما ایمان
کتورید بیا بعه سنه داخل اولوب غی روحاً اختصاص بیدم
وانک صورتها لاسکا درده در و لجر الله علی نعمه
والشکر له علی صنفا فرمه دور بخ فانه بود که
ارض و سما نیکان له وصف اولد بغی عند القوم حقیقتدار
زیر روح ذاتی اهل اولد قلند لاجا در کوجه حیا تازی
مجموبله مستور در زیر بصحن زبانه نظر بید لختاق
ایسه حستله دراک اولماز و کذا له طالع احوال بصیرت
تاقیه موقوف در شوق در در که هرهنه نلب کاسی
حالتی کوره در مشاد اروح بخ غلبر و لکن انلرک
اغلقلوی اجسا و بشریه نلک غلبه سی کجه معایه بخ بز غلبه
دکلدر بلکه مقامنا اقتضا سی سببله در نیکم خرم بده و در
واشیدرسن فاما بوقور و در اشتک بر خیر کدک تفتنه
اولان کجی کلدر و اروح مدبره اجسا ناما ترقا تانک
صکره بخ هر بوزدان در لک در در و لکن بزغنه متبا
اولان و جهله در دنیا علی هذا ارض و سما و بوندر کدک و ایدی

جمع

جمع اشیا نلک غلبت نلک نند در انجور لکه رسول الله
صلی الله علیه و سلم انتقا لدرده غلدر و حالانجه اموی
اغلدر و حزنون و لور لختی بعض مکا شغل و وجه ارضه
جریان بیدن صولری بزک کوزی باغی اولغه حمل تدبیر
اشته انلرک کوز لری باغی زحیا تا اولدی اکوز بخ فو
حقندن و جهلا لخصرتندان غلبو فرما یا تسک بزور بخ
کوز لری بز باغی بوز لری بز فور اولد و غندن اعدا سبباً
عالم اولور دی زیر حقیقی خلقان صلح لری نه نظر بیدوب
انلرک سببیه فاسفرون عفو ایدر و بخ لری نه مهلت
و برر تاکه انلر بخ منبته اولوب غلبه لرقا لقا **ام بیان**
لذین امنوا ان تخشع قلوبهم لذكر الله و هرهنه حاله
کوره اولد و غنه دایر بود که مشاهیر بر علی التام و حی
انجور جمع عامته به داخل اولور دی مع هذا انک انیون
قنا زدن بر قنادی شرق و مغربا راستی بیدار شده و در
عظیر و ابله بنه بر حجه صغیره صفدی و مالان الموت
بخ هر کس ناما نده سنه داخل اولوب روحی فیض نلکه ده
کوکسه خا نلکی بز ذراع اولسون و جبر لری و سکا لری
انجور صلاح حال تدبیر پس بوقوله سنه لیس لری
و یستقی الانشاء در اووصاف الهیه بخ بویه در بعض

اوصاف حقله وجودی انسانند ظهوری انسانانستعدادی تقابل
بوجه جسمانی و کلید زینت حق تعالی و اسما حسنی صفات
علیاییه و کوه که مغز و هیچ بر مخلوق نماند که بیست و هفت
اولیاد و عارفان اولادان نالقی قوتند استحقاق و غیره
اقی انا الله و من فی هم و ادراک یلویز جزیندن کل الایه
اولیاد مثلا انا زید و یک صحیح اولدی بی کسی انا انسان دیلد
دخی صحیح در مع هذا زید انسانک بر جزئی و کله جمع افراد
انسان زید دین عبارت دکلد بلکه معتقدی بری بر زید
تیمیز و تشخیص نشد و یحیی سبی اولان خانیه که طرح و وضعه
کنش ایچ و کردی در بر مع هذا داخل خانه اولان ناک
اضوا سندن رضو جزئی بی زید اکثر قریح بوزیا قلد
واسعد بر بی کو جان خانیه دخولی خانه ناک نکلند کورد
بوجه کندی و سفته کوره دکل اولان کمال جسته
دخولی زعی بویله در که بحسب الجته در بحسب الانسان دکلد
شول معنادن کمال انسان کمال حقیقی بوزیدن نظر حقد
حق فاسع ایسه بر بنیه صغری و فی الحقیقه جسته و ناری بر
ایدان انسان کمال که روحانی جزئی و نفسانی
طرفیه ناری طول در و نفسا نیدن مریوعا لمده ترکیه
حسیله ترک اندک حالی طبیعی در که ناندن قدم جزم الایه

الانور

اولیاد و بوقدمد که خرد جهتمه وضع اولنده قده جهتمه
مملکه اولاد و بوندن غم اولدی که عالم دنیا دارا امتزاج حد
بوی جسته و جهتم روح و نفسا امتزاجی و طیبیدر بوجتدن
کامل اولان نفسانک روحه مزجی تصفیه ایدر که حصه نادر
و جسته مخلیه داخل اولور که حصه روحه انکون کمال اولان
جسته یا اکثر روحه داخل اولور زینت نفسی نیاده قالدی
و ناهل اولان کسه ناره نفسیه داخل اولور زینت روحی اویه
قالدی بیس کربود نیاده اولدی کمال کمالی نفسی طبیعی مزج
و شوی تصفیه ایدر که خرد تصفیه به محتاج اولوردی
زیرا ذهب معذبی بر دخی بویه قویو بقال امتزاج و بر کوه
مربوی بر دخی اولدی مری و بری اولان کسه عذاب یلینر لخل
امتزاج مذکور ک اکثر ناسه کوره تصفیه سبی خرد اولور کورد
نارخاق اولدی و موافقتیامت دخی قوتلای بیس کورد نیاده
کفر و معصیت و حجاب اولتا بکجهتم مخلوق اولاد زینت جهتم
صورت جاموسه اولدی نور بچند مخلوق اولدی و غنجد
و بر دخی باعشا متزاق اولان طبیعت حیوانیه کمال میدکون
اکل و شرابه متلی اولان جاموس و بقصورتند مثال دیدر
انسان حیوان در انسان حقیقی دکل و کثر کای و شره و شو اید
بقه شلد دخی لک ترکیه جاموسه صوسفه بر لوصو حرمشد

او توری و طاعون دید کلاری نرغ مهر و روز زمانند ه طائفه
چون تحصیلنا بجا موصور شده کورینور زیر طبیعت چون
دخی طاعون کجی مملکدر و بیخه چاموس وارد که مذکوب یعنی
قور در دید کلاری حیوان مقتدره غالبدر بی طبیعتانه تریزه
مهالک اولدیغی نوبند نغمه اولنه و دوست و دشمن بریره
اولق ابعید اولیق نفس و روح بر موضعه نوجهل جمع اولور
شوقدر واردر که نفسی سیر آن کجی نخبیر مجاهده یاره مقید
ایدوب استخلام اتمک کرد و مطیع اولد و غی صورتده دخی
غایه الامر اهرج تریزه کجی اولقادر و علی تقدیر شونزلند خلدور
زیر بافعال طاعتده بالقوه عصیان اولوردر و الا الی اخر العزم
مجاهده یاره مرورد اولماز دی اگرچه روح عالم کجی مکوم
صلی الله علیه وسلم جمل بلربینان نفس قدسیت لرنده اصلا نقیبه
واختمال بوغیدی و فونیلری دخی اسلام حقیقی یاره سلم اولش
ایدی زیر جاتانه مونی دخی واردر و اولدله مؤمنلری نخبیر
ایلی تمنا لیت مضمون و زده در یعنی جن و شیطان فی الحقیقه
بر نوبعدر که نمرز یاره موصوفلر در فاما انسا نازک افوی
مؤمن اولدیغی کجی جنک کافوی دخی مؤمن اولور و کفر و الله
شیطان و ایمانی جاننده جن اطراف اولور و کجی مخصوص اولنده
دخی اسلری ولدر در انسانده زید و عمر و و کبر و مال و غلظنه

مصداق

مصداق اولور مؤمنلر و شینه مصداق اولور کافر لدر در قوش
وقیوت کجی و ابلیس کابا استکار دن اول سحر از دیال ایدیکه
ایلانظنه مصداق ایدی لسان عربیده عبدالله کجی صکره تغییر
اولوبو ابلیس و شیطان دنلدی که القاب ذم و نذر عزرا زایل
اسماء مشرقه دن اولدیغی کجی عبدالله و عبد الرحمن و عبد الرحیم
وامثال کجی و بونده در مرورد در که انسان کامل استحقاقی
عندالله عبدالله در که ابدی تغیر اولماز و سائر اهلما حقیقته
دخی بوبله در و غیر بلیک اسمای بیینا الا صعبین در که انقاد بقیلا
ایدربین بونیک وضع تکی کجی اسم حقیقته موافق اولور شته بولید
والا فاد فاعلم ذاک و عمل بسخی فاند بورد که درین اسلام
اولور و خوی غریب اولق اهلان قانتدن کایه در تکیم کهنه
و جیدینا اولق اهل و استعالمه دانرد یعنی حکام و نیکل
اولنسه دن غریب اولور که آشنا موقالماز و کهنه شنه کجی
اولور که شانی مطروح و متروک اولقادر و ابتدا انسا مشرف
عزیز رضی الله عنه کربندایمان اولنسه دن غریب ایدی
بیش الی سنه بچنده باقی اولور طغوز نفر داخل نزه تصایق
اولوبوقتی حضرت عمر رفیع لور و توحید اولدی اولکله دیکه
کنیکه فوت بولدی و اخر زمانده دخی اهل هوا اولور لوت
بنه شری هم تکلم صاف اولور زرتنه اوله تاکه قیامت

انسان حیوانی و زنده قوی به بس هر شنه نك نیا بی بانه
 ناظر و آن شلیک در تکبیر خلا فیه طلقه حضرت عیسا لاه خسته
 اولیسه کرد که حضرتیار مایه شلیک در تکبیر قرانده که اور
انشاء عیسی عند الله کمال آدم خلقه من لب یومی وجود در
 معنادا وزره و الاعمین دن تولد بیهو یا اصل زیا اولیغی می
 حضرت عیسی حتی بالا و الله مومر ظهوره کلوبی سلی فیه جبرئیل در
 بوسبیلک دید بیکه فو ریح و ولد روح در روح محمدی جند
 عیسا در زیرا اندک جبرئیل فیه جبرئیل دن عیسی طوطی غش شد
 و بوندن فم و انور که ابوالجسار عرش مجید و ابوالشیر آدم
 صغی اولیغی می ابوالروح روح محمدی در الحاصل
 روح محمدی روح مطلقه که روح القدس اناک نازندند
 و عرش اعظم جسم مطلقه که جمیع اجسام ویدر زیر اجسام
 متخیز و عرش جبرئیل و آدم نفس واحد مد که نفوس غیر آنک
 جبر نیاید و لکن بعضی ما الهیه مناخج ایجا و اعتبار اولیغی
 کی بعضی نیا وخی مناخج ظهور اعتبار اولیغی شد آدم و شیش
 وادیم و نوع کجی جمیع صور احفانقی وار در که فی الحقیقه
 مناخج اللورد معنادا نده صورت ذهنته ابتدا و مویه سیط
 ایله ظهور ییدر و بعد مناخج کوره ترکیب اولیغی کی
 فو حقا صنوییه ده وخی جمال و تفصیل اعتبار انور و نبیا بجهته

اهم

برهیم و موسی و ز اور و عیسی صور حقا نقی اعتبار اولیغی
 زیرا اولیغی نشانه روح جمیعته و ظهوری کینته در روز اولیغی
 صغی الله علیه و سلم جمله نك کالاتی جامه انجور هر اولیغی
 معجزه سندن انده نموزه و ارد و انا انور ایله مطلقه نند که
سیر فی الاحکام ببع سماک سیری و زنده جا ریدر بوسبیلک
 لواء الحمد انلک مقارن واحد که کثر جند لرندن صوتی لایح
 ادر و مین و نده اول اولیغی محمدی جمیع اولیغی که کرامته
 اشته بوسعی سراجمی در و سوتی محمدی بود که قیامته
 مقام محمود انور اعطا اولیغی سینه ملا که و انبیا و اولیا
 و مؤمنین اوزنده محمود اولیغی که **نظمه** باری سحر برده
 اسد که صبا صل علی محمد و سلم غنچه اولیغی صبا
 قبا صل علی محمد و سلم عز شدن بترکل مشکین بون فیض
 د هانندان قارنجه جو بزدن هر نهنده با الله یا هو
 صل علی محمد و سلم خورشید خیدرتجلی بنور اولیغی
 نور نندک بوز لر اوتور روح روانه مخیل دیوب
 سورد صل علی محمد و سلم قبری اوزره بنار تبدیل
 فاک حد منته دور هزاران ملک بود وخی
 فولان در کاهه داک صل علی محمد و سلم **فخمدی**
التقین معلول اولیغی که بعد از اولیغی نلتین کرجه

حد بتضعیف با به و اراد او اندر و لکن عند العمل و مطلقا یعنی
 ارباب غلام و صاحب حقاقت نمند. نه بالا نیک و مومنه در وجه
 نصیح اولی در فی اورد و معنی والده سنه شصت و یازدهم با فاق
 ابن قلامت مثلاً با عبد الله بن فاطمه در یک کر که در و کسر
 و آیه اسمی معلوم و کمال ایسه خوانیه نسبتاً بلیه که جده علیا
 و از اول اسید و گردنای صحیح معلوم اولی یعنی صورتی با علیته
 در بیان کافیدر زیر عبد الله اسم عم در صحیح نظر ظاهر مشول
 سید که فرزند کلور **اد کل من فی السور و الا فی الایح**
عبد یعنی یکسه با د شاه دخی اولسه نه صد کاد در و اسیده
 من حیث الحقیقه انکون جمیع اعصار در کل فی قطا با عند الله
 اسمی عبد الله در زیر اهل تصوف اولی قاری جهت لکن و لویه
 مضافاً اولور که اسم جلاله مرتبه دلالتاً بیدر قطبیت ایسه
 مرتبه علیا در ظاهره زبیه سلطنتی بر دخی عبودیت
 اوج و جمله در که بری عبادت و بری عبودیت بری عبودیت
 و عبادت افعال و عبودیت صفاته و عبودیت ذاتی ناظر
 قطب و عبودیت اوج و جمله عبودیت که اول و توحید افعال
 و صفات و ذاتی جمیع و اصل در مومنه که اول و توحید افعال
 عبودیت عبودیت شریعت حقیقه در لکن که شهودت و سوس
 الوهیت بالتحقیق اولی در نشان در یکسه در **عبد**

ظالمی

ظاهر اولسه فقط اولسه معبود در مجبور و واقفاً حقیقی
 ندین انکون اکثر انبیا در کافیه جبره عبودیت وضع الی
 علو و استیکار در خان و کلام در داشته بورد انانیت
 و شیطنت جمیع اولور که انانیت مجده و شیطنت علو
 و استیکار در برضت انانیت نماله در ملامت که عبد حقیقی
 و در متواضع اوله سؤال اولور سکه مبتدی والده سنه
 نسبتاً سوس ندیم مع هذا اولاد با اوله نسبتاً اوله کس
 و جیسب الغالب انکه معروف اولشدر مثلاً فلا نیک و غیدر
 در لکن فلا نه عورتان اولشدر در نیکم کلام مرتبه
 کور الله وجهه کلور **بیت** و اما انما تانا لوسعیه
 مسود عات و لادینا ابا جواب بود که انسان فی الخیفة
 اناسنا و غیدر که دم ترا کاستمتر اولش و ملت حمله
 زخمی کلشدر کافالانما **حکته انه و عفا علی و حین**
 بوسیدن حقوق والده حقوق پدر در عبد رتالما اصل
 انسا نکلور نشانه سی وجود عبودی والده بیه موقوف در
 پس کاکوره و لعیقی و پدر کوره با کتر بن فرس اولور
 انکون انما اصل کن عبودیت و نور زیر انابا با در اصل
 و عالم طبیعت انما تعبیر اولشدر ختی کلام جده کلور **بیت**
 و لذاتی باها ان نام نجات و ناظر مومنه و حقیق لضررت

معنای بودی که مادر پدری طرح می یونان و از ان داناید
 قویا غنده طفل صغیر ایدم مقصودی بودی که قام علی پدر
 مثال اولو بی نفس کلیه نان ایجاد می نه سبب کنینه نفس کلیه
 من وجهه کا اصل اولدی زیر نفس کلیه دانه لطیفه کلید
 وطبیعت کلیه سرایان تمکجه هیچ بر نشانه چون حرکت یوقد
 تکم و جو را نشانه طبیعت به بلاتخلف و حرکت در آنچه فی تولید
 ایدن فی الحقیقه روح اید که روح اید نه تعلقله اثری ظاهر
 اولشدر قاعرف جو که موت تریه وجود و قید که ترب
 اصل الا نشاند بسو سبب اولان بودی که انسان اولوقده
 اصله نسبتا اولنه که والد سیدند و بوسق اوزر در که
 صالح اولان کشته قبر کند نه ضم ایدر والد ه مشفقه و کله
 ضم ایدر کجی و ابتداء وحی ده جبریاک رسول الهی زندانه
 کند نه ضم تمسحی یونان هم اولنه زیر جبریاک صلاحت
 عبادت در علم ایه شرف جند در اصل القضا در حقیت
 قدر کله حقیت صفت علمه در غیرم کل و بوند حاصل
 اولدی که جسد تر ایدر غیر ایدر و میتا قبر وضع اونی فراد
 اصله وجود ایدر بودی که ایه جسد ایدی اولوقده
 بلکه نفس نسنه در اگر کسکالا تمکجه زیر جو یونان وجود
 قانور و علم علوی غیر و جبریاک جو اولور مکر که شفاعت نظر اوله

بودی

بودی بمانه مقبوض اوله و غنه کوره در الابدی بخت
 چتر زیر سما سابعه نان مققر زندان سفلسا فاه و لغت
 و ایدجه موطن نار اولسکه که راهل یا نان قاضا ایدر که زندان
 مذکوره نازدر بنا علی هذا بودا المذموم اولدیجه رخصت
 خاص اولور لوسکر یا نازر تفتلما اسکندری و صبد اری حقیقت
 الماوانتور بسو رضده مدفون اولدقاری بطریق الامان در بود
 جنتان سموت یعنی انجاری رضدک یعنی الم سفلسا انفس ایدر
 اگر چه کما بالعکس در زرا فلا حرکت اوزر نه در که اهان
 حالید ارض سید ساکت و صامتدر که اهل میکن صفتیدر بعد از انتقال
 واسلر تلقین کا بالینا نام ایزر ده و غیره در و بوندان نام
 اولور که نیست حقیقی بلکه محتاج اولدیگی نیست مکی حقیقت
 و نیست مکی جا هلا که خفق و فرزند اولور جو کرم فیض حقیقت
 اولیقه قلبیض با سبب کجی ده و نفس اماره زنده اولور و طبیعت
 غلبه ایدر انسا کن جو ایت پایه سنده فالور و میتا تلقین کوله
 و کله نه زنده در بسو تلقین ذکر اولیان قلبیه ده که میتا و تلقین کوله
 مباح ایدر اولور بو معنادن سلو و جبریاک هلسدک بر نه مباح ایدر
 کلور و الاربع بک برنی ناقص فالور و ایت با ایدر و نشرا بو معنای
 ناقصه تقصیه حاجت یوقدر انکار ایدر کا ایدر انجان دانه مباح ایدر
 انکار ایدر بلا دلیل کلام ایه زندید کل ایکن حقیقت اولان حقیقت قبول ایدر

اهل حاله زمره سنده طلق وواسل حق وانا منسوط طاق اول **نظم**
 لربك منزل واصل قلوبه بولون الهجراني . ببولده رهنما اوقا كذا
 بركامل انساني . مرید عشق اولان بنجاده ارشاده شيخ اولدي .
 حقیقت خاتمه دهر بنجده آلهی میمانی . جور و زهاره ضروك
 سوره ویرام رهو . كال بدي خلقه توحید بنجده بولكه كورانی .
 مذاق جاكی نظایره قف زهر لیدر اخر . ایجه كوكی جلی وصل غولده
 جام زمانی . وجودی مصحفند ابنت حمت سنده شدره . كل ایچ
 اوقوده منكر دانی عاشق بوقرانی . علا قرد واریسكس شیخ
 اسمعیل حقوش . ایده كوره حنده جان دلدن اولر كویلو
وقتی لغزینیز لیس التاج والعشرون من فی القعدة من سنة ثمان مائة
 ومائة وان رایت علی راسی ناجا من ذی هب ویتیمه من قبل الله من انام
 ثم وضع فی محل رفیع فی زاویة البیت حفظه وغطی بوثیغین اتی هو
 فی الحدیث رایتا بالابادة رجلی فی النام فی صورتهما ایلم زوجا السلی
 سیر بر من ذی هب وعلی استراح من ذی هب فی جلیله فان ذی هب
 فالسیر بر مثالی نظره لخصرة ومرتتها والتاج مظرفه فیها لکنه هذه
 الروبوتیة والتعلان مظرفه وادم ونولهره فما تانا الغلان یولها
 ابدا لا تنزعان اصلا واما النخل فی قویرته فاعلم فلیعلم قلع الغلاب
 القصر والطبیعة ان لا ینسب القول بین ذی هب لخصرة الاجمال الا انما
 عالم الخلق المدقم فایضهما عالم الاله فمقدس ثم وضع التاج علی الخضر

الثانیة

اشاره الى شرق المرتبة الكلية الجامعة لجميع الخضر اشكرها السلطنة
 المحيطة بتجميع مراتب واهل تلك المرتبة من اكمل اناننا تاتى معاذ
 بها كما ورد اعوز بكل تالله انقامات وهي الاسماء الكلية ومظاهرها
 والاستعدادة بانفاها استعدادا بالاسماء وهذه استعدادا بالاسمى
 الحقيقة كمن المحيول برتظهور الاسماء في الظهور فيقول هم ان الاستعدادة
 به استعدادة غير الله فيقع في الانكار ويجعل الامر على الشك وليس الشك
 الا ابن اخت خاتمه لا تدببنا الوجود والوجود الاستعدادة الاله
شعر الوجود المحكي الكون وفان في الوجود والوجود الاستعدادة الاله
 عليا ناشق ريات في الاقنوم اعظما قاطع وله نور شعشعنا قهيمنا
 كوني لشيخيت الوجود قدا صا الاطراف اضاءة بنية وعلل تلك
 الية كما استلبية القدر والقران في توكيد في الافاق والاتساق
 قال في نور السموات والارض والاجسام والارواح ومنه علم ان العالم نور
 بصورته ومعناه ووجهه وروح طليسة في الكاشف ولذا لا يكون الي
 في الجنة وهو الاستعدادة والانتظار من نتائج الطبيعة التي
 الكيفية وقد ذكرنا ان الطبيعة تبقى خارج الجنة فلا يدخلها احد الا
 من مقام الروح النورية وان كان فرق بين روح وروح الالهي والروح
 والكاشف على السواء في الطلاقة فاعلم ذلك والوجود حتى يكون لك
 قلبا بجنة معجزة لا خلقه فيها ولا كما فدا صا ولا ليل الاستعدادة

نظم غرق بحر خورن يلبرني سبلا كندكجه . دونك نجر اولور دونصفا
 ناب كندكجه . ديهه نأ اجلن عالم اسوره ولدن در . بور ديله
 بل مفتوح اولور بوربا كندكجه . رخ مقصود اولور روشن بوچشم
 جاننا خوركار . اولور بيدار دالب كندكجه بور بوخوركندكجه . دل
 عاشق بجا بهر بچينه . تا بد قلان چقر بوزلر زخريد عا نساب
 كندكجه . كير تاج ذيركون كندكي يسر ووليا . بوربور وذك
 داران اولور ذراب كندكجه . قلدن طشديضير جمن عشق
 حقا انجو . طاشور كندني در بكي بوز كندكجه **في الخبر**
عليكم سني وستة المظنا ان شديز موبكجه هذا غير المظنا مطلقا
 اي سوا كما نواعظا هر لثا وفة و باطنها مما كا خلفنا ال اذمة ومن
 يلهم من لائمة الانبي عشر او على باطن المظنا وفة فقط كما كثر من
 الاوليا المقيما الساعة فان العبد يتخوى بعدية التمساة و
 المنفصلة وما كان من المنفصلة فهو في حكم التمساة لان كثر من عباد
 الصحاب وهم منضولون باليق على الله عليه وسلم والارتضا الشو
 ان برى لينا بالنسبة حال الانسوخ او فخر الاله حال التمام وياخذ
 عن فر الحديث بلا وسطة وقد ذكرته في غير كتي وهذا مقام يحتاج الى
 الوصول و ذوق توفيق على المحصول ليق يدق لم يعرف وفي الحديث
 ايضا **اصحابي كالنجوم باهم اقدارهم** ههنا يتم هذا الصيغة ايضا نعم
 صحبة الكثر فم كما ليخبر في ان من يقصد على واحد منهم يتم هذا التمساة

نظم

يعني انهم لما كانوا تحت الاسم الهادي كان الذين اقدارهم ايضا
 كذلك لعدم ان من كان في عالم التوركان هادي ومن كان في عالم الظلمة
 كان مضاه فاهل الظلمة ممتحرون مضطربون لان منزلهم بيا
 بلهم واقفون في تيز العبد وانقطعية وهذا انما يقبته هال انظر
 فان الاحمق لا يفر قدين النور والظلمة كما ان من امكن لطبع سليم
 لا يفر قدين الطيب والنجس فان يذهب من هو خارج عن هذا الشرع
 ومقتضى العقل لم يذب وفي الحديث الله في اصحابي لا يتخذ وهم
 غرضا من سبكم وفي اخره لا تتوبوا لاصحابي وفي اخره ليس لنا للاخوة
 اليكم فقامت كذبت وقال ابو بكر صدقت وواساني بنفسه وما له فعل
 استر تاركون في صاحبتي تزين فاو ذ عيهاها وهذا يدل على ان خلفنا
 بعض اصحابه وان اكل اظهر خروج الصديق منهم فان اكل
 اصحاب فامعنى تزي الاصحاب يكون تبا لاصحاب فانه انما ياسبج بعين
 من اتا عين ومن يجرهم من مع التا عين الى ساعة القيام قلت كما ان
 فربين الاصحاب ودين من يدهم كذلك فربين صحابي و صحابي الا تبا
 الاولون مؤمنين والاهلجور افضل من اللوحقين وكذا هم والآخرين
 افضل من الاقمار الذين يسلمهم تقدم في الاسلام اذا افضل بالبق مطلقا
 فكان السبوق في اصحابه بالنسبة الى السابق كان اتا بعين وون الصحابي
 مطلقا الى سابقا وبقا واد على ما قلنا ما وضع صحابي من في الخالد
 بنا لولدي عز الدين محمد الخرمي ووايان جعله من مؤمن صحابة دون خلفنا

لسبق الاولا وعبد الرحمن بما انا وجمرة دون انا في فطرك ان الاضافة
 في قوله اصحابي بلما في ثمة شريفه في عوارة الصفا به شريفه عن
 حواشيهم كما ان من بعدهم مهيبون عن سبهم مطلقا هكذا ينبغي ان يفرق
 هذا المقام وفي الاشارة الى ان التثنية تأمروا بالفضل في هذا الانبياء
 على الصديقين وهم على الشهاده وهم على عوارة الصفا به شريفه عن
 كما تقدمت في السالط ان حواشيهم على من بعدهم من أهل النبوة
 العجيبة وقد يكون الفاضل من وجهه مفضلا من وجهه فثابتا في التثنية
 وتقدم المتأخر ومنه في السالط الا اوليا والحق في جوارهم من غير كون
 في الاخر ولا في حق انفسهم ولا في حق غيرهم بخلافه في انبياءهم ولا
 وان كانوا لا يخافون ولا يخشون في حق انفسهم اذ ليس لهم ارباب ولا
 فاق منهم مطلوبه ولكن يخافونه ويخشون في حق امرهم ايجاب الله
 عليه في التثنية ومنه في السالط ان بعض افراد عدم التقطيع في
 ليس من أهل الرتبة ولذا قالوا ان هؤلاء خاضعون في حق رتبة القلب
 وتصوره في انفسهم وتخرج الى السراب طلقا وانما شأنهم في
 في جوارهم والمرتبة والتحقق في حق العبودية الا انهم يتفكر
 المقتضون في باب الاولا ولا يغيرها وذلك لسالط الصديقين في الله
 عنده ولما الكرامات في حق راقا عما تفكر في ان أهل التصديق في الله
 الرقاب والذوق ان كان لذيذ في حق انظاره في حق رتبة في رتبة
 ضلوا بطريق أهل النقاء والبقاء والرباط في حق انظاره في رتبة النقاء

نظم

نظم زكيم بو زرع عالم كلشوز • صبا عشق بيكده دودانه
 كلشوز • ترك دايمن چين فرود وس ابيوب • باع جامانده بكل
 خندا نه كلشوز • وحدت متاعى اولش يكن جابوه كا حق • تاكاه
 رويك شوقى سويلانه كلشوز • اهلقنا به كشف فكر امان نيلسون
 • بزوات باك حضرتى فانه كلشوز • اربا عشق بزوان الود
 تشوه بي بوكون • طفله رويى پرودينه نه كلشوز • علم الهوى
 بحر صدفانده كانات • حقيقه صدفه هجون دريكن نه كلشوز •
زيب بيت چيش من اتمها المومنين رضى الله عنهم قال تيارلو
 الله اهلك وفيها الصالحون قال صلى الله عليه وسلم نعم اذا كثرت
 الخيش كما في الخاوى • خيف زنى معنا سسته دره فاقا بويله برلورده
 فواش ومكر انك جمله سته قويله سته جائزه معلوم او لاكه بين
 الاشارة ببعض صفاته ويا احوالده ويا افعالده ويا امرته مناسب
 واشترت اذ بولسه اولما به الاشارة اننا نجد مشركى ويكبره يرضى
 ايدوبيا تادوم شوك اولور وكاه اووركه حكم جورى سخي سويلانده
 نكتم قوروا واولد عليه التام بعين لونه واقع اولدى • بوجيهتلك
 قرناه سوده بجانه لاندرد تاكه ضرورى سارا وليه مثلا
 وصلنا جارى فاسق اولسه كقول غالى الجيى صلح رضى فى الامر
 دنيا سخي زندن متصرف اولور • اوجه اكثر خالده صلح به رايغ الا ان نظر
 الخي خلدن ضرورى قره فاعيدر وكفى فاسق اولان كسه صاحبك

لجأزة اسماء الخلق ومعنى الخسرة هنا هو عدم هتداهم بالهدى الى
المطلوب كالسعي لا يهدى الى الخرج بجملة قال تعالى **ان الله لا يهدي
كذبا للظالمين** ومعنى صيغة التفضيل الخسارة في الدنيا والآخرة
بان يرتد اليهم اذ كيدهم ويقوموا في بؤسها وانظروا انهم كادوا
كيا طم ينجي كيدهم شيئا فيكون لادارة مبركة التسبب وادارة السبب
لان الساعى على الفعول الادارة ثم الكيد من العبد بالحقبة وولله
البحان كما اوثنا نال الله انفا وكذا نحو الاستعزاء والكفر والخاخرة والتجدد
والفتح مراهو من السموات كونية والظواهر عند القصور انما من تملكات
العماء الكونى وكل عالم وصفه ونعت هو بالنسبة اليه حقيقة كما لفظ
في حق الله تعالى وحقوقها وقد ثبت ان النبي صلى الله عليه وسلم رضى الحق
تعالى في صورة شابة مرت مع تقدسها وتعزها وذلك لان الخلق تابع
في تمام الرتبوية المماثلة الصور الصفا تية لافى تمام تفرقه في
ذاته ولا شان ان النسبوا اخصافا كالقضاء على وجه الذات المتبع
في الرتبة موزة النجا كما التسميم موزة سجادة في ابيض والاشقى على الارب
لا يقع في الخرج الا حى الى قوله تعالى نعم لانه من سر قوله **نظا يبين
الله الخبيث من الطيب** اذ ليس دون علمه تعالى النجا بل صلا وقد ثبت ان
بين العالمين الجمع والفرق فافرق سلم ثم اتفلا فرق في الابتداء بين
نحو ووقوعا على اتما تعلقا بجملة البشارة خالبا وان القرآن نازل
في حق كل من كان لا لا نبيا بطريق العباد فهو لا ووطيا من غير قبالا

لجأزة

ويادة مذكور محرقا نارا ولدا على شفته يوم تمام نذر كدم حديد كدم كدم
واعيون بمعان فانهم يعقوبك الهم عاقبا واعف عنتا الخاسل
ازاده صلحا وراى كى قضا مدهور وقع ويبيع ففقدان صلحا حال
ينجده رقياس لولنه نظرا ليله كمشترده وقد رانبا واوليا ولا كى
وارى كى يبعه بعض عصاة والشقى اديه مره مستور وشفا تملك
دور لدر واران لهيه برنه كخبية دلشيج بر فر غير صاحب
جتمز ويوزنه بقم يودى حوالا عيان ومقتضيان استعداد
ذندرو ويوزنه بقمده اسرار قدردن بجمنا ولىق نمسودر فخذ
الخبر وستر الاثر **نظم** سكا اغيار الندان هرنه كلسه يار
الند ندر • بو دارا بجم اولان احوا لاهب نيار النند ندر • نكسه
اولسه مرلت درونان اكسار تمه • بلورس جوجكه اول صورت
سكا فقهار النند ندر • بويز عشق ليجده ساقى دهر وكثير در
• نه سائر بزم صولدى عا شفه ولدا النند ندر • رازا اولسه
كردن كل كى كازر عا لده • بو دجوى دروزا كازر لاهل صلا نهار
الند ندر • بو سقى قول النند صا نيا شوق نغزى • كچه شقى
المشقة به خامه نكار النند ندر • **بعد اليقظة** ورد فى حق بعض
الفسقا الما كرون قوله **تعالى واراو به كيدا جعلنا لهم الاحزى**
الضير عا لده شيئا الاشارة الى هذا الفقر والكبر اذ اذ بعتر
الغيبية وهو من الخلق النجاة السينة وولله التدبير بالبحر

ولا من جهة بينهم ومن هنا نقول ان الخطا في قوله تعالى **وقال انك انت الله**
الاحسن للعباد لما بالنسبة عبارة وتغير من الاكل اشارة وكذا
 قوله **لولا انك احق بالادب** يدخل فيه جميع الاصفياء بطريق
 التيقية فالادب التقدير لثبات غيره صلى الله عليه وسلم كما يرتفع الفعما
 وغيرهم ممن هو اولي العلم **نظم** جمالك برزوا لنا زجها ندد يا رسول الله
 • كفتك نور كفي نور لعيا ندد يا رسول الله • كرجعنا نندك كذا بهو
 كورد بر نور وحدت • وليكن چشم عمادك ننا ندد يا رسول الله •
 نوله مست اولسه جا نجره فيض ورضا كلك • في جوقك لند جكر
 حجر كله قاندد يا رسول الله • دكلمش دست قد نذاه وجور لندو
 رجستد • جميع كاتنا ننا ندد يا رسول الله • سلامك ساد
 منهاج سستدك اياهه رلام • كه زياره برامن واما ندد يا رسو
 الله • شفاعت شويتندك فيضيا يا رحتي نري • كخلم
 دوا برخسته جاندد يا رسول الله • **فالمليث اذا حبت**
الله عبد لم يضره ذنب يعني لا يخليه ونفسه بل يوقفه التوبة
 كما وفق لها موسى عليه السلام بعد قتل الشجر ولو كان خطاء ومنه
 يظهر انه قبيحه وبين الحق يوصف في انهم ناه فليت فاما كان
 بطريق العموم هم بخلافه قال موسى لانا لاختنا في نبتهم وط صحيح
 خادف لانا لانبيا محضون قبل النبوة معصومون بعبادها وجه
 عدم التقرر ان مقام الجبوتية يا في الاصرار بالعدو والاعلى اقلنا ماروي

علائق

عن ان يضحى الله عنه قبله يا رسول الله الرجل يكون من العقل كسائر
 الذوق وقال وما من ادنى الا وله ذوق وخطا يا بعد فترها فكان
 بجبته العقل وعزيرتا ليقين لم تضع ذوقك كيف ذاك يا رسول
 الله قال لا تخطا اخطا لم يلبس ان يتدارك ذالك التوبة ونذام على
 ما كان مندهم جو انوبه وبقوله فضل يدخل بالجنة انتهى له بجبته
 وعزيرته بمعنى واحد وهو الطبيعة والطايق فتكون معنى للذوق في كل ان
 طبيعة العقل لا يقين وكان مطبوعا عليها وذالك العقل عقلا في
 عقل البرزخ وعقل الخربة والا قول سلم الى الثاني فهو وقوى العقل
 بقا بله شق كما ان العلم بقا بله يجعل فقد يكون العالم الحق كما ان عليه
 فيج ضاه وقد يكون الجاهل عقلا كما ان اعظم العالم فان تواضع له
 انما هو من قوة عقله وهذا المعنى جمع رسول الله صلى الله عليه وسلم بين
 العقل واليقين لانتم الامر باحدا فقط وعمل اخر الكلام في العقل
 لان التوبة انما هي للجاهل من انذار وادخول الجنة ففضل الله تعالى
 كاد عليه الاثار ولما كان تقسام الدوا متناهي الحق الا لا بد في
 الحلة من الجبوتية وعقل الجزاء العقل الفصل الا في غناح الا لولينا لابل
 بوقم الجبولان العمل وجب ان هو بوقمنا بالتوقير والاربابية الله عليه
 من قبل ومن بعد فاعلم ذالك وقيل في بعض اناسه ليدنب الذوق في
 الجنة قالوا يا رسول الله كيف يفضا الجنة قال يكون تصبوعه نابعته
 مستغفر حتى يدخل الجنة انتهى في اتصاله تعالى بطريق الجواب عليه

فانما عمل العالم من الجود والمنة وكذا فرعه وما قبله يجمع بين
 التوبة والاستغفار لان التوبة هي الخروج عما كان منه وما في الشرح
 اليما هو مودوح فالذين والاستغفار عبارة عن طلب الغفرة بعد توبة
 جمع المعصية والاعراض عنها فان توبة مقدم على الاستغفار والاستغفار
 لا يكون توبة الا بجمع ما اتصل بتبوتها من الاعور اليه بالاطمئنان
 ياتي كما في تفسير المصنف في الحقايق في قوله ولا اعوليه
 ايد كلامه عند اهل الحقايق لانهم لا يذكرون في توبته ادم عليه السلام وفي قوله
 ربنا اظلمنا انفسنا والتم تقفيلنا ورحمتنا لتكون علينا سون مع
 ان فيه مائة مع القضاة فانه لا يدري ما انا قضي في حقه الا ان يحمل
 على الدعاء والطفة عن ارتكاب ما لا يدري من قوته لما في خبره كالخروج اليه
 الاستغفار حفظ النفس ان لا يدعى من قوته لما في خبره كالخروج اليه
 وفي جمع بين مرتبة التوبة والحقيقة وصليته نحو ما على ان لا يخرج
 من ذكر الاستغفار بعد التوبة اعطاء التوبة التامة بحيث ان الخروج
 قد يكون معاذرا بالعفو وقد يكون معاذرا بالعفة والثاني الهوى
 من الاول لان العفو المحو والعفة التوبة والتبديركا فالتقيا **قوله**
يَبْدَأُ اللَّهُ سَخَاتِ زَمَّ سَخَاتِي فان احد هما من الاخر وانما قال الله
 تعالى واعف عني واغفر لي لجمع بينهما لانه من اللفظ فيجب ان يكون
 عفو وقد يكون مغفرا بحسب تبيين علم ما يقتضيه للملحة وتكون
 الاجمعيين بخصيصين واهل المغفرة اقاموا اهل العفو ثم قالوا بخلافه

الحرم

الحر كما قلنا من حيث ان الحرام من حيث ان لا يوجب العفو بل يبيته فلا بد من
 التوبة الخاصة بموجب الاسم الاثم فهذا الذي يتبادر الى الفاعل لعدم
 الذي معاصده بالحد الذي يكون التوبة وبما لها قايهاك والتوهم من ان
 الجبوت لا يكتسبه ذمها كان الله تعالى قال في اهل بدر عمل ما شتم
 فقد غفر الله لهم ويجوز ان يكون المعنى ان الجبوت لا يوجب التوبة بل
 وضروه فانه اذا لم يكن ذمهم يكن ضرور التوبة كما يكون ذمها في ظاهر الشرح
 لا في باطنه ومنه قول الغمام وخرق الشقيقة في قصة الخضر عليه السلام
 فانه قال لما فعلته عن امرى بل على الله والله تعالى لا يامر بالفتن وانكر
 والبقى وقد يكون بعض التوبة واهل التوبة في حيث ياخذ كل من الخرسية
 فتشعب سداد والتا من يفتنون انه شرب الخمر وقد يفتقر في رارضان
 صورة وبقية المأكول في ثمة باعدام الله تعالى فان الاكل ولا يعم ولا يفتن
 لكن الوالي المحفوظ لا يعمل مثله للتصيانة لظهور الشرح ورواها التهمة
 عن نفسه وحفظا لاعتقاد الناس فلا يجوز هناك حرمة مع ان تقول
 ان الله تعالى اذا قضى امر قضاة مبرأ فانه يسلب عدل ذوق العقول
 فيعلمون ما يفعلون ثم يتوبون ولتا قيل لبعض الحكماء هل ترى في العارف
 فقال وكان مراد الله منعولا وهذا القائم قل من ثمة فانه تليق في ذلك
 العقل لان يكون عقلا مبدئا قد سنا وعين من رضى الله عنه في قوم
 على جرح سدس رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى بالغوا في الشنا بخلاف
 الجبوت فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا يا رسول الله لا تخبرك عنه

بالجهاد في العبادة واصناف التغيير ونسأنا من عقله فقال لك الخبز
 يصيب بحكمة عظم من عجوز الفاجر وإنما يرتفع العباد عند في الذنوب
 وينالون الزنى من غيرهم قد عرفوا من انتهى ولا حرم حتى العقل والى
 رفقه وضعفه ولا يؤمنون ومنه يعلم معنى قوله عليه السلام
أكثر أهل الجنة أهل الاعتقاد والفتنة وقول الشافعي قد جرى
 رأى لنا من خرجون من لصيا للجامع بولر الجمعة هؤلاء حسوا الجرحى
 أكثرهم كونهم هموا أو المؤمنون المذنبون بالله والمؤمنون بالعبادة
 صبيحة النبي والمؤمنون على القول الذي لا في هبوطه بالاعتقاد
 الا على الحكم الموصوفون بان لهم قد صدق عند ربهم ولحسن زيادة
 فلا مرتبة فوق مراتبهم الامام الوصية **نظم** عشق ليجده ههنا
 انتم كناه اولما زكا • هر س با دهوى باه • اولما زكا • حلقة
 تقديرا ولدم جان و دلدن بيه س • كنى قد بربله هر كوزوبه
 اولما زكا • جاى جاى دن خبردا اولدغ جوم كوم • ره
 حقه د كنه منزل جاى كا • اولما زكا • اولدك كنى كنى من مطور
 معرفت • بوقلر ايم برغوى سياه اولما زكا • اهل ههنا
 شوق شور دن نغلا قلده حنند • عاشق عاشقاندا و كنه جونغو
 اولما زكا • شيخ و قزم خرقه بخريد • كرده تا ابد • دلدا و كره
 حقا برضا نفاه اولما زكا • **يق** • بسن الامار الشيطان
 هناك • هذه اشارة لطيفة من ارمين مستغنى ليهما وقوله والقران

لنح

الحكيم اى يحق القران الحكيم فانا لله بحكم اياته ويشغ ما بالى الشيطان
 بالذوق انقوا اذ منهم طائف من الشيطان تذكروا فانهم بصرون
 ونظير هذا الذى كتب في الحليم فى حجر الكعبة مرة فاذا الدنيا تباد
 لى لخصورة عجوز وفى اللطاف تدار زينةها وتعرض على الناس فقال
 لها امرى ما هذا اى سالها من بشرى وقد نك هذا مشيرا الى هذا
 القوم صغفى الله عن النظر الى تلك الزينة فلم ارفع لها راسا اصلا
 واعلم ان الجمال والشيطان والتفكير كلها من ابد واحد وانما ايقنا البتة
 فى مرتبة الحقيقة والشيطان فى مرتبة الشريعة والتفكير فى عالم الحقيقة
 والكل ما تحت لاسم العقل وانما الدنيا وما سوىها فى عالم السباب والخيال
 والاضداد لا اترى الى قوله تعالى فانهما السيطان اى كان سبابا للزما
 من حيث ما تطلبها من الوسوسة وتعالى للثاوى في الجنة والتفكير فكما انهم
 على سبابا للزما ولذا جعل الايمان والقناعة لاجل الجنة غير متوقفا على
 الاخر ممنونون بجهنم الجنة وعلمهم لها من غير ان يكونوا متفصلا لافق
 هو الله تعالى وقرى به كما ان اهل الدنيا مفتونون بجهنم الدنيا وعلمهم
 لها فاعمال في الدنيا لله لانها ولا الاخر فان العمل بما يقتضيه الجسد
 ويخرق الجنة ودرجتها ما يوجد الله تعالى ان العلم والعمل والقرية الآخرة
 ما يستلزمه الروح والجمه الشاهدة فاكل من الجسد والروح فى التوفيق
 الى الابد وهو الكمال الذى يقتضيه الشفاء البشرية واما اللامبالاة
 ليهما فيتم التصور في حشاشنا • التوربية وانما الحق وهم وان كان

اندر مناد برنده پس شروا و زرنه موقوق اوله اقله کتبی کتاب
دخی خضار ندر و شروطال وجودی کا معلقا کچون بقوت الله عزوجل
معلقا شد بر که لوحه اول وجهه منبدر و قتل اول قوتها فیه
یوقدر بلکه قوتی منفی تصور تده در بلوغ محو و نایا نظایا
منقرا اولی قوتها در اخباری سه حواله در حقیقت کمال خدادا کو
حج ابد سه کسکان و الا نفس اولور دیوان نشد نابع علی نایا
منفی ایسه کسکان اولی ابد در زبراعلم الله متقرا و نایا و کو
منفی کل ایسه کسکان اولور بودند که وصله و صدق قدر نایا
عمود و قهسبا اولور بر انا قاع اولی و نشد و از دیار و نقصان
بری برینه سینه در یوحسه التمش الهم اولان کسه نایا کسکان
اولان و سکان اولان نایا کسکان اولان و شولایت کسکان کسکان
وما یومر من غیر و لا یفصح عن عمر الا فی کتاب بودند عا
نخا اولان اولان و یوحه نایا اولان نقصان کسکان کسکان
معنی اولان کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا
نقصان اولان کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا
عمر و سکان اولان نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
اولان کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
اولان کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا

خو

محو و نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
و نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
کتاب نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
جسد نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
ملک نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
مطابق نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
ارجاع نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
اکوجه لوحه کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا
ثابت اولور صوتی نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
اشرفی و کان من کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا
ابلیس اولور کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا
کافور کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
خبیث و طبی برینه نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
مونی نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
اعتبار نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
و یوحه نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا
اکا مخالف کسکان کسکان نایا نایا نایا نایا نایا نایا
عاز نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا نایا

حج

وسادت و شفا و اصلیه و عارضه ناسجه عالمه در که ظهردی
 کلا متدر و مکن معتبر اولی اصل و ذی اول اندر نوعی رعنا و اولان
 دکل و بودند نام اول نور که نام مومن انشا الله بن سخی سابقه لاجله
 مجموعی تبه بنا و بر و مکن ظاهرها نظر انک حقه که نام مومنی خا
 دیکر که کرد زرا حالا ایما تنک حقیقی ولد در که اقرار و شعیبانی
 تحصیل در پس که اصل یان مجموع و مستقیم اولی سه فرغ دخی قوی اولان
 فاما و بره برده ده نه اولانی مجموعی لکن چون حدیثه کلا و
اعمال کل بشر لما خلق له یعنی هر کس مذی ما خالق او می چون میا که
 که علی صورت صالحه ایسه سعاد تبه دال و ک صورت فاسد ایسه
 شفا و تبه نشاندند که وجهه ظاهر کس بر له استقامه اید و صورت نندک
 صورت اخر اید درون کرفا بلیتی و ایسه و لاجسه خبیثه قایل بر
 بان اولان و اولی انش و قی و کوه و دند در و بد کل و زده قایل
 اولان که کوه دغیر کوه دکل تکیم سستک نایبه و لافا
 ایسه عبار و ز کلا قبولان تیبسه دخی تقصیل اید و قبول اید
 و بعضی علما و دینار و کوه بر کسه حقه و عظیمی اولی و ایسه دخی اول
 عمل حد نه باغ اولی و سخی خمد که باغ اولی و بعضی و تبه و ز کلا
 و اولی و بعضی صورت نه ناقص اولور و یونک که به تبه و دغیر اولی و کلا
 زرا هر شخص حقه و مقدار اولان ناقص معهوده در بو حقه اولی و کلا
 و علوم معهوده و کلا و نقلی با اولان ناقص با اصل و حقه و حقه

و تعبیه

و تعبیه زیاده و نقصان قبول اید تکیم بعضی طر انقباج ناقص اولی و کلا
 عمری زیاده اولور و بعضی از بعضی صحت سیه و بعضی ناقص اولی
 و بر کوه برقیح کوه اولان نفس و کلا و تکیم بعضی کلا اصل اولی
 قیام اولور و فاما حد معیندن بر قیح زمان معانم زیاده ناقص اولی
 اید و لاجسه حقه کوه کله دخی لکن زرا ناقص اولی و کلا نام
 تکلیفی تجدید اید جو که اولیا آمدن مقدم قوت استقامت تبه
 با نقص اولان دخی و صفاتی می وجود بوله حد معینه بلوغه حاجت قائلان
 و بعضی اولور و بعضی دخی حاجت حقیقیه ایله بر عدت قالیور
 و بعضی دخی فم ند و ک بود که بود مقوله معانی لایق قبلین اولور
 کویا دیکان اولور که کجست مزاج اولدند مستقر اولور سه ناقصی
 ایام کتیم به مقسه اولور و طول عمر اولور و الا ناقصی اولور مع
 هلا نما نکل اصلی هر د که آن غیر متقسم در و نایم و سابع اولور
 و علوم که عارضه در اولان ناقص اولی و کلا و کلا و کلا و کلا
 اعتبار اولدند در تکیم اهله مواقت ناسد و هزار شرعی و کلا و کلا
 و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا
 کلاه و اولور لکن عمر تکلیفی وضع مشی و نکل و نکل و نکل و کلا
 ندید اولی و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا
 ناقص اولی و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا
 اولی و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا و کلا

اوز نه موقود و مرئی کرچه مر واحد در قاشا شوقا ظلیه
ذات و صفت و قول اوز نه مسیدیدجو که هر کس شاکه ضا بیخ
عالمه لاجور اشیا نه دخی با نیاطن واریسه دخی جائیه کتب
دخی و رود و لفظ کنی اوج سو فردن مکرور زیر اصلی اکون در
هرغ وصله اعتبار و نما یعنی اوج هر فانی فالور که فری نه نشه
مژدر و شوقیه طه افه سی بو فری نیندن یضرب اول فرین کنی
موجود و اجزایات اید و برینه بزاد دید که معانی الخیزد
و برینه هر من دید که خالق شرور و طه افه معتریه دخی بو
سوء اعتقاد ساری اولو بضای تقسیم اندیل و ضلای دخی مشرک
قدیلر و بلدی که شوق خلق اتراک شوق اشیا کنی که در زینتی
اشیا من عمل کاییدر بوجه اولی و ضلی خلق اید که کادر و لو
مقامه عقول ناسو کسوف بیه مضطر بدید بو و در که ظاهر
شیخ معمول بد اوله زیر اعداده خطا یوقدر و عقلی بدیب
اندر که کشف اولماز و هر کشفه دخی صحیح من زیر که کوی
خیالی رشو که کوزیدر سفیدر و شو که خیالیدر مضمود
زیر اوله برده دندر اگر کشف قافی اولور سه عیندن کلور
و عیندن در الدخی سنده قصور اولدی بی کسب دران در کنده
نقصان اولماز و ذکر اولان نفر اندن بیبه شها تمنه فانی
ولکن فی وقتناظم محتاجد و بلکه نظر بهم دخی کما تدره وقتینی

دخی

دخی زاندر و کما الصو بندان و قوری بوحیث زبان ترکی ایله
اولندی تاکه فرمه برصفا لاقرب اوله و عشوان بیخته براد اولاند
انان و انجا برده دخی مزیا و قو زاندر زانده واردر و لکن بوقدر
اوز نه قصور اولندی سسوال اولور سه که طویل عمله قصور
قتس اولور دجو ایدور که ابوالشاد من علی الخلم از نه هر علی نه
عشق هر دجان معرفه و معانی تجلیانده کمال و جویون بیک
و بومعانی کانی نه ناظم و ری تدبیر و بیکون طویل عملی در کما بیکیم
حدیثه کادر طویل ایطرا عمر و حصر حله بیصیر و نابالغ انتقال
ایدان نشانه لون کمال تمکیندن سانج و ناقص بدیلر و بویات کوره
طویل و قافه القاب دید که مابین استین و السبعین در که
بومنده متکرر اولیان صلا مودر کدر امه سالقه ایسه و یله کله
زیر انزلات بجه و تدبیری اولماه اللایحوت الی بیک سسه هر طویل تقدیر
اولندی اولون نزلاتنا اقتضا اذو کی کالاتا نسانیه بونه مهمونه
بجمع اولماه قوت سقدار لردن قلبیه الاحرار کینه لری کات اولیلر
خسکه که صلح قامت بینه کله بیکر که اسر لری و فیه و شیا انظر بو
زمانیدر بوسبب ان زمان اوله اجتهاد کتوبه حاصل اولان معانی
بودر و نظر قبیل ابله حصول کور و کین بوعصار و علم جویون قاتالما
بوقدر علم نافع ایسه اعماله و سلوک و عقولان بجه بد بوجه
زیر اوله تقدیر اولور و خلقان ضطر ایدن ماضی اولدی قوری و قوری

فاقدم جنداً **نقله** اكروريسه سنده ذره وكلاهما تترتا عارفاً
 هو ازارا ولفه خرسيداً بالهتات عارفاً • شويولسه
 ويرمز حلاوتها مع شرف هرتك • تمكند تطعا هم مشتبا بعد ان ذلت عارفاً
 ايكال يرد منه كمن كشف ابله وجهه جاندن طورومه • وراء
 برده دن زيرا كوزنر وحدتتا عارفاً • بوجام صرفه صفتايت
 نقلتني زم مجتده • وما عا جاندن بوردن كوزنر شرف عارفاً
 • كما الاسترهاك ورفي در سخي شيخ سخي دن • بورعا اهلنا الويه
 اتمه مشتبا عارفاً **وله رباعي** خالصون كجود عا المددات قلب
 زنا اولدى • مؤردن للمدى مرم دن بوجله دن اولدى • عزون
 دهر آرش في يرويه قائله تزوير • جهان ايرنه مند جدم صورتي زور
اوليه • **في تلح لا على ليله التفتا شيخ ذى نجمة خوطت قبول ما ووجدت**
لمجده باوان الصالحين اي ما ووجدته انت ووصلنا اليه ليل الوجوه
 الالهية الكانية بالجانانية لطيفية التفصيلية والروايات بالانصالحين
 شيوخي الذين شربنا لهم من اربايا تخفائق عظم حد وثقون ان ان
 ينهوا الى الامام القمي كبر الله وجهه وفيه تشبه لهذا القديس
 الحفاض والكل عبد الله للحمد لله على الذود فيه انارة ايضاً لانه
 التسلف بمنزلة الاباء الخلف ان المراء والاموة مرهبة الذرية التي لا
 مرتبة فوقها الامهية الالهية كما يترجم من قوله تعالى الحمد لله
 العالمين وقد كاتنا والواظفون لفظاً على التبعي لوليت

تخفي

ثم عن هذا الشرح وعد من الحاد لما فيه من الامام وجعل الحديث
 ابالسلسلة الظاهر وهو ابوالجسام و ابالسلسلة الباطن وهو ابوالروح
 ومنه قوله عليه الصلوة والسلام يا علي انا وانت ابوا هذه الامة وهم
 مند فان طرفة الزهراء رضى الله عنها من لامنها تانصا وان ابنا الصوتية
 كما لا يتكون لامنها التصورية كذالك ابنا العنوتية وهم الازالة
 بالنسبة الى الشيخ لا يتكون لامنها العنوتية وذلك بطريق الوجوب
 طرية لا تعدم ملتزم من دن التصور الاقوال اخر الزمان فلا يتفجع
 ما في كشم من فضل شارة تزلزل كما قال **تعالى** **واؤا جمة امها ثم** وفيه
 تلوح ايضا الى تمللا بد التوم من سلسلة العنوتية ايضا لما جرى
 اهل الله عليهم من المايمة والتلوك في كبريايمة اهلها فقد قطع
 روعده عن لا يراط بسلسله الارواح العلية وكان من على الارض لمن
 اهل السماء والراد بالصلوح صدر الاختلاف بين من الاحكام قولاً
 وفعاد في كل حال من الاحوال وفي كل حين من الاحيان وثا كان من
 كسبا لاختلافها اغتبط بجمع الاما ملانيا، او اوليا وتكونه مرتبة
 جامعة لجمع المراتب اليوسفا الصديق عليه السلام **والخريف**
بالصالحين اي لا نيا، الذين دونهم كمال الصالح وقالت في حق
 الخليل عليه السلام **وانه في الاحرف بين الصالحين** اي كما انه الصالحين
 فالذي ادرك كل كمال كين في الدنيا كين في الاخرة لان الاطراف القرب
 نتائج الاعمال والاحوال التي لا تحصل الا في الدنيا لانها مرتبة فاراد تصد

سبب اهل دل اولي كما مرار يتر
 جهاندن آدمه حاشن ينك آد نيز
 شرب وشوخي زوجه اده نيچين
 مرقاة مع شفي بوردن دن نيز

المرء في الاخرة الاما زرع في الدنيا فاعلم ذلك وافر قوين دار التكليف
 ودار الجزاء وانا جنة الاختصاص وجنة الميراث فمن ولد اخر وانا الكاف
 في جنة الاعمال اللهم جعلنا من اهل الصلاح وزوواي الفلاح في هذا
 اليوم وفي الصباح **عمل عند الصباح يوم الخميس الدعاء هو**
القلبي ما ينشأ اعلم الكمالات الصورية والعمومية حتى تهتم
 الشبه جمعا لا نوع الهدايا انظاهرة والباطنة كما قال تعالى **زيد في**
 العسورة وحسن عقوبت وحسن لفظ والمكاتباطنة كالذكاء
 والكماسة والتدبير في الامور ويخونها وفي الحديث ما عرفت له رولا
 الكان حسن لوجه من الاحتمال لقوم اما الاوقات لوجه لاهل الله
 القول وهو رجع الى الحقيقة ولذا يصح عليه بالبدن بعد ذلك
 وكان يتبع عليه الصلوة والسلام يلع في سجده نور الله في ايامه
 بانقل الصبح الا فتقويه وقال عبد الله ان سلام رضى في اول ماره
 هذا ليس وجهه كذا وفي قوله في الكمال اذا ذكر الله وانا اتفق
 فلما قدمنا الفان الذي كان صلى الله عليه وسلم عليه ويصحي بان يكون
 الوافد ليحتمل وجهه للاربع ان الاحتمال الصوري يعنى المقبول للملائكة
 على الحق كماله الاحتمال على السبق فيكون على الاحتمال الصوري في اليمين
 واما القاتلان فلا يرون لوزن التيق والتبليغ اذا الطبع السليمة تنتشر
 عن الاصوات الكريمة والاحسان الفليضة المنكرة الا ترى في قوله تعالى
اننا نكفر لا نعقوب كصوت الحجر وربما كان الصوت للحق سببا الا انما

كلما

كلكان الصوت سببا للكفر وفي الحديث زينوا القرآن بالصوت كما يوسون
 الحسنه فانها صوتها الا يكون ذنبه للقران الحسن وفيه اشاره الى ان الامة
 والحطباء والوزراء بنوعهم يجب ان يكونوا من اهل الامور الحسنة يتجنبون
 التماس في الجماعات واستماع القول ومن ثم يلجح الوسخة وجماعة من
 الامان لان ذلك سبب للرفقة واثارة الخيبة والارسال الذموم وكلما
 جمع العبد على مولاه فهو يباح ووسيلة الطوبى للمجرب وهو مطلوب
 وان كان ذلك الباطل على التناقض في التناقض ولا تنفع الاضابطه هي
 الكمال بل يزداد مع مطالعة الطبيعة للصوت الحسني **الحكماء** في قوله
 مبنو قوله في التفرقة مطالعة النقا والاحكام على التفرقة وهو هو وكلما
 يتولد من التباين مطالعة نورا فما الشئ قال عند انكشاف الغمش وكلما
 يتولد من التباين مطالعة نور صفاته تصدق فوجبة وضد كذا وكلما
 يتولد من التباين مطالعة نورها فترانس ولا تالان التباين لانه
 في حوضها الا تهطل في ولبا في حلاله حلالا لانه رحا في كذا حوزة
 في حوضها الا تهطل في ولبا في حلاله حلالا لانه رحا في كذا حوزة
 وانظرا في مطالعة مطالعة من المطايعات المذكورة فان كانت
 جنونا الى الهوى والشوق عند حتى لهوى في حماره الرزق يتجلى
 مطالعة من لا يفرق بين الحسنة والطيبة الرزق على الخيرة ان كنت تريد صلا
 البال وشاوصطها **نظم** فوهنا شدة سرور اسرار اولاد
 زنده ولىق استرسيانك انه كور برغفه وار **كاركر اولما نكاز كور**

حوادث برتس • اولیچ تکین بله علیک بنا سوسور • بون دورله
 پیاده برمد عاچامنه • اولیچنه نهادر دل دلده شقه سول •
 بلبان ایصلدا سندن تفرزاع اولان • هیچ کس ضد بیدی بیریله
 اولورور همجوز • دکه برنلقا بلقش اولان ای حق بولکون • هیچ
 دنیاده کد استوریا اولوروشاه وار • **ورد هده افسانه ترکیه**
 فاخترا ایلمی میبیه لجمه الثالث من غیر الله لخر لخر ارسنه اربع
 وثلاثین ومائة و الف ۱۱۹۶ هـ اب بشیر و نذیر بونیدر بونی
 رافع رابیه اسلام سید الانام صلی الله علیه وسلم کله بونوز و نذیر
 انک قیضت الی جلالی بونیده در زرا اسماء جالبه کله لطفه راجد بخت
 و قوت و وصلتا بایه نشیرود و اسماء جالبه کله فرج معتقد ناز
 و بعد و فراقه اندارد و بولور کیمسای نشا انا صاحب اندکون
 و عطر و تبلیغ صدقند و اولان کیمی ختی ابر ابد کله کا بئیر و کا
 انذار ایلمر کومنا طر فید • تر قیوبونور و سوره جالبه لطف و جلال
 بالهقه اولور و کورده بونور سه خادق فرمود بید کله جلال لطف
 و جلال بالقوه در بیچ الی انی خود و جلال انی خلیت و انعامی
 عمل واحد و به انتم یجمع اولان زبیر ایکی غلطی جمع لانه کلور
 بوند نند کله طبع شمس نه مار موجود و ظاهر و لیبی مار و دور سوز
 و با لکس بونی فریده ظاهر اولان لیل و ختی اولان زبیر بولور کوی
 فی الحقیقه زور و کوی خلیت اناسامیه اعتبار بایه مختلفه لخاص لیل غلام

تمت

شمسان غروب و طلوع صیام حاد شاد و بولور و صلی بولور و احدی کور و ورده
 ساعت اولیچ ایکی سما جالبه و جلالیه دخی ذات واحد و مستمای
 فرده راجددر بورا دند کله لطف و قوت بید ای بر دور بولور ایکی
 دست و بوزن کجبلن کورن یعنی بون اولدی بویک و صیغ الی نظر قوت
 اولغاه انکاه طبع زیاد و واقع اولور زبیر جلال جالبه ابد شلو
 معنا دان کله جالده رفیق و ادران کجکون شان بونوده کلور و اناک
 اعلی خلیع عظیم و زینه کلور و کورک فضا علیقا انقلد لانتقوا من حاله
 بولسان کا مابد ایکی صفت دخی کمالا و زنده در و کین ظهور بولور کله
 کوره در کجکون و صفا صحا به ده و دخی الله عم کله کور انشاء علی
 الکفار حجا ببنهم و قیامتده الله شالی اشقیایه برتر بچ غیب
 ایلمه کله اندن مقدم اولیله غیبی تمش اوله بوردند کله جلال
 غیبندن حدرا تاملور و مختلف ایکی بیریمن مبارک ایلمه وصف
 اولنق آفرند لطفی مندرج و انا غیب جنتا اولغده ناه و در قرینه
 کلور سنفرغ کرایه الشادان یعنی فر لاره فتح باب احسنه
 زبیر اولور و بوعنی بفسلر نه کوره تاشیر طریقیه اولغین بون
 استقبالا براد اولدی و وحقق فرغی و متظاهر ناس و نفع کونک
 اولنددر و الاحتمه شغل و فرغ اولان کچون و ادران اولمشد کله
 لاشغاه شان کجکون و بومش اولور نه کلور و الله سریع الی علی
 زبیر هر فرقه و قیت حق اولنق سخی حسا لفقنا ایدر تکتم بول

والمراد القلوب التي انظر الى وجهي النجاشيات والذاتية والاسامية
والفرق بين القلب وبين الذات ان القلب اول ما تقوى من القوى واما
عجز الذات فبما لو انما تكون من الاعضاء وكل منها باق لا يطرأ عليها
الفناء فان القلب صورة الروح وجميع كالاته فيه الروح ومعها البقاء
وعجز الذات بما مادة الجسد في النشأة الاخرة ولذا قال تعالى وهو هون
عليه وان كان لا ينصف بالسر والسر فانا وصفنا الله نفسه بالاقوال
والباطل ونحوه بكل الصورة والسعي اراد ان يعطي كل اسم في كل
موطن ولو في الجملة ولذا قال كل شيء هالك الا وجهي صورته
لام حيشة حقيقته ومادته واستغنى الانسان في ثباته من صورته
ايضا وهو عجز الذات الذي هو صورة النطفة والنشأة الاولى يعني
كما ان الله تعالى في النشأة الاولى على النطفة ومنها تكون الانسان كما قال
والله خالق كل راية من ماء اعوان من اياه هو ماء النطفة التي
اشهر اليه بالذاتية فكذا في النشأة الاخرة على عجز الذات الذي هو اول
ما تكون من النطفة وهو قد خرد له كما ان بذر النطفة كذلك في
النشأة الاخرة كما انها تكون من النطفة فان المتكون من النشأة الاولى
متكون من هذا النشأة فكان اولها واخوها متحققا متناسبا
على ذاته قد نبأ الله تعالى بطور يودع في اربعين سنة النشأة الاولى
مطرا يشرب في البيوت والظلمة فيوت في العاصم من ذلك ويكون
هبة للبيوت كبرية في الدنيا فانها مثلها في الدنيا

والنكاح

وان كان فوقه بينهما اطلاقا فبالتسوية الى التسوية وكذا في النسبة الى الاشياء
وانما احاد الروح الى البدن الثاني كغصبا لا يتصل في نفسه بعد اعراضه
لان الروح المدبر هو الروح الاول وكذا العاصم لانه ما انفك الا الصورة
والعواض وهذا بالنسبة الى كل من اهل التزكية فان احادها لا
تتخلل بالفاضل لسرور وصورته باق ان بالنسبة اليهم لا يتم اليها قلوبهم
الله باطلاقه فاقدم **نظم** وجود اوصاف في عشق اودنه باق
فما اندر فناء بولقي د لرسك • كيو ويخفقك لاسم حمله باق •
فقال ان ذق بولقي د لرسك • كجو بولقي بولقي صفتي • بولكورد
صكره وادنا في راق • بوجان وجسمه وروبا في حياقي • دوطالده
لغا بولقي د لرسك • مقدة عشقه كريان ولا كورد • سواد صفتي
عزيان ولا كورد • شهود ذاته حيلان ولا كورد • قودده دوا
بولقي د لرسك • ايد ناطق لاد عينه ترقى • كورد لورد لورد
حتى • بومكان ترهيس فم بله حتى • رداء كور بولقي د لرسك
• **قال الله سبحانه** واعلم ان الله يحول بين الروح وقلبه معام
اولا كما ان الله تعالى به مستجاب بوقد رزق ميتة في قوتها ناتي
انما يقدر واصله مستجاب مستجاب بوقد رزق ميتة في قوتها ناتي
سرتك ترى وقلبا ولا نرك صورتي وطعم وهو بكل بولكورد
وطيئدر ونخل كمنه ما نل اولد في كل طبع وهو بكل في قلبه وروح
وسر ما تلد • بوجهدن ديشلور د كرجا بولجهدن بوي صا د كرجا

خاچند ندر و اول بر معنای که در معانی است و اما او در ایدر برین
 مژغند خاچا شلر و بری دخی طبع و بری دخی نفسند که و یکدی
 داندند و لکن طبعانانی است و نفسانه متفقا هیچ هوی بله کند
 و بواج نشسته جان غایت و کثیف و ظلماتی در خستی عادت در یکدی برین
 وارشدند که خلقا کافر افق و سستند زیاد و اگر و در
 خطی که عادت برای امور صاحبه دن دکا در بلکه کثیفی بعضی است
 مقولند نذر انجیرین بوعصا در دعوتها اجابت است کثیف و
 زین استراتن خلق خالی دکا در دعوتها اجابت است کثیف و اولی
 و عادت مذکور به با سده و کلوشربیه و بنا و انان خانه دره و جسد
 و در وقت ندره و بعضی نام و لیلی ده و سو قد و در و غار دره و با زلی
 و احواله جاریدر که تعداد دن خاچند بین مستغ و سق و لا کسه
 منکرات و بدیع اربا یا بله لاطا نمر و الا انک اشکل ندر ندر
 لا زک و در و عاقل و در که مرزاید دن حد زاید یعنی جو و نوایه
 داتر او لیان قول و افها لک برهیز زاید تا که واقی بود که زاید
 زبعا عادت و زبسته مستر اولی به طبیعت تا نیده خاچا در اولی و طبیعت
 اولی اصراع تمام تا کسج طوط بود ندر که و بعضا دره کفیات
 اکل ایدر دن ایدر سول کسج نوچه سله کسج کسج طبیعت اربا
 تا نیده بله قوت بولشدر پس فی اللیل بولشدر بکری و لک کسج کسج
 کسج اولی و ضال الی بعد حصول کسج و کسج در سال جزیره و قسج کسج

نیم

نیکم زفا نمرده عواقل و مبدعه که تصوق تیغ و مطا اعه
 ایدر لر مع هذا ریاضت و چاهده شویله طور سون عمل شمع ظاهره
 بوقدر بیو یا اساس نام طومند و سخن بولور و عاقل ایلور و اولی و
 میسر اولی و سخن تا امل فلور حتی اربا سلوک و عشره در که اسر که
 بیکان درین کلید را قیون دن بتور در و اقیون دخی خورن اندر
 یعنی ایدر خورن قویان سه بله قویان سه و لک انک سلوک کلور زب
 ممد و حکم و بورد کده بولاشقی و ارد و او را لایش قویان سه
 انجی با اولی و نیکم بولیش دم علم السلام دانه خطه تا اکل
 ایدر و وجه لرضه هبه طده قی ایدر چا ندر دن زهر او بجه بله
 هفتوز بولاشقی با قی کن حوایه قویان سه که تا ندر قایان سه
 ایدر و لخر برادر عاقلی قی نیکم بولاشقی قایان سه تا ندر
 عمر صید نمره زفصه بیدر که انک بدر عبد النور بکجه بعض
 صلحا ندر قطور دن طلبا بدویا انک افطار انک که و لکجه اوانه
 مفاربد اندی و او اطعام حلال طلبا ندر ندر عمر و کور عاقل
 اولی و اولی بکسج ساری و لولوب اخر عمل اندی درجه طلبا اولی
 و بوندن شرح صدک سوری دخی ظهوره کایان سه سینه اسر لرضه
 اولان قلب نوی بدیج بر ابله روح و فمه مشروح و مقسول اولی
 تا که لانی طبیعت و سخن شیطان اولان علقه دن اقل لانی بکجه
 نلیان تا نیده بجه دن خلق اولی و اقیون دن توبه کار اولان

مطلب

التی به دلک ساولی کن زیر تغییر طبیعه تا اثری خرمی زیاده در
و انداختن استاین تدلیجیه کسولوبیا ذی نظر عودا ندکه هر مساق
بک کرکد و واسر تنا و لا بدین کسدان ابدی باولای کن زیر تبدیل
طبیعه زیاده هور در وطبع که مطبیه سلوک دالد و لطیف و سلی
منزاجا صل اولان زیر ظاهره ایا قی اذی اظنه واسطه
و اندر انجیون ضعی استقامت و سلی رسالمر و غیره استقامت اظنه
ایضا را شده بوردان اعضا و جوارح و لا ناک فصل و شرفی ما قی اذی
حتی بعضی حوی ظاهره و قوی باطنه و زنده ترنج انما در نیک قول
مشهوره کلور من فقد استقامت علیا یعنی بر حق و در ظاهره سوله
بوقیه شاهد و مجاورتم حالنده بر در زنده راست کام که بعضی تر به
کشتی را در و لکن هر چند غیر بعضی قویح هائیا بله فی سالی
بالایع و سلی اولان انظا که ده قور و عدم حرکت خرمی نوزدم
اولی قوی ابد و یسند دل اذی زیر و جمل علاج پذیره کارای
و طبیعت و خلقت بر معنا یدر در که بر سنده ناک حقیقی نیکد
مخاوقا نه خلق اید با بوران در نوعی صورت الهی و از زنده طبع
و مخاوقا و لغاه خالق اذی و اول صورت عالم و ادخال حقیقی در
هیکایان اصی طبیعت و طبیعت حقیقی یعنی صورت اصدی طبع و جمیع
اجزا و وجوده سار بید که وجود قوی اذی کلاه در جمیع اشیا
طبیعتا و زنده میندر انجیون اندر در خور و حوالی الخافه اظور

ایدر

ایدر زیر اجساد یا بسده نما اولان جهان نیک نظر ابله معلوم که
خطای بلغی منصرفا و لوی و سالک ر و حی سدا اندکه بعضی اعضا میت
یک اوی و حی و حرکتان قانور زیر مبدلین و حرکت روح حیوانی
در یکایم در جمیع اعضا و اجزا به سریان اشدرا که به روح مایه
بوسریان و وفود زیر عالم امر و نند که مختار و حوالی کار بلکه بدیه
فالی مختص زید و یونند که عقل اولان بدین است عقیده سید و نفس
مصطلح علیا یعنی نفس بوانیه در که مطبیه اولان و فی جهت ساق
و شقا و دین و اولان بدیه مطبیه و مرقب علیه قبول اند و کبکی و طبیعت ازانیه
بله نتیجه منصرفا و لوی و سره زیر حیوان اولان فی جهت ساق
و یا سالک خالی کار در نفس بوانیه یعنی ریاضت و مجاهده ابله تا کتب
اولانور زیر بعضی اوقات غلبه دم و ناک حوالی الخافه اظور ایدر
بوندان که فصد و جهات مشروعتلا یعنی اعدای طبیعت و سید در
بیس و نند نام اولانور که قی اذی اذی اذی طبیعت و قید طبیعت و عت
سیره سید کرد سید و سوری و کرد سید و سوری نظر اذی که قی اذی
اولان کسه حرکتان قانور انجیون و اشار در که معدله ناک نفس
انجیون ابله یعنی بر معدله اوله که نفس اذی ناک اولانور نفس
بقا در زیر نفس اذی ناک صورتی که نفس اذی اذی قوی اذی اذی
جسمانی بقا ظاهر منوطدر انجیون نفس بوانیه یعنی نفس اذی
زیر نفس و وحدان وجودی و اولانور نفس اذی اذی اذی اذی

وجود بود یعنی کسی زیرا اطوار وجود نزد ذات و استراحت افتاد و هر
 محتاجی اولان نسبت به فوقانی نماند که میسر شود معانی که فوقانی
 کبیرد و محتاجی آن بی نتیجه و نیز میسر شد و در هر کجی و روح مدینه نفس
 انسانیه در هر که مثل از الی الابد سعیده در او و اوصاف مختلفه بیه
 موصوفه اولان نفس مطهره در زیر بر نفس عیسای اطوار استراحت
 و اوصاف و فایده ایله مستی و موصوفه و نور نیکم زید و اوصاف
 و نای و جیهرم بنور عالم اول عالم و حاجی اول سطحی بود و نور
 و علی هذا و نفس انسانیه نماند عالم نماند نماند کجی در هر
 فتنه تا قادر بجمله سما خونی کسید و تجسس کالی بچونند
 زیرا کالی انسان جمعند در بوی حسه ساخت اول فقه و کلدر بو
 معنا دانسانا قدر غیر زبان کالی معتبر بود یعنی زیر اسیر بودی ناقص
 و نشانه لرغی و تار در که مبتدا در منتهایه و کسیر متمثل
 و خیر مایه لرند جمعیت سما بود و بیتی کالی باطل و مستور
 بوندر کالی با الفعل نظر اول در که اسم اعظم بوزندن فذل کالی اول
 اندر انما حقیقی نمند در و آنکه کالی بالقوه در انسان جیوندر که
 او مقوله نماند صورت لیمه یعنی مبتدا صورت انسانیه به نسبتی
 کبیرد که نصف او زنده در مغایع و نفس کجی فاعل و فاعل
 کلیات سما القیه فی حصار اندک سیر و عالم و حقا فی بچونند
 و کاه و نور کالی سما الایسر حاجت قالی بوجه بدین نظر نماند سما

و هو لا

وصوله استمانه سیر بیدر که بوضعی او کیدن قوی در که حادث
 و جیله شاهده اتمان کرد کسکه کل زیر احاد فچید در
 و جیله مقید در کایدر بلکه مطلقا مثلا زید کالی استراحت
 اوصاف در بوضعی مخصوصه مرفقدن زید کالی بوضعی مرفقدن
 فاما اولان بید معلوم اولسه اوصاف بطریق اولی معلوم اولور
 و اکثر اولان کردن مؤن و اسمدن سما عیاج اولغاه من
 عرف نفسه فقدر عرف ربه دلدای و الاصل اقوی اولان کسکه در که
 معرف ربه و نفسه در بوی موقامند در که حضرت مصداق
 یعنی الله عنده ما نور در که در میسر مارایت شینا الا و رایت الله قوله
 یعنی شاهده حق شاهده انشاید مقدم کرد در شون معنادن که
 انشاید ظاهر اسرار و مستحق حاضر و معبود و بیتی سما ذخی علی التخیل
 سالان در که منتظر اولور فاما اسلمنا اعطاک برین ضلالا مرات
 بر بوی بل کدن ساز امر و نفس سلطان زخوش در انک اولان ان کجی
 بونده یعنی تربت وار در زیکیم کلور مارایت شینا الا و رایت الله معه
 زیر جمع انشاید حقا معنی و در که کجی اول جمله حقا کالی
 وینه کلور مارایت شینا الا و رایت الله بعده زیرا بایات قاف
 و شواهد انفسه نظایله مامور اولی حقا استقامت بچونند پس قیوم اول
 نفس فرزند اصل اولان حقه استقامت اولدی بچوندی اولان انشاید
 ذخی انفسه روح واقع اولور و کالی قاف اسم مقصود نظر اولغاه

نقصها من تجيئة فقال ونفق أساندا لنفس اسمه مظهر اسمها معدنك
 مجال ومهم من كيد الكون وورثك بقاها به نده دورتها نخبه نهب
 وضع وانشد رنقا فاق ونفق النفس ونفق قران ونفقته حقائق
 رحاندر وانفق فاقا فاندك وانفق اوله دنك سبور لوب
 اورده سبور مكن تام ولور بعده سبور وجبه ترقا ولور وكيد
 دخي نندون وور زنجي قدر اكثر سلا سبور كنده قاشند
 خصلا موليد مريد لند سا قلدره نهارتو قدراشته مرشدا كماله
 سرفرو نيلو حالتي بودر مكره توفيق خاتمه ظهر لوبلا اوله
 اخذ نفض لحي ايلد بوروش وولوي ولبغ نربرا لكة زياد نادد وقع
 اولور واوم قوله له نيم وغربا خلا قاشور الهم اناسنك
الفيض من كل الوجوه اسم الذي ذكره بالاعظم وسماه نظم
 قائم بصورنا بحرنا معنا دور • كج بوان نادون بلديت حقي
 اعلاي كور • نايكي نايجه عكسها هدا برس نظر • قوشاي جويج
 ليجده دورا دنك شوراي كور • جوهه منقصو لوبون كان بله برش
 بولكون • قطره ده در نيم اولان بوزي درياي كور • كچه هر نزه
 نود هر نفس ننگه در • كورن تا نازي سخي بدد عايل كور •
 آدم كمالا سيلك عالمه كرا عويوقو • عبد محض اوليكه كرميك
 خدمت مولاي كور • حكمت و فقيه هر بزه و نوانا زان سن • قد
 اين شيخ حقي و جلالا ياي كور • **رأيت حضرت الشيخ الأكبر**

قدومه

قدس سره الاطهر ليله الجنة وهو يتحسن فرج من فرج نقاشات ان المرشد
 هو العلم والتعلم انما هو بقدر العلم والعمل انما به وكل واحد
 من العارفين بشريه مخصوص لا يتعداه كما قال تعالى قد علم كل ناس
 مشرعه وقال ولا يحيطون بشي من علمه الا بما شاء ذال تقدير
 العزيز العليم فمنها واجه حضرت الشيخ من هذا الكلام واستبشر وفيه
 اشاره الى ان المؤمن للملكه مشكل لا ينسلك الا لواحد وهو احد انيس
 بالعلم والتكسب بالتحقق فضلا الله والحامه والقائه كما قال تعالى
 بلقي الرقيع من علم على من يامع ياده وقال لا يتحقق حرمه من يشاء
 فمن ذلك هذا المعنى علم ان كل ما يقوم عين الله الفيض على العيون
 الثابتة بالفيض الا قدس من على العيون الموجوده بالفيض المقلد
 وان كانت الاستعدادات والقابليات غير مجموعة فانها وقعت على هذا
 فاسكت وانكر الله على ما اولاد معين المنة المذكورة نظم
 فيض خنجوي وكوكب برزابد • دلقيح معون نربرا ببد •
 بسنه زنگ كدر در كركزي • صافي دل ولفي قفي كسيما ببد •
 حقدان او زك قبله بوقديه اشفه • منه وجهلته كما بحر ببد •
 سر حقلك زاهد صورده خبير • فرم برك اني اولو الا بيا ببد •
 معوقده داخل صدرا ولشه • مرشدا كمال حقيقتا ببد •
 ببرد كده اولد حقي نوجوان • قوت ناسيه بيه شابد •
وقتا فان الخطبة في جامع مهرماه في الاسكندرا ظهر سر قوله

قدومه

صلى الله عليه وسلم وجعلت قرعة عترة في الصداقة وهو لهم في شهادة
الاذان قرعة عترة عترة بك يا رسول الله حيث حصر كل واحد من الصداقة
ورسول الله قرعة العترة اما الاقلام والاصداق معراج المؤمنين
وسبيل الهدى الالهية في مرتبة الرؤية بالصدوق وهي رغبة في
قارب حسين وادنى ولا يحصل الجمع بين النجاة والشهادة الا هذه
البرخية ولكون الصداقة صالة الشاهدة كان عليه الصداقة السلم
يرعى في تلك الحالة جميع نداءات الحق وان كان في قرابة العهد لكنه
لا يقبل التقدير بشي من الحدود في الحقيقة ومعلوم ان الشاهدة سلم
الشاهدة في جميع اجزاء الطبيعة الانسانية فيكون كل جزء منها يصل
وتلك الحالة تسمى بالحياة الالهية اي جميع الجهات والاشياء
الطوية وان الطائفة لا تتقيد بجهة من جهات الكعبة بل يدور في
الخرامات فظن هذا التقدير ان الصداقة مجبوبة مطلوبة كأورد
ايضا بلا فائتها وسبلة الى وصلته للجور ومشاهدته لانها
انما لا شئ الذي هو لذة الرؤية اذ سماه الخطاب دونها وانما شئ
موسى على السلم الى النقا والرؤية بعد ان حصله في عالم السماء وفيها
يرجع الصبح على السبع ومنهم من يرجع المعرفة الالهية لانها في القصور
منها في قوتها يتفاضل مقامات الرؤية في شدة ولم يعرفه كمن لم يزل
الرؤية وانما الرؤية القوية هي المشاركة للمعرفة الاتزان من ربح
السلام وهو مستقر ههنا بركة الانوار في جميع المواطن فامر في حكا

والتا انما

والتا انما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم هو مظهر الحقيقة الالهية
فمن ههنا رأى الحق فكما يكون مشاهدة الحق في قلوب العيون فكذا برؤية
رسول الله خلا ان الفرق بينهما هو ان مشاهدة الحق في الصداقة ويحسها
انما هي نظرية تصفة العبد رداء الكبرياء وهو رداءه في هذا الراء
جمالا كما ان ايضاً ان الحرق لهذا الجمال يبدأ والاحتراق اثره
ويبقى المولى فقط فانما لا رؤية اصلا ولا مشاهدة في مرتبة الرؤية وهو
العبد واما مشاهدة الحق في خارج نحو الصداقة فانما هي مظهرية غير
وهو رسول الله صلى الله عليه وسلم وكل ورثته فان رؤيته بغير رؤية
رسول الله كما قال طوبى لمن رأى من رأى من ربي فان هذه الرؤية
هي الرؤية بالبصيرة لا بالبصر الاتزان باجمال رسول الله كما
نما لم يتفق برؤية كان كالحق ونذا قال تعالى وترجم ينظرون
اليك وهم لا يسمعون وقد على اتحاد الرؤية لهم قالوا في حق
الاولياء ان اراهم حدد ذكر الله فان الله يدل على الظاهر
والناظر الالهية في ذم واحد من الاما لم ولم تقبل الله فهو
لم ينظر اليه بنظر الحق بل ينظر الغير فهو اما منكر او مجرب وسحاب
الانكار ان شدة من طاق الحجاب كفاية وغلقته ثم المولى الرؤية انما
هو لنا بجهة وهي لا تحصل الا بالباينة فحيثما بجهة الاولياء
قطعا لانها وسبلة اختراق الحجاب وهي ههنا رياء بالباب
ولم ينظر احدنا ههنا رياء لنا معا الا بذاتنا انما اتساوتنا بفضائ

اعلاه ولا يضر نانا القالات الخرفة لاهل الاكل ولا فكا فاقم زمانه
 الاوليا ، ووجه جاره عباد الله انصالحين رذلكم كدم فخورم وحفظ
 المؤمنين من شرورهم **نظم** هر تحريريان بلو شوق ديدار كيني . كوكبه
 حاضر نمود . يورده . جام . سفي . كورسم اينده زله جهالك زور
 . آتش غم عاقف سوزان بيد جان مني . قوبع اشق خست غم زور
 اولور ديدار له . اهل زهدك خست ناز اولور آفر سستی . سالده
 خد بلسم نيه مغرور اولور . مرشدكامل بزیدد بركورن خسته آنی
 . كوی مقصود انور جوكان جمله ولی . خستارحی زاری میدان
 عشق بجزه قنی . **نیده الاحمد بعد التجمل** لباه منكره ده بهد
 التمجیل طبع ایدم والی انصبا ذكر قبلی ایددم بوخدا تجبی واروایه
كروبیون سندنند . كروبیون تخفیفه . ونشد بیدیا . مشتاتله
 سادات ملكه دركه ملايكه مهبجه دن غیر پور . زور لایك بیه
 ارواح عالیه وعقل بجزه . نخی زور قریب وبعده مقصد كلور
 بلکه مشاهد . مجال خند . مختیزر . ومطالعه جاردل خست زده ستوقلا
 والثره . نایون دیرلر زیر احقه آسا بلو طاسم نایون نند زور
 صفاتیه واعمالیه دن . كل انما علی هذا بوند نسبت باضا فاقد زور
 ولباس وچو كینی دن مغرور وچسم وچسمانی اولقاندن بولور انگیك
 بوندن ارواح اطراف اولور وسارلره . ملايكه دینا نور زیر جسم
 لطیفه كوشلر وحق زور . برده جسمدن كوشلر و بولور لطیفه

عبار

علیاده اولدی حمله عشق وساقون وملايكه كرسی دلكه تدبیراته
 فقیدلر دور بوجهتدن بولور . مشا نیون نفوس سماویه وانشراقون
 انوار مرتبه دیدار اهل آسپیه عقول وانوار عالیه دیدار كینی
 دیومقامده . كی اوصیه وارور وجه اولمش اضطرار دعوی حال
 اضطرارده . ذكر انك باعش بود كه هر كسان راحت بدنی درلو
 سببه منوطدر . تكیم امام محمد حلاله آیات واحادیث استنباط
 مراد انك كینی وقت استنطاق ایدلروری زیر اختاری نه . آیتوبلا
 رده توفیقها المصافی ناقصد انكیون طو نشابن اولان صوفیه به
 وقت اشتغاله . ترغ و تخیر اولندی . ورسول الله صلی الله علیه وسلم
 حال صحیه . استغفار ایدلروری زیر وارور انك كاد كده روح
 انسانی تدبیر بدندان قالور و غیر بجزه كه شعولا ولور . پس قیام
 وقعوده حافظدن اولدی بصدك بلك نخی اصلنه رجوع ایدك
 لصوق بالارض در . وذكوبی كرساق دله هوندن زیر حرکت بند
 مستغنی وخصولكه لایله . سکونان نقد فاده . علی اولیغی ماولد
 ولایتما بدندان حواله ارضدن بیا با اولدی وقت هر كینه
 كلكن آسپه متاد شی اولور وگا اولور كه جسم اللغام ذكر قبلی لازمه
 كلور . تكیم ربا بیه معلوم اولد **قطعه** . بوسلجی درجهان بجزه
 شرف بخش پور . ذكر قبلی درغا ویرن قوه اهل بله . هیچ
 سویمونینار نام جمیع باطنی . كیلكه باقه بدل واجاض انش

نوحیدله • ووجه تالیف صورت کلام بعد از بعضی کلمات و بیرون نماند
 و کلامی تکلیفی و توبیخ کن و بیرون دانستن تلمیحی برایش که عباد
 ملائکه دان اولیوی نوز نیت ایه در تکبیر حمد شده کاور و اجمالی
 نوز یعنی نوز اولفنده یعنی ملائکه الحاقا فایده تا که طبع شمع علی ملک
 مبتلا اوله و ملائکه کوریه ناک بشر و اولیوی نوز قلبی ایه در
 یونان تفصیلی بود که عالم تیسیم که عالم اول و محدود در کجوری یعنی
 ولسانی و قلبی که مستغنی در زیر کواکب اطرافتند مشاهده استغنی از
 در و شهر و نام اهدانده ذکر اولی از شول بهر ملائکه ذکر نسیان
 مخالفه شده در تکبیر خوانده کاور و آنکو زبانان از نسبت بوی و غسل
 اربا بمانا نویی جویع نام معنا سنه ماغز اولیوی کجی ذکر کجی حضور
 نامعجل اولور فاما تریه نفوس کجی تریه ماد که در کجی و کجی
 زغای تریه ملائکه کوریه در که بود زغای کجی کجی و کجی و کجی
 ناشی کوری و صوابند را کمال پیش کوری فایده و کجی زبرا
 ملائکه کالی روضه و پیش قلبه در شول بهر ملائکه کجی تریه
 روضه تریه قلبه نوز اولی آمد را کجی حافضه عالم اولی و کجی
 یعنی قلبی برور عالم اسکوت و برور کجی عالم اسکوت ناظر در زبرا
 بوی عالم ایام ندر و زغای اولی بوسیله قلبی تریه کجی کجی
 قلبی اولی و کجی قلبی تریه اولی تریه انسان کمالی فایده اولی
 نقل حفظ و حواس عالم ایچوند انسان ناقص بود به یوله کلام

بکه

بلکه آنکه قلبی چا الله جل و اله و بالعکس در تکبیر حمد شده کاور قلب
 التوبین باین صعبین من صابع التوبین طبعه کفایه و اولاده ذکر اولی
 اینچه اولی و کاور اولی در زیر کجی اولی تریه و تریه کجی
 تریه کجی اولی کجی کجی تریه خلافت تریه اولی بود مقام ملائکه
 خوانده کاور و بنا لا ترغ قلبه ان هدینا یعنی اولی تریه
 کجی که در که نام ترغ قلبه حد زدن اولی و تکبیر و تثبیت
 خصوصه حقه دعا ایه و بری تریه ملائکه کوریه کجی
 غیر بد رسا و طبقات سموات کجی تریه استفاده اولی و انان تریه
 کجی و یونان کجی روضای کجی تریه شامار زبرا اولی
 اولی کجی تریه کجی روضای کجی تریه اولی کجی معانی
 کجی کجی تریه کجی تریه و بعدله تریه اولی کجی تریه
 مکانی اولی کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه
 اعلام عالم اولی کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه
 کجی کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه
 اندکی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه
 حضور کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه
 روضای کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه
 معانی کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه کجی تریه
 خصلت که اولی تریه رسول الله صلی الله علیه و سلم و با کمال

انقاد برکسه اوله که بونه نظر نام خدا اوله حضور زنده مهر نماند
حضور حقه چه کسبید ز تکیم کلور و لایحه و اله بالقول و در کربانه
مجلسنامه دخی صیاح و لسانی ترکان دین مدد و ناندن از اولفاند
زیر حضور با ایشا حضور نبوی کند و حضور نبوی ختی حضور ختی
معنا سنده در و صوفیه نیک که چه بزی مبتدیه بله جانانه
راجملا زیر که ختی صم و غایب نکند و لکن نفس خود هم
و غیبی و فلا در پس که ختی نفسه اسام و تنبیه و لقا اقا ظاهر
و احضار بچو نند تکیم قرانده یا توها اتاس یا زها الذین اسوا
نداد کای ختی بعباید بچون وضع اولشان حرقه نداد اول نظر
کند بله بندان حقدان بعد نندند در بوضه حقدان تاری عقیق و لوی ختی
و اردور و بعد که معنی بود که معنی و صحت و نسلد معنی کز
و بوضه کاشلور در که مرهبه انسان حرکت زو لیه نایفای ختی و بوی
اعتبار لولتان مسافران بعد بدد پس شوق سالک سلوک که بو
مسافران بو بو معانی قطع ایوب و بوی عقل اوله داخل مقام
غیبی بی و اصل اوله تره نند و وطنه ایوش و لسان او ز کوش
بچی اولور بو صورتد چه ضرورتی قائلان کز عظیم بچو بدد
یعنی الله تعالی مقام ارواحه سرفراخا و مرهبه خا قاریان اولور
اندی و بو ظهور مرهبه انسانه کلینه منزله و بوی اولورده کمال بوی
و صورتی کاتبه و نند ختی اصل اولدی پس بوند ضم

اولدی که

اولدی که بوعالم ختی غلام اطلسدن خایته و ز عالم جسد و ظهور در
دو عالم جسد مثل اولدی و ختی خالی حلقه ایچام هر و لختا اولدی
اولدی تکیم کلور ختی صورت و معنی ختی ناک ز سهیله نما اولدی
زیر اوله ختی کون و ناله هر نندن کلور بو قود و سرتی ختی
دور ناکه خالی اطلس ز تبه نده دخی و اولدی جسد اولدی کچی زیا خالی
اطلس دور و هر لری اکیستی ختی جا ویدد کوش طوت که در اولدی و بیکه
ناله دده دخی خالی دکاد و بود و کچی الی الی نایب اولدی کدر
زیر بوی و نصیحتی اولدی و لختی بدد و هر نزه ناک مبتدای ختی نمانده
مانتی در تکیم کلور و الیه بر سج الامر کلور در در جرد زبانه قیامت
ایله نایب سیده اولور شوقد و اردور که بوی اتم که ختی اولان
بطوند ظهوره حکما صلح بطون اولش اولدی بوی سیدن کل الی
ظاهر بان با نده عدول و بوی کندی بون ستر استدر و صحت و صلی کتیک
بومعنا در انسی کمان و ساکت اولور و دور و هر لختا ختی ظاهر
بولشور در استنه طر بوی بوی ختی بوی ختی بوی ختی بوی ختی بوی ختی
طر بوی سلم و خطور نمانده ختی ختی ختی ختی ختی ختی ختی ختی
صورتی صورت حقیقت اولدی فی اصل اولور صورتی ختی ختی
اولدی لری کلر ماد کده ختی ختی ختی ختی ختی ختی ختی ختی
اولان الله کشفه اولان بوی ختی بوی ختی ختی ختی ختی ختی
صاحبیه کوره بنده خالی در لور تکیم در لری رسته ختی ختی ختی

و اتفاقاً تشبیه اعتبار بود قدرت و بوقیرون فرم اولیاد که انسان کامل
ملا که که گویند به تشبیه در که نه به معنی نه در چون معنی اولیاد
صلی الله علیه و سلم دعوتی تبه روضه واقع اولیاد که مستقیماً
جامع و صورت و معانی حاملان و ملا که که گویند که چه جاهل اینچنین
ارواح محضه و کاد و لکن الله انصالی استندت روح حکمت در
وجه اتصال بود که عالم شرفی عند اهل الحقا روح عالم اولیاد
یوشه عالم اشهاد و ملا و کاد و حکم حکم ایدرلر بهین تبه تشبیه
عالم شد ند که ما و اولیاد و اولیاد غیر تبه تبه در و بسببند بود که
ارواح غیر تبه در در عالم انوار دند و نوزده غیره و نور اولیاد
مکر که مطرح اعتبار اولیاد اما صانع شرفی محیط اولیاد بی اجسام جانی
مختیره در کرب اجسام لطیفه و لسون اجسام ملا که که گویند که اجسام
اولسون بشر و انشا الله اجسامی کجی و جی طاقه جی اجسام لطیفه ده
داخل در کجیون سطحی کجی او در هتکال مختلفه در شکل ایدرلر
ملا که که کجی و کجی بشری بود در یک جسم غیر خفص علی دستادم
متر و خلد در در و هتقی و کربه واقع اولیاد کسبیه صفت بالایی
او در نه کور نور و هتقی صفت شایخ انی صفت غالبه می نورید
یوشه صورت و خفص تبه و کاد و کربه کرب خفص جاند و لسون یکیم
قول چهار در و کرب اولسون یکیم بعضی عالم اهدا و شرفی کجیون
بعضی شایخند صا در اولیاد که لوکان بی الخفص تبه الزانی بی

بوکلاوی

بوکلاوی حیات خفصی انکار ایدان و بشد و یوشه حادش و کاد
مع هذا عدم زایدت عدم حیات لا زو کرب زین شرفی هر و لیه
الماد و مقتضیاتاً مقامند و کاد و وجا تبه که بوکلا و کاد و کاد
صکره ملاقات واقع اولیاد و بوقیرون صحیح اولیاد و طرفینا ماده
بر قاضی کرب ملاقات حاصل اولیاد و کرب کرب ده دعا انش و کرب
علا و ده مکر که عربان واقع اولیاد و معا و تبه و بوشند و الله
الحاد علی ذلک ایسا انکاشته بوقیرون سفلیان علا و ده و یوشه
را تبه خلاقی معلوم اولیاد و هتقی کرب بوکلا و کرب و کرب و کرب
مستندت تبه اولیاد و یوشه کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
و مواید دن خلاص اولیاد و طبیعت کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
و هر نه مقوله نسبت که وار و کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
قور کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
مستندت و کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
نخ کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
کورد کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
مختصی و کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب کرب
ایله که انسان کامل اعمال شریفه ده سا کربه غالبه در مع هذا اعمال
شرفیه نالغیاتی در حیات خفصی انسان کامل کرب کرب کرب کرب کرب
یعنی تر و کرب اولیاد و کرب کرب و معرفت و کرب کرب کرب کرب کرب

مطلوبه اولسه دخی مژانقه کوره مولد زینا حق کیدر و موصافه
صنع بدیعی اولان انسان دخی حکم در پین جمیعت انسانی کوره هر
حقیقتا نظم روزنده اینده در وکن بو معنی قصه جو مویست اولغاه
خلاق فوق مختلفه اولو یلغاده دوشد بیلر و کیدیلر یق حقیقتا نظم
بو جهندن بو معنوله تصنیف کله بلصالح عقا اولو احوال اولان
قبول ایدلر سعاده اولد ایدلر شقاوت نوز بر نوز روزین اولر
اولان تبلیغدر وهادیت حقه مقصودن فانله لها وظایف الخاق
نظم مدبر کیدر انبوسجمه دیوسانک شرح اعظمدر **کوک جبر ایلا کیدر**
کوک عینی کن مریددر **کلاهی یوجر انک عالم تهیجه بر کورسک**
مقامک بنده عقل اوله نسبت بلکدر **شوکیم ایجان مؤثران**
ایجدی جریعه **دکادر فی الحقیقه زنده بلکه بر هادردن** **وجور**
مکه واندده **دلکدر کهمیه علیا** **درونکده اولان فنون ایغریغ مزید**
ایرشن سارک کوروسیا هیه نوز ایبرجه **دالک ظلمنده ویا ناک**
دهان نقشه وغمدر **سوزکده چاشنی ذوق و صلاست دردی**
حقی **الکده خامه کویا نینکدر کن دوزنده بر فهدر** **قبلی**
وقف **ایغری علی** **قابول ایلا بر ما ماله لاسرار انشایین**
بورده ایرادون مراد جمیع النوع بری صورت و مویغ جمعی بلکدر
زیر عرفده بر اولر اظنه مفر بینک نمکند در دخی مژانیه ایکی
نشانه لیه احرزا تاملر دکره قافوسین اولدی در ازار لیه

بالکون

بالکون قافوسین اهلبدر و یلغون نشانه اولی نشانه نوز نشانه
ثانیه نفا صفاتدر یونکی معنی لیه حال متزین در کله طویر نشانه
ده کمال اولو وطور الیوه کمال انسانی اولشدر در وسما نوز که
نشانه اولی نشانه دنیا و نشانه ثانیه نشانه آخری اوله یعنی اظنه
ایرک قلبی غایبها و باطن ان سر در حی و حیوانا و آخرت صفات
مخفی در زیر آخرت ظایفه در که نشانه آخره قالی صورتی غایب
انسه ککره یعنی طلب انسان دنیا ده کی اولان صورتی قالیینه
کرونی قلب نابدید و قالیظا هر اولسه ککره تکیم دنیا ده قلب
خفی و قالیظا هر در و بو معنادند که رسول الله صلی الله علیه و سلم
الله قالی چشم سرایله کوری لیه مرجه جسته ستوی
عرشده نزل ایدوب روحا بنی ایله سیر بسط و بسطی ایلر سر
صورت جسمه کرو بو صورتله مشاهدات واقع اولدی یونیندک
دیور جسمه ان فو قده روح و روحان فو قده عین و عینک فو قده
ستوی در و بو ستور که خفی مشاهد ایلر زین عالم وجود بندر
روح قوی عالم انکالندد و عین نسبت علییه در بسطه نظر ایلر
بمنعقد حقه دایله اولان خفی اولدی کجی وکن نظر اولانک
هر کجی بر تهیدون بر تهیده در بو خسته کسجه لیه تهیده واحد وکن
دکادر تکیم بی و وی یه حقا سلا و ظا هر کن مظهر در و وی یکن
کند نه سلا و جمعدن فرقده و سکیتمدن بش بنده در کوی ایلر کوی

في الحقيقة كنت كنته سلام دروحد بنده كلوكه وعو ذبله نمد
 يعني تزيه لها اوصفا نده اولان استعاده في الحقيقة ذانك ذانك در
 به اعتبارا تا ووزنه تنه تنه ايدان كسه زانك خاص وولور وحتق
 عابد و در معبود او در ساجد او در سجود او در وديك وديك سوي كوك
 راجد حتى انسان كان ملان و حتى ذنك خزان سنده و نماز نه حاضر
 ديوم تو در زير اعيان شخصي هجتنان حاضر اولان و مشرك در
 روحان حضور عايشه و مر و فادر جسدي و الشان كان اول و كده حين
 الخلاقا في جسم و عايشان كس بنام طرح ايد و الخلق سوي كوك
 ولكن مقامات كوكه روح و جسدي هر سوي لا زو ليله به صورت
 اولاسنه و تو فاقهم جتنا بعده دنيا كوكه سم ظاهر حول اله سنه
 و نحو تاسم بالهناك حكومتده در فانا دنيا او وزنه و حتى ساجد
 وار و كده قيام قاما به حكاي و نطقه او و در ملامت سوي خيزه
 حكما تو سوي هجتنان كه خورده موت و وفود و با في اسمي خوي نيا به
 حكما تو سوي نيا ده فاق و فود بلكه حتى في طيفسنا كوكه معاده
 ظهور ايد و كيون اهل جنته نامه اله و ولد و قده او در نهن
 الملان الخي الباقى ان اللان الخي الباقى خطي ايل علم اولسه كوكه بس
 مجبولو اطن سما الهية مشيد تا و لور كوكه ذانك الهية اولا و ايدا
 بر حال و وزنه تا و نطقه نمد نظر ايله كه كوكه حتى تربيه نمد
 بر اسمك ظهور و وجودي تنم ساطعا عظم في الباقى و اولان استعاده

اولان:

اولان و انراي و نسب و اضا فاقه كده سلطان ظهوره ظاهر اولور
 كيون بولر كه مر تبديله در تنم ارباعه ارباعه موجود به در فاعرف
 جدا بوجه نند كه ديديلو التوحيد اسقاطا لاضافات يعني سوي
 وحدت الهية نسبة اضا فاقا سقاطا و رفع نمد بجه ظاهر و ازا زويا
 بولعا كوكه ندر در نطقه تجل سوي كوكه اسرار توحيد كوكه
 هر كونه انوار توحيد • ايجده كوكه وحدت ذانك جامن • كوكه
 جوق در اطلو توحيد • نوكا سوي مضمونه سيرت • ايدو
 بيكايه اظهار توحيد • انله • جون و كلكه انلك اولر •
 صاق قلم با اكار توحيد • هو الوجود في ان الوجود •
 كور و ختر غا لان يار توحيد • كل وحدت اطلو جان و دلده •
 شند ع حقا كلان توحيد • **لا اله الا الله** قال الله تعالى فان مع
 العسر يسيرا ان مع العسر يسيرا اعلم ان هذه العينة قوله تعالى وهو
 معكم بما كنتم وفي النسبة الارباعية التي بين الوصف والموصوف
 والمألوف والمألوف ذلك كما ان الله تعالى ارباعا بينه وبين خلقه
 من حيث الوهية و صفة كذا ان ليس ربنا طاب العسر
 والعسر لان العسر من احكام الالهية كما ان العسر من احكام
 الاسماء الالهية و طاب العسر و طاب العسر الالهية من الانسان
 كما ان الله يقول خلق خلق بيدي وكل من لا يد من ربيعة خلقا
 بالخير و جنتان مبداهما واحد وهو الحق فكانا كما لا تخون بالنسبة

حتى قوله مولين • البرزخ هوس • تجلي قول هرنس • نوبت
صاغ وصولين • بعد الانتباه • مر على السمع قوله تعالى • وسرو
التدامة آثار العذاب • اعلم ان الله عز وجل لا يبعث لاجل اناس حججة لها
دوام على ما وقع مع نبي الله لم يقع فان تركيب هذه الاحرف الثلاثة
يدومع الذوات كما من مدن يقال اومرنا لا امرنا وامره وسره
الخر وملك بالمكان اذا اقام فيه ومنه المدينة لان ثلثا سويديك
الاقامة فيها ولا يتجاوز عنها افعال اهل البادية مية كان في كان
وقوله عليه الصلوة والسلام انما مدينة العلم وعلى باعها اشارة
الآخرة عاقبه لانه اوقى عاولا والدين والاخرون في الشا التاير
كل التصيد في جوق الفراء وايضا الدود والترتال العلوم في قلبه
واقامتها فيها بلا نسيان وفقدان وهكذا اشارة العلم والخير
حال العلم الصحيح ان قد ينسى منه وقد ينزع كله كما وقع لانية بن
ابن الصلوة هجوه واليه الاشارة بقوله تعالى نفق الملك وقته
وتدخ الملك ممن تشاء فان الملك يم ملك العلم ايضا فان تدخ منه في الدنيا
نزع منه في الاخرة لانه لا يكون المترجع من العلم الا كما فرغوا من الاخرة
الملك سيد في الاخرة لما اعطيه من العلم وان كان قليلا وانما فوحي
في الدارين وان كان عالما لانه ينزع منه العلم فيبقى باعها فوحي
الملك وقوله وعليها اشارة الى ان الله لا يبعث لاجل اناس حججة
الاولى باب الصلوة ولا تعدت من انشأه فظن ان اعلى رض ينسا

الاب واحد ولا شك ان النسبة لا تدور على واحد لان الله لا يورث
في شان اي فكما ان ينقسم وهذا يقتضي تحولات الاحوال فقد يكون الخطا
عقبة لتعود وانما شبه خاتمة حتى ان بعض من كتب سفيته وقع في
جزيرة بعيدة ما اسير من الفرج فقال اذا انا انزلنا بيتنا على ما كنا
كروا بلحيا لا عاد نعلم بيت حتى ان الله الذي سئنه اخو في ذلك الجزيرة
فدخلها فلم يصب صورة العسوق نذرج فيها البسوا وكان ظهوره بشدة
ويجوز ان يقال ان المراد بالعبية هي صفة التي النفسه فهدى ظهر العس
في صورة السر كما يظهر السيرة في صورة الحسنة لاجل ان الله قادر
على ان يجعل الشهود وردا احمر فاعلم ذلك وتيقن ومعنى كبر السر ليس
هو ان القلب يقع في الخوف والسرور والروح في الضيق فيحصل العسر ثم
انما يتقان في السرور ولا يكتشف وقت البس فيها السرور ومعنى
تكبير السر هو انه مبرور له في الوقت الخاص كما ان السرور لم يورث
معيته فيه ومنه ان يفرق بين ذلك ومنه يظهر ان اكد انما يتصل
بكله لان التاكير فان في التاكير يا سبيسا على ما قلنا **نظم**
باله العالمين • اسان بيه يولفر • فولد كره اوله من • طوبى
يولده اين • جرو وقصوه باقمه • نادوا له لاقه • كذي
بناك يقيه • معور ايه يلين • كروا احسان ايه • ايشيرنا
ايه • كما انسا ايه • حال ايقا وقليل • جبهة الصطفى
بجاء اهل الصفا • عهد كما يدوب وفا • توحي انسون ليرين •

علومه كعبدة وأنه وسيلة علم وعالم الحجة بالنبوة ولذا اعطى المظهر من طهنة
 تنه عن اليه وممن مشكوكه فيقتبس أهلها لآفة بوجهه لآفة نصيب بالنبوة ولا بد
 لا ولا يمين به يرجع اليه كالقبلة فأهنا قوموا مستقيمون من ولي واحد
 وكما لها شمية فأهنا سادات شهيرة لها اسم جبار في حق الله عليه ولم
 وهذا لا بد فوجهه في جميع النسخ كآفة الله وجهه على ان طهنا من كل اليوم
 حتى لا يذوق الرقص فهذا يكون الفاصل منقولاً ونسخاً ناخته بالكل من النبوة
 لا بالاعتق والتصرف بالاباطة كما يفعله أهل البدع والاهواء والفرقة
 مرة واحدة في هذه الآفة وهو الشيخ محمد بن العربي قدوة لله سن
 وكل منهما وزير لآخر لظننا عرفه من غيره وجعل في جميعها فالتفكير
 هذه المسألة وهي زيادة الابلاد مع شروق كآفة الالف انطفاً في
 البنت لا سيما آفة وعفصة والتجسدية رضي الله عنهم فآفة آفات
 المومنين ومنهم بالهين وهم يوكروهم وابو سفياان رضي الله عنهم
 وفيه سر عظيم وهو ان الطبيعة في النفس كآفة انما تولدت من العلم
 الاعلى في كآفة البنت له مع انما كل حقيقة روحانية ومثالية في حقها
 وهذا الاختيار يكون انما اولها والابد لآفة فيقول الخالق ولدت
 انما باها انما من الجينات كما سبقنا لآلة لآلة فيقول الحق ما كنا
 من ان بعض الفاصل قد يكون مفضلاً في الابد اعصاباً ومختلطين ولولا
 رسول الله لم يكن لا ادم ولا العالم ولولا انتم لم يكن رسول الله فيقول
 استولدت باها من حيث ان تقدم لظننا وقيل استولد رسول الله فيقول

فيقول

التقدر الروساق والمراد بالآفة من تقدمتها الحق والاشرف فانما اتهد
 هذا فاعلم ان الآفة انما تباينة وهي قوله تعالى واسروا النذامتها راوا
 العذاب يدل على ان النذام توبة كآفة في المدينتك كآفة ينفعهم ما راوا
 العذاب بان يعلو منه بسبب ندمهم لآفة ندم وقرباها من بابها والوحدة
 كآفة توبة وقرباها من بابها انشاء فآفة انما ينفع مقبوله ووهن في النذام
 انما مقبوله فآفة خالف النصوص حتى ان الله يقبل توبة عباده ما لم ينس
 عزوفه تعالى حتى اذا خضل جميع الموت قال في نيت ان واحضرت
 هو وقرباها في عزوان لآفة هو ان يشاهد الموت وطول على
 احوال الآخرة واما الباس بالوحدة فليقبل الايمان عند نزوله لآفة
 جعل به نية التفرقة بالنسبة الى التوبة ولذا لم يتفجع فزعمون بانها
 حين اراد ركبة التفرقة وان لم يكن ذلك وقرباها في قلبها وفيه رحمة
 عظيمة على هذه الآفة ومذاق التوبة وتوسيع الدائرة كآفة
 ولولا ذلك لكانوا كآفة لا ولي في جميع الاحوال وذلك انما في الحكمة
 انما كان خضعت التوبة فوق سائر الانبياء في التفرقة والكمال في قوله
 ايضا فوق سائر الامم وقرباها الملك المتعال واما قوله تعالى وهو الذي
 يقبل التوبة عن عباده فقال خصوصاً بها في قوله تعالى كما اسلفنا بعضنا
 وقولهم طهنا فاستمعوا له وانصتوا لعلهم يخشون الله فيكونوا يرحمهم
 حال الانبياء والبقا اسلم من لا يتلى انتهى في كلامه على لآفة في فان
 قال فما من قول ان تقصوا عن قوله تعالى فلم يكن ينعمم بآفة ما راوا

باسمنا يعني في الدنيا فانه يقول انه يقول باسمنا بالعدل بلهم يرجعون والرجوع
مع نزول العذاب به يتحول في الآخرة لانه في ما يرجع به عليهم يرجعون اليه
فان كان من هذا الجماع من يتحول في الآخرة كما يقولون في الناس مطعون في الود
قلت لكان مراد الشيخ ما يريد ومن كان من غير المشقة وجهه ولم يتصل احد
من العصاة والكفار انما هو قتل واحد على التسوية والخطا في العيب في
كل واحد هو ان الامانة والتوبة الاختصاصية صورة الامانة التي هي في
الانوار والرجوع اليها في هذه الصورة لا تنفع الكفار في مثل اصلها فانهم
مكروه عليهم يدخلون النار ولتلك في هذا ايد بلا كثير من احد قطعها وانما فهم
في المال بعد مصفى الاحتساب وقد التفتي الرجوع الي الله تعالى حيث ذمتم
واكتسبوا رجعة لطلابهم لا يعني ارتفاع العذاب فان الكتابة في قوله تعالى
كلما نفيتم جلودهم بذناهم جدوا غيروها لا تنقطع ايها العابد يستدل
ولما الوصول الى الله والعلم به فيعد مصفى الاحتساب فان الله لا يرد في
لاخطي تسليلا ولا ذل ولا يذم ولا يفتخر بها او يفتخر بها في الله تعالى اليه
تتجمعون ومع الخلق ما قلنا فقد ان الخلق قد نذروا في الله تعالى
والا تريا طالع في عين الله ويدين عباده فان مقامهم لا يتعدى
كالعالم في النسبة اليه فانه وان كان شتيما فانه يرجع اليه كما في قوله
قال تعالى ان كل من في السموات لا يفر من الحق الا في الرض حبيبا وقال العباد عليكم
عباد لنا اولى بابي شديد طعنا هو القدرة والبطش وهم يخشونهم وقومهم
وقال وقل لعبادنا الذين اسروا على انفسهم فمعتصمهم بالعباد وقل الله اعلم

وقال زود

وقال ابا وعلي السلامين والعباد على الكفار الذين قالتمهم وكذا العترة
المذكورة لا تنفع بعض العصاة ويطول في بعض الطائفة العليا الخ
تم يخرجون ويكون بعض اهل الكفا والشقا عتق في المشرب اليان وبعض
الحوال الحسنة والاحلاق الحسنة وذلك من باب العناينة خاصة فليس كل
فاسق يتقنع بالشقا عتق من الايام يتقبل الله عليه من الملائكة وقبيل
قوله تعالى ويل الله من الله ما لم يكونوا يحتسبون فانه لهم احتساب
اليهوس من اخفة فظركه وعظم ظن ذلك بحسب اراذله في السوء في
عنه ما بالشقا عتق او بدونها فظهور ان الكتابة لا توجب له ايد
فان الامر بيد الله وقد قال ونفهم اراذله ذلك في المشقة وعصوا العبد
المملوك واضعوه في الحرم من ارضه في الدنيا والله اولى بان يعفوا
عن استنساخه لانه لا يفتقر في له الاحسان الحسنى والشقا عتق والاعمال
التي وهو النقص الرجيم نظم بحرب يابان رحمتك سؤالك تمك نذره
واركن علم الحق وقال تمك نذر • هيبولوا ربنا بما مصفقا در قبح
• مساله معلوم ان كبريتك وسجالاتك تمك نذر • جهرا كشد هيبولوا
اولو ربح في ربح • كذا تارة في افسانك تمك نذر • كذبتك
فوجرا ليدن جميع كانات • كذا كذبتك في قهر وجاراتك تمك نذر •
الابا على شقة دلت جنتنا اجل يكن • اده في يوده حرا وانه حلال
تمك نذر • مطلب ذلك نذر معلوم وكبريتك في قبح • قولك نذر
كثير في ارض حال تمك نذر • راجع طبار في شرح دوزخ تمك نذر •

دخی نظام اجباری است و عقوبت و کفالت است و اجبار ابروی و امتثال معنی است که در حدیث
 و در شمار دزد که سیر و راهی نهایت بود و در حدیث و قضا است و در حدیث و عقوبت است و در حدیث
 مضاعف است و بعد صلا لا بعد حال تریا و در ذریه اولسه و کس که در و کس هر
 کس که کوره دکل بلکه طریق طلبیده و اولسه کوره در نظر ایله که بر
 کسه که مدعی غاسی در زان اولسه و مقوله طریقی علیه علاج
 انکس به بوده در که محال نظر است اصلیه و زده نه مطبوعه عدد فاما انکس
 عارض اولسه و در که در ای علاج بد بر اولور و کس که نوری تریا
 بولور بس بوزدن قابلیت شرط اولدی غای هر اولدی کل ایدیم چشم
 جانی نوز تو جیده و روشنا ایله که اشیا بی کما فی کل روز ایله کن و هر
 حقیقت و ما هیبت و افراد نذیع معی ظاهر نذیع اسما به را نوز ایله
 فم ایدیم سن و نه معنی نوز نذیع نذیع اولدی سه مشاهده فکرم و عاده
 قبلد نوز تاد سن **نظم** حسنک تبار لاله اولدی و چون مشاهده آشکار
 • بویوز دن تدبیر لاله و زاری کار • هر غنیه با هم نذیع
 اولور کا • با حقدن نوز که چشمه کون و نذیع نوز • سیرا نذیع
 قلبکی صوفی صاف قلب • با قنچه آندره ظاهر اولدی بجا ابار •
 بوسن بوزنده کورده زینیا خلدایوزن • بویوز دن اولدی و کوی
 عشقباله و قرا • مجنون بره نایا دی ایلی بوشنه کیم • مخلوق اولور
 هیچ بدل نازد کار • حق بویزه ده نینه جیران اولور کوزن •
 و اریسه اندی عشقباله تار مار • **و در اولیه اریه** • قوله

قوله

قالی اولور و انا نسوق انا الا ارض تجز فخرج به زرعاً تا کلامه
 انعام و انفسم اقله بصر و قوله انعام اشاره الی کل من الانعام
 الظاهره و الظاهر الباطنه فانها تنفع ببرکات الارض الی قولہ
 قالی فانینما فيها حباً و عسناً و قصباً و زیتوناً و نخلاً و صلاً و غلباً
 و فاکهة و انا ما ساء لکم و لا نعلم کم فان المعنی بعض هذه ثم کم
 و بعضها علفاً و انا یکم فالجیب ما تلحق الخنفة و الشعیر و العنب و التوت
 و القنا و الفاکهة خاتم الاشارة و القصبه هی الزطیه و الایه و هو
 المرعی خاص بالحيوان و لا شئنا ان غدا یتد بعض هذه و لا شئنا انما هی
 ممن یتب حیوانیه و لیست لآهلیه الطبیعه ثم اى الانسان لیلین
 لیست کان فی الاکل و الشر یتب یریه الطبیعه اذ لا تقا اى الا یصل الیها
 بما یلحقها و انا الا نضی ف اشاره الی التقوی لانسانیه الی غدا اذها
 العلوم و الناسا رف و هی الزرع الحاصل فی ارض القلیج فی النین الی کل ولا
 ما ا السماء لم یثبت الزرع التصوری و لولا ما الفیض یتبنا الزرع
 المعنوی و قوله فلا یصرون اى یبصر لظاهر فی الاوقاص و هی
 الباطن فی القالی و فی الاشارة ان المعنی علی من و فی انعم الظاهره
 و الباطنه كما قاله و اسبع علیکم نعمه ظاهره و باطنه فحیث التکر
 الیبع و غایه العیز الی بقی بد قدره العبد فان العبد و قدرته
 متناهیان و نعم الله قالی لا یخصی كما قاله و ان تعد و انعم الله لایخصی
 و یتخصی و هی فی کل انفس من الانفس بل ازید ثم ظاهر القیفر

مخرجها هو رر • هو ديدنجه هرتفسده لجهور ميل نمن •
 في الحقيقة ان سكن بلك عالم صغرن بكن • اولد يوفسكي قفس
 اخر بزوز نمن • فيض قد سد جن جوشه اولد يوفسكي بونوك
 موق احياء ابدى انديشه نر فائمن • معاود اولدكه مصراع اخير

تبرع

واطنه موقوف على عدم الخيا • فاما ان لا فرسقة لا تنقعه بما •
 السواء فكان اقاويون بخرية بالبحر لاطنه لا يصل اليها الفين الا في ولا •
 ان يكون انقاه منيفا والبطن خرابا حتى ينقعه بالدد الا في نمن •
 لم يزالا صوفية صمغفا • من حيث الجسم نفقة رباضه وما جوا خرابا •
 مخرجها انقلب لان الله عند المنكسرة قلوبهم ومن سلاله غير هذا لطيفة •
 فمن بدنه بالاكل والتربيع وقر قلبه بما يقتضيه هوى نفسه فله هو •
 من الصوفية ما من الاعتقاد المتعجبة في الاعتقاد واعيان المعانف •
 وما اربا بالماخا برنا الحقائق وما هل الحقائق ان التمكن بعد •
 التاويل وان التمكن في التاويل فان اسم العبد الكمال ما يكون •
 لكل لولن يكون في عالم القسوق والطنق وان كان لا لولن له في الحقيقة •
 فهو انقاه وطنق والمعلوم والمجهول **نظم** فيض اولد خقدن دما •
 جسم لجنده جاتمن • بر ووش ويرد بوجا نر ططل شوخا نمن •
 فذه به بولود في غماي باطن فيض اولسه • شريف في در ورن •
 قوت نه تنده فائمن • دل صلدا فانه در كنه به بكر ز معرفت •
 جود حقد هرتفسده • موج اورا نه فائمن • حلقه ذكر اولو •
 شكها • هو رر • هو ديدنجه هرتفسده لجهور ميل نمن •
 في الحقيقة ان سكن بلك عالم صغرن بكن • اولد يوفسكي قفس
 اخر بزوز نمن • فيض قد سد جن جوشه اولد يوفسكي بونوك
 موق احياء ابدى انديشه نر فائمن • معاود اولدكه مصراع اخير

فیضاً بجواری و دلایل برین بصورتند خلق تقدیر و مسند سنه اولون
 فیضاً لکن الله احسن لکما التین ده اعتباراً و اندی قیچی بویونون دخی اثر
 معنی بود که خالق معنای شهمون و زده در و فطرت هم راه و نور علی کل
 یعنی الله تعالی خلقی جمالت اصابت او زده خانی آدی نیکم قرانده کار
 والله نخرجکم من بطون انما کم لا تعلمون قیستنا ویدیه جیتند
 استعدا دی او نلرا و زده نوراً فاضله اید و دی او نلرا و خنده
 مهندی اولدی و جانی بعضی تر بولدی و نل نیل نیل او نل
 و سار سعاد در اوجه هر اینه لده تقا و تری فلا در زیرا عا و انیا
 کور غیر بولدی علی دی در یادان بر قطره کبدر و سار تر بولدی
 اولنار ظلمت هم ایلیند. قالو چی فرم اید و مدیله و در عوینا و ثانیله
 کور و یکدیله مدیله و نلر کتار در مطلقاً زیرا کوجه خالق افرزی
 و ارد و و کتایم و کدر زیرا بنوقی کلکانشل در و بعضی اولون
 خانی قیچی تمویجاً نام نعدن قیلیل ایدد لکن که نلر معطله در ل
 و اهل استند بملر در که فی صفات الهیه دخی قیلیل و لکن انیا کتار
 و اعضا استشبهه در عدد اولود که صفات کتایم قدیم انیا کتار
 حاد نه قیچی اولده و حواری هم اسنادا تمکین فرم در زیرا کوجه
 تعالی نل بر چی دخی هم در نیکم احادیثه و اورد اولمشد و نل
 دهه اسناد حواری اولون لکن مراد لری زمان معنای سنه اولان
 نیکم قرانده کلور و ظاهر کتار الا الله فاتا مونون ده و ظاهر
 معنی

بعضی حواری اسنادا تمکین و کدر زیرا اسبابه نسبتدن مستبته
 نسبتی نلر آتمک لکن اکر چه توحید حقیقی بود که هر سنه
 حقه اضافه اولده تا که شریخی بولیمه مکرکه سبده مستبته
 مشاهده یه قادر و به بصورتده سبب و مستبته اولور نیکم قرانده
 کلور یا آنها انما اسم الله الفقره الی الله یعنی هر نه معنوله بابله
 عرض احتیاج ایدرس اولی ای باب فی الحقیقه باب الله و لکن غفلت
 ابله دور ابله هم بیدر زیرا نده غیر از حقه معنی اولور بولور
 ایسه حقه بده در زیرا فی الحقیقه غیر بودر و تقوی تر آتیشانه
 سندن تخلیص لکن در ای سالان داشته بولور کوجه مکاشفه کور
 موضعه در رفاه اسمی ابله که مظاهر مفیده به مر اجستدن خلکو
 اولاسی و سراج کتار هم مطلقه بولاسی و اکوان سکا سجای اولیه
 و کشف صورتند دخی کلیت و خیریتی و طهارت و قیودی فرم ایلین
 بنا علی هذا بوزن کور که مطلقه در تقوی تا که اسمک لکن و علی
 اوله و عباد مختصین دنا و لاسکه شیطان سوی خیر صدق
 اضلال و واری شرکه لکن لکن تمیجی صبر بولور که منزله کور
 قی نادرد و صانع و سوله قائل قیچی و افرور نظم بولان نابید
 دلهر دمه اول قیامی مطلقدن • اللذین جام توحید لری یونین
 دو مشق آیدن • بنای اولور توحید لغایبند حکم • هر یون
 هر کسه لکن بوقوت حضرت مصلدن • کچی نقد مرادان نمده بی

در کسبه • کبچ میدهند غذا فیض ایدر موعظت آن • بوسه
 غامض خالده عالم فرم ایدر الخبج • نه حاصل در بو حکمت خا نره
 جاهلان محمقان • شیخ در چون که حتی انا الله دری
 حتی • قوا شیا ده بق حقه کوزک یوم خلقه بمقتد •
بعد لا تنبأ انکشف انا العالم تمام بقوا با نفا اس لکن انما
 الکامل یعنی لایله خیسده بعد لا تنبأه متکشف اولی جمیع
 عوالم خصوصاً که افلاک و ادراک مدار انسا نکانه انفس
 نفسی در زیرا که جمیع عالم و ادراک کنز مخفی در ظهور تجلی حتی
 و نفس احاطی در ندر انچون روح لیبوقه کانا نه ساریدر و لکن
 سلطان از جمیع عظمت که بر باله تجلی اولو عقل اولی و کمال
 و مختلفه حتی نفسی تکمله حال عالم سلطان و وزیر و عینی تکمله
 یکی اولشدر و خوانده کلور لیس کشفه شی یعنی که جمیع حقه
 زانده طی بود که با که جلالی بشر قبول انمن و لکن قبولی
 کنده صورتی و زرنه خالق ایدر بیا اس سما و صفا تنکا الیا سو
 انشدر و کا خلقه حتی بریر که نفس احاطی زانده ظاهر اولشدر
 یوسه وزیر و منزلی که جمیع وزیر صورتده و کمال طلق زیر
 حقا نظیر و وزیر اولی از بلکه وزیر عا و فیه مخصوص صد تنیم
 حضرت سلیمان ناز علیله استاده و وزیر ایدی و بیخا بی بوت
 صلی الله علیه و سلم جوی بل و میکا للی سما و ایدی بو بوکر و غیره ضلله

عزما

منها اضی وزیر نغانا ایدی و مهدی منتظر که خاتم الخلفاء در مطهر
 عدد وزیر سخا بنسه که کد که بدی جمیع انکی روحان در وقت
 خلاقتی در وزیر سعید و جمعا و لاجتهد بر خلاقه نفس احاطی به
 دائر و وزیر معانی فی ناز اظرو بوسیدن حقه کوزه و زار تا و الاز
 زیرا و الله غنی عن العالمین و قیتمه ذات کریمی سبب اضافاتند مجز و ایدر
 و بودند ظاهر اولد که عقل اول خلاقه اسم باله در اجد که مستغفله
 اسما و صفات و نفسی جا و یدر و عالمه اولان روح لیبوقه انکشفه
 نفسی نوز عا لده ساریدر و بومعا مدد که اکامل ناسدن نفس و زان
 اخذ ایدر لونا که اول نفسی بوزدن روح زانینک ناز ظهور که زیر
 عوالمی کونیه لایله حتی اولشدر و خسته لره دخی نفی بومعا بر لیز
 زیرا نفس ذات نفس احاطی بله نده اولد یعنی بدن دخی تکلمه بولور
 تا عمل بله حال های که نفس سما و نفس صبا اولد همه ارض و انجا رسیده
 حیات تازده بولاز و عقل اول که روح متحدی در جمیع ارواح اند
 استغاده فیض انشدر و عام جسم و جمعا فی خلقه نازک و بعد لطلاق
 الی قیام الساعه و الی الابد بقا ارواح و نما اجسام انک حفظه
 منوط و فیضه بومطد و بودند فرمولد که اصله نفسی احدی طهر
 دخی واحدیدر شسته شسته فری و لکن بحسب تقییا صورت مختلفه ظهور ایدر
 بقاد وجود اولشدر پس بوقد نام هو بود زیرا نقد بخور سینه
 و ثابت و اریسه قرله تقییا تنه دائر در که فی نفس الامر نور و عدد در که

نور فرد و نور فردی نور شمس و نور قیفاقی حقیقی است و نور شمس در حد و نور قیفاقی
و قیفاقی است و نور شمس در حد و نور قیفاقی است و نور قیفاقی در حد و نور شمس
بجای جمع اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
است و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
کثر تا سواد قیفاقی است و معنا آنست که اول و اول و اول و اول و اول و اول
و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
اسم حقیقی به اول و اسم حقیقی به اول و اسم حقیقی به اول و اسم حقیقی به اول
اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
مجاز و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
علم در علم علی و علم علی و علم علی و علم علی و علم علی و علم علی و علم علی
تخصیص است تا شمس در اول و اسم حقیقی به اول و اسم حقیقی به اول و اسم حقیقی به اول
اسماء الهیة توفیقیة در بعضی شاعران اتفاق و تفریق و طلاق و تفریق و اول
زیر خلقا طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق
مکرمه اما و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق و طلاق
حد تصدیق و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
اگر چه این اظهار مذهب است که طاقا اما اگر بنا بر حقیقت است که اول و اول و اول
باینکه که علوی و سید و علامه که در بعضی منقول است و معروفی است و اول
اگر بنامه سوزن و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن و سوزن
سلطان ظاهر و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول

نور

تفاسک که انکار و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
عقلان چون بقیه معادان در برینه صد و کلیم که نقد است و اول و اول
و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
و روح محمدی و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
عالم تمام و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
نبوت شریعه و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
زمان مریدی و عیسا به اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
صورت عالی الخالدان حقیقی است و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
بجای و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
عند الله اسم حقیقی بود که اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
لما صلح مال اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
وصفت فی الحقیقة است و موضوعات است در سؤال و اول و اول و اول و اول و اول
حیات عالمه است و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
جواب بود که اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
تفاق شد باینکه اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
جسد کافی به اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
مصلحه و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
اندکری به اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول
و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول و اول

نقض اولدجه انصار واقع اولدی و بزیر نوزده حجاب اولدی بعض
 تجار بر بخانه ییچیدیدیمون نقض اولدیکن خالان بنیه ده بمول
 کلید بولویوانده تیشه بیده اوریکیسیدر مکر که صاحبخانه کبری
 سنه دن برینسانده معقود پیش او کیچیدر حال اویق اولویاناسی
 نه اوله دیوسونانانکه تجار مکر دورخی کلید تقدسون خبر و بر
 صحیح قدر دند و کی بود یعنی خاجده اثری اوقدد کونک و نوزده
 خواص صندزه زیرا قالنا انا بسق منکم **موجیبی** چوله ناسی بزیه
 مشور کار در موصوله سحر و طلسم ایسه غایبانه ناندیدر
 اگر چه عقوله ناسی واردری که بعضی جا نین لدر دند و غیرتی
 غاقد غادون و غیرتی اسبابدن دخی اولور و بر خا تونل اولغی اولی
 اولویچنا دیرسانده عرض اندکه انلرنسخی اجساد معذولان الله
 دیونفس اییچینان فریحی اولان شیطان اولنفسده قران ایلدی اولول
 او غادر صاع و نغسه معلق اولدی اشته بونفس بزیه عالمده یاقیدر و کون
 اهلنفسه و نغسه معلق اولدی اشته بونفس بزیه عالمده یاقیدر و کون
 نصر قان کونیه دن ایچکشتار و جام فیالجور لوجو حقیقه قاشقند
 کچمشا در لدرن خار قار قار تصادد اولون دند و زرد کونک امارت
 یوزانکی کلید **نظم** بار رسول الله اسمک اعظمن سنک
 ذانک عند الله خازنه و معتمد سنک بر در ملک بونک فیکر قاری
 ایدر عندن خالص هر سوزک والله مقبول و مسلمدر سنک چشم

سلام بود

ظاهرین هر کس تصوم خالصه • بلکه درین نطقه صد تا اهلدار
 سنک • نطقه یعنی کورانی دهانک چون صوم • موج یعنی کونله
 کویا دالان میدر سنک • نقد و صلا بولم صرف ایلدی و اولدی •
 بوز ایلر سنک نی تا انا عللدر سنک • صلی الله علیه وسلم
عند الصبح یوم الجمعة قیلک امامت وجهه و اخفا
 یعنی یوم و میرا که ده یواج سنیه تعلق کلمات و اشارات مخربانه
 دیو اولدی واردا اولوب بعدا اشارت شروع واقع اولمشد اگر چه یو
 ماده بویک ابدیه و غیرتی انا نوزده پنجه وجهه قیلک کلش و نینان تقریر
 انتقام بولمشد خصوصاً که کالیچهر و اخفا نام نریزیم خدا کا
 مختص در و لکن هر صاحب علم حدیثک و هر فرقان نریزیم واردر
 ایچون کلور من استوی یوما هر موعنون یعنی و قلذند فی علما
 و پنجه کر که در هر یوم یعنی ان غیر منقسمد عالمی متر اید اوله نفس
 انسان تجد اولدی یعنی و کوقلید بچسب لیا صبیق و اریسه بار عمار
 ساعده و یاهر و ذ شریقه ترقی حاصل اوله زیرا انسان لیا لیا
 یوما فیوما انتفاصل و زره اولوب تالار نوزده منکوس اولدی کوی
 ایچلا یوم نوحی ساعده قساعه از و دا و زره اولوب نینانی کیمیل
 ایلدی که دلسوع بلوغ و زوالی کر که بومعی بومعی بومعی بومعی
 زیرا کس یوز که اصله جمیع ایلده و موطن غریبه قاله نیکیم مؤناب
 قلبده داعیه کعبه واردر و غایب اختیار مالاک و وصول اولسا یعنی

ووصلت در و بوی همی قریب و وصلت مع طریح سیب خنقند پس آرت
 توحید و شواهد قد رند. جانانها الوعای صفا تو صفا نسیذاتلا رند
 اهل شاهده. دن شاهده سده رحمد و هیچ برینا لکن عاقتاننده
 عالمکی و قلیند عالم ملکوتی و روحند عالم جبروتی سوزد عالم الاهوتی
 معالعه تمکله اهل مراتب و مستند بر روحند کونجی الهی تو بهر ابراهیم
 قالو به تربیه انجلا و اندان تربیه انسا نه نزل تمسک که معنی کا بنفی
 صورت بولنا زوی پس بوندند غم و لذت که فغان و لکه اول الاجساد
 خلقا و نند قد هر تربیه روحده اولان خفا جبره و مقبل اولدی زین اولان
 توفیق تربیه جسمه نزل اندک جسم لیسده روحه اولده مشا و روحسودر
 دیدن کونجی طهور در کونقولله و کونجی غیره بهر با تکیه فراند بهر بی حکایه
 کلور انا الذی جبره یعنی خنق تالیله بار ز و لشکاره اوله نایله کونجی
 جبره استماع اند و کونجی سالن ما دم که مستحق الفکده بهر عالم و در
 و جبره کن چون کونجی و فکده نکرند لیدن عالم خفا بهر عالم اولون
 و نندن جبره اولان خفا و از کمنه قد ممکن بهر جمع اصنافا لکن کونجی
 اولون کونجی کل انجک شمشیه طریح جبره اوله و جبره کونجی زینجا کینه متلا
 اولان جبره و مستند در کده خفا نظای در کده خفا بهر بیله اولان خفا
 و تخفیفند که کجا بد و حیا نیدد و فریاده روحیده صورت عارضه و وقع
 اولان با صواخرا لیس کونجی بالمشاف و اخرا اولان اولان در وقت
 حیله مزیه نند و صحا بهر مکه نند و کل کونجی خفا نایله امور اولون

بلکه

بلکه سنگ بصورت و غیظه بکنر که فاعظیم الله عز و صراحه
 محتاج در زهار اربابا کاروان الیین که اندر فرقیضا کونجی قیدله
 زینا نسبت عالیله زینجا اول و خطل وار در **نظم** کل سسکله دیدن
 بیدار توحید ایدم • هر نفس سبز انگری بیدار توحید ایدم •
 حلقه حلقه اولم میدان ذکر الله ده • عشق اهو هو دیو نکر
 توحید ایدم • چون خلی کرید عالم ایجاد به • بزخی بو
 دورده اظهار توحید ایدم • عالم اولان بلان عن بعدی نقض
 انبوی • کز اولد کر ابد فرار توحید ایدم • ناعشقیل کونجی
 یا قوب کانون دل • اغریزای غلغلی انشبا ز توحید ایدم • اچلیب
 انفسا حقدان و ز کده وحدت کلای • حقی جان و کل ناز توحید
 ایدم • **نمونه تمنع من تصف** یعنی ان المعرفة للیقینة تمنع العار
 من تصرفات الکوثریة لان کرامات العلیة تفویض الکرامات الکوثریة
 و اولی حیث ان لا یونی تعلیق بذات الله تعالی و اسما ده وصفاته و افعالها
 و اهلها العلماء بالله و بله کلا الذی جمیع افعالها اهل الرسوخة انهم اهل
 بالحکام الله فقط و اما الشانیه ففعلها بالاکوان المحذذة و اولانک
 ان اتعوا بالو یجعلون اتعاقی بالمتکون و نزل الی بنف العلماء بالله الی ماد
 سلیمان بل الی سوی الذی جمیع کما قال و تبش الیه تبشیا را ی انقطاعا
 تا ما الیه یقر اتصال با سوره و لوی و جبره جزی الا ان یكون یوجیه معنی
 فانه لا ینافی لا انقطاع التام الا انی اتالله صانع جعل الی الی اولی

ازواجها وافلاذ و اموالهم يقطعهم ذلك الحق الحق فانه المشاهدون
 الحق في الحقائق بايات توحيده و الشاهدون للحقائق في الحق باسمه و صفاته
 ثم ان مقتضى حكم السورة هو التفرغ و العز عن الصف و الاحكام و نحوها كما
 ان موجبه حكم التوريبية هو التفرغ و التقوى و العز عن غيره و
 فظهر لنا انها قد تدبر هذه الاوصاف في وجهين الامد ان لا يظهر بصورة
 مولاة باظهار اخوار و الاعادات و برؤية العباد و لا يكون عبد لله في كل
 الوجوه فانها سلم الا ترى ان كان باظهار عبد الله فانه لا يصدق على الايمان
 به فيقتض و قد نبهنا ان هذه الامة و رئيسها هو ابو بكر الصديق رضي
 الله عنه و ثبت انه نظر في الخوارق في الايمان و العلم و قوة العبودية و
 هما الختان لا اوليا الكمال لا يدورهما على انه قد يكون اهل الخوارق و الخوارق
 المشا و هم الذين قيل في حتم سببهم و جعلهم في حتم و في العوثر
 المجرورون ثم على طريقتي فيصنف ليعلمه كمال بل علم على ان باطنه الذي هو
 الشيطان فانه اصابه عن انصرط السورة و ان علم في الايمان و في الخوارق
 و ضلوا و اصنعوا فلم يعمروا عند بقوق العذاب و يورثه و في هذا عرف
 الترفيق بين العوثر و الخوارق و في ذلك ان العوثر اهل الحسن الظاهر فلا
 يلتصقون الى المعاني العقلية التي هي الكرامات العلية و انما ينظرون
 الى الامور الحسية التي هي الخوارق و انما تنزع اهل الاستدراج و الام
 المضل و قل صاحب اهل الشيع المتين و عيون النبيين و حق الشيار
 فانهم اخفيا هذه الامة و ختمت بها بلغة و اهل المادة و من حيث انهم

اهل

اهل العوثر في ظواهرها ما ملات فارتبعت اليهم الاهداء التوريبية لا في نفس
 من هتدي ثم يقتد بهم و لغرضه من ضلالتا و وصايا من بين قطوحي
 لمن لم يلق به يد ما جاءه و والين جانه و هو بعدة و انما تفرقا الذين
 او تو ان كتاب الايمان بما جاء بهم البينة و قد تفرغ في موضع عبودية
 من القران فادنى بافضل الله تعالى منه كما ان تفرغ احب اليه الاجتماع
 فان مقتضى الحق في العلم و المعرفة و من يصيب التفرغ اليه ثم يفرغ نفسه و انما
 كان العقول و ارفق في الوصول الى المقاصد من ابيه الانبياء و الورثة و كتب
 و من ان يكون اقل قلب و اقل في الاعتقاد الحق و تفرغ في واحد في العمل الحق
 حتى يصيب هذا الاتفاق و الاطراد و انما الصورة و معنى و يتم مراد الذين
 ظاهرا و باطنا فوجه على العاقل ان يربح في الاعتقاد ذات العلم الكلام
 الذي عليه اهل السنة و اهل العلم في العبادات و العلم في الاخلاق و في غير
 المهلكات التي هي في حيزها عن ارتداد و كسب النفس ان تعلم اهل التفرغ
 العلوم و هي علم الشكاشفة و المشاهدة و التفات و في الحصول الابناء
 على الاعتقاد و العمل الشري و التساؤل و الرضى في وقت عند الامور و الاثر
 و لم يذوق شيئا من مائدة العلم الا في نفسه و نصف في الطريقة و ان الوصول
 و حرم على الامة الكاملة ان لا يصل الى اهل الاصول الا ترى ان الله سبحانه و قدنا
 و قلبا و روحا هكذا و كماله و كماله و الطبيعة و يتفرد في الام له قلنا
 القلب و الروح و لا نشأنا اعتقاد الروح هو المشاهدة في نفس فقد انقص من
 قواه و ما كان الخلق الذي قام على شئ واحد و هو الجسم هذا فاعلم ذلك

نظم يا قشع عشقه بالورير • بزوار اول بر وانه اول • كنجنه استراد
 اكر • وزنده اول ووزيرا اول • قونقني كنه مكر و آل • بمر كرا ملدن
 آل آل • اول الدن ايج جام وصال • مستانه اول مستانه اول • وري
 بوغجه برقي • حقي سنده در كنه براق • عقي قونقني قونقني
 ديوانه اول ديوانه اول • الفت بايد بو جوده • حقدن كانه فان
 دله • جانكه و زكه در دله • همنانه اول همنانه اول • ساق
 اولوب ذوا كبريا • باده دكل فيض يا • غافلنده حقا • بيانه
 اول بيانه اول • **فيل** عند الفضا نور المسلمين عمادة لان صلح
 هو الذي يرعى لاوقاد لا يخشى من وطائف عاتق و توجرات
 فكل من الله في ليس بالبقطة كان معد في النوم طيبا لانها تتجلى فيض
 القامات لا تنو تنه مني من لوازمها هو وجودها في طين في طين لان
 فان لا فرق بالنسبة اليه بين نور وبقطة انما هو الفرق في الوجود
 بالاضافة اليه لما قال تعالى **لما اخذ** سنة ولا نور وذل ان اللطفا كان
 له سما و بصير فلو قلنا انه نام كان بصير الله نامة قال الله في اللطيف
 الاشارة لقوله عليه السلام **من** ما اشيا انما يجوز ان لا يتم
غير قلوبنا يعني ان يسيو به العين انما هم عن خلق تقصيف بغير العين
 الباطنة من خلقها في القصور في الانسان العين الاولى لانها كانت
 ويعتقون عليها السلام **اعني** وقال تعالى فانها لا تعي الا بصار ولكن لم يعي الغايب
 التي في الصدور ثم انتم نام يبقون وبقون على الله فانه يفتنة

في قوله
 في قوله

في حكم العالم بالطبع لما صرح الله تعالى كما عليه هل الله فانه يتوبون
 نية كناية سارية فتم جميع الأحوال في جميع الاوقات سون • حقل علم النية
 عند العمل الا ان عمل بعد لغير الله تعالى حتى ان نام ثم انه الله تعالى
 وخرج الرشح الى عماد لا وقت لاخذ الطبيعة وصحة للجو نية فانها
 وكما على حسن الظن بالاكابر قصلها فانهم ما لون بالله لا حكم الشبهة والحق
نظم خوابدك بيدار اول اول شاهد ديوار • صور تعالم الكا
 آينه انور • دكته سالك تاجله سلطان معي اولدي • صانه
 هر بر خورده شوي اللد بيدار • چشم زكس وار كور كوك اريا
 خواب • اشبو عا لمد • بنجدا كاه • دلر وورد • عارفان خوابدك
 هر دني سبيع اولور • مضد زكري زيهر نفس بيدار • حمد لله
 ديرو دل نقش سواد بان اولوب • شمد خلق بو وجود بر نور
 ديوار • **بعد** لا تنبأ • ليله الاحد من انكسر فرغ في شله معنى
 هذه العبارة ان من انكسر قلبه فهو في عهد • مثل انكسر يعني انه
 عند الله في درجة رفيعة كما ورد **ان** اعند المنكسر قلوبهم لا يحل
 اعلا اجرا مساوية تعالى كما انما ذى باذنى الناس فان اتان ذى انما هو من
 اجل الانكسار مع اجراهم وذل انما في انكسار الله تعالى فان انكساره
 انما هو من مع انخرن الذي هو من المعاملات العا ليه عند العمل
 فان الله تعالى انما سبحانه خلق في قلبه نايحة فله فضيلت ابد وانا
 البعض بيلد خلق في قلبه مرارا فلا يبكي ابد ووقا كان عليه الصلوة

والتسامح وانتم الاخوان متواصلان فقد كما سبق وليس من ان الامر لنا القربة
 والفرقة ولو في الجملة فان ابداننا بشرية بل بلغ الغاية في اللطافة
 حتى صار القلب فانه يرنح بين العالم والعلوم فادى وصل العبد الى الحق
 وصولا ليس في حجاب الا بما رقة البدن والانتقاء لهذا المكون وكان
 واصل اليه قبل هذا الموت الفناء واما موطن الاخرة فالقالب في
 حكم القالب انما صرنا تلطف هناك ومنه ان هل الجنة لا يتخلل
 ولا يبولون ولا يخبرون ذلك ما هو في وقد في الدنيا والحاصل انه لا يزال
 المؤمن محروبا منكسرا كما في الدنيا لانها دار الخلق والعدا والمكون
 والفساد يجا باطلنا بنا واما العرش والكبري فما مع عالم الطبيعة
 فلهما البقاء كما في الارواح انما يطر على اجسام كثيرة ومنه
 جعل موتنا للملاكمة تشبها للوزنهم وكوزنهم اجسام الطبيعة ومن ثم
 استغوا على الثوب فاصرف ثم اننا لكسارا لا بد في الجبروت في الدنيا
 واما في الاخرة اما الجبروت في الدنيا فللنقاء والصورة فاهم لا كسارهم
 في قهرهم محتاجون الى الجبروت بالتحكيم والصدق والحق في الدنيا
 في الاخرة فالنقاء والتحقيقه التي قال لهم فقرأ الطريق كالانسان يتناول
 لهم فقرأ الشريعة فانقره ولا كسار ولا يوزنهم بالتحكيم والقبول لا حيا
 وانما يجبر كسارهم في موطن الاخرة بما يليق بما هم ما العالم فظن
 ان كسار الحق انما هو ما كان الحق في الاخرة وقد سمعتم عن بعض المتكبرين
 انه قال حسبي والى ربتي فكيف تلك التلبية كما شديدا وحسبنا انه يدوب

من ذلك

من ذلك هذا فهو وكلامه وهو انما هو ان ذاك انما كسار لا يوزن في احد اصلا
 لانه لا يوزن في النفس وهو ذاتية بل هو من امره من الدنيا وان هو من
 قام فصح السبيل واساطير به نار الاشارة في كسار الشنا في القاصيه
 فهذا الكسار والدمع نور في وسيل الكسار والوقوع في ذلك ما يطو
 طوع في من الاخر من النفسانية كالايمان والطاعة لرحمة الجنة والوقوف
 انما ارشد منه الذين لا حال المالك الامانة والخطا به والخطا والوقوف
 والتعليم ونحو القرآن والشي في صفة المؤمن والكلمة العلية ونحو ذلك
 فانها كلها انما تقبل ان كانتا بنها لوجه الله ان العبد الحق في حيا
 الله تعالى ولا اجرامه ان كان جبروت فاحر هو في الدنيا ويحشر مع
 المنسبين في الاخرة الا ان طهرت باطنه من الاخر من وقيل ما قبل كما تدمن
 يد الله من عين النية ابتداء واهلها قبل ان تدقق الله في انهم
 القلائم التي تدقق في نظم اى صوفيا في بال ولوب . آيينه والاريت
 سن سنى . زكوا لربون جلوب . جامم يستجابون . يح
 ظلمت ما بين دن . بنورا ولا كوز عين دن . انا اول كوز بين دن .
 عارفا بسلك كاهن . قلبك نور ووروك . جشمك مثل دن .
 كوك . والله تركه سر كوك . منصور وش انا في . آه ابله بنا الجوز
 . زار اول قول يعنى اجون . درد اهل اول موثا اجون .
 درمان يده نا اول غنى . امر الابد في والكبريا . دورا تدك
 تابو اسيا . بردا نه اكن حشيا . اوله معارف حشيتي .

ورد قوله تعالى فالذين فضلوا بالذم على ما ملكت أيمانهم
 أو له قوله تعالى والله فضل بعضكم على بعض في الرزق فهذا الذي
 التقصير في الرزق التقاهر وهو ظاهره وفي الرزق الباطن وهو العلو
 والمعاد وكل ذلك محسباً لاختلاف الاستعداد لا يكونان منفرداً
 محذوفاً بغيره فالاسم الذي لكل والفعل عليه ما لا يدور بالاسم
 التصفا في الجزئية ولو لا ذلك لاختل نظام الأسماء والأشياء فإذ لم يكن الله
 سواء كان معاً أو لا ولقد ودعا الله سواء كان معاً أو لا فخررت
 الملائكة والمؤمنون لاستوائهم في الرزق ولا في شرف الرتبة فلو كان ذلك
 شريكاً للمالك في هذين الأمرين باطل جلياً وإن لم يكن تماماً باطل في الرتبة
 بعد مرتبة العبد لا محسباً بغيره نفسه وإن لم يكن تماماً باطل في الرتبة
 بعد رصده وإن لم يكن باطل في الرتبة لاختلافه من العلو هلما لا يقول كلام ولا
 باطل كما لا يقيده أسره وإنما بعد الموت لا انتقال فالأصح في أن يكون
 في الدنيا شيئاً من ثلثة النعم الله فيه بالنسبة إلى زمان الحيوة الدنياوية ومن ذلك
 التخيلافة ذكر الأحوال التي تستقبل وتوابعها فإن الله تعالى قد يعرف
 بعض نوره ببعض عباده فكيف كان طابعه عليه بطابع الله لا يغير ذلك
 فإذا كان يقول خبره في الدنيا كما لا يقول أنا أعلم الغيب فإن الباطن لا يطاق
 عنده تعالى وهو قال إن نبي الله لا يعلم الغيب إلا ما شاء الله
 سليمان الغيب مطلقاً وقد قال تعالى فالذي نظر في غيبه أحداً إلا أن يجر
 من رسول الله يظهر منه إن رسول الله صلى الله عليه وسلم يعلم بعض

الغيب

الغيب بتعريفنا لله تعالى وهو تفضيلنا له الكلية المذكورة ثم إننا قد
 أنما نأبى الله تعالى على ما لا يحل ولا على العبد إلا ما لا يحل ولا العبيد
 وإن كانوا حراً ثم في حكم المالكين وقد ثبت أن العبد وما يملكه له فإذ
 لم يبق العبد إلا القوت الحقيقي ولذا قال تعالى وانفقوا مما جعلكم مستخلفين فيه
 حيث جعل لكمها طيبين خلفاء في ألقائكم ما يفيض المولى لبعض الأمور التي عليه
 بالعادة موطئ فيه وإنما جعل الله لتخلفا الحقيقة في حق أنفسكم في كل وجه
 من وجوه الأسماء كما أنزلنا وحياً من منزلنا نفسه في الأمانة كما ننزلنا أهل
 الإرادة بالنسبة إلى الشيوخ بمنزلة العبيد من المولى في جعل الموطئ وتسم
 به الشيوخ فهم يمتصون في كل من ذلك أهل الإرادة لأن معنى الإرادة
 أن يكون إرادة المراد تبعاً لإرادة الشيخ فإذا الإرادة واحدة
 هي إرادة الشيخ فمن كان على جمده الإرادة فليس يراد له إرادة
 شيئاً من إرادته لأنه ثبت العبر في البيوت وهو نفسه فإني جلي
 الإختيار والي تجديد ورد الوحدة من بين شوك الكثرة فالعزلة
 والله العليم **نظم** اصطفى صفاهم حتى الدون قومه زيار • ناطوئيه
 مررت دأولها حتى ذكر كثار • سن مركز تسليمها طوق نقطه مثالي •
 استوسه دونه قدر ثلثه هر بركا • بازار ارادة مده مبدل شيشي يوقد
 • كم دست قدر رسته سيد ريكه سركار • اقرار ايداه كور اكر بو
 دن وجوري • ويركده كى اخيار كى ابله كثار • اويدد عاف من
 كند هو سينه بو شاني • مرود به في بيلد كور بزركا •

ادنى فريد حتى رفع الذمجاك • اماك ابدظها بدينه في حمار
ورد بعد الانبيا قوله تعالى كايه عن يوح على الولا • وانا في حجة
 من عنده • علم ان هرسا حمة وبتية اما الزخمة فالمراد بها الزخمة
 الامتسانية التي هي من عين السنة وهي النبوة بالنسبة الى نوح وصوره والولاية
 بالاضافة الى غيره فان المراد به وهي لاجمان والولاية والنبوة والولاية
 فالولاية واليه لان ذميس كل مؤمن بونى حان النبوة واليه لولاية
 الذميس كل وقت بنى عرفى • وكذا الوسا لله باليه النبوة ذميس كل مؤمن بولاية
 فالولاية اخلا واصلا فدا لاجمان عنهما والعام بدومع كل مؤمن بولاية
 الكسفى لان الولاية وما اعداها من راسيا لاجمان فالذي يكون الولاية والولاية
 والرسول الامونا • اما كل مؤمن فليس فيه صفة الولاية بل لثلاثة
 مشا فظهر ان لما صلا بدومع كل عام • واما قدنا بان الولاية مثلا
 باليه لاجمان لاختصاص الولاية بالولاية واليه لولاية
 فحس كل ما يور القيمة على صوره حاله من لاختصاص العلم والمعرفة
 ويكون في الله ايضا تعدد ذلك في ذلك النبي فانه يخصصه بالولاية
 في كل وقت بنى حمار والولاية بالولاية واليه لولاية
 من النبوة والرسالة والولاية بالولاية واليه لولاية
 في اليا من فيها رية المؤمن في الحق الشهود الذي قد الولاية واليه لولاية
 ونهاية الولاية في الحق الشهود الذي قد الولاية واليه لولاية
 في الحق الشهود الذي قد الولاية واليه لولاية

الشهود

الشهود الذي قد الولاية والولاية واليه لولاية
 الذي قد الولاية والولاية واليه لولاية
 الشهود الذي قد الولاية والولاية واليه لولاية
 امر بين الجبين لاجم فيه غير حاشنا الله وانا كتحسب لولاه واقاضنا
 وعليكم من اسرار ولا نة **نظم** منغ فمغ خلدان يا رسول الله ليك •
 عين كوز در عيشا قفمغ شربك • كل ما غنا شمس الفجر وكان كوزيه
 • فمغ فمغ نمكة • ودر ضاله ووز وسنك • قلبك جولا كاهن
 الخي اول هو لى بور • مستوع فمغ كز قد كوجه قاليك • اولش
 اكن عالم هرره هزار احسان سكا • امت جوه وولاه خلدان الخي
 مطلبك • فلدغ فمغ نك سنى سندن جميع عالمى • جملة دان اول الخي
 حتى وقت فمغ • خالد سطفى • قوم فمغ خيدى زاره • جوكه
 عاليد رشفنا عجم حتى اوزره كوكبان • وانا البينة كما قال نوح عليه
 باقورا ايم ان كنت على بنية من ربي اعلمى هوان ظاهر المراد بها
 العجز بالنسبة الى الانبيا • ولكن امان العلم بالنبوة الى اهل
 الولاية وقد عرفنا ان الامارات العلية غير الامارات الكونية فان
 اتفصل بين اهل الولاية ما هي الولاية بالولاية ان الثانية
 قد تصد من اهل الاسم متصل ايضا وقطالها الاستدراج ومنه في
 ما قالوا من ان كرامة الولاية للنبى على ان كرامة الولاية من خوارق
 العادات لكن يفرق بينهما باضافة الكرامة الى الولاية والولاية بالولاية

الما نجد ان كل واحد انما يستلزمه مخرج وكيفية وقتها وانما يستلزمه
نظرة جوهريتها كما ذكرنا في مظهر الامر بال . عكسها وانما يستلزمه
 بولور وريجال . وعد وصلت عاتقته شول صبح صان قدرهان .
 كيم كاخ شيد صان ابد رآخو مال . حتى تكلموا راد شيد ابد بريد بيم
 . منيع فطرح علم وروطم نور جمال . كروضو شري سلمت سانا اذ
 بوزك نور وار . شستت شوسعد لولي اولك سوزان انفضال فغني
 دلك قبله حقدان ولبد فخر ف . عين اعدا كده محر ابد بوزان كوزان
 محال . سر كاخ شيد ريد حتى اليقين انقطيح . جهر حال ارزوان
 حتى كرك نيزي حال . صداع اولك حتى قائلين في ويا . نولو جوف
 اوغله بعد البقطة ما سكتة لطاق اولدي اولك لوجود القاض ورو
ليلة القنشاء قوله تعالى الذي يحيى كرم سيبه انه خضر بيان تاد
 البية ان الله الحيوان الفياض اسبع على عوطلا هرة والجنة فكيف سكر
 والشكوم عطا به وجوده بصر وراي لا الخو بولورة فاشا الخو بيم
 وتعلقنا في ان ذلك هو قالم الربوبية والحق والكرم اما الربوبية فكما
 وصفه في نفسه بقوله ربنا تعالين فاضا ف الربوبية الى العالمين
 لانتم ربنا كما علم بالحق بظاهره وباطنه وتلك الانشاء مطر جمال جود
 ومطلع نور كما علم ان فاضته عليه فواضته على كل الفاضة في غير
 تقوم على ان يكون بصورة انموذج كل صورة حسنة في الدنيا وبها كتاب
 كل حرف وكلمة واية وسورة من العلم الاصل التي انما انشق بلوح الوجود

مخبر

من وجهها انما للموت فكان العجز في عالم الوجود والعجز في عجز الوجود
 ووقتم سدا فاضل من الملكة حتى لم يقدر ان الاستغراق في الشهود كما عليه
 المهيمة لا يستقر الفصل كمال الجود واليسوع سوز الربوبية بمعنى الانشاء
 الكا ما نظر الاسم الرباني نزع برقة الطال الطريقة بالان الفير كاخ
 الامعات الا لا حتى برضان ذين فله تربة الربوبية والاهمية وهذا هو
 التشر في انقضا العقل الا انهم في نزل الارواح وخرم جود من الهية كونه
 على قدر في الحق والقدرة الجوانب الاجملا والناسم ولولوليد الى انهم في انقوا
 الانسانية فبقية هدية تربية لعلها وهو ما لهما انما الى انقبا ان الله
 ترك الجود ويرز الخلق الى صله كما قال واليه ترجعون واما الذي فأنجز
 عمل المالمين وكما علم من احوالهم في وجوده وما يتبعه من الالوان
 والذوق الى اسوى الله تعالى انما اطل على الحقيقة ثبت علمها من نفسه بل هو
 موجود عبوده واليه يرجع من ولذا قيل الربية الاحمدية حقيقة للعالق
 لانها جامعة لكل واليه انتهى كما هو واحوالها فثبت ان الحق في حق
 اصلي في وان ما سواه فقير بغير حقيق في وانما الله انشاء بحسب مقبته
 نشأه لا فيكم فبسيط الرزق لحيثا ويتبدد والانسان الكا ما نفي انشاء
 الله تعالى بالحق الله فاجتاج التي اصلا حتى قال الرسول ان اقترب اجتاج
 الى الله على انه فان فيه مسلوب عند نسبة الاحتياج وما ان السليح في
 في صورة الخلق لانه باقينا الله فاقدم هذا في ومنه فاقدم في
 فانه الحق والحق والعباد عبد فان انتم من الربوبية والحق في رب

وهو النبي النبي والله المعبود على من لم يرتب واما الكرم فهو الصفا البتة
 فكل الاحياء انما تاتي من قبل سؤال السنة الاستعداد وازد الابل الامانة
 بقوله واتاكم من كل ما سألتموه ان لا تجتهدوا في العلم والادب فتسأل الغفل
 من قبل سؤال السنة لا روح التورية وهو تابع لسؤال الاول فادعوا الغفل
 الاقدس والثاني النبي المفضل وسؤال التنوير من قبل سؤال السنة الاجسام
 اللطيفة والكثيفة فهدا به في الجوار وهو ناطق بالروح المحو والاشياء
 لتورد به وجود وعدم ثم اتبعه الاجسام بما هو في الجوار والاشياء
 غير ذلك والار بالكره ههنا هو عطا او الصفا في كالتقصية به التورية
 واما الصفا الذي في نية الاسم الجواد على ان كل عطا ذاتي واصفا
 في عين السنة والرحمة الامانة لانه نية الرحمة الجودية كما قال
 كتب ربكم على نفسه الرحمة واذل في عين الكاشفين في نظر الجيوش
 فان الله وان كتب على نفسه الرحمة لكن به باجاب ذاتي لا باجاب غير وان كل
 رحمة رحمة باعبارها في حيت رحمة مستغنية فان انفسنا بيد الله في
 وهو الغني وهو الوفي الجيد رواها في الجيد نظم عزير بن عمرو جواد
 يوسف جاتم • فولد الى كورنيد زورستعنا • عنا بتلكا اريد في
 اقدستك • فجل الذي وجوهه ابراهيم • سرقه مداد به تركا امد
 • طاشوب دوكله دخله فيون فيون • ثم وورده كباقوا اوليله
 صدم • بوجكم في الجيد • ايت عند في وجمع عند • كوجهه
 انما شاهده ماتم • خزائن كورنيد زور جوتي • كما لطفي ليلتك

بجلا شام

عاني شام • عند الصباح بوعبارت تركيه ليله واردا واولى ابو
 ليلته صفي صورت بولد كهم هر صبا حيس كند كند نفس ابد
 يعني الله تعالى كهم غيبه به كهم كند نفس رحمان اياه نفس اشد
 كذا في اسما وصفا في اظهار الجوار وجوه كهم اسما وصفا في كهم
 موصوف قور بولمان لاجره في التقية في زور ايدان ذاتي كهم اسما
 وصفا في اسما تلبس ليلته بنا على هذا كند نفس كند كهم راجد
 نكتم كند كهم عتقا اكا دلد لعني كان الخلق كند كهم عتقا كهم كند
 غني اولي كند كهم نسبت ادي بوسيدان في زور ايدان خلاق صورت كهم
 اولي يعني خن في زور كهم كند كهم طوبوند • قالد في الجوار كهم كهم كند
 ظاهر در زور خلاق نظم مشهده حسن اريه عجيبان كورنيد
 • قد به قهم كهم كهم صورت كهم كورنيد • هر چه جوهه زور في حيت
 اهر زور جوهه • چه خا زور كند كند كورنيد • نقطه در
 كورنيد كهم كهم كهم كهم • چه خن بيته و في زور كورنيد •
 حال فيض اولي في كهم كهم كهم • قهم به قهم كهم كهم كهم
 كورنيد • حقا رويته لولا به قهم كهم كهم • و اكن شاهد
 خن زهده بمان كورنيد • بعد انفس رحمان ايدان عقل اول
 ويورد كهم كهم ايدوب فكل اعمل على كهم كهم كهم كهم اول
 دخي اول نفس اياه مستغني اوليا كهم كهم كهم كهم كهم كهم كهم
 باد صبا اظهرا راجد في كهم كهم كهم كهم كهم كهم كهم كهم

اور کای و کما شفا بدن برون در کشتی کشتی نگریدند زنده شدن تا نماند
 اما از بسکه ضعیفی کشتی بوزار و بوزار دند که کون با زنا اولدیم شو
 ایش شو یاه ایدرم و یکان بدن خارج اولور زین رو عین صفا جزیرت
 بزنده نوجم منزل ایدر که سلفا ننگ می تو کوی و عین صفا جزیرت
 و لکن هید تظان اولور زنده حصو تقوی اولور زنده سوسیه خصمد زینا
 امور گنکه کای بکمال عیال اروض اوله گنشدن ای فریم بود رسای ازم یاه
 تا که شمع اولدیم ای رشک کمال بزه در نفس ایه ای دل او می
 بولغه سنده هوس یاه **الدیجلی ایدجیلان قادی درختی** بر نشه
 ایور ایور عیال خذ قیسلی یاه **بوکون کوره کوری قومه یاز غایر**
اغیا ریوزن کورمه یوتی بس یاه **زکسل کوسکلی اغیا نظرند**
خونا بک هر زمد چوسل وارین یاه **بو عالم صورت سکا زند**
اولدور **مخ دلی زاد نجیب نفس ایه** **حتی بوکول اغیا یان**
ایله سولدن **انصاف نجبه بر زخما و نفس ایه** **بعدا لاشباه**
لیله الارها **بو بیت ترک اولور اولدی بکه** **امریله قائم اوله**
در خیر عاقبت **سید شریف ایله بو عیالنا سبت** **بو بنده اشارت**
 وار در او کسکی بود که مرین مراد المور در بینی الله تعالی کسر
 و فرمائی یاه قائم و انکامل اولتی خیر عاقبتی زوید **زیر عید**
 مولد سنده زدمع و صفا اولور و سه اوله کمال انصاف اولور اولدیم
 اولور و ما کمال اولدی خیر کمالور پس امر کجه زدر و کرا عیالقی

حلودر

حلودر زیر خیر غور فی اولان نشیه در بر طبعه اولم اولان نشه
 ایس خیر و صلور در و خجیده مولد یلیج امرن مر اولدی طبی بالکل تغیر
 امر نیک خست حکیم حازقان تدبیر اندکی سنه زایسه در محلو کاور
 زیر بیاو که مالی سخت بدند و مریدک ریاضا تو عیالها قی خجی یاه
 در ک غایتی شوق و وفا ها تدبیر کوجو هر هیکل یونه اجه اود قال
 اولور یسه حال اولور صوری و یولیا ز و مشاهده روح حصو له کلن
 ایچون تن برور اولور برده هیکلا قانشور و حورن مثال در ک
حقیقین امر و اولشور در نیکیم بعض کبور بسور مشلر دکه کلن
خاف علی هیکله **لم بر الله جبر اعلا نظم** **مخ جانده هیکل اولدی**
دام **چک اولد ام ایچند چیس مام** **نجبه بر و زالی لیلیم یاز**
 که رسنه بسته در اقدام **ایچی بود که قائم لفظی وقت تجیده**
 بداند قیامند بر زدر زیر کجه روح مد بر خوبین من اولم ییله
 و مشو خجیر ملکوت علاد در قائم بو معنی تمام حقیقت کوره در
 بنا عیالها انصاف تریه شریعت بود که بدن خجی فرانشور کت
 ایسه و وسایه مشاهده روح اولان مجاهده یا اللع غوییه تا که
 مجمع لجن اوله یعنی صوب و انکال لاج کام جی مع ایدو قیامین
 اولدی در کجمن اوله **ویونلن تم اولدی که ظاهر شرعی امرات ایدیلد**
 اولور که سامان عاقده کاشقور بر ایچون بالنسبه دین کرا عیالها
 فوضاله در عیال اولدی زیر اقرین ظاهر دن بلطف صرافا دیوب

مقصود تجر باطنی در بر یو یسه مذهبهاست مثل خداوند شود قدر
 وارد که مذهبها قامت صلواتند بر مسیح باطنی و آیتا زکونند مقصود
 ترکیه نقصند در یسه و صورتی ابدی فی قام الیسه بوسوز در دستار زیر بو
 صورتی ظاهر شرح دخی معمول به در که بودند تجلی از وجودی تجلیت
 شهوتی نه لایق ابدی اعتقاد وارد که بود حکام و بی عیشتان نیز
 بولور **قطعه** دستک تیشه آویز کمان مل کر باز بلرساند امانت
 ره و ه اولسه عمل زند **قطه** او فقه منزه تحقیق **بختی** بود که
 عمل هر چند نا ظاهر اولسه انزاه مندر و استیج و در خطی که در اندک
 انزیم لیدر زیر بصورتی معلوم لور شولر است که بر طریقتی از افزاید
 نیکم فرزند کهور الطبعو الله و طبعو الزور اولی الامر کم زیر بوسوز
 اولی الامر لور صراطین و قضا و شایعیه هم شلور و شایعیه از بی
 و هیست شایعیه و انبیر کازور یک خطا در سول و اندر که خطا هر چو
 یله قام و حکام و سخا قی ابعمله و تلور و بود عقا منزه شلر در که
 نازک لور معلوم یعنی معلوم و در خطا بر در لور و لوق کجسبند که
 بخاطر هر که خطا انوسه اولان لایق زکدر و بر زبانه شد که وقت
 اشتفاله فعل انصوردن و سل انزیم ناستد که کفر خفا انزیم ناید
 ندر حکمده در دوبر و طریقتی که لور زیر لور قضا مندر انزیم ناید
 نیتا بجهان ماز و ناز لور مکره وقت ندر لایق و لوی و قضا نیتا
 نادای الله تر حقا الله سبب لایق بود قاتا ظاهر عیشتی اهل انزیم

نزدن

نزدن خارج اولسه یعنی اولان کور کور نیکم بعضی انا صاحب اولشدر
 و در خطی که انقوی فوق انقوی یعنی باطنی اصاح انان ظاهر خاصه است
 اقوار قام فحدا **قطعه** نفسی قربان اندما استعجاب حق انجون سنده
 التمر نه تسلیم اولور کور و بویون **هیکال** بر بو ستدر ظاهر که نیکر
 لی **طالع** استر سافنا خیر زیا بر کدرن صویون **دور** انجور
 بود که سید شرفیکو چه فانی مشهور سید جم جانی اید و کور ناید
 شیخ جانی کل شیخ سید فضلی لای که شریفی که ظاهر و بالنگه سکر
 ظاهر به اشتراکی ناید تا که مخصص و مطول و تنیع و توخی و انشا شرح
 انش و علم تصوفه دخی سید فائقه و مفتاح الذیبتحورن لایحان بر قید
 و دخی بود آثار قوم کتشد و خلفا عملا و عرفا الله قضا از دخی جانی
 و کامیتر اولان قدر و کما کند عصر ندر کما لیکه و اورا خاصیه ده
 دخی در واقع اولشد قد الله سره و اولی الخا بین فیسه و نوز و بلنده
 اشتراکی بود که شریفی که کور دخی صوفیه دن اولی یق هر روز قور زید
 دخی **بشد** که کور شایع شیرازن شیخ زین الدین کلاه یله رشید
 رفصلند قوم نوزم و کور خواجه عمالان الذین عطا صحبت پیوسته
 اولی اید حق تباری کلام موزیرم انشه بو معنی و کما یق نیات و اشالی
 شرفین صوفیه دن اولی یقه دلد و بو خصوصیه انزلند سر فرار
 اولشد در سعد الدین و عان مده شیرازی و شایعیه **نظم** در شیخ ناید
 اولما ز عالم **ایله** هر نمود و تحقیقات **ساده** در جلالی اهل سوزم

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Nurefşan GÜNDÜZ
Tez Adı	İsmail Hakkî Bursevî Nakdül Hâl (1a-75b) İnceleme-Metin
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Dr. Öğr. Üyesi M. Murat YURTSEVER
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 21 Haziran 2019

İmza :